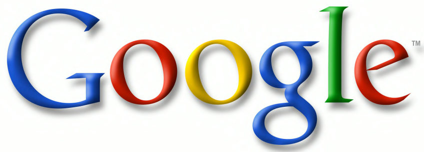
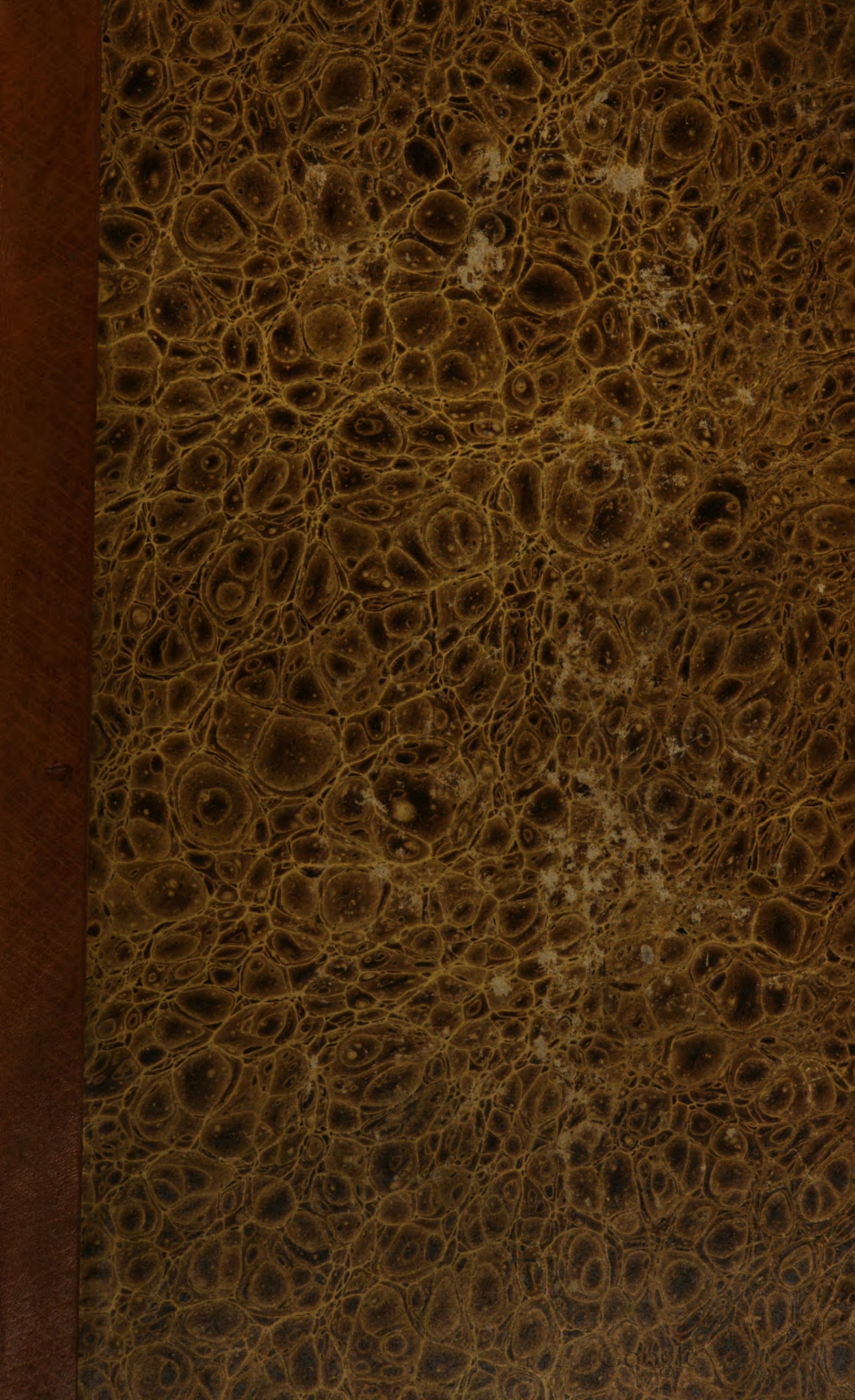

H. Sept. 10^{n} – 1850. Annaler

ANNALER

FOR

NORDISK OLDKYNDIGHED OG HISTORIE,

UDGIVNE

AF

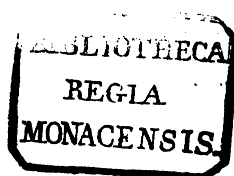
DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1850.

KJÖBENHAVN.

TRYKT HOS J. D. QVIST, BOG- OG NODETRYKKER.

SAGA AF FLÓRES OK BLANKIFLÚR, i Grundtexten med Oversættelse ved Brynjolf Snorrason.

Denne Saga, hvis islandske Bearbeidelse nu förste Gang udgives i Trykken, findes i fölgende Haandskrifter:

I, Skindbogen Nr. 489, 4to, i Arnæ Magnæi Samling, bestaaende af 58 upaginerede Blade med omtrent 28 Linier paa hver Side. Dette Haandskrift, der efter al Sandsynlighed ikke er ældre end fra Midten af det 15de Aarhundrede, indeholder: 1) *Bárðar saga snæfellsáss* (Bl. 1-10), defect i Begyndelsen og Enden, 2) *Kirjalax saga* (Bl. 11-26), hvoraf ligeledes Begyndelsen og Slutningen mangler; desuden er paa Bl. 25b Skriften næsten ganske udslettet og Bl. 26 bortrevet tet nede ved Kjölen. 3) Slutningen af *saga af Hríng ok Tryggva* (Bl. 27a). 4) *Saga af Flóres ok Blankiflúr* (Bl. 27b-37a); den er fuldstændig, men Bl. 29-32 ere meget beskadigede. 5) *Saga af Tristram ok Ísodd* (Bl. 37b-42; 52-53; 43-44; 49-50a), fuldstændig, men Bladene ere blandede mellem hverandre ved Indbindingen. 6) Brudstykke af *Artuskappa sögur* (Bl. 50b-51; 45-48, meget beskadigede; 54-58). Da dette er den eneste Skindbog, hvori Sagaen haves fuldstændig, er den lagt til Grund ved nærværende Udgave af den, og betegnes i Noterne ved *M*. En umiddelbar Afskrift deraf, der dog kun omfatter „Saga af Flóres ok Blankinflúr" og „Sagan af Tristram ok Isodd" fra Slutningen af det 18de Aarhundrede, af M(arkus) Magnusen, findes paa det kongelige

Bibliothek, Nye Kongel. Saml. Nr. 1745, 4; Den er aldeles uden Værd og er som saadan slet ikke benyttet.

Til *M* slutter sig ogsaa den Afskrift af nærværende Saga, som findes i Papirshaandskriftet Nr. 32 i Rasks Samling; det er omtrent fra Midten af det 18de Aarhundrede og paa flere Steder forvansket og moderniseret; det er saaledes af meget ringe Værd og derfor kun lidet brugt ved Textens Udgivelse, undtagen paa de Steder, hvor den til Grund lagte Membran er beskadiget eller paa andre Maader ulæselig. Hvor dets Læsemaader ere optagne eller anförte, betegnes det i Noterne ved *R.*

II, Skindbogen Nr. 475[a], 4, i Arnæ Magnæi Samling, bestaaende af 16 upaginerede Blade med omtrent 26 Linier paa hver Side; den indeholder: 1) Brudstykke af *Saga af Dínusi hinum mikilláta* (Bl. 1-8). 2) Tre Brudstykker af *Saga af Flóres ok Blankiflúr* (Bl. 9-16); det förste, der bestaaer af 4 (9-12) Blade, indeholder Sagaens Begyndelse og gaar omtrent til Midten af 6te Kapitel; det andet bestaar af 2 (13-14) Blade og omfatter det meste af 7de og 8de Kapitel; det tredie, der ligeledes bestaar af 2 (15-16) Blade, indeholder Sagaens 12te og 13de Kapitel. Disse Brudstykker ere af en fra *M* temmelig forskjellig Recension af Sagaen; dog hidröre begge uden Tvivl fra den samme Kilde, idet Afvigelserne blot træffe Fremstillingen, ikke væsentlig Indholdet. Haand og Retskrivning er i den, ligesom i *M*, reen islandsk, og den er sandsynligviis nedskreven i den förste Halvdeel af det 15de Aarhundrede. Hvor dens Læsemaader ere optagne eller anförte, betegnes den i Noterne ved *N.* Da imidlertid dens Afvigelser fra det til Grund lagte Haandskrift ere for betydelige for nogenlunde fuldstændigt at kunne optages som forskjellige Læsemaader, ere de ovennævnte Brudstykker trykte bag ved Sagaen, under Navn af: ***Brot af sögu af Flóres ok Blankiflúr.***

Her fortjene ogsaa at nævnes Brudstykke af et Blad i stor Qvart af Flóres og Blankiflúrs Saga, der ifölge Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, udgivet af Chr. C. A. Lange, 1. B. Christiania 1847, S. 38, er indsendt fra Nordfjord 1614 og fundet i det norske Rigsarchiv. Anmelderen, Professor P. A. Munch, antager det skrevet i det 14de Aarhundrede. Hvis det paa det ovenciterede Sted aftrykte Stykke deraf troligen gjengiver Orthographien, maa man være enig med Anmelderen i, at det er norsk (ɔ: ikke skrevet af en Islænder, men af en Nordmand); derimod synes Sprogets Reenhed ikke at fortjene at fremhæves, thi „langade miok at *firir* (maaskee en Rettelse eller Conjectur af Anmelderen) duruord kastalans" og lignende Sætninger vidne ikke om nogen synderlig Reenhed. Neppe kan man vel heller hylde det Antagende, „at det islandske Haandskrift", — det samme som Nyerup nævner i sit Skrift om Moerskabslæsning i Middelalderen S. 114 og nu er lagt til Grund for nærværende Udgave af Sagaen — „dog vel ikke har afveget fra det norske undtagen i Orthographien". For at lette Sammenligningen, er det ovennævnte Prövestykke trykt som Note under Texten paa det tilsvarende Sted, nemlig ved Slutningen af 16de og Begyndelsen af 17de Kapitel.

Hvad Textens Udgivelse angaaer, da er, som alt bemærket, *M* lagt til Grund og nöiagtig fulgt, uden forsaavidt enkelte Steder maatte rettes, eller andre Læsemaader burde foretrækkes, for hvilke Afvigelser der imidlertid overalt er gjort Rede i tilföiede Noter. Retskrivningen er lempet efter den i ældre og bedre Haandskrifter almindeligt fulgte. Haandskriftets Forhold til Udgaven vil oplyses ved en i de bagved tilföiede Bemærkninger indfört Oversigt.

Saga af Flóres ok Blankiflúr [1].

1. Felix hefir konúngr heitit í borg þeirri [2], er Aples heitir, nóg ríkr at fè ok liði; hann var heiðinn; hann bauð út leiðángri ok herskipum ok fór til Jakobs lands, at brenna ok bæla ok herja á kristna menn; en hann var þar sex vikur með lið sitt, ok var eingi sá dagr at hann reið ekki á land upp, brendi borgir, en rænti fè ok flutti til skipa; xxx rasta stóð hvorki borg nè kastali; ekki gó þar hundr nè hani gól, svo höfðu þeir eytt allt; en þá vildi konúngr heim fara, ok bauð at skipin skyldu öll, ok kallaði til sín einn jarl [3] ok nokkura riddara, bað þá herklæðast: ok farit upp til vegsins ok sætit pílagrímum, en vèr munum láta hlaða skipin á meðan; þeir gerðu svo, fóru á veginn upp, en sá vegr lá yfir fjall eitt ok sáu niðr fyrir fjallit á slèttuna, hvar pílagrímar fóru á þann sama veg; ok þegar þeir fundust, rèðu njósnarmenn á þá ok sigruðust á þeim, því at sverð þeirra bitu betr en píkstafir pílagrímanna. En í þeirra ferð var einn röskr riddari, fríðr ok kurteiss; en hann hafði heitit ferð sinni til hins heilaga Jacobs postula, ok hafði hann með sèr dóttur [4] sína ólètta, því at hon vildi efna heit bónda síns, því hann var andaðr; hennar faðir vildi heldr deyja með sæmd, en gefast í vald úvina sinna; en þeir drápu hann, ok tóku síðan konuna, ok leiddu hana nauðga til skipa; ok er þeir kvomu þar, þá gáfu þeir hana konúnginum, ok hann sá fast á hana, ok þóttist hann þat með sèr kenna, at hon mundi vera góðra manna, ok sagði at hann skyldi gefa hana drottníngu, er hann kæmi heim, því at hon bað mik gefa sèr eina kristna konu, er ek kæmi aptr.

2. Síðan geingu þeir á skip ok drógu upp segl sín, ok sigldu með mikilli gleði ok þá sá þeir [eitt lítit [5] land,

---

1) *Overskriften mangler baade i M og N; R har:* „Sagan *af* Flóres ok Blantzeflúr". — 2) í Spanía ríki, *tilf. R.* — 3) j, *M.* — 4) dottr, *M.* — 5) *fra* [sitt cigit, *N.*

Sagaen om Flores og Blankiflur.

1. En hedensk Konge, ved Navn Felix, regjerede i den By, som hedder Aples og besad Gods og Folk i Overflod; han udböd Leding og Krigsskibe og drog til Jakobsland, for at brænde, ödelægge og hærje det kristne Land; han opholdt sig der i sex Uger med sine Krigsfolk, og der forlöb ingen Dag, uden at han red op paa Landet, brændte Byer og slæbte en Mængde Rov tilbage med sig til sine Skibe; paa en Strækning af tredive Mil fandtes ikke en By eller Borg, som jo var ödelagt; der gjöede ikke en Hund, der galede ikke en Hane, saaledes havde de ödelagt alt. Da Kongen endelig vilde drage hjem og havde befalet, at alle Skibene skulde holde sig færdige, lod han en Jarl og nogle Riddere kalde, bad dem tage deres Rustninger paa: og gaaer op til Veien og angriber Pilegrime, vi ville imidlertid besörge Skibene ladte; de adlöde og gik op paa Veien, der förte over et Fjeld, hvorfra de havde Udsigt til Sletten; her saae de Pillegrime komme dem imöde; da de stödte sammen, angrebe Kongens Udsendinge Pillegrimene og vandt Seier, thi deres Sværd vare skarpere end Pillegrimenes Pigstave. I deres Fölge var en tapper Ridder, smuk og hövisk, der havde lovet at gjöre en Reise til den hellige Apostel Jacob; han havde sin frugtsommelige Datter med, der vilde opfylde et af hendes afdöde Mand gjort Löfte; hendes Fader vilde heller falde med Ære, end give sig i Fjendevold; ham dræbte de, men toge Datteren til Fange og slæbte hende ned til Skibene; da de kom der, forærede de hende til Kongen; han saae vist paa hende, og troede at kunne mærke, at hun var af god Herkomst: naar jeg kommer hjem, sagde han, vil jeg forære hende til Dronningen, thi hun bad mig om en kristen Kvinde til Foræring, naar jeg kom tilbage.

2. Derpaa gik de ombord, heisede deres Seil og seilede med megen Glæde; dernæst fik de et lidet Land i Sigte

ok sigldu þá enn eitt dægr ok náðu landi; komu þá skjótliga þessi tíðindi til Aplesborgar, er konúngs sæti var optast í; frèttu menn nú, at konúngr var heim kominn ok hafði unnit mikinn sigr; fögnuðu þeir honum sæmiliga, sem vert var; ok er konúngr var heim kominn, lèt hann kalla til sín alla sína menn, ok skipti herfángi þeirra í millum vel ok rèttliga; en drottníngu gaf hann hina herteknu konu. Varð drottníng stórliga glöð við þessa gjöf ok bað hana vera sína fylgiskonu, lofaði drottníng henni at geyma at kristni sinni, ef henni líkaði, gerði drottníng vel við hana, fekk konur til at þjóna henni; var þessi kona bæði fríð ok kurteis, ok því var drottníng vel við hana, ok sagði at hon skyldi vel komin með sèr at vera; nam hon at henni valska túngu, en drottníng kendi henni aðra; gerði þessi kona sèr hvern mann at vin; gjarna þjónaði hon drottníngu sem sinni frú.

3. Einn dag var hon hjá drottníngu í kastala, þá tók hon einn dúk ok gyrði sik með leyniliga; en drottníng gat at sjá þetta ok at hon andvarpaði ok grèt sárliga; ok af þessu þóttist drottníng vita, at hon var ólett ok spurði hana: nær tóktu við höfn þinni? en hon sagði henni rèttan dag; þá andvarpaði drottníng mæðiliga og sagði: þann sama dag tók ek ok við höfn, sagði drottníng — ok töldu[1] þær þá til, nær þær áttu at hvíla, en þat var pálmsunnudag[2]. Nú kom at þeim degi, ok þá fóru þær at hvíla; fæddi drottníng son, en hin kristna kona dóttur, ok var báðum börnunum gefit nafn af þeim degi, er þau voru fædd á; en pálmsunnudagr heitir blómstr í útlöndum, því þá bera menn blómstr í höndum, en blómi[3] heitir flúr á völsku, ok voru þau[4] af því köllut blómar; hann var kallaðr Flóres, en hon Blankiflúr, en þat þýðist, at hann heiti blómi, en hon hvítablóm; vildi konúngr því svo

[1]) *saal. N*; töluðu, *M.* — [2]) *saal. rettet;* pálsunnudag, *M urigtigt.* — [3]) *saal. N;* blom (r over m), *som det synes, M.* — [4]) *saal. rettet;* þa, *urigt. M.*

og naaede det efter tolv Timers Seilads; det rygtedes nu snart til Aples, hvor Kongen pleiede at opholde sig, at han var kommen hjem og havde vundet en stor Seier; man modtog ham med Æresbevisninger, som han fortjente. Efter sin Hjemkomst lod Kongen alle sine Mænd kalde til sig, og delte Byttet retfærdigen mellem dem; han forærede Dronningen den fangne Kvinde; hun blev saare glad over denne Gave, og tilböd Kvinden at være sin Selskabsdame, og tillod hende at beholde sin Kristendom, hvis hun önskede det; hun behandlede hende godt og gav hende Terner til Opvartning; da Kvinden baade var smuk og dannet, var Dronningen god mod hende, og sagde at hun gjerne havde hende om sig; hun lærte Vælsk af hende, og lærte hende til Gjengjeld et andet Sprog; Kvinden gjorde sig yndet af alle og opvartede gjærne Dronningen som sin Frue.

3. En Dag da hun var paa Slottet hos Dronningen, tog hun en Dug og svöbte den lönligen om sig; Dronningen mærkede det og saae tillige, at hun sukkede og græd bitterligen; her af sluttede hun, at Kvinden var frugtsommelig, og spurgte hende om, naar hendes Svangerskab var indtraadt; Kvinden angav hende den rette Dag; da sukkede Dronningen dybt og sagde: den samme Dag vederfores mig det samme. Nu regnede de efter, naar Födselstiden skulde indtræde, og det traf netop Palmesöndag. Da Tiden nærmede sig, gik de til Ro; Dronningen födte en Sön, den kristne Kvinde en Datter, og begge Börnene fik Navn af den Dag, paa hviken de vare födte; i fremmede Lande kaldes nemlig Palmesöndagen Blomster, hvilket i det vælske Sprog hedder *Flur*, thi da bærer man Blomster i Hænderne; derfor bleve Börnene kaldte Blomster, han blev nemlig kaldet Flores, hun Blankiflur, hvilket betyder, at han hed Blomst, men hun Hvidblomst. Grunden til at Kongen vilde give sin Sön dette Navn var den, at den kristne Kvinde havde fortalt ham, hvorfor de Kristne

son sinn kalla láta, at hin kristna kona hafði sagt honum, af hverju kristnir menn kalla þá hátíð; því at hin kristna kona var vitr, þá lèt konúngr fá henni son sinn til fóstrs, utan þat at ekki vildi hann, at barnit drykki kristinnar konu brjóst, ok fèkk þar til aðra konu, en annars fæddist hann upp við kristindóm. Fæddi hon þessi börn svo um iij vetr, at jafnan átu þau ok drukku ok sváfu bæði saman, en ekki vissi hon hvoru hon unni meira. En er þau voru fimm[1] vetra, þá sýndust þau meiri vöxtum en jafnaldrar þeirra, ok fríðari en flest önnur[2]. Ok er[3] konúngr sá son sinn svo vel vaxin, ok á þeim aldri, at hann mátti hann til bókar setja, þá lèt hann færa sveininn til skóla ok til þess staðar er Girilldon[4] heitir, en meistarinn hèt Geides[5], hinn vísasti maðr, er menn vissu þá vera; en sveinninn grèt ákafliga ok mælti: lát Blankiflúr nema með mèr, sakir þess at ek fær ekki numit nè nokkurri gleði haldit, ef hon er ekki hjá mèr. Þá svarar konúngr: vil ek, son minn, at hon fari ok nemi, fyrir þínar sakir, at þú leggir því meira hug á njæmi[5] þitt; ok bauð hann meistara um at kenna þeim. Voru þau næm; þau voru ok stórliga lík ok elskuðust mjök, ok ef annat fór nokkut, sagði þat þegar því sem heima var, þat sem frètti.

4. En þegar þau höfðu aldr til, þá tóku þau at elskast með mikilli ást; þau námu þá bók er heitir Ovideus; hon er ger af ást ok elskuga; þótti þeim mikil gleði ok skemtan at nema, því at þau fundu þar í ást ok kærleik, ok á fjórðu jafnleingd kunnu þau at tala látínu fyrir hverjum klerk, er við þau átti. Þóttist konúngr nú vita vinsemd þeirra, ok óttaðist hann þegar, at hann mundi vilja fá hennar sèr til konu, því at þau voru þá vaxin næsta; geingr konúngr nú til drottníngar, at taka af henni

---

[1]) fim, *M.* — [2]) aunr, *M.* — [3]) *tilföiet efter Gisning.* — [4]) Gjalldom, *R.* — [5]) Gades, *R.* — [5]) *saal. tydelig M.*

kaldte denne Fest saaledes. Da den kristne Kvinde var meget forstandig, overlod Kongen sin Söns Opfostring til hende, paa det nær, at han ikke vilde have, at en kristen Kvinde skulde give Barnet Die; det overlod han til en anden, men iövrigt blev han opdraget i Kristendommen. I tre Aar opfostrede Kvinden disse Börn paa den Maade, at de baade spiste, drak og sov sammen, uden at hun vidste, hvilket af dem hun holdt mest af. Da Börnene vare fem Aar gamle, syntes de större end deres Jævnaldrende, og smukkere end de fleste andre. Da Kongen saae, at hans Sön var bleven saa stor og havde opnaaet den Alder, at han kunde sætte ham til Studeringer, satte han ham i Skole i den By, som hedder Girilldon, hos en Mester ved Navn Geides, den lærdeste Mand, man kjendte paa den Tid. Drengen græd bitterligen og sagde: lad Blankiflur gaae i Skole med mig, thi jeg kan intet lære og ingen Glæde nyde, hvis hun ikke er hos mig. Kongen svarede: for din Skyld, min Sön, vil jeg lade hende gaae med og lære, forat du skal gjöre dig desto större Umage for din Fremgang; ligeledes gav han Mesteren Ordre til at undervise dem. De vare meget lige og holdt saare meget af hinanden; naar den ene kom noget ud, fortalte denne strax ved sin Hjemkomst alt hvad den havde hört, til den som var hjemme.

4. Da de havde opnaaet Modenheds Alderen, begyndte de at elske hinanden med megen Kjærlighed; de læste den Bog, som hedder Ovidius; den handler om Elskov og Kjærlighed; de havde megen Glæde og Fornöielse deraf, fordi de fandt deri Skildring af Elskov og Kjærlighed, og efter fire Aars Forlöb kunde de tale Latin med enhver Klerk, de traf sammen med. Kongen, der nu mærkede deres Venskab, frygtede for, at Flores vilde tage Blankiflur til ægte, thi den Gang vare de næsten fuldvoxne; han gik derfor til Dronningen, for at indhente

ráð um þetta, og mælti: mjök er ek hugsjúkr ok reiðr, segir hann, því at mèr sýnist sem son okkarr unni of mikit Blankiflúr, ok ef þú setr ekki ráð til þessa, munu vit týna honum[1]; með hverju? sagði hon; fyrir því, kvað[2] hann, at hann ann henni svo mikit, at mèr segja svo vinir mínir, at hann man[3] aldri við hana skilja eða aðra konu vilja eiga, ok ef svo er, [þá er[4] hann fyrirfarinn ok allt vort kyn; vil ek, segir hann, láta drepa hana, ok leita syni mínum þeirrar konu, er konúngborin er[5] í allar ættir, sem hann er, en forða hann þessu.

5. Þá hugði drottníng at [hinu bezta[6] ráði, er hon sá konúng reiðan vera, ok at hon mætti frjálsa Blankiflúr frá dauða, ok rèð hon konúngi ráð sem honum líkaði vel: herra, kvað hon, vit skulum gæta, at son okkarr láti ekki æru sína, fyrir ást þá, er hann hefir við Blankiflúr, en sýndist mèr at bezt stæði, at hon væri skilin frá honum, ok ekki lífi hennar týnt; þá sagði konúngr: sjáum þat ráð bæði. Sendum son okkarn[7], segir hon, [til Mustorie[8] til náms; þar er Sýbilja systir mín, kona jarlsins, er þar ræðr fyrir, því at hon mun verða honum fegin; en þegar ek geri henni orð, fyrir hverja sök hann er þángat sendr, þá mun hon gefa til nokkut ráð at sundra ást þeirra; skal meistari segja sik sjúkan, ok megi fyrir þat eigi kenna honum; ellegar mun Flóres gruna, ok varla vilja fara brott, nema Blankiflúr fylgi honum; en þat skal þó ekki vera, því at ek skal ráð fyrir gera, at móðir hennar skal sjúk látast, ok skal Blankiflúr vera hjá móður sinni; skulu vit því þó heita honum[9], at hon komi til hans á

---

[1]) *saal. rettet overeensstemmende med Meningen og N;* hī, *M urigtigt.* — [2]) kᵗu, *M.* — [3]) ma, *M; men det er rimeligviis en Skrivfeil for* mā. — [4]) *fra* [*tilf. N.* — [5]) *saal. rettet;* er se, *feilagtigt M.* — [6]) *fra* [*saal. N;* beztu, *M.* — [7]) *saal. rettet overeensstemmende med Meningen og N;* hana, *feilagtigt M.* — [8]) *fra* [*tilf. overeensstemmende med N, der dog har* Mintorie, *medens M senere har den her anförte Form.* —

hendes Raad desangaaende og tiltalede hende saaledes: jeg er meget vred og bekymret, thi det tykkes mig, at vor Sön holder for meget af Blankiflur, og hvis du ikke finder paa et Raad, for at forebygge det, vil han være tabt for os. Hvorledes det? sagde hun. Fordi, sagde han, at han holder saa meget af Blankiflur, at han, efter hvad mine Venner fortælle mig, aldrig vil forlade hende eller gifte sig med nogen anden, og hvis det er Tilfældet, gaar baade han og hele vor Æt under. Jeg vil derfor lade hende dræbe, opsöge til min Sön en Kone, der ligesom han er af kongelig Byrd, baade paa Fædrene- og Mödrenesiden, og saaledes frelse ham fra denne Ulykke.

5. Da Dronningen saae at Kongen var vred, tænkte hun over, hvorledes hun bedst kunde frelse Blankiflurs Liv, og gav Kongen et Raad, som han syntes godt om: Herre, sagde hun, vel bör vi passe paa, at vor Sön ikke mister sin Ære formedelst den Kjærlighed, han nærer til Blankiflur, men dog forekommer mig det rigtigere, at fjerne hende fra ham, end at skille hende ved Livet; Kongen svarede: lad os begge udfinde et saadant Raad. Lad os sende vor Sön i Lære til Mustorie, sagde hun, til min Söster, Sybilja, som er gift med den Jarl, som regjerer der, thi hun vil blive glad ved hans Komme, og naar jeg skikker Bud og underretter hende om Grunden til hans Sendelse, vil hun finde paa et eller andet Raad forat tilintetgjöre deres Kjærlighed; Mesteren skal foregive, at han paa Grund af Sygdom, ei kan blive ved at undervise Flores, thi ellers vil han fatte Mistanke og næppe være at formaae til at reise bort, uden at Blankiflur fölger med; men det skal dog ikke skee, thi jeg skal mage det saaledes, at hendes Moder, paa Grund af en foregiven Sygdom, kommer til at beholde hende hos sig; dog maae vi

*) *saal. rettet overeensstemmende med det foregaaende og N;* henne, *feilagtigt M.*

hálfsmánaðar fresti; ok þegar var allt búit, þat er hann skyldi hafa. Kallar konúngr son sinn, ok bað hann fara, sem fyrr var sagt; en hann mælti: hversu má þat vera, sagði hann, at ek skiljumst við Blankiflúr ok meistara minn? ok þó at konúngr segði syni sínum, at Blankiflúr skyldi koma á hálfsmánaðar fresti, hvort er móðir hennar væri lífs eða dauð; kallaði konúngr til sín einn sinn hinn tryggvasta vin, at fara með honum, ok fèkk þeim nóga menn til fylgðar; fóru þeir síðan í brott, ok komu til Mustorie[1]; þar fundu þeir Ligoras, mann Sýbilju; fögnuðu þau honum með sæmd ok gleði. Honum þótti lítil gleði þar at vera, er hann sá ekki Blankiflúr; nú leiddi Sýbilja hann í þat herbergi, sem flestar júngfrúr[2] voru, at hann skyldi þá heldr gleyma Blankiflúr ok elska aðra, ok var honum því verra, er hann [sá þær[3] fleiri; ærit var honum kostr at nema; þá eina huggan hafði hann, er[4] honum kom í hug Blankiflúr, ok þótti honum þat ilm sætara; hann dreymdi um nætr[5] at hann þóttist kyssa hana, ok er hann vaknaði, misti hann hennar; [með slíkum[6] harmi beið hann eindagans; ok er hann sá, at hon kom ekki, vissi hann, at svik voru, ok óttaðist[7] at hon mundi drepin vera; þraungði honum svo sorgin, at hann mátti hvorki eta nè drekka, sofa nè sitja; óttaðist nú riddarinn, at hann mundi springa af harmi, ok sendir nú konúngi sönn orð um þetta; ok er hann frètti þetta, varð hann ákafliga reiðr, ok gaf honum leyfi heim at fara; en konúngr gekk til drottníngar ok mælti: illa líka mèr þessi tíðindi, því at þetta er ekki gjörníngalaust, at hon hefir slíka ást sonar míns, enda kallit hana híngat, því at ek vil láta höggva[8] hana, því at þá mun hann þegar gleyma henni, ok hefði

---

[1]) *saal. tydelig M.* — [2]) *saal. rettet;* iüfrur, *M.* — [3]) *fra [usikkert i M; saal. R.* — [4]) *usikkert i M; saal. R.* — [5]) *lidt utydeligt i M; saal. R.* — [6]) *fra [efter Gisning; kun Slutningen af det sidste Ord,* ü, *er synligt i M; mangler i R.* [7]) ... dizt, *M.; saal. R.* — [8]) *saal. rettet,* huoggva, *M.*

love Flores, at hun om fjorten Dage skal faa Tilladelse til at reise hen til ham. Da alting, som Flores skulde have med, snart var færdigt, lod Kongen ham kalde og gav ham Ordre til at reise paa den angivne Maade. Flores svarede: hvorledes kan det være, at jeg skal forlade Blankiflur og min Lærer? og dog lovede Kongen ham, at Blankiflur skulde komme til ham om fjorten Dage, hvad enten hendes Moder var död eller levende. Derpaa lod Kongen en af sine bedste Venner kalde, bad ham om at ledsage sin Sön og gav dem et talrigt Fölge. De tiltraadte Reisen, kom til Mustorie, traf Ligoras, Syhiljas Mand, og bleve modtagne med Hædersbevisninger og Glæde. Flores fandt kun liden Glæde i Opholdet der, da han ikke saae Blankiflur; forat han desto lettere skulde glemme hende og fatte Kjærlighed til en anden, förte Syhilja ham til det Værelse, hvor der var de fleste Jomfruer; men ved Synet af dem, blev han endnu mere bedrövet; der var Leilighed nok for ham til at lære; hans eneste Tröst var at tænke paa Blankiflur, hvilket forekom ham södere end nogen Vellugt; han drömte om Natten, at han kyssede hende, men da han vaagnede, var hun forsvunden; med slig Længsel ventede han paa den bestemte Tid; da Blankiflur udeblev, indsaae han strax, at her var Svig med i Spillet, og frygtede for, at hun var skilt ved Livet; nu blev han i den Grad omspændt af Sorgen, at han hverken kunde spise, drikke, sove eller sidde; Ridderen, der frygtede for, at han skulde döe af Sorg, underrettede nu Kongen om Sagernes Stilling. Ved denne Efterretning blev Kongen meget opbragt, og gav Flores Tilladelse til at reise hjem igjen. Derpaa gik han til Dronningen og talede saaledes: dette er en ond Efterretning, og her maa være Hexeri med i Spillet, siden Blankiflur har erhvervet sig min Söns Kjærlighed i saa höi Grad; kalder hende derfor hid, thi nu vil jeg lade hende halshugge, — hvilket burde være skeet for længe

þat fyrr betr gert verit. Þá mælti drottníng: herra, sagði hon, takit heldr þat ráð, at flytja hana ofan til skipa; þar eru ríkir kaupmenn af Babílon, þeir er [hana munu[1] vilja kaupa, sakir fríðleiks ok kunnáttu, ok munu gefa fyrir hana mikit fè, ok flytja brott í fjarlæg lönd, svo at hann mun aldri til hennar frètta. Þessu játaði konúngr, ok lèt gera þegar eptir kaupmanni mjök ríkum, ok kunni margar túngur at tala, bauð honum, at flytja hana með sèr ok selja hana; en ekki gerði hann þetta til fjár, heldr sakir heiptar; ok hann flutti hana til skipa, fann þá þar nóga, er hana vildu kaupa, ok seldi hana fyrir xx marka[2] gulls ok xx marka[2] silfrs ok xx pell ok x skíngr[3] af góðu exími ok saval undir hverju, ok x kyrtla af guðvef, ok ker eitt af gulli, þat sem ekki var annat jafngott; sá hèt Ullius, er gerði; en um kerit var grafit af Tróju, hversu Grikkir brutu borgarveggin, ok hinir vörðust[4], er inni voru, ok hversu Paris leiddi Elinam, ok bóndi hennar fór eptir, ok fekk hana ekki; þar var [ok á[5], hversu Grikkir reru yfir hafit, en Agamenon leiddi skarann yfir hafit; ok mart annat var þar á grafit, er hèr er ekki af skrifat; en á lokinu var, hversu þær Venus og Pallas [ok Júnó[6] fundu gullepli, ok ritað á, at sú skyldi hafa er fríðust[7] væri, ok hversu þær færðu Paride, þá þær urðu ekki ásáttar, ok hvat hver þeirra gaf honum til at heita fríðust: Júnó hèt honum nógt fè[8], Pallas vizku ok fróðleik, en Venus þeirri konu, er gimsteinn væri yfir öllum, því at til þess fýsti hann mest; var þetta allt grafit þar á; en knapprinn var af karbunculo, er meira ljós gefr í myrkri, en mörg brennandi kerti; á

---

[1]) *fra* [*udslettet i M; saal. R.* — [2]) M with superscript a, *M.* — [3]) skīg[a], *M.* — [4]) *saal. rettet overeensstemmende med N;* uðruðz, *som det synes, M.* — [5]) *fra* [*borte i M.; saal. i R.* — [6]) *fra* [*tilföiet overeensstemmende med det fölgende og N, der dog skriver* Junu. — [7]) *saal. rettet* fríðari, *M.* — [8]) *saal. tydel. M.*

siden, saa vil Flores snart glemme hende. Dronningen svarede: Herre! fat heller den Beslutning, at före hende ned til Skibene, thi der ere rige Kjöbmænd af Babilon, som, paa Grund af hendes Skjönhed og Dannelse, gjærne ville kjöbe hende for en stor Sum Penge, og bortföre hende til fjerne Lande, hvor Flores aldrig vil faae noget at vide om hende. Kongen samtykkede heri, lod strax en meget rig Kjöbmand, som talede mange Sprog, kalde og böd ham tage Blankiflur med og sælge hende. Dette gjorde han i Vrede, men ikke for Fordelens Skyld. Kjöbmanden förte Blankiflur ned til Havnen, hvor han traf mange, som vilde kjöbe hende. Han solgte hende for 20 Mark Guld, 20 Mark Sölv, 20 Stykker Silketöi [a], 10 Mantler [b] af godt Flöiel, alle forede med Sobelskind, 10 Kjortler af Gudvæv [c] og et Guldkar, hvis Mage ikke fandtes; det var gjort af en Mand, ved Navn Ullius, og forestillede i indgravet Arbeide, hvorledes Grækerne sprængte Trojas Mur og hvorledes Indvaanerne forsvarede den; hvorledes Paris bortförte Eline, og hvorledes hendes Mand forfulgte dem, uden at kunne indhente dem. Det forestillede ogsaa, hvorledes Grækerne under Agamemnons Anförsel seilede over Havet, foruden mange andre Ting, som ikke omtales paa dette Sted. Paa Laaget stod, hvorledes Venus, Pallas og Juno fandt et Guldæble, hvorpaa der var skrevet: til den smukkeste; hvorledes de, da de ei kunde komme overeens, henvendte sig til Paris, og hvad enhver af dem tilböd ham, for at blive erklæret for den smukkeste: Juno lovede ham store Rigdomme, Pallas Visdom og Kundskaber, Venus den Kone, som var en Perle blandt alle andre. (Hende tilkjendte han Prisen), thi dertil havde han störst Lyst. Alt dette var indgravet paa Laaget. Knappen bestod af

a) pell er ellers af en usikker Betydning. — *b)* Saaledes har jeg oversat det mig forresten ubekjendte Ord *skingr* (eller *skingor*), fordi *N* betegner det samme med *möttlar*, Mantler. — *c)* Etslags kostbart Töi.

knappinum var fugl [1] af gulli ok hafði grænan gimstein í sínum klóm, ok sýndist fuglinn lifandi; en þetta ker var [gert í[2] Trója, ok flutti Eneas þat þaðan, ok gaf unnustu sinni í Lúngbardí; tók [síðan hverr[3] eptir annan, til þess at sá þjófr stal því, er Galapín hèt; síðan keyptu þat kaupmenn, ok síðan var þat gefit fyrir Blankiflúr; en þeir keyptu hana því svo dýrt, at þeir vissu, [at þeir[4] feingu enn meira fyrir hana; fóru nú leið sína, sigldu heim á lítilli stundu [5] til Babílonar, færðu hana konúngi, því at hann hafði aldri sèt jafnvæna júngfrú [6], ok þóttist hann vita, at hon mundi af góðri ætt; sendi hana þegar í sterkar geymslur [7]. En sá kaupmaðr, er selt hafði Blankiflúr, fór heim ok fèkk konúngi þat, er hann tók fyrir [hana, svo [8] ok kerit; lætr þá konúngr steinþró gera ríkuliga, ok grafa með gullstöfum þar á: hèr [9] hvílir líkamr hinnar fögru ok hinnar kurteisu Blankiflúr, er Flóres unni mest. [Skammu eptir [10] þetta kom [11] Flóres heim, stígr af hesti sínum, geingr í hallina, heilsaði feðr sínum [12] ok spurði: hvar er Blankiflúr? en þá voru þau mjök sein til andsvara [13]; móðir, sagði hann, hvar [14] er unnasta mín? eigi veit ek þat, kvað hon; seg mèr, sagði hann; mátti hon þá ei leingr dylja ok tók at gráta ok segir hana andaða vera; er þat? sagði hann; sannliga, sagði hon; en hann spurði, nær þat var; fyrir átta nóttum, sagði hon; hvat sótt hafði hon? sagði hann; hon dó af þinni ást, sagði hon; en dauða hennar ló hon, því at hon hafði áðr svarit konúngi þar at eið, at segja [15] hana dauða.

---

[1]) *utydeligt i M;* dreki, *R.* — [2]) *fra [efter Gisning, da der er Hul i M.* — [3]) *fra [saal. R.;* sið ... u, *M.* — [4]) *fra [saal. R., Hul i M.* — [5]) *efter Gisning; Hul i M.* — [6]) *efter Gisning, Hul i M;* jomfrú, *R.* — [7]) *efter Gisning; kun de sidste Bogstaver af Ordet* (ýlr) *ere synlige i M.;* varðveizlur *N.* — [8]) *fra [efter Gisning; Hul i M.* — [9]) *saal. R; Hul i M.* — [10]) *efter Gisning, da Slutningen af det förste Ord tilligemed det næste er reent borte; de tilbageblevne Tegn af det förste*

en Carbunculus, der skinner klarere i Mörke end mange brændende Lys. Ovenpaa Knappen sad en Fugl af Guld, der holdt en grön Ædelsteen i sine Klöer og syntes levende, Dette Kar, der var gjort i Troja, blev bortfört derfra af Eneas, der forærede det til sin Kjæreste i Lungbardi; siden gik det i Arv fra den ene til den anden, indtil det blev bortstjaalet af en Tyv, ved Navn Galapin; derpaa blev det solgt til Kjöbmænd, og endelig givet som Betaling for Blankiflur. Kjöbmændene betalte hende saa dyrt, fordi de vidste, at de vilde faae langt mere for hende. Nu tiltraadte de Hjemreisen, og seilede i en meget kort Tid hjem til Babilon, hvor de overlode Blankiflur til Kongen. Han havde aldrig seet en deiligere Jomfru, antog at hun maatte være af en god Herkomst og satte hende strax i en stærk Forvaring. Da den Kjöbmand, som havde solgt Blankiflur, kom hjem igjen, gav han Kongen den Betaling, han havde faaet for hende og ligesaa Karret. Kongen lod derpaa gjöre en Steenkiste, hvorpaa der var indgravet med forgyldte Bogstaver: her hviler den skjönne og höviske Blankiflur, som Flores elskede mest. Kort efter kom Flores hjem, steg af Hesten, gik ind i Hallen, hilste paa sin Fader og spurgte: hvor er Blankiflur? de vare da sene til at svare. Moder, sagde han, hvor er min Forlovede? det veed jeg ikke, var Svaret; siig mig det, sagde han; nu kunde Moderen ikke holde sig længere, brast i Graad og sagde, at hun var död; er det sandt? spurgte han, ja visseligen, löd Svaret; han spurgte nu, naar det var skeet, og af hvilken Sygdom hun var död; for otte Dage siden, sagde Moderen, af Kjærlighed til dig; Grunden til dette hendes falske Foregivende var den, at hun havde givet Kongen sit Ord paa, at hun skulde sige, at Blankiflur var död.

Ord synes at være skam. — [11]) *fra* [Nú sem, *R.* — [12]) *efter Gisning.* — [13]) anzsvara *M.* — [14]) *saal. R; udel. M.* — [15]) sega, *M.*

6. Nú svo sem hann heyrði, at hon var önduð, fellr hann í óvit; ok er hin kristna kona sá þetta, grèt hon hörmuliga ok segir: nú er óbætt, látit hefir ek son ok dóttur. Kemr þar nú konúngr ok drottníng, ok lètu hörmuliga um son sinn; en hann fell iij sinnum í óvit á lítilli stundu; ok er hann vitkaðist, þá mælti hann: aufi dauði, sagði hann, því gleymir[1] þú mèr? leið mik eptir Blankiflúr! móðir, sagði hann, leið mik til grafar Blankiflúr. Nú er hann hafði lesit letrið á steininum, þá fèll hann í óvit; ok sem hann vitkaðist, settist hann niðr hjá steininum ok tók at harma Blankiflúr, ok mælti svo: vorum bæði senn getin ok á einum degi fædd bæði; hversu skyldu vit ekki bæði deyja senn, ef dauðinn væri[2] rèttvíss? ok enn mælti hann: aufi Blankiflúr! slíka sá ek aldri, jafnfríða, jafnvitra, jafnvel kunnandi, ok aldri mun ek síðan sjá; eingi fær með penna skrifat, nè með munni[3] sagt allt þitt lof; þú vart bæði í senn, úng ok gömul; hverr maðr elskaði þik; dauði, sagði hann, þú ert öfundsjúkr, elskar þann, er þik elskar ekki; þik má eingi forðast, en þó viltu þann ekki, er þín leitar, en þá er hann vildi lifa, drepr þú hann, ok ef einhverr fátækr eða gamall megi ekki bera höfut sitt sakir elli, kallar hann á þik, ok viltu ekki heyra hann; hverjum manni gerir þú rángt, ok rángt gerir þú mèr, er[4] þú tókt Blankiflúr frá mèr, er gjarna vildi lifa; heyr mik, ek kallar[5] á þik, [en ef[6] þú flýr mik, þá skal ek þó senniliga[7] fylgja þèr, sagði hann; ef maðr vill deyja[8], þá fær þú ekki; mun ek ok þessa ekki leingi biðja, því at áðr kveld[9] komi, skal ek mik sjálfr drepa, því at ek elska [ekki þetta[10] líf, síðan þú tókt frá mèr Blankiflúr; nú skal ek fara til Blómstrarvallar, því at þar bíðr mín

---

[1]) *Slutningen af dette Ord er borte i M.* — [2]) *tilf.* e. *R.* — [3]) *Rettelse for* minni e. nunni, *som staar i M.* — [4]) *efter Gisning.* — [5]) *saal. tydel. M.* — [6]) *fra* [*efter Gisn.* — [7]) seīliga, *M.; mangl. i R.* — [8]) *af dette Ord ere kun de to sidste Bogstaver*

6. Ved Efterretningen om Blankiflurs Död faldt Flores i Afmagt; da den kristne Kone saae det, brast hun i Graad og udbröd: dette Tab kan aldrig forvindes, jeg har mistet en Sön og en Datter; nu kom Kongen og Dronningen til og klagede sig bitterligen over deres Sön, der besvimede tre Gange efter hinanden; da han kom til sig selv igjen, udbröd han: ak Död, hvorfor glemmer du mig? lad mig fölge efter Blankiflur! Moder, blev han ved, för mig hen til Blankiflurs Grav; da han havde læst Indskriften paa Stenen, faldt han i Afmagt, men da han kom til sig selv igjen, satte han sig ned ved Siden af Stenen, og udbröd i Klager over Blankiflur: vi vare begge undfangede paa samme Tid, sagde han, og begge födte paa een Dag; skulde vi da ikke, hvis Döden var retfærdig, begge döe paa een Gang? ak Blankiflur! blev han ved, din Lige i Forstand, Skjönhed og Dannelse har jeg hverken seet, eller vil nogensinde komme til at see; ingen Pen kan beskrive og ingen Mund tolke al din Ros, thi du var paa een Gang baade ung og gammel, yndet af alle; Död, sagde han, du er avindsyg, du elsker den som ikke elsker dig; dig kan ingen undfly og dog flyer du den, som söger dig, men slaar den ihjel, som vil leve. Hvis en fattig Mand eller en Olding, som ikke mere kan holde Hovedet opreist for Alderdoms Skyld, paakalder dig, vil du ikke bönhöre ham; du er uretfærdig mod alle, ogsaa mod mig, da du berövede mig Blankiflur, der gjærne vilde leve; hör min Bön, jeg paakalder dig, hvis du undviger, skal jeg dog visselig fölge dig, thi en, som selv vil döe, kan du ei hindre deri; jeg vil heller ikke længe trygle dig herom, thi inden Aften vil jeg selv gjöre Ende paa mit Liv, til hvilket jeg ikke mere har nogen Kjærlighed, siden du berövede mig Blankiflur. Nu vil jeg til Blomstermarkerne, hvor Blankiflur, min

synlige i M. — [9]) *af dette Ord er kun* ku. *tilbage i M.; saal. R.* — [10]) *fra* [*i Margen i M.*

Blankiflúr unnasta mín [1]; þat kölluðu heiðnir menn Paradís eða Blómstrarvöll, er æ stendr með blóma. Ríss Flóres upp ok leitar sèr at dauða, dró hann fram einn kníf, er Blankiflúr hafði gefit honum, ok þá mælti Flóres við knífinn: þú knífr, sagði hann, átt [2] at enda mitt líf, gaf þik mèr til þess Blankiflúr, at gera minn vilja með þèr; þú Blankiflúr, segir hann, vísa knífi þessum í brjóst mèr. Ok er hann hafði skipat knífinum undir vinstri síðu sèr á geirvörtu, þá hleypr móðir hans at ok grípr knífinn ok ávítaði hann fast; en hann svarar svo: móðir, heldr vil ek deyja nú, en þola leingr þenna harm. Son minn, sagði hon, bernsligt er slíkt, at girnast svo mjök dauða, því at eingi er svo vesall, at hann flýi ekki dauða sinn, ef hann má [3]; er þat ok hin mesta skömm at drepa sik sjálfr, enda á sá aldri Blómstrarvöll, er þat gerir, ok aldri finnr þú Blankiflúr, því at sá völlr tekr við þeim einum, er ekki verðr sjálfum sèr at skaða; tekr helvíti við þeim, ok svo mundi við þèr, ef þú hefðir nú gert þinn vilja; [hyggattu [4] nú, son minn [5], ok lifi, því at þú munt enn finna Blankiflúr, annathvort lifandi eða dauða; ok ek hygg, at ek vita þar lækníng til, þá er nægja mun, at hon mun lifna.

7. Geingr hon síðan grátandi til konúngs ok mælti: herra, sagði hon, ek bið þik fyrir þess guðs sakir, er vit trúum á, at þèr lítit myskunnar augum á son okkarn; hann vildi nú rètt í stað hafa drepit sik með þessum knífi, en ek kom at í því, ok tók ek af honum; frú, sagði hann, bíðum enn, því at hann mun skjótt huggast. Ek óttumst, sagði hon, ef vit bíðum, at hann drepi sik, ok erum vit þá barnlaus; frú, sagði hann, viltu at vit segjum honum? já, sagði hon, þat er mitt ráð, því at annathvort fáum vit þau bæði eða missum bæði. Konúngr segir: far þá skjótt

1) *tilf. efter Gisn.* — 2) *mangler i M; saal. R.* — 3) *mangler i M; saal. R.* — 4) *saal. tydel. M.* — 5) *fra* [hygg nú son at lífi þínu, *R.*

Hjertenskjær, venter paa mig; Hedningerne kalde den Mark, som stedse blomstrer, Paradis eller Blomstermark. Flores reiste sig nu, i den Hensigt at ombringe sig, tog en Kniv, som han havde faaet af Blankiflur og tiltalede den saaledes: Kniv, du skal gjöre Ende paa mit Liv, thi jeg har faaet dig af Blankiflur, for med dig at udföre min Villie; Blankiflur, blev han ved, viis denne Kniv Veien til mit Bryst; derpaa lagde han an med Kniven paa den venstre Brystvorte, men hans Moder kom löbende til i det samme, greb Kniven og gav ham en haard Irettesættelse; han svarede saaledes: Moder, jeg vil heller döe end længer udholde denne Sorg; hun svarede: det er barnagtigt, min Sön, at hige saaledes efter Döden, thi ingen er saa ussel, at han jo undgaar sin Död, hvis det er ham muligt; desuden er det ogsaa den störste Skam, at dræbe sig selv, og ingen, som gjör sligt, bliver nogensinde delagtig i Blomstermarken; Blankiflur vilde du heller ikke træffe, thi Marken modtager kun dem, der ikke gjöre sig selv nogen Fortred; de andre komme til Helvede, og saaledes vilde det ogsaa gaaet dig, hvis du havde faaet din Villie. Fat dig nu, min Sön, og lev, thi du vil træffe Blankiflur, enten levende eller död, og efter hvad jeg troer, kjender jeg en Lægedom, som vil være tilstrækkelig til at kalde hende tilbage til Livet.

7. Derpaa gik hun grædende til Kongen og tiltalede ham saaledes: Herre, jeg beder dig ved den Gud, paa hvem vi troe, at du forbarmer dig over vor Sön; i dette Öieblik vilde han have dræbt sig med denne Kniv, hvis jeg ikke var kommet til i det samme og havde taget den fra ham; han svarede: Frue, lad os vente endnu, thi han vil snart blive tröstet; hvis vi vente, sagde hun, frygter jeg for, at han vil gjöre det af med sig selv, og saa blive vi barnlöse; han svarede: önsker du, Frue, at vi sige ham Sandheden; ja, sagde hun, det stemmer jeg for, thi

ok seg honum. Ok hon gerði svo; son minn! sagði hon. þetta voru ráð feðr þíns ok mín, at[1] þessi steinþró var ger; liggr Blankiflúr þar ekki — ok sagði hversu hon var seld: var þat gert fyrir þat, at þú skyldir gleyma Blankiflúr ok feingir konúngsdóttur þèr jafn-borna, því at þat er bæði sæmiligt þèr ok oss, en þrá[2] ekki eptir þessu leingr[3], fyrir því, at aldri fær þú hana, meðan þú lifir, því at svo er hon lángt í brott. Móðir, sagði hann, lifir hon? já, sagði hon, ok nú máttu þat sjá; lèt hon taka lokit [af steinþrónni[4], ok var þar ekki vætta í; ok af því þóttist hann vita, at hon mundi lifa[5]; varð hann nú mjök feginn, ok kvezt aldri lètta skyldu fyrr en hann fyndi[6] hana, ok þar til hafði hann[7] fullan vilja; finst þat ok skrifat, at sá er sanna ást hefir ok sterka með elskuga, þá má hann vinna slíkt er hann vill, eptir sem vottar Kallades ok Plató. Var Flóres nú kátr, er Blankiflúr lifði, ok segir nú til feðr síns: at þarfleysu gerðir þú þetta ráð, því at ek vil einga konu eiga nema Blankiflúr; þessu næst bíðr Flóres konúnginn leyfis, at leita eptir Blankiflúr, en hann tók at ógleðjast, ok lastaði ráð drottníngar, at hon var seld, ok þúsundruð[8] marka[9] vildi hann fyrir hana gefa ok allt þat, er hann fyrir þá. Konúngr mælti til Flores: son minn, segir hann, ver glaðr ok kátr ok far ekki frá þínum feðr; en hann sór, at hann skyldi hennar leita[10]: „kemr ek því fyrr aptr, sem þèr skyndit meir minni ferð. Konúngr segir: með því móti, at þú vilt ekki aptra þessu ráði, þá seg þú mèr, hvat þú þikist þurfa til þessarar ferðar? Þakkaði hann þá feðr sínum ok mælti: ek segir yðr mitt ráð: ek bið, at þèr fáit mèr átta hesta ok hafi ij klyfjar af

1) *Rettelse for* a, *som M har.* — 2) *saal. rettet* þra *M.* — 3) *usikkert, da M er beskadiget.* — 4) *fra* [...ī þroni, *M; saal. R.* — 5) *saal. R; Hul i M.* — 6) *usikkert i M.; saal. R.* — 7) *tilf. efter Gisning.* — 8) *saal. M;* M', *N.* — 9) M̈, *M.* — 10) leyta *M.*

enten ville vi beholde dem begge eller tabe dem begge; gaa da skyndsomt hen, sagde Kongen, og lad ham det vide. Hun gjorde det, og tiltalede ham saaledes: min Sön, Forfærdigelsen af denne Steenkiste er blot et Paafund af mig og din Fader, Blankiflur ligger ikke i den — og nu fortalte hun, hvorledes hun var bleven solgt: dette blev gjort, for at du skulde glemme hende og faae en Kongedatter af ligesaa ædel Byrd, som du selv, thi det sömmer sig baade for dig og os; lad nu denne Længsel fare, thi hun er fört saa langt bort, at du aldrig i Livet vil faae hende at see. Moder, lever hun da? spurgte han; ja, sagde hun, det kan du nu see; derpaa lod hun Laaget tage af Steenkisten, og da den var tom, forekom det ham utvivlsomt, at hun var i Live; her over blev han saare glad, og sagde at han aldrig vilde holde op, förend han havde opsögt hende, hvilket han ogsaa var ganske bestemt paa; det findes ogsaa skrevet, at den, som besidder oprigtig og stærk Kjærlighed, kan udrette alt, hvad han vil; det bevidne Kallades og Plato. Da Flores vidste, at Blankiflur levede, blev han munter og sagde til sin Fader: du har forgjeves gjort dette, thi jeg vil ingen Kone have, uden Blankiflur; Flores bad saa Kongen om Tilladelse til at söge efter Blankiflur; men denne, der nu begyndte at blive bedrövet, lastede Dronningens Raad, ifölge hvilket hun var bleven solgt, og vilde nu give Tusind Mark for Blankiflur, og desuden alt det, han havde faaet for hende. Kongen sagde til Flores: vær munter og lystig, min Sön, og forlad ikke din Fader; men han svor paa, at han vilde söge hende: jo mere I fremskynde min Reise, desto hurtigere vil jeg komme tilbage; siden du ikke vil ændre denne Beslutning, sagde Kongen, saa siig mig, hvad det tykkes dig, at du behöver til denne Reise. Flores takkede sin Fader og sagde: jeg vil meddele eder min Mening: giv mig, jeg beder eder, otte Heste, hvoraf de to skulle have Byrder bestaaende af Guld og Sölv og kostbare Sölvkar,

gulli ok silfri ok góðum silfrkerum, hinn iij. af mótuðum peníngum, iiij. ok v. af dýrum klæðum, vj. ok vij. af góðum gráskinnum ok safal undir, hinn vij. með hreint brent silfr, ok mann með hverjum hesti, ok einn svein með hverjum hinna, ok einn[1] roskinn mann, at halda á voru gózi, ok góðan túlk, er kunni margar túngur; vil ek kallast kaupmaðr; en ef ek mætti finna Blankiflúr, þá mun óspart vera gull ok silfr, meðan til er. Lèt konúngr nú búa ferð sonar síns, ok er þat var gert, let konúngr söðla hestana, ok sèr sjálfum einn gángara, ok gefr þann syni sínum, en hestrinn[2] kostaði vj góða kastala; þá dró drottníng fíngrgull af hendi sèr ok á hönd Flóres ok mælti: son minn, varðveit þetta fíngrgull, sagði hon, því at þú þarft ekki vætta at hræðast, meðan þú þat hefir, ekki járn eðr eld[3] eðr vatn; [ok sá steinn[4] er í fíngrgullinu er, hefir mikinn krapt, ok hvers sem þú leitar, þá muntu finna, hvort sem er fyrr eða síðar.

8. Tók hann því næst orlof af feðr sínum ok móður, en þau báðu hann vel fara, ok riðu þeir út af konúngs garði; kallaði Flóres til sín einn riddara, ok bað hann segja dagleið þángat, sem Blankiflúr var seld, ok er þeir [komu þar, tóku þeir[5] sèr náttstað[6] at eins ríks manns; þeir kölluðust kaupmenn, ok kváðust[7] vilja fara yfir hafit; Flóres nefndu þeir herra sinn; fóru því næst til matar [ok buðu[8] bónda ok húsfrú til sín, var skeinktr allskyns[9] drykkr bæði með silfrkerum[10] ok gullkerum; voru allir kátir nema Flóres, því at honum kom í hug Blankiflúr. Húsbóndi fór[11] ok hitti húsfrú sína ok mælti: geym at, hversu sveinninn lætr, hann etr hvorki[12] nè drekkr utan andvarpar sárliga ok aldri er hann kaupmaðr. Húsfrúin

---

1) J, *M.* — 2) *rettet;* hestin, *M.* — 3) *saal. rettet;* elldr, *M.* — 4) *fra* [*usikkert i M, da Halvdelen af Bogstaverne er bortskaaret.* — 5) *fra* [*rettet overeensstemmende med Meningen og N;* tóku, *M.* — 6) natstat, *M.* — 7) *Hul i M; saal. R.* — 8) *fra* [*efter Gisning;* buðu þeir, *R.* — 9) allzskyns, *M.* — 10) *kun Be-*

den tredie af myntede Penge, den fjerde og femte af kostbare Klæder, den sjette og syvende af gode Graaskind, forede med Sobel, den ottende af reent, brændt Sölv; een Mand skal fölge med hver Hest, og Tjener med hver af disse; desuden en aldrende Mand, for at passe paa vort Gods, og en god Tolk, som kan mange Sprog; jeg vil udgive mig for en Kjöbmand, men dog vil jeg hverken spare Guld eller Sölv, saalænge jeg har noget tilbage, hvis jeg kunde træffe Blankiflur. Nu lod Kongen berede alt til sin Söns Reise og da det var færdigt, lod han Hestene sadle, deriblandt sin egen Ganger, der kostede sex prægtige Borge, og forærede Sönnen den. Dronningen tog en Guld-Fingering af sin Haand og satte den paa Flores's med de Ord: denne Ring skal du gjemme godt, min Sön, thi saalænge du har den, behöver du hverken at frygte Jern, Ild eller Vand; Stenen, som er i den, besidder en saadan Kraft, at du kan finde alt hvad du söger, hvad enten det er tidlig eller sildig.

8. Efter at han dernæst havde taget Afsked med sine Forældre, der önskede ham en lykkelig Reise, rede de udaf Kongsgaarden; derpaa kaldte Flores en Ridder til sig, og bad ham vise dem Veien hen til det Sted, hvor Blankiflur var bleven solgt; da de kom der, toge de Nattekvarter hos en rig Mand, og foregave at de vare Kjöbmænd, og vilde seile over Havet; Flores kaldte de deres Herre; da de siden gik tilbords, indböd de Verten og hans Hustru til sig; allehaande Drikkevarer bleve skjænkede i Sölv- og Guldkar; alle vare glade undtagen Flores, der tænkte paa Blankiflur. Verten gik hen til sin Hustru og sagde: læg Mærke til hvorledes den unge Mand bærer sig ad; han hverken spiser eller drikker, men sukker smerteligen; han er uden al Tvivl ingen Kjöbmand. Vertinden

---

gyndelsen, sil..., *af dette Ord er tilbage i M; saal. R.* — [11]) *borte i M; saal. R.* — [12]) *borte i M; saal. R.*

mælti: herra [1], sagði hon, þúngafullr ertu; slíkt sama sá ek á einni júngfrú [er Blankiflúr [2] nefndist, ok þèr lík harmaði mjök Flóres sinn unnasta, kvezt hon vera seld sakir hans; keyptu hana kaupmenn ok fluttu til Babílonar, seldu þeir hana keisaranum [3]. Ok er Flóres heyrði þetta, þá steyptist vín or kerinu fyrir honum niðr á dúkinn; þá mælti bóndinn: herra, þèr hafit misgert við frúna ok verðr at bæta. Já, sögðu þeir allir, ok hlógu, því at þeir vildu gleðja Flóres; bað hann þá fylla mikit silfrker ok gefa húsfrúnni: þetta er þitt fyrir góð tíðindi, er þú sagðir mèr; nú með því at ek veit, hvar hon er, þá mun ek ekki láta af at leita hennar; því næst lètu stýrimenn æpa um staðinn, at þeir, er yfir vildu fara yfir hafit, skyldu til skipa skunda, ok svo gerðu þeir. Tók Flóres leyfi af bónda ok húsfrú, ok gaf þeim lxxx skillínga ok hverr hinna [4] nokkut, ok bað þau vel lifa, ok fóru til skips; bað hann stýrimenn flytja sik þar til hafna, sem næst er Babílon: því at á mánaðar fresti skal keisarinn eiga stefnu við undirkonúnga sína; vilda ek koma þar þá, því at þá mundi mèr rífr verða varníngr minn; vil ek gjarna fè til gefa. Stýrimaðr játar því.

9. Síðan gerði hinn bezta byr ok skírt veðr ok sigldu öll skip or höfnum; var stýrimaðr ok allir hans menn á kosti Flóres; vij dægr voru þeir í hafi, svo at þeir sáu ekki land, en á átta dægri komu þeir til borgar einnar, er Belúdator hèt; hon stendr á einu bergi, rètt við hafit, ok má sjá þaðan í haf út c vikna at skíru veðri; en þat var [5] eptir bæn Flóres, því at þaðan mátti fara á iiij dögum með klyfjaða hesta til Babílon; bað nú stýri[maðr Flóres efna heit [6] sín við sik; hann gaf honum x merkr skíra

---

[1]) *efter Gisning.* — [2]) *fra* [*udslettet i M.; saal. R.* — [3]) *saal. rettet;* kesaranum, *M.* — [4]) *lidt utydel., da M er beskadiget; saal. R.* — [5]) *tilf. e. Gisning.* — [6]) *fra* [*usikkert da en Deel af Bogstaverne er bortskaaret; saal. R.*

mælede: Herre, sagde hun, du er meget bekymret; det samme saae jeg var Tilfældet med en Jomfru, ved Navn Blankiflur, der lignede dig, og sörgede meget over Flores, sin Forlovede, for hvis Skyld hun foregav, at være bleven solgt; hun blev kjöbt af Kjöbmænd, fört til Babilon og solgt til Keiseren. Da Flores hörte dette, kom han til at spilde Viin af Bægeret ned paa Dugen; da sagde Verten: Herre, I har forseet eder mod Fruen og maa gjöre det godt igjen. Ja, istemmede de alle sammen leende, thi de vilde gjærne muntre Flores; han böd dem da fylde et stort Sölvbæger og give Vertinden: hav dette for den gode Underretning, du gav mig, thi nu, da jeg veed hvor Blankiflur er, vil jeg aldrig ophöre med at söge efter hende. Lidt efter lod Skibsförerne udraabe i Byen, at de, som vilde seile over Havet, skulde skynde sig at gaae ombord, hvilket de ogsaa gjorde. Flores tog Orlov af Verten og Vertinden og gav dem 80 Myntstykker; hver af de andre gav ogsaa noget; siden tog han Afsked med dem og gik ombord. Flores bad Skipperen om at bringe sig til den Havn, som laa nærmest ved Babilon: thi om en Maaned vil Keiseren have Möde med sine Underkonger; paa den Tid önskede jeg at komme der, thi saa vil jeg faae god Afsætning paa mine Varer; jeg vil gjærne betale for det. Skipperen gik ind derpaa.

9. Lidt efter fik de den gunstigste Vind med klart Veir, saa at alle Skibe i Havnene lettede Anker; Flores holdt Skipperen og alle hans Folk paa sin Bekostning; de vare 3½ Dögn i Söen uden at see Land, men i den sidste Halvdeel af det fjerde kom de til en By, ved Navn Beludator; den ligger tæt ved Havet, paa en Klippe, hvorfra man i klart Veir kan see 100 Miil tilsös; dette var efter Flores's Önske, thi herfra kunde man reise til Babilon med Lastdyr paa 4 Dage. Skipperen bad nu Flores holde det Löfte, han havde givet ham; Flores gav ham 10 Mark reent Sölv og

silfrs ok v merkr gulls, ok þótti honum vel komit; fluttu menn faung hans á land upp ok þaðan til borgar; tóku sèr hús at eins ríks manns, er skip mikit átti í kaupferðum; gerði Flóres þá fagra veizlu bónda ok öllum hans hjónum; en borg þá átti konúngr af Babílon, ok hafði svo mælt við gjaldkerann [1], at hann skyldi taka toll af hverjum manni, er þar færi, ok eið með, at hann færi með eingum svikum; en er Flóres hafði þat greitt, þá[2] fóru þeir til matar; sátu þeir báðir saman[3], húsbóndi ok Flóres; en allir menn voru kátir; þá var Flóres hryggr, svo at hann át ekki nè drakk[4]. Þá mælti húsbóndi: herra[5], segir hann, mèr sýnist sem þú sèrt óglaðr; væntir mik at þat [sè vegna [6] tollsins, er þú galt svo mikinn, því at þat er tíundi hverr peníngr.

10. Þá svarar Flóres: ek hugsar um þann konúng, er slíkt býðr. En húsbóndinn svaraði [7]: slíkt sama sá ek fyrir skömmu eina mey, þá er hèr var, því at hon var [á sömu [8] leið brygg; en hann nefndi hana Blankiflúr. Ok er Flóres heyrði hennar getit, varð hann þá glaðr [9], ok bað taka silkiskikkju ok safal undir ok gaf húsbónda ok mælti: [þigg þú [10] þetta sakir Blankiflúr, því at hon er unnasta mín ok var stolin frá mèr; seg mèr hvert hon fór. Til Balílonar, sagði húsbóndi, ok láti guð þik henni ná; en ek óttumst at þat verði ekki. En er þeir [11] voru mettir, fóru þeir at sofa; svaf Flóres lítit þá nótt, ok er dagr kom, vakti hann upp menn sína ok bað þá búast skyndiliga; en er þeir voru mettir, heilsuðu þeir bónda, ok fóru síðan leið sína; ok hina næstu nótt lágu þeir í einum kastala, ok þar næst í turni nokkurum, ok frágu enn til Blankiflúr.

[1]) *saal. rettet;* gjallkerann, *M.* — [2]) *saal. rettet;* þo, *M.* — [3]) *lidt usikkert i M; saal. R.* — [4]) *saal. R; kun det förste Bogstav er synligt i M.* — [5]) *i Margen i M.* — [6]) *fra [saal. R; Hul i M.* — [7]) *efter Gisning; Hul i M og derefter* aði, *hvilket maa antages at være Slutningen af* svaraði, *men som Afskriveren har skrevet to Gange og derfor sat Prikker under det sidste.* —

5 Mark Guld, og syntes, at de Penge vare vel anvendte. Da Varene vare satte i Land og förte til Byen, toge de Kvarter hos en rig Mand, som havde et stort Handelsskib i Söen; Flores anrettede et prægtigt Gjæstebud for Verten og alle hans Folk; men Kongen af Babilon, hvem Staden tilhörte, havde givet Kassereren Ordre til, at tage Told af enhver, som reiste derigjennem, og tillige lade ham gjöre Ed paa, at der fra hans Side ikke fandt noget Bedrageri Sted. Da Tolden var betalt, gik de tilbords; Verten og Flores sade ved Siden af hinanden; alle vare muntre undtagen Flores, der var saa bedrövet, at han hverken spiste eller drak. Da tiltalede Verten Flores saaledes: Herre, det forekommer mig, at du er bedrövet, og jeg aner, at det hidrörer fra den höie Told, du maatte betale, thi det er jo hver tiende Penning.

10. Flores svarede: jeg tænker paa den Konge, som befaler sligt. Det samme var Tilfældet, sagde Verten, med en Jomfru, ved Navn Blankiflur, som var her for kort siden, thi hun var ligeledes bedrövet. Da Flores hörte Blankiflurs Navn, blev han glad, og lod hente en Silkekappe, foret med Sobelskind, og gav Verten den, med de Ord: modtag dette for Blankiflurs Skyld, thi hun er min Kjæreste, og er bleven mig frastjaalet; siig mig hvor hun reiste hen. Til Babilon, svarede Verten; gid du maatte gjenfinde hende, men jeg frygter for, at det vil ikke lykkes dig. Da de vare mætte, gik de tilsengs. Flores, der ikke sov ret meget den Nat, kaldte sine Folk op strax ved Daggry og böd, at de skulde hurtigt gjöre sig reisefærdige. Da de havde spist, toge de Afsked med Verten og tiltraadte derpaa Reisen; den næste Nat tilbragte de paa et befæstet Slot, den fölgende i et Taarn og fik endnu Efterretninger om Blankiflur.

---

8) *fra [saal. R; ...* mu, *M.* — 9) ..aðr, *M.* — 10) *fra [saal. R; Hul i M.* — 11) *saal. R; Hul i M.*

11. Því næst komu þeir at sundi einu, en öðru megin sundsins var fjall eitt, er Felis hèt; í fjallinu stendr einn ríkr kastali; en yfir sundit var eingi brú, því at þat var djúpt ok svo streymt; á ströndinni hèkk horn eitt, ok skyldu þeir, er yfir vildu, blása í hornit — ok þeir gjörðu svo [1], ok fór farhirðir [2] í móti þeim ok færði þá yfir; sá hann mjök á Flóres, því at hann syndist honum góðmannligr, ok mælti: hvat manna ertu? eða hvert skaltu fara? Kaupmaðr er ek, segir hann, vil ek fara til Babílonar; en ef þu átt hús í kastalanum, þá herberg mik. Farhirðir svarar: því spurði ek yðr slíks, at hèr var mey ein fyrir skömmu, var hon þèr mjök lík ok mjök sorgfull, syrgði hon sinn unnasta ok nefndi hann Flóres. Ok hann spurði: hvert fór hon? Til Babílonar, segir hann; síðan keypti keisarinn hana. Voru þeir þá nótt með farhirðinum. En um morgininn, er þeir fóru brott, gaf hann farhirði c skillínga, ok bað hann vísa sèr til vinar síns nokkurs í Babílon, með sínum jarteignum. Farhirðir svarar: herra, nær eð þèr komit til Babílonar, finni þèr vatn mikit ok á brú; en er þèr komit yfir brúna, þá finni þèr þann, er garðshlið [3] gætir, hann er vinr minn [4] mjök góðr, ok er ríkr maðr ok hefir hit bezta hús í borginni, er kaupmanni [samir; vit erum helmíngar fèlagar [5], á hann hálft þat er ek afla, en ek hálft þat er hann aflar; tak fíngr-gull [6] mitt ok fáit honum þat til jarteigna, at hann taki við yðr vel. En Flóres fór þaðan ok bað þá vel lifa; en at miðjum degi komu þeir til borgar ok fundu [þann er [7] portit geymdi; en hann sat á einum marmara steini, skornum á

1) *tilf. e. R.* — 2) *Paa de to förste Steder, dette Ord forekommer i M, skrives det* fi^r^hirðir, o: fjárhirðir, *Kasserer, paa de fölgende* fehirðir, *men begge er vistnok en let forklarlig Forvanskning istedenfor* farhirðir, *Færgemand, hvor til det ogsaa er rettet overalt i Texten.* — 3) *saal. M.* — 4) .. ī, *M.* — 5) *fra* [*efter Gisn.;* sa ... ... īg fela ..., *M;* vit erum fèlagar, *R.* — 6) *efter Gisn.;* ... gull *M;* hèr eitt gull, *R.* — 7) *fra* [*saal. R. Hul i M.*

11. Dernæst kom de til et Sund; paa den ene Side af det ligger et Bjerg, ved Navn Felis, og paa dette en prægtig Borg; formedelst Vandets Dybde og Strömmen, laa ingen Bro over Sundet, men paa Strandbredden hang der et Horn, hvori de skulde blæse, som önskede at komme over; da dette var gjort, kom Færgemanden dem imöde og satte dem over; Færgemanden saae meget paa Flores, thi det forekom ham, at han var af god Herkomst, og gjorde ham fölgende Spörgsmaal: hvo er du og hvor gjelder Reisen hen? Jeg er en Kjöbmand, svarede Flores, og vil reise til Babilon; tilstaa mig Nattekvarter hos dig, hvis du har Leilighed paa Slottet. Færgemanden svarede: Grunden til at jeg gjorde dig et saadant Spörgsmaal, var den, at her var for kort Tid siden en Mö, der havde stor Lighed med dig og var meget bedrövet af Sorg over sin Kjæreste, hvem hun kaldte Flores; hvor reiste hun hen? spurgte Flores; til Babilon, löd Svaret, og siden kjöbte Keiseren hende. Den Nat tilbragte de hos Færgemanden. Om Morgenen, da de toge afsted, gav Flores Færgemanden 100 Möntstykker, og bad ham vise sig hen til en af hans Venner i Babilon, og give sig Jertegn med. Herre, svarede Færgemanden, naar du kommer til Babilon, vil du stöde paa en Indsö med en Bro over; naar du kommer over Broen, vil du træffe den, som bevogter Gaardsporten; han er en meget god Ven af mig og en rig Mand, der har det bedste Sted i Byen, som det sömmer sig en Kjöbmand; mellem os finder et saadant Fællesskab Sted, at Halvdelen af det, som han erhverver, hörer mig til og omvendt; tag her min Ring og giv ham den som Jertegn, for at han skal tage godt imod dig. Da Flores havde taget Afsked med Færgemanden, reiste han derfra. Ved Middagstid kom de til Staden og traf Portvogteren. Han var ifört kostbare Silkeklæder og sad paa en Marmorsten, der var

stóls mynd, klæddr [1] góðum silkiklæðum; en hverr, er yfir fór brúna, lauk iiij penínga, en iij fyrir hest sinn; gekk Flóres þá at honum ok heilsaði honum ok sýndi honum gullit[2] þat er honum var sent; tók hann þá við ok þóttist vita, at Flóres var bæði [ríkr ok[3] kurteiss; sendi hann þá síðan til sinnar frú, at hon tæki sæmiliga við honum; ok er hon sá fíngrgull[4] bónda síns, fagnaði hon þeim vel, ok skorti þá eingan hlut. Nú var Flóres [þar kominn [5] er unnasta hans var: þurfti hann nú góðra ráða við; nú hugsar Flóres með sèr: [ek er einn[6] konúngs son, ok var mèr gott heima; er ek farinn sem eitt fól; hverjum skal ek segja mitt erindi[7]? ek kann hèr eingan mann, ok ef ek segir nokkurum, þá em ek fól; en ef konúngr verðr varr [8] við mína ætlan, þá mundi hann láta veita mèr háðuligan dauða.

12 [9]. Er mèr ráð at snúast heim ok fá mèr eitt ráð. En jafnskjótt kom honum annat í hug, ok sagði svo: ekki skal svo vera, ok vilda ek sjá hana, því at ek er nú hèr[10] kominn [11]; þat var mèr þá í hug, er ek vildi leggja mik með knífinum; er þat ok satt[12], þó at ek ætta alla veröldina, þá vildi ek heldr Blankiflúr; en ef hon [vissi at [13] ek væra hèr, þá mundi hon við leita mik at finna, ok svo skal ek gera, þó þat verði minn bani [14]; ok er Flóres sat mjök hryggr ok hugsaði slíkt, þá kom húsbóndi heim ok spyrr[15], því hann var svo óglaðr; ef yðr mislíkar nokkurr[16] hlutr hèr, skulum vèr gjarna at gera ok um bæta. Flóres mælti: vel gezt mèr hèr at öllu, ok þat vildi ek lifa, at þat yrði góðu launat; en ek er hugsjúkr um kaupeyri

---

1) ... ddr, *M.* — 2) *efter Gisn.* — 3) *fra* [*saal. R.; Hul i M.* — 4) ...... ull, *M;* menit, *R.* — 5) *fra* [.... omin, *M; saal. R.* — 6) *fra* [*saal. R; Hul i M.* — 7) *saal. R; Hul i M* — 8) *efter Gisn.* — 9) *Kapitlet har en röd Overskrift, som synes at være:* drecka. — 10) *efter Gisn.* — 11) .öín, *M.* — 12) .. tt, *M.* — 13) *fra* [vis.... *M.* — 14) .. ni. *M.* — 15) .pyr, *M.* — 16) *saal. rettet;* nock^t, *M.*

saaledes udhugget, at den lignede en Stol. Enhver, som kom over Broen, maatte betale 4 Penninge for sig selv og 3 for Hesten. Flores gik hen til Portvogteren, hilste paa ham og gav ham den Ring, han havde faaet med til ham; Portvogteren tog imod Ringen, og da det tykkedes ham, at Flores baade var rig og hövisk, sendte han dem hen til sin Hustru og böd hende modtage ham hæderligen; da hun saa sin Mands Ring, modtog hun dem saa godt, at de ikke savnede nogen Ting. Nu havde Flores naaet det Sted, hvor hans Forlovede var, men her vare gode Raad dyre. Han anstillede hos sig selv fölgende Betragtninger: jeg er en Kongesön, og havde det godt hjemme, men har baaret mig ad som en Taabe; for hvem skal jeg aabenbare mit Ærinde? Jeg kjender her ikke et Menneske, og hvis jeg siger nogen min Hensigt, er jeg en Daare; men hvis Kongen faaer Nys om, hvad jeg har i Sinde, vil han lade mig dræbe paa en forsmædelig Maade.

12. Det er derfor raadeligst for mig at vende hjem igjen for at hente mig et Raad. Men hans Tanker toge snart en anden Retning: det skal ikke skee, sagde han, thi siden jeg er her, vil jeg dog see hende: saaledes var jeg til Sinds den Gang jeg vilde gjennembore mig med denne Kniv; selv om jeg kunde vælge imellem Besiddelsen af hele Verden og Blankiflur, vilde jeg dog i Sandhed foretrække hende; vidste Blankiflur at jeg var her, vilde hun söge at træffe mig, og det samme vil jeg ogsaa gjöre, om det saa skal vorde min Död. Medens Flores endnu sad meget bedrövet og anstillede slige Betragtninger, kom Verten hjem og spurgte ham, hvi han var saa bedrövet; hvis her er noget, du ikke synes om, ere vi villige til at gjöre en Forandring og indrette det bedre. Flores svarede: her er alt efter mit Önske, og jeg vilde gjærne opleve den Dag, at det blev godt belönnet, men jeg er bekymret for mine Varer, thi jeg frygter for, at jeg ikke faaer dem jeg

minn, óttumst ek, at ek fái ekki þann varníng, er ek vilda, ok þó at ek finni, óttumst ek, at ek fái ekki keypt. Húsbóndi var vitr maðr ok undirstóð þat, er hann talaði, ok bað Flóres fara til matar: [síðan vil [1] ek gefa hit bezta ráð um þat, er þú spyrr mik. Þá mælti húsbóndi til konu sinnar: sannliga er þessi maðr góðra manna, ok settu hann millum okkar. Húsbóndi hèt Daries, en húsfrú hèt Toris. Var þar sæmiliga þjónat, skeinktr hinn bezti drykkr af silfrkerum ok gullkerum; síðan var framborit ker þat hit ríka, er Flóres átti, ok var sett fyrir hann, ok horfði hann á, hugsandi þá til Blankiflúr, ok var þá mjök óglaðr. Ok er húsbóndi sèr þetta ok hans húsfrú, báðu þau svipta borðum; ok er borð voru uppi, mælti húsbóndi: leyn mik ekki, því þú ert svo óglaðr, en ef þú leynir mik, þá gerir þú þèr ekki gagn. Toris mælti: mèr sýnist sem [Blankiflúr muni elska[2] þenna mann, ok líkt þætti mèr, at þessi maðr væri bróðir hennar, því at svo var hon hèr [hálfan mánuð[3], at bæði grèt hon nátt ok dag, harmaði hon unnusta sinn ok nefndi hann [Flóres. Ok er hann[4] heyrði þetta, þá jók stórum um hans harm ok andvarpaði ok sagði húsbónda, [at þessi[5] Blankiflúr var hans unnasta; þá svarar Daries: mikill fjöldi manna geymir hana. Flóres mælti: [[6]....... kunna ráði mínu; ek er konúngs son[7] en Blankiflúr er mín unnusta[8], var hon stolin frá [mèr sakir[9] öfundar; ek er ríkr maðr at pelli ok exími, ok vil[10] ek gera þik nóg rík[an, til þess at[11] þú sèrt í ráðum með mèr; ok satt at segja, at ek skal hana missa eða deyja[12], eða fá hana ella; þá svarar Daries: mikill skaði er þat, ef þú týnir lífi þínu, [en ek[13] kann ekki ráð til

---

[1]) [si....l, *M.* — [2]) *fra* [*borte i M; optaget efter R.* — [3]) *fra* [h...... nuð, *M.* — [4]) *fra* [*lidt usikkert.* — [5]) *fra* [*e. Gisning.* — [6]) *her mangle 2 eller 3 Ord i Texten form. Hul i M.* — [7]) *fra* [ek er einn kóngs son; kunna ek þá illa mínu ráði ɔ: *jeg er en Kongesön, men var den Gang ilde tilfreds med*

önsker, eller at jeg ikke kan komme til Kjöb, om jeg saa traf dem. Verten, der var en fornuftig Mand, forstod godt, hvad Flores mente, og bad ham gaae tilbords: siden vil jeg give det bedste Raad med Hensyn til alt det du spörger om. Da sagde Verten til sin Kone: denne Mand er uden Tvivl af en god Familie; lad ham sidde imellem os! Verten hed Daries, men Vertinden Toris. Opvartningen var hæderlig, og udmærkede Drikkevarer bleve skjænkede af Sölv- og Guldkar; siden blev Flores's prægtige Kar baaret ind og sat for ham, men da han saa paa det, kom han til at tænke paa Blankiflur og blev meget bedrövet. Da Verten og hans Hustru saae det, gave de Ordre til at tage Bordene ned. Da dette var gjort, sagde Verten: skjul ikke for mig Grunden til din Bedrövelse, thi hvis du gjör det, er det til din egen Skade. Toris sagde: jeg er af den Formening, at Blankiflur elsker denne Mand, og det forekommer mig ikke usandsynligt, at han er hendes Broder, thi de 14 Dage hun var her, græd hun baade Nat og Dag af Sorg over sin Kjæreste, hvem hun kaldte Flores. Da Flores hörte dette, blev han endnu mere bedrövet, sukkede og fortalte Verten, at denne Blankiflur var hans Forlovede. Daries svarede: en stor Mængde Mennesker forvarer hende. Flores sagde: .....[a]; jeg er en Kongesön og Blankiflur er min Kjæreste, hun blev stjaalet fra mig af Misundelse; jeg er rig paa Silke og Flöiel og skal gjöre dig til en holden Mand, hvis du vil staae mig bi med dine Raad; thi, forat sige Sandheden, er jeg bestemt paa, enten at miste Blankiflur og döe, eller at faae hende. Det er stor Skade, sagde Daries, hvis du

mine Kaar, R. — [8]) *saal. rettet;* onazta, *M.* — [9]) *fra* [*e. Gisn.* — [10]) *tilf. e. Gisn.* — [11]) *fra* [*e. Gisn.* — [12]) *e. Gisn.* — [13]) *fra* [*e. Gisn.*

a) Meningen af Sætningen: *kunna minu ráði*, beroer paa de manglende Ord, og Stedet kan derfor ikke oversættes.

at leggja; en þat litla er ek kann vil ek gjarna til láta, ok veit[1] ek þat, at þú vilt þat ekki, því at líf þitt liggr við, því at eingi maðr er svo ríkr í veröldinni[2], ef konúngr yrði víss, at ekki feingi skemmiligan dauða; en þar sem hon er, má [hvorki granda[3] væl nè gerníngar, ok þó allt fólk í heiminum sækti þar at, mætti hana ekki fá at heldr; því at konúngr hefir undir sèr L konúnga, ok koma allir til hans á iij nátta fresti, ef hann vill; en Babilon er x rasta laung ok hár borgarveggr umhverfis, svo harðr, at ekki bítr á: hann er svo þykkr, at hann er fimm faðma, ok fimtán hár; sjö hlið ok xx eru þar á, ok sterkr kastali yfir hverju, ok markaðr hvern dag hjá hverjum kastala; en í borginni[4] eru vij c kastala, ok í hverjum c riddara; einn af þeim ynni ekki keisarinn af Róm við allt sitt lið á vij vetrum; í miðri borginni er kastali einn, er jötnar gjörðu forðum, hann er c faðma hár ok c faðma um at mæla, ok gerr af grænum steinum, ok er sá steinn harðr, ok allr hverfðr með hinum sama steini; en knapprinn er af gulli af upp, ok stendr staung xxx álna laung af gulli, ok er hann gerr vel ok þar á einn karbúncúlus, er bjartari er um nætr, en ljós um daga, lýsir hann alla daga ok nætr um borgina, ok x rastir má sjá, áðr maðr komi í borgina; eru í kastalanum iij gólf, er hvert upp af öðru, ok öll með marmarasteini[5], en eingi stólpi heldr þeim upp, ok ekki fær ek þat skilit[6], hvat þeim heldr upp; standa þó nokkurir smástólpar við innan, allt af einum steini, undir þakit.

13. En hestr er gerr á miðju hallar gólfi af brendu silfri; stendr or munni honum skírt vatn, jökulkalt; þángat gánga jungfrúr[7] at þvo sèr; xv klefar eru í þeim turni, harðla ríkuliga búnir; allir veggir eru með gull gervir, með alls kyns líkneskjum; kemr eingi sá meistari til þess turns,

---

[1]) *e. Gisn.* — [2]) u'a .... *M.* — [3]) *fra* [h..... da, *M.* — [4]) .... inni, *M.* — [5]) marmarasteī, *M.* [6]) skilt, *M.* — — [7]) iūfrur, *M.*

skulde miste dit Liv; jeg kan vel ikke give dig noget Raad, men hvad der staar til mig, i hvor ringe det end er, vil jeg gjærne meddele dig; da det imidlertid gjælder dit Liv, veed jeg, at du vil ikke gaae ind paa det, thi ingen i Verden er saa mægtig, at han jo vilde faae en forsmædelig Död, hvis Kongen blev det vaer; men det Sted, hvor Blankiflur er, kan hverken tages ved List eller Trolddom, og, om saa alle Verdens Folk bestormede det, vilde man dog ikke kunne naae hende; thi under Kongen staae 50 Underkonger, som alle kunne komme til ham i Löbet af tre Dage, hvis han önsker det; men Babilon er 10 Mil lang og omgivet af en höi Mur, der ved sin Haardhed trodser alt; den er ikke mindre end 5 Favne tyk og 15 Favne höi; den har 27 Porte og et stærkt Kastel over enhver Port; ved ethvert Kastel holdes Marked hver Dag; i Byen ere 700 Kasteller og i hvert Kastel 100 Riddere; eet af dem vilde Keiseren af Rom ikke kunne indtage med hele sin Krigsmagt i 7 Aar; midt i Byen ligger et Kastel, opfört af Jætter i Hedenold, 100 Favne höit og 100 Favne i Omkreds; det er bygget af en meget haard grön Sten, og omgivet med en Mur af samme Sten; Kuppelen ovenpaa er af Guld og derfra hæver sig en Guldstang, 30 Alen lang; den er mesterlig gjort og forsynet med en Karbunculus, der skinner klarere om Natten end Solen om Dagen den oplyser Byen baade Nat og Dag og kan sees i 10 Mils Afstand fra den; i Kastellet ere tre Gulv, alle af Marmor og det ene ovenover det andet, uden at de hvile paa nogen Stötte, og jeg kan ikke forstaae hvad der holder dem iveiret; indvendig hviler dog Taget paa nogle smaa Stötter, af hvilke enhver kun bestaar af en eneste Sten.

13. Midt paa Gulvet i Hallen staar en Hest af brændt Sölv; af dens Mund udvælder klart Vand, koldt som Iis; der gaae Jomfruerne hen for at vaske sig; i ethvert Taarn ere 15 meget rigt udstyrede Værelser; Væggene ere over-

at ekki má meira nema einn dag þar, en þat allt, er áðr kunni hann; ekki má þar koma eitr; en í hverjum klefa er ein fríð júngfrú, því at konúngr lætr þángat fara hverja, er fríðust [1] er; má hver þeirra gánga til annarar, ok svo mega þær allar gánga til konúngs, þegar hann sendir þeim orð at þjóna sèr; alls eru þar xv tigir [2] meyja, ok allar stórbornar, ok heitir þat meyja kastali; skulu ij af þeim koma um morna til konúngs, önnur með handklæði, en önnur með munnlaug ok kamb; en þeir menn, er þann turn varðveita, eru geldíngar, ok eru iij á hverju lopti, ok einn er þeirra meistari, er þeim ræðr; hann er illr í sèr ok drápgjarn, hann á at geyma dyranna: gánga sveinar hans með nökt sverð, ok drepa allt þat, er meistari býðr; en hann á herbergi við dyrnar; kemr þar nokkurr at njósna, þá heyrir hann þegar, ok slær þann til bana; hefir konúngr lofat honum at lemja þann eða drepa; vakta þann turn ij menn um daga, en aðrir ij um nætr; hafa þeir vopn nætr ok daga. Þat er siðr konúngs at hafa sína konu at hverri jafnleingð; þann sama dag jafnleingðar sem hann tók hana, þá lèt hann kalla til sín undirkonúnga sína, [ok at augsjándum þeim öllum lætr hann drepa hana [3], því at ekki vill hann, at hon elski annan síðan.

14. Síðan kallar hann þángat júngfrúr [4] sínar, ok gánga þær allar í eplagarðinn mjök hryggar, því at eingi [5] vildi því kaupa sæmdina, at vita sèr vísan dauða; en eplagarðrinn er svo fagr ok mikill, at varla finnr þvílíkan; þikkir hann eins vegar ij faðma ok allr vígskarðaðr, sitr á hverju vígskarði fugl eða dýr, steypt af eiri ok gyllt, en er vindr er, þá lætr hvert sem lífs sè ok sýngr mjök fagrt; þar sprettr upp vatn þat, er rennr or Paradísu, er Eufratem [6] heitir; vaxa þar í alls konar steinar: tíaphítar, jaspis,

[1]) friðuzta, *M.* — [2]) *saal. M.* — [3]) *fra [tilföiet efter N.* — [4]) jumfrur, *M.* — [5]) eig^n, *M.* — [6]) *saal. N.*

alt prydede med Guld og alle Slags Billeder; ingen Mester kommer til dette Taarn uden at han kan lære der mere i een Dag end alt det han kunde för; der kan ingen Gift komme; i ethvert Værelse er en smuk Jomfru, thi derhen lader Kongen före alle, som udmærke sig ved deres Skjönhed; det staar dem frit for at besöge hinanden indbyrdes, ligesom de ogsaa alle maae gaae til Kongen, naar han forlanger deres Opvartning; i det hele findes der 150 Jomfruer, alle af höi Byrd, og derfor kaldes dette Sted Jomfruborgen; hver Morgen skulle to af dem komme til Kongen, den ene med et Haandklæde, den anden med et Bækken og en Kam; de, som bevogte dette Taarn, ere allesammen Gildinger; tre af dem have Vagt i hver Etage, men de staae alle under een Mester, som befaler over dem; han er ondskabsfuld og blodtörstig; han skal passe Indgangen; hans Svende gaae med dragne Sværd og slaae alt ihjel, som han befaler; da han har sit Værelse lige ved Dören, hörer han strax, hvis nogen kommer for at speide og slaar ham strax ihjel; saadanne har Kongen ogsaa givet ham Lov til enten at lemlæste eller slaae ihjel; to bevæbnede Mænd bevogte dette Taarn om Dagen og andre to om Natten. Kongen har den Skik, at han skifter Kone hvert Aar; Aarsdagen efter at han tog hende, sammenkalder han sine Underkonger, og lader hende henrette i deres Paasyn, thi han vil ikke, at hun skal elske nogen efter den Tid.

14. Dernæst lader Kongen alle sine Jomfruer kalde derhen; de gaae alle i Haven meget bedrövede, thi ingen af dem vil betale Æren med den visse Död. Haven er saa smuk og saa stor, at dens Mage findes næppe, den synes at være to Favne paa den ene Side og er overalt indrettet med Skydeskaar; paa hvert Skydeskaar sidder en Fugl eller et Dyr stöbt af Kobber og forgyldt; naar det blæser, give de alle Lyd fra sig, som om de vare levende og synge meget smukt; der vælder op Vand, som kommer fra Paradis, og kaldes Eufratem; der voxe alle Slags Stene

íacinctus, kalltidóníus, krísolítus, kristallus, smaragdus, ok margir aðrir ágætir steinar; stendr garðrinn með laufi vetr ok varmt sumar; eru þar allskyns grös; ok ef maðr kennir grasa ilm ok heyrir saung fuglanna, þá þikkist hann vera í miðri Paradísu; í miðjum garðinum er kelda, ok gert um með brendu silfri; trè eitt er vaxit í keldunni, ok stendr þat jafnan með blóma, en þegar er sólin rennr upp, þá skínn hon þar allan daginn; en er konúngr vill konum skipta, þá leiðir hann þær til bekks þess, er fellr or keldunni, ok leiðir þær þar yfir, ok biðr menn gerla at hyggja, því at þar má sjá mikit undr, því at ef mær geingr yfir, þá er vatnit hreint, en ef hon er spillt, þá er vatnit blóð; en sú, er at því verðr kunn, þá er hon þegar brend; hann lætr þær allar yfir leiða ok vill vita, hvat um hverja þeirra er títt; en þá sem fellr blómit af trènu, þá skal sú drottníng vera þá xij mánaði, ok áðr hon stígr or stað, þá er drottníng kölluð; hagar konúngr svo til, at blómit fellr á þá, er hann vill; síðan semir hann hana í öllu meðan hon lifir.

15. Nú er mánuðr til þess at allar meyjar skulu saman koma, ok gerir hann þá mikla veizlu; segja menn, at hann vili nú eiga Blankiflúr; en í þeim meyjum öllum er eingi jafnfríð, ok eingrar þjónustu þiggr hann jafnvel, ok alla sína elsku leggr hann til Blankiflúr, ok aldri hyggr hann at sá dagr muni koma, er hann skal hana taka, ok hina drepa, er nú hefir verit þessa xij mánaði. En Flóres svarar þá: myskunnar bið ek þik, því at þat er minn dauði, ef svo verðr; vildi ek gjarna at hon vissi hvar ek er; góðr húsbóndi, segir hann, hvat skal ek at hafast? eða hvat varðar, þótt ek láta lífit, er ek skal hana ekki finna? en síðan, er hon veit þat, elskar hon hann aldri, ok fyrr drepr hon sik sjálf. Þá mælti Daries: sè ek, at þú hirðir lítt um líf þitt, ef þú mættir hana finna; mun ek segja nú mitt ráð: í morgin muntu gánga til turnsins, ok lát sem

Tiaphiter, Jaspis, Iacinctus, Kalltidonius, Krisolitus, Kristallus, Smaragdus og mange andre udmærkede Stene; Haven, der staar med Löv baade ved Vintertid og i den varme Sommer, indeholder allehaande Urter, og den, der lugter Blomsterduften og hörer Fuglesangen, troer sig hensat midt i Paradis; midt i Haven ligger en Kilde, indhegnet med brændt Sölv; i Kilden staar et Træ, som blomstrer bestandig og fra Solen staar op, hele Dagen er beskinnet af dens Straaler; naar Kongen önsker at skifte Kone, förer han Jomfruerne hen til den Bæk, som kommer fra Kilden, og lader dem gaae derover, idet han beder Folk passe nöie paa, da man her kan see et stort Under, thi er den, som gaar over, Mö, forbliver Vandet klart, hvis ikke, forvandles det til Blod, og den som overbevises derom, bliver brændt uden Ophold; saaledes lader han dem alle före over, thi han vil vide, hvorledes det har sig med enhver af dem; men den, paa hvem en Blomst falder fra Træet, skal være Dronning de fölgende 12 Maaneder, og bliver strax udnævnt dertil, inden hun gaar et Skridt videre; men Kongen mager det saaledes, at Blomsten falder paa den, han önsker; siden viser han hende alle Slags Hædersbevisninger, saalænge hun lever.

15. Om een Maaned skulle alle Jomfruerne samles, og da vil Kongen holde et stort Gjæstebud; nu vil han, efter Sigende, tage Blankiflur, thi ingen af alle Jomfruerne er saa smuk som hun, og ingens Opvartning modtager han saa gjærne; han omfatter hende med sin hele Kjærlighed og seer med Længsel den Dag imöde, da han skal tage hende, og dræbe den, han har haft i de sidste 12 Maaneder. Da sagde Flores: forbarm dig over mig thi det bliver min Död, hvis det skeer; jeg önskede gjærne at hun vidste, hvor jeg er; kjære Vert, sagde han, hvad skal jeg gjöre? eller hvad gjör det, om jeg mister Livet, hvis jeg ikke træffer hende? men siden, naar hun har faaet det at vide, vil hun för ombringe sig, end nogensinde elske ham. Jeg

þú sèrt hagr, ok mæl með fótum, hversu lángr er; en dyrvörðr er illr í sèr, ok mun spyrja, því þú gerir þetta; seg, at þú vilt gera annan eptir; ok er hann heyrir þik svo ríkuliga um tala, þá mun hann vilja eiga við þik fleira ok bjóða þèr at tefla við sik, ok haf með þèr c merkr brends silfrs ok legg við, en leik ekki utan fè, því at með fènu máttu blekkja hann; ef svo er sem ek ætla, ok ef þú fær taflit, gef honum aptr, ok þat með er þú hafðir, ok seg, at þèr þikkir lítils um slíkt vert; en hann mun mjök þakka þèr; annan dag skaltu koma, ok haf með þèr c merkr gulls ok ger sem fyrra dag, gef honum hvortveggja; mun hann þá taka at elska þik, ok mun biðja þik enn koma, „sakir þess, at mèr þikkir þú góðr maðr, en mik skortir hvorki gull nè silfr, ok vil ek gefa þèr, því at þú hefir við mik kurteisliga gert".

16. Enn þriðja morgin haf með þèr c merkr gulls til tafls ok ker þitt; ef þú vinnr enn, þá gef honum sem áðr; þá mun hann biðja þik, at þú leggir við kerit, en þú seg, at þèr leiðist at tefla; mun hann bjóða þèr til náttverðar, en þú þigg, því at hann mun vera glaðr við þik, sakir gullsins, er þú gaft honum, ok mun hann þèr vel fagna, en til kersins mun hann mjök fýsast, mun bjóða fyrir nær þúshundruð marka gulls, ok seg at þú vilt ekki selja ok gef honum með þeim skildaga, at hann gefi þèr trú sína, at hann sè þèr í bróður stað um þat, er þú þarft, en síðan máttu segja honum þitt mál; mun hann þá hjálpa þèr; ef hann fær þat ekki gert, þá kann ek ekki ráð at ráða þèr[1]. En Flóres þakkaði honum ok

---

[1]) *Det i Indledningen nævnte norske Brudstykke lyder saaledes*: En floires þakkade þa miok daire h*us*bonda sin*n*m oll hæilræde. En sidan drukku þau længe *ok* uaro kot. ok foro at sofua sida*nn*. En firir ihuga sakar suaf floires litit þa not *ok* langade miok at *firir* duruord kastalans. Ok þægar er dagr uar þa stod *hann* upp. En husbonde hans fylgdi *honum* ut *ok* uisade *honum* til turnsens. En þa floires ko*m* þær þa gek *hann* um *ok* sa a

seer, svarede Daries, at du gjærne vil vove dit Liv, hvis det maatte lykkes dig at træffe hende; nu vil jeg meddele dig mit Raad: imorgen skal du gaa til Taarnet, maal dets Længde med Födderne og lad som du er en Kunstner; Dörvogteren, der er ondskabsfuld, vil spörge dig om Grunden, hvorfor du gjör det; siig ham, at du vil opföre Magen til det; da han hörer at dit Svar röber saa store Rigdomme, vil han gjærne indlade sig mere med dig, og indbyde dig til at spille med sig; tag 100 Mark brændt Sölv med, og vov dem, men spil ikke uden om Penge, thi med Pengene vil du kunne blende ham; hvis det gaar saaledes som jeg troer, at du vinder Spillet, da skal du give ham hans Penge tilbage, og tillige de Penge, som du havde med, og siig, at sligt tykkes dig at være en Ubetydelighed; han vil takke dig meget; den næste Dag, naar du kommer, skal du have 100 Mark Guld med og bære dig ad som den forrige Dag, giv ham nemlig begge Dele, saa vil han begynde at fatte Godhed for dig og indbyde dig endnu en Gang „thi det tykkes mig at du er en ædel Mand, og da jeg mangler hverken Guld eller Sölv, er jeg villig til at afstaae dig noget, thi du har behandlet mig med Höviskhed."

16. Den tredie Morgen skal du tage 100 Mark Guld med for at spille om, og tillige dit Kar; hvis du vinder endnu, saa giv ham, ligesom för; da vil han bede dig om at vove Karret, men siig at det kjeder dig at spille; da vil han indbyde dig til Aften, og det skal du modtage, thi han vil være oprömt mod dig, paa Grund af det Guld, du skjænkede ham, og modtage dig meget venskabelig, men Karret vil han være meget begjærlig efter, og byde dig henved 1000 Mark Guld for det; siig at du ikke vil sælge Karret, men forær ham det paa de Vilkaar, at han tilsværger dig, at være dig i Broders Sted, med Hensyn til alt hvad du behöver; derpaa kan du aabenbare ham

---

turnenn mælde *hann* bæde a længd *ok* sua a bræidleik sem sa er hagr er. En þægar er duruordrenn sa *þet* þa næfsti hann honum

lángaði mjök at finna dyrvörðinn; ok er dagr kom, þá komu þeir þángat húsbóndi hans; ok er Flóres kom þar, þá sá hann turninn ok mældi leingð hans ok breidd, sem hann væri hagr.

17. Ok er dyrvörðr sá þetta, leit hann á Flóres mjök reiðuliga ok mælti: ertu njósnarmaðr ok svikari? Nei, sagði Flóres, því mæli ek kastalann, at ek vil láta gera annan slíkan, er ek kem heim. Ok er dyrvörðr heyrði, at Flóres mundi vera ríkr maðr, bauð hann honum at tefla við sik. Flóres segir: hversu mikit viltu við leggja? ráttu, sagði hann; c marka brent, sagði Flóres; ok svo gerðu þeir, ok lèt dyravörðr ok var þá mjök reiðr; en Flóres gerði sem húsbóndi bauð, gaf honum aptr þat sem hann lèt, ok sitt með: en dyrvörðr þakkaði honum ok bað hann koma til sín á morgin, ok Flóres hafði með sèr hálfu meira fè en fyrr; þá lèku þeir, ok fór þat sem fyrra dag, at Flóres gaf honum aptr, ok sitt. Ok enn iij. dag kom Flóres, ok hafði með sèr c marka gulls[1] ok ker sitt hit góða; setti nú fram c marka gulls hvorr þeirra, ok lætr dyrvörðr; gaf Flóres honum enn aptr ok sitt með; varð hann þá feginn, svo at varla vissi hann. Þá bað dyrvörðr Flóres leggja við kerit; Flóres kvezt ekki leingr vilja leika. Bauð dyrvörðr honum til matar með sèr. Þeir fóru til borðs, ok var dyrvörðr mjök kátr, falaði hann opt kerit at Flóres, ok bauð honum fyrir c marka gulls ok c marka silfrs. Þá mælti Flóres: gefa vil ek þèr kerit, en ekki selja, til þess at þú gefir mèr trú þína, at þú skalt allt gera eptir mínum vilja, ok mik ekki svíkja í nokkuru. Ok svo gerðu þeir, at dyrvörðr sór honum trú sína.

---

fællega ok mælte sua huart er þu hældr niosnar madr ædr suikare ædr hui ser þu sua a turnn uarnn huartke em ek þæira quad floires.

[1]) gull, *M.*

din Sag, og han vil da hjælpe dig; hvis han ikke kan det, er jeg ikke i Stand til at give dig noget Raad. Flores takkede Verten, og længtes meget efter at træffe Dörvogteren. Strax ved Daggry begav han sig derhen, fulgt af Verten. Da Flores kom derhen og saae Taarnet, maalte han dets Længde og Bredde, som om han var en Kunstner.

17. Da Dörvogteren saae det, tilkastede han Flores meget vrede Blikke, og sagde: er du en Speider og Bedrager? Nei, svarede Flores, jeg maaler Kastellet, fordi jeg vil lade Magen til det opföre, naar jeg kommer hjem. Da Dörvogteren hörte, at Flores maatte være en rig Mand, indböd han ham til at spille med sig. Hvor meget vil du vove, sagde Flores? Det kommer an paa dig, sagde Dörvogteren. Hundrede Mark brændt (Sölv), sagde Flores; de gjorde da saa; Dörvogteren tabte, og blev meget vred derover; men Flores, der fulgte Vertens Raad, gav ham baade de tabte Penge igjen og sine med. Dörvogteren takkede ham, og bad ham komme næste Dag; Flores tog en Gang saa mange Penge med, som för, og da Spillet var forbi, gik det som den förste Dag, at Flores gav ham (de tabte Penge) tilbage og sine med. Da Flores kom den tredie Dag, havde han 100 Mark Guld med og sit kostbare Kar; hver af dem lagde 100 Mark Guld op; Dörvogteren tabte, men Flores gav ham endnu (Pengene) tilbage og sine med; herover blev Dörvogteren næsten ude af sig selv af Glæde. Dernæst bad han Flores om at vove Karret; Flores sagde at han ikke havde Lyst til at spille mere. Dörvogteren indböd nu Flores til at spise med sig. Da de havde sat sig tilbords, var Dörvogteren meget munter, bad Flores ofte om at sælge sig Karret, og böd ham 100 Mark Guld og 100 Mark Sölv for det. Jeg vil ikke sælge Karret, sagde Flores, men jeg vil forære dig det, mod at du til sværger mig, at du vil handle efter min Villie i alt uden at bedrage mig i nogen Ting. Det skete, og Dörvogteren aflagde den forlangte Ed.

18. Síðan tók hann við kerinu ok fellr á knè fyrir Flóres, ok bauzt at gerast hans maðr; Flóres tók við honum ok lèt hann sverja sèr eiða; en er þat var allt gert, þá mælti Flóres: ek vil segja þèr mitt eyrindi; hèr er í þessum turni unnasta mín, Blankiflúr; fyrir hennar sakir hefir ek troðit margan ókunnan stig af Spanía, þar var hon stolin frá mèr; þar skaltu mèr dugnað til veita at ek megi hana finna. Ok er dyrvörðr heyrði þetta, varð honum svo illt við, at hann vissi varla, hvat hann skyldi at hafast, ok mælti: illa hefir þú mik blekkt með fè þínu, ok þin vizka hefir mik sárliga dárat; en þat verðr minn bani, þín ok hennar; fær ek nú varla aptr kipt því sem játat er; gakk þú nú heim ok kom á iij nátta fresti; verð ek um at hugsa, hvat til ráða er. Flóres segir: þat er oflángt. Dyrvörðr svarar: mèr þikkir ofskamt, sakir dauðans. Fór Flóres heim, mjök hryggr, þótti honum lángt, því at hann óttaðist ekki dauðann, ef hann fyndi Blankiflúr. Lèt dyrvörðr taka xij laupa stóra ok fylla með alls kyns blóm ok láta færa meyjunum, ok var þetta til búit þá er Flóres kom. Lèt hann Flóres fara í rauðan kyrtil, at hann skyldi samlitr við blómit, ok sendi síðan sinn laup til hverrar meyjar; ok er lauprinn var búinn, kallar hann til sín ij sveina: færit Blankiflúr ok skundit aptr. En þeir báru í brott, ok þótti mjök þúngt, bölvaðu þeir þeim er í fyllti: látum or sumt; nei, sagði annarr, ef vit gerum þat, þá geldr hryggr okkarr. Geingu þeir upp ok hittu ekki rètt á klefana; því at þeir viku til hægri handar[1], en klefi Blankiflúr var til vinstri handar; settu þar niðr laupinn, sneru í brott. Elóris[2] þakkaði þeim, ok las blómit; hugði Flóres, at hann mundi kominn til Blankiflúr, hljóp upp or laupnum, en Elóris varð nú hrædd, ok tók at gráta, svo at meyjarnar heyrðu; geingr Flóres

---

[1]) *rettet*; handan, *M.* — [2]) *saal. tydel. M.*

18. Da Dörvogteren havde modtaget Karret, knælede han for Flores, med Tilbud om at blive hans Mand. Flores tog imod hans Tilbud, og tog ham i Ed; da det var forbi, sagde Flores: nu vil jeg sige dig mit Ærende; her, i dette Taarn sidder Blankiflur, min Forlovede, for hvis Skyld jeg har betraadt mangen fremmed Sti fra Spanien, thi der blev hun mig frastjaalet; du skal yde mig Hjælp til at jeg kan træffe hende. Da Dörvogteren hörte dette, blev han saa forskrækket, at han vidste næppe hvad han skulde gjöre, og sagde: du har skammeligen bedaaret mig ved dine Penge, og din Klogskab har narret mig smerteligen; det bliver min og din Död og Blankiflurs tillige; nu kan jeg næppe ændre det, som jeg har lovet; gaa nu hjem, og kom igjen om tre Dage; jeg maa overveie, hvad her er at gjöre. Det er for længe, sagde Flores. Jeg synes det er alt for kort Tid, at have tilbage at leve i, svarede Dörvogteren. Nu gik Flores hjem meget bedrövet, da det varede ham for længe, thi han frygtede ikke for Döden, hvis han blot traf Blankiflur. Dörvogteren lod tage tolv store Kurve, fylde dem med allehaande Blomster forat bringe Jomfruerne, og havde dem færdige, da Flores kom. Han lod Flores tage en röd Kjortel paa, forat han skulde være af samme Farve som Blomsterne, og sendte derpaa en Kurv til hver af Jomfruerne; og da Kurven var færdig, kaldte han til sig to Svende: „bringer Blankiflur dette og kommer snart igjen". Svendene gik med Kurven, og bandede den, som havde fyldt i den, thi den tyktes dem meget svær: „lad os kaste noget bort". „Nei", sagde den anden, „thi hvis vi gjöre det, saa vil vor Ryg komme til at undgjælde for det". De gik saa op, men tog Feil af Værelserne, da de dreiede til Höire, medens Blankiflurs Værelse laa til Venstre; her satte de Kurven og gik bort. Eloris takkede dem, og tog Blomsterne op; da Flores, der nu troede, at han var kommen til Blankiflur, sprang op af Kurven, blev Eloris

nú skjótliga aptr í laupinn ok bar á sik blómit, lá kyrr, ok hugsaði, at nú mundu svik í vera; komu þar meyjarnar allar, er í voru turninum, ok spurðu, hvat henni var; kom henni þá í hug, at þat mundi vera unnasti Blankiflúr, sá er hon harmaði opt, ok mundi vera misborit, hugleiddi nú, hversu hon skyldi ansvara þeim, ok mælti: mèr var fært blóm í laupi þessum, ok er ek vildi skemta mèr ok lesa blómit, flaug þar upp eitt fifrildi[1], ok laust væng sínum á kinn mèr, varð ek við þat mjök hrædd, at ek æpti[2] sem ek mátta hæst; en júngfrúrnar tóku at hlæja ok göguðu[3] hana mjök.

19. Hon var dóttir jarls[4] af Saxlandi; voru þær góðar vinur Blankiflúr, hvor unni þar annarri[5] sem þær væri systur; þeirra klefar stóðust á, ok bar nær ekki á millum, nema vegrinn. Geingu júngfrúrnar í sína klefa, en Elóris kallaði á Blankiflúr, ok sagði: vina mín, gakk híngat ok sjá blómit, er mèr var fært, því at þú munt vilja hafa, því at ek hefi ekki fyrr slíkt blóm sèt. Blankiflúr mælti: illa gerir þú þat, vina mín, at þú gabbar mik, því at mjök líðr nú at mínum dauða; því at mèr er sagt, at konúngr vili nú hafa mik at konu; en ef guð vill, þá skal mèr aldri verða því brugðit, at ek skula[6] vera ástar svikari, svo sem Flóres gerði við mik, skal ek fyrir hans sakir drepa mik sjálf. Ok er Elóris heyrði þetta, þótti henni hörmuligt, ok mælti: fyrir þess sakir, er þú annt svo mikit, þá sjá blómit. En er Flóres heyrði þetta[7], þá hljóp hann upp or laupinum; ok þegar sem þau sást, þá mintust þau við ok föðmuðust lánga hríð. Elóris mælti: vina mín, kennir þú nú blómit þetta, er fyrir skömmu vildir þú ekki sjá? víst væri sú góð vina þín, at þú gæfir hlutskipti af þessu blómi! Vina, sagði Blankiflúr, þetta er

[1]) fifrilldi, *M.* — [2]) *saal. M.* — [3]) gaugvðu, *M.* — [4]) j, *M.* — [5]) añar. *M.* — [6]) *saal. M.* — [7]) *tilf. efter Gisning.*

saa forskrækket, at hun begyndte at græde, saa at de andre Jomfruer hörte det; Flores skyndte sig tilbage i Kurven, skjulte sig med Blomsterne, og laa stille, thi han troede, at her var Svig med i Spillet; alle Jomfruerne fra Taarnet kom, og spurgte hvad Eloris feilede. Da faldt det Eloris ind, at denne Mand vistnok var Blankiflurs Kjæreste, for hvis Skyld hun sörgede saa tidt, og at Kurven ved en Feiltagelse var bleven sat paa dette Sted; hun overlagde nu, hvad Svar hun skulde give Jomfruerne, og sagde derpaa; denne Kurv blev bragt til mig med Blomster, og da jeg vilde opsamle dem, for at more mig, flöi en Sommerfugl op af Kurven, og slog mig paa Kinden med sin Vinge, hvorover jeg blev saa forskrækket, at jeg skreg alt hvad jeg kunde; Jomfruerne brast i Latter og gjorde sig lystige over hende.

19. Eloris var Datter af en Jarl af Saxland; hun og Blankiflur vare gode Veninder, og holdt saa meget af hinanden, som om de vare Söstre; deres Værelser laae ligeoverfor hinanden, og der var næsten ikke andet imellem end Gangen. Da Jomfruerne gik til deres Værelser, kaldte Eloris paa Blankiflur, og sagde: min Veninde, kom hid og see paa de Blomster, jeg har faaet, thi du vil vistnok have dem, eftersom jeg aldrig har seet slige Blomster. Blankiflur svarede: du gjör ilde i at narre mig, min Veninde, thi min Död nærmer sig nu stærkt; jeg har nemlig hört, at Kongen nu vil tage mig til ægte; men, er det Guds Villie, skal ingen nogensinde kunne bebreide mig, at jeg har brudt min Troskab, som Flores har gjort mod mig; for hans Skyld vil jeg ombringe mig. Da Eloris hörte dette, tyktes det hende meget sörgeligt, og hun sagde: for hans Skyld, som du elsker saa höit, skal du see paa Blomsterne. Da Flores hörte dette, sprang han op af Kurven, og strax som de saaes, kyssede de og omfavnede hinanden i lang Tid. Da sagde Eloris: kjender

Flóres unnasti minn. Báðu þau hana nú bæði, at hon skyldi leyna, því at okkarr liggr bani við, ef konúngr verðr víss. Ekki þurfit þit mik at óttast, sagði Elóris; en þau þökkuðu henni orð sín. Leiddi Blankiflúr þá Flóres í hvílu sína, er nóg var búin með gullvef, ok sagði þá hvort öðru sinn vilja. Sæll þikkjumst ek, sagði Flóres, at ek hefir þik fundit, því at aldri beið ek ró síðan ek misti þín. Hversu komtu híngat? sagði hon; en hann sagði henni. Voru þau hálfan mánuð saman, átu ok drukku ok svofu bæði samt; en Elóris þjónaði þeim, svo at þau skorti ekki. En hamíngja þeirra, er sumir menn kalla gæfu, skipti brátt um sæmd þeirra eptir sinni venju ok gerði þau nóg sorgfull, sem þau voru glöð áðr; því at þat var hennar leikr, at hon hóf þau upp um stund, ok niðraði síðan; er ok eingi svo óvitr, ok fylgir honum gæfan, at hann er ekki kallaðr vitr, en er gæfan minkar, þá heitir hann fól.

20. Þat var einn morgin at þau svofu sætliga, þá stóð Elóris upp ok kallaði á Blankiflúr, ok sagði, at tími var at koma til konúngs, sem þær væri vanar, at gera sína þjónustu. Ek mun skjótt koma, sagði hon, ok sofnaði þegar. Elóris gekk til konúngs, ok hugði at Blankiflúr mundi koma eptir; ok er hon kom ekki, spurði konúngr eptir henni. Herra, sagði Elóris, myskunar biðr hon [1], því at hon vakti í alla nótt ok saung á bók sína ok bað fyrir ykkr, at ykkarr samgángr skyldi til fagnaðar verða, þegar þar kæmi; en í dagan sofnaði hon, ok þótti mèr mikit fyrir at vekja hana. Er þat satt? sagði konúngr. Já, já, sagði hon. Vel gerðir þú þetta, sagði konúngr, ok ansaði ekki til meira at sinni. Annan morgin stóð enn Elóris upp ok kallaði á Blankiflúr, ok sagði hana of leingi vilja sofa. Hon svarar: gakk, ek kemr skjótt, ok mun ek fyrr koma en þú; en er hon

---

[1]) *tilf. efter Gisning.*

du nu, min Veninde, den Blomst, du for lidt siden ikke vilde see paa? Det maatte visseligen være en god Veninde af dig, som du vilde gjöre delagtig i denne Blomst! Veninde, dette er Flores, min Forlovede, sagde Blankiflur. Nu bade de begge Eloris om, at holde dette hemmeligt: „thi det bliver vor Död, hvis Kongen faaer det at vide". For mig behöve I ikke at frygte, sagde Eloris. De takkede hende derfor. Derpaa förte Blankiflur Flores til sin Seng, der var rigeligen smykket med guldvirket Töi, og nu aabnede de deres Hjerter for hinanden. Jeg priser mig lykkelig, sagde Flores, at jeg har truffet dig, thi jeg har aldrig haft nogen Ro, siden jeg mistede dig. Hvorledes kom du her til? spurgte Blankiflur. Flores fortalte hende det. Derefter tilbragte de 14 Dage sammen paa den Maade, at de spiste, drak og sov sammen. Eloris opvartede dem, saa at de intet manglede. Men deres gode Fylgje, som nogle kalde Lykke, gjorde, som den pleier, snart en Forandring i deres Kaar, og forvandlede deres forrige Glæde til en ligesaa stor Bedrövelse; thi det var hendes Spil, at hæve dem for en kort Tid og siden fornedre dem. Ingen er saa dum, at han jo bliver kaldet viis, naar han har Lykken med sig, men naar den glipper, hedder han en Taabe.

20. En Morgen da Flores og Blankiflur sov södt, stod Eloris op, kaldte paa Blankiflur, og sagde: nu er det paa Tiden, at vi gaae til Kongen, som vi pleie, for at gjöre ham vor Opvartning. Jeg skal snart komme, sagde Blankiflur, men faldt strax i Sövn. Eloris gik til Kongen og troede, at Blankiflur kom bagefter, men hun udeblev. Kongen spurgte om hende. Herre, hun beder om Naade, sagde Eloris, thi hun vaagede hele Natten, sang af sin Bog, og bad for eder, at eders Forening i sin Tid maatte före til Glæde, men i Dagbrækningen faldt hun i Sövn, og da vilde jeg nödig vække hende. Er det sandt, sagde Kongen. Ja, sagde hun. Du gjorde vel i det, sagde

vildi upp standa, faðmaði Flóres hana, kysti ok hneigði hana í sængina aptr; sofnuðu síðan svo at varir þeirra lágu saman. En Elóris gekk til konúngs, ok spurði konúngr at Blankiflúr, en hon svarar eingu, ok hugði hon at Blankiflúr mundi geingin til konúngs. Óttumst ek, sagði hann, at nokkut sè um hennar hag[1], þat er ekki skyldi. Elóris sagði: hon mun skjótt koma, því at hon reis fyrr upp en ek; því at hon hugði, at svo mundi vera; ella mundi hon nokkut annat hafa til andsvara[2] feingit. Gerði konúngr sèr nú mart í hug, kallaði til sín einn herbergissvein, ok mælti: gakk skjótt ok bið Blankiflúr koma til mín. En er hann kom í hús hennar, þá sá hann hvar þau lágu, Flóres ok Blankiflúr, ok hugði hann at Elóris mundi vera, því at Flóres hafði ekki skegg, voru fár meyjar fríðari; geingr hann aptr til konúngs ok sagði: ek sá varla jafnmikla ást, sem þær hafa, Blankiflúr ok Elóris; þær sofa sætliga, at munnar þeirra lágu saman, ok ekki vilda ek vekja þær. Skipti konúngr nú litum, var hann stundum rauðr sem blóð, en stundum bleikr, hann tók sverð sitt, ok vill nú sjá þetta: því at miskent hefir þú Elóris, sagði konúngr, því at hon var nú rètt hèr; mun þar kominn nokkurr karlmaðr; mundi ek þó hyggja at eingi mundi svo djarfr vera, at hana skyldi þora at elska. Geingr hann í þeirri reiði upp í turninn, ok sveinninn með honum, en sverð sitt hafði hann bert; ok er hann kom í herbergi Blankiflúr, bað hann sveininn[3] láta glugg upp, at sólin mætti inn skína, en þá mátti hann sjá öll þau tíðindi, hversu þau lágu. Stendr hann yfir þeim með brugðnu sverði, ok eru þau nauðuliga stödd, nema guð hjálpi þeim! Vissi konúngr varla, hvort mær lá hjá

1) *saal. R; mangler i M.* — 2) anzsūa. *M.* — 3) *saal. rettet*, suein, *M.*

Kongen, og lod sig nöie med denne Forklaring. Næste Morgen stod Eloris atter op, kaldte paa Blankiflur og sagde at hun sov for længe. Gaa, sagde Blankiflur, jeg kommer strax, og vil indfinde mig förend du. Men da hun vilde staae op, omfavnede Flores hende, trykte et Kys paa hendes Læber og böiede hende tilbage i Sengen; derpaa faldt de saaledes i Sövn, at deres Læber berörte hinanden. Da Eloris kom til Kongen, spurgte han hende om Blankiflur. Men Eloris, der troede, at Blankiflur var gaaet til Kongen, svarede intet. Jeg frygter for, blev Kongen ved, at det paa en eller anden Maade er anderledes fat med hende, end det burde. Hun kommer vistnok strax, sagde Eloris, thi hun stod för op end jeg. Eloris troede nemlig, at det forholdt sig saaledes; ellers vilde hun have fundet paa et andet Svar. Kongen, der nu begyndte at fatte Mistanke, lod en Kammertjener kalde, og sagde: skynd dig hen, og siig Blankiflur, at hun skal komme til mig. Men da Svenden kom ind paa Blankiflurs Værelse, saae han at hun og Flores laae sammen, men han antog ham for Eloris, thi han havde intet Skjæg, og faa Jomfruer vare smukkere end han; derpaa gik han tilbage til Kongen, og sagde: jeg har næppe seet en saadan Kjærlighed som den, der finder Sted imellem Blankiflur og Eloris; de sov saa södt, at deres Munde berörte hinanden, og jeg nænnede ikke at vække dem. Nu skiftede Kongen saaledes Farve, at han blev undertiden röd som Blod, undertiden bleg; han tog sit Sværd, og vilde see dette: „thi du har", sagde han, „taget Feil, da du antog det for Eloris, thi hun var her i dette Öieblik; det er vistnok et Mandfolk; dog bilder jeg mig ind, at ingen er saa dristig, at han tör holde af Blankiflur". I denne opbragte Sindsstemning gik Kongen med draget Sværd til Taarnet, fulgt af Svenden; da han kom ind paa Blankiflurs Værelse, bad han Svenden lukke et Vindue op, forat Solen kunde skinne ind, og nu saae

Blankiflúr eða karlmaðr, sakir þess at hann hafði ekki skegg, enda var hann nóg fagr, bauð hann sveininum at taka klæði af þeim á brjóstinu, svo at hann mætti sjá hvort væri.

21. Nú sèr hann, at þetta er karlmaðr, ok ofrar nú sverðinu, ok vildi höggva þau í miðju í sundr; en sveinninn[1] mælti; mun hann ekki vera bróðir hennar? herra, stöðvit reiði yðra ok frèttit eptir sönnu. Gerði konúngr svo, ok mælti: þat mun ekki konúngligt[2] at drepa þau í svefni, því at aldri skulu þau undan komast. Ok í því vöknuðu þau, ok sá konúng standa yfir sèr með brugðnu sverði, ok óttuðust sinn dauða; tóku þau þá at gráta, Flóres ok Blankiflúr, sem von var. Konúngr spurði hvat manna hann væri, „er þú þorðir at gánga híngat í turninn ok leggjast með Blankiflúr? ok þar fyrir skaltu deyja ok hon, sú hin vonda púta, er hjá þèr liggr". Nú kom Flóres í hug, hvílíka sælu þau höfðu heima, eðr hvat nú var fyrir augum, ok mælti Flóres til konúngs: herra, sagði hann, kallit ekki Blankiflúr pútu, því at einga fáit þèr slíka í yðvarri borg; nú ger við mik ok mæl, sem yðvarr er vili til, því at ek er hennar unnasti, var hon stolin frá mèr, ok hèr fann ek hana; bið ek, konúngr, at þú gefir okkr lífs frest, til þess at undirkonúngar þínir koma, ok dæmi þeir þetta svo sem rèttast er; munu þèr ekki biðja þá rángt dæma. Um síðir játti hann því, at þau mætti þá enn grimmari dóm hafa. Lèt konúngr læsa þau ij lásum, ok setti til xl manna at geyma þeirra.

22. Þegar lèt konúngr gera orð undirkonúngum sínum, jörlum ok öðrum undirmönnum, ok sumir voru þá komnir, en ekki allir; lèt konúngr gera þeim orð; ok er[3]

---

[1]) *saal. rettet,* suein̄ *M.* — [2]) k͞ugt, *M.* — [3]) *mangler i M. tilföiet efter Gisning.*

han alt. Han staar over dem med draget Sværd, og de svæve i en stor Fare, hvis Gud ikke hjælper dem! Da Flores intet Skjæg havde og tillige var meget smuk, kunde Kongen næppe see, om det var en Kvinde eller et Mandfolk, som laa hos Blankiflur; han böd derfor Svenden at blotte deres Bryst, for at han kunde komme paa det rene med Hensyn dertil.

21. Da han saae, at det var et Mandfolk, svingede han Sværdet, og vilde hugge dem midt over; men Svenden sagde: mon det ikke er hendes Broder? Herre, stands eders Vrede og söger at faae Sandheden at vide. Kongen fulgte Svendens Raad og sagde: det sömmer sig vel ikke for en Konge at dræbe dem i Sövne, men de skulle ikke undslippe. I det samme vaagnede Flores og Blankiflur, og da de saae Kongen staae over dem med draget Sværd, frygtede de for at blive slaaede ihjel, og brast i Graad, som man kunde vente. Hvad er du for en, spurgte Kongen, siden du turde gaae her til Taarnet, og lægge dig hos Blankiflur? derfor skal du ogsaa dö, tilligemed den onde Skjöge, som ligger hos dig. Nu kom Flores i Tanker om, hvor stor Lykke han og Blankiflur havde nydt hjemme i Sammenligning med hvad de nu havde i Vente, og sagde til Kongen: Herre, kald ikke Blankiflur for en Skjöge, sagde han, thi hendes Mage vil I ikke finde i eders By; mig kan I behandle og tiltale, som I finder for godt, thi jeg er hendes Forlovede, hun blev mig frastjaalet, her traf jeg hende; jeg beder dig, Konge, at du sparer vort Liv, indtil dine Underkonger samles, forat de kunne dömme i denne Sag paa den retfærdigste Maade; I vil ikke forlange, at de skulle fælde en uretfærdig Dom. Endelig samtykkede Kongen heri, forat de skulde faae en desto grusommere Straf. Kongen lod sætte to Laase for deres Dör, og satte 40 Mand til at bevogte dem.

22. Kongen sendte strax Bud til sine Underkonger, Jarler og andre Undersaatter, af hvilke nogle allerede vare

þeir komu, tekr konúngr til máls: hèr eru nú komnir allir mínir beztu vinir, þeir er rèttdæmastir eru — segir þá hversu hann keypti Blankiflúr, eðr hversu hon hafði nú gert við hann; taldi hann nú allar sæmdir, er hann hafði gert Blankiflúr, ok at hann hafði ætlat at taka hana sèr til drottníngar; segir hann þeim, hversu til hafði farit, ok hversu hann tók þau bæði saman í sænginni, ok hversu hann skók sverðit, ok ætlaði at drepa þau; „ok af því at ek gaf þeim lífs frest til yðvars dóms, þá dæmit þeim dauða, ok hefnit nú minnar svívirðíngar með rèttum dauða dómi, því at ekki vil ek þetta mál leingr láta ódæmt". Þá svarar Marsilías konúngr, undirkonúngr hans, ok gerðist hann þá formaðr þeirra allra, er þar voru, því at hann var vitr maðr ok gamall; hann mælti með berum orðum: vèr vitum nú þá skömm, er konúngi vorum er unnin; eru vèr til þess komnir, at reka hans harma; bið ek nú alla yðr dæma rètt um þetta, siti nú eingi á sínum sannindum, því at eingum manni mun konúngr gjöf gefa, þó at með honum mæli, ok eingum sök, þó at í móti honum mæli með rèttu; en þat sýnist mèr um þetta sem önnur mál, er í dóm eru lögð, at vèr heyrum hvorstveggja mál, sækjanda ok verjanda, ok heyrum vernd hins, er ásakaðr er; skiptir mest um slík mál, er við liggr sæmd ok líf; er ok ósagt frá, ef einn segir; konúngr, látit þau híngat koma, ok heyrum, hvort þau hafa þetta verk gert fyrir öfundar sakir eða háðúngar, þá skulu þau hafa hinn háðuligasta dauða, at annarr varist [1] við at gera slíkt; en ef honum fylgja nokkur sannindi eða skynsemd, þá verðum vèr gjörr á at líta. Nú stendr upp Prateu jarl [2]: skyldugir eru vèr herra vorum hans harma at reka með orðum ok verkum, en þessi maðr hefir mikla dirfð unnit;

---

[1]) *tilf. efter R; mangler i M.* — [2]) ı'll *M.*

ankomme, andre ikke; til disse sendte han Bud; og da de vare forsamlede, tiltalede Kongen dem saaledes: alle mine bedste Venner, de retfærdigste Dommere, ere nu forsamlede her — derpaa fortalte han, hvorledes han havde kjöbt Blankiflur, og hvorledes hun havde opfört sig mod ham; han opregnede alle de Hædersbevisninger, han havde vist hende, og at han havde haft i Sinde at udkaare hende til sin Dronning; han underrettede dem om, hvorledes alt var gaaet til, hvorledes han traf dem begge sammen i Sengen og svingede Sværdet, i den Hensigt at slaae dem ihjel; „og siden jeg har tilstaaet dem Frist til at oppebie eders Dom, saa dömmer dem til Döden, og hævner min Forhaanelse med en retfærdig Dödsdom, thi jeg önsker ikke, at denne Sag forbliver længer upaadömt". Kong Marsilias, hans Underkonge, tog derpaa Ordet, idet han optraadte som Anförer for alle dem, som vare forsamlede der, thi han var en gammel, fornuftig Mand; han udtalte sig saaledes uden Omsvöb: vi kjende nu den Skam, som er tilföiet vor Konge; vi ere alle forsamlede, for at hævne hans Sorg; jeg opfordrer nu eder alle til at dömme retfærdigt i denne Sag, uden at nogen holder sin Overbevisning tilbage, thi Kongen vil ligesaalidt forære den noget, som taler hans Sag, som tillægge den nogen Skyld, som gjör ham retfærdige Indvendinger; men det er min Mening, at vi saavel i denne, som i alle andre Sager, som skulle paadömmes, bör höre begge Parter, saavel Anklageren som den Anklagede; lader os derfor höre den Anklagedes Forsvar; det er især af stor Vigtighed i saadanne Sager, hvor det gjælder Ære og Liv; naar kun den ene af Parterne fremstiller Sagen, er det desuden som om den slet ikke var fremstillet; lad dem komme hid, Konge, for at vi kunne höre, om de have gjort dette af Avind og til Forhaanelse, og, hvis det er Tilfældet, saa skulle de faae den forsmædeligste Död; men hvis Flores har sandfærdige og fornuftige

vitu vèr ekki til hvers at þetta þarf, at þau komi, því at konúngi er því meiri skömm í, er hann sèr þau optar; er eingi nauðsýn at bíða hans andsvara, utan at velja honum háðuligan dauða. Æptu þá margir: sumir báðu heingja, sumir hálshöggva þau; en aðrir dæmdu, at þau skyldi vella í brennanda biki; sumir, at þau skyldi grafa kvik í jörð, ok höfuðin stæði upp or jörðu, ok steypa síðan vellanda oleó yfir höfuð þeim; sumir dæmdu, at þau væri flegin kvik, ok lifði síðan í sterkum fjötrum til viðrsjónar öðrum, slíks at dirfast. Síðan stóð upp Marsilías konúngr ok mælti: undarligt þikki mèr, at þèr vilit draga kapp en ekki rèttindi móti þessum veslíngum, ok munu þèr litla þökk af konúngi fá, því at allir eigu vèr rètt at dæma. Sýndist nú öllum þat ráð, at þau kæmi þángat; ok er þau kvomu, varð konúngr mjök reiðr ok spurði Flóres: því dirfðist þú at taka Blankiflúr unnustu mína, er ek hafði mèr til drottníngar ætlat, eða hversu þú komt í kastalann? væntir mik at þú sèrt gjörníngamaðr; okunnigt var þèr hèr mjök, er þú hugðist mundu leynast hèr. Flóres svarar: herra, hvorki er ek galdra maðr nè gjörnínga; en ef þú vilt víst vita [1], hvat manna ek sè, þá segir ek þèr, at ek em son Felix konúngs af borg þeirri, er Aples heitir; ekki gerði ek þat sakir öfundar við þik, heldr sakir rèttinda, at ek tók Blankiflúr unnustu mína, því at hon var rángliga seld ok stolin frá mèr, meðan ek var í skóla, ok síðan fór ek at leita hennar með þessum hætti — ok sagði þá hversu farit hafði, eða með hverjum hætti hann kom í kastalann, ok hversu hann gaf farhirðinum [2] fè til. En síðan hafði hann lokit sinni ræðu, ok bað þá dæma eptir sinni sögu: býð ek mik til einvígis fyrir mik ok Blankiflúr ok dyrvörð [3], at ek hefir rètt at

[1]) *tilföiet efter Gisning.* — [2]) *saal. rettet;* fè hirðir, *M. jvfr. overfor S. 32, Not. 2.* — [3]) d, *M.*

Grunde at fremföre, maae vi undersöge Sagen nærmere. Da reiste Praten Jarl sig: da det er vor Pligt mod vor Herre, at hævne hans Sorg saavel med Ord som i Gjerning, og denne Mand har udövet en stor Dristighed, saa kunne vi ikke indsee, hvortil det behöves, at de komme hid, thi jo oftere Kongen seer dem, desto föleligere bliver den Skam, de have tilföiet ham; det er aldeles ikke nödvendigt at vente paa Flores's Svar, men vi bör strax vælge ham en forsmædelig Död. Nu opstod der megen Raaben, idet nogle forlangte, at de skulde hænges, andre, at de skulde halshugges; nogle dömte at de skulde koges i gloende Beg, andre, at de skulde levende nedgraves i Jorden lige til Hovedet, og det overgydes med kogende Olie; endelig dömte nogle, at de skulde levende flaaes og siden forvares i stærke Lænker forat afskrække andre fra en slig Dristighed. Da reiste Kong Marsilias sig og sagde: det undrer mig, at I ville gaae frem med Heftighed men ikke med Retfærdighed mod disse ulykkelige Mennesker, og, eftersom vi alle bör dömme retfærdigen, saa ville I kun faae en ringe Tak af Kongen derfor. Nu bleve alle af den Mening, at Flores og Blankiflur burde möde der. Da de kom, blev Kongen meget opbragt, og gjorde Flores fölgende Spörgsmaal: af hvilken Grund fordristede du dig til at tage Blankiflur, min Kjæreste, som jeg havde bestemt til min Dronning, og paa hvilken Maade kom du ind i Kastellet? du er vistnok en Hexemester; dog har du haft saare lidet Kjendskab til dette Sted, siden du troede, at du kunde skjules her. Herre, var Flores's Svar, jeg er hverken en Hexemester eller en Troldmand; hvis du vil vide med Vished, hvorfra jeg nedstammer, saa siger jeg dig, at jeg er en Sön af Kong Felix af den By som hedder Aples; det var ikke Had til dig men Retfærdighed, som bragte mig til at tage Blankiflur, min Fæstemö, thi hun blev mig frastjaalen og solgt paa en uretfærdig Maade, medens jeg

mæla. Var þá sent eptir dyrverði ok leiddr fyrir konúng, var hann þá at spurðr, ef þetta væri satt um þángatkvomu Flóres, ok gekk hann þá við. Dæmdu þeir síðan, at Flóres skyldi sanna mál sitt með einvígi, ok ef hann yrði sigraðr, þá skyldi drepa hann, en Blankiflúr brenna ok dyrvörð; en ef Flóres sigraði, þá skyldi hann hafa Blankiflúr ok þiggja líf dyrvarðar ok á ofan jafnmikit fè af konúngi sem hann kostaði hana, fyrir vanvirðíng þá, er konúngr hafði gert Flóres.

23. Nú lèt konúngr vopna þann hinn bezta riddara, ok svo gerði Flóres með þeim vopnum, er honum voru feingin, ok varð glaðr, er hann mátti slíkum kosti ná. Sótti þángat nú, er þeir skyldu berjast, allt fólk, er var í staðnum, horfði á leik þeirra, ok voru þeir nú búnir, ok riðust at; í fyrstu atreið þá brotnaði hvorstveggja burtstaung; drógu þeir þá sverð sín or sliðrum; hjó Flóres í skjöld riddarans, ok klauf niðr í mundriða, ok sundr axlarbeinit hit vinstra, en síðan hjó riddarinn skjöld Flóres í sundr eptir endilaungu, en ekki kom hann sári á Flóres; ríðast at í annat sinn, hjó Flóres af honum höndina vinstri ok ofan í söðulbogann ok háls af hesti hans; nú hjó riddarinn með mikilli reiði, ok í sundr helmíng er eptir var ok á fót hesti hans, svo at hann fèll; eru þeir nú báðir á fæti, hjó þá riddarinn til Flóres ok í höfuð honum svo hart, at[1] af tók fjórðúng af hjálmi hans ok svo at blæddi, ok hugðu menn, at þá mundi hann gefast, en honum barg sá steinn, er var í því gulli, er móðir hans hafði gefit honum, hjó hann þá með mikilli reiði til riddarans ok á öxl honum, svo at tók hina hægri höndina með öllu. Síðan fór[2] Flóres af herklæðum, ok var þá í góðum friði; bauð konúngr honum fè sitt, en Flóres neit-

[1]) *tilföiet efter Gisning.* — [2]) *tilföiet efter Gisning.*

var i Skole, hvorpaa jeg begyndte at söge efter hende paa fölgende Maade — og nu fortalte han hvorledes alt var gaaet til, paa hvilken Maade han var kommet ind i Kastellet og hvorledes han havde givet Færgemanden Penge dertil. Idet Flores sluttede sin Tale, opfordrede han dem til at dömme efter sin Forklaring: som Bevis paa at jeg har Ret, frembyder jeg mig til Tvekamp paa egne, Blankiflurs og Dörvogterens Vegne. Siden blev Dörvogteren hentet, fört til Kongen og spurgt, om det forholdt sig saaledes med Flores's Ankomst dertil, hvilket han bekræftede. Derpaa dömte de Flores til at bevise sin Sag med Tvekamp, hvis han blev overvunden, skulde han selv henrettes, men Blankiflur og Dörvogteren brændes, men hvis Flores seirede, skulde han beholde Blankiflur og Dörvogteren blive benaadet; for den Forhaanelse, Kongen havde tilföiet Flores, skulde han af Kongen erholde ligesaa mange Penge, som denne havde kostet paa Blankiflur.

23. Nu lod Kongen den tappreste Ridder bevæbne, og Flores, der var glad over at have opnaaet saadanne Vilkaar, tog ligeledes de Vaaben, som bleve ham overladte. Alle Stadens Indvaanere stimlede sammen til det Sted, hvor de skulde kæmpe, og saae paa deres Leg; da de vare færdige, rede de imod hinanden; i den förste Dyst gik begges Landser i Stykker; siden droge de deres Sværd af Skeden; Flores ramte Ridderens Skjold, klövede det heelt ned til Haandgrebet, og huggede hans venstre Skulderben itu, men siden huggede Ridderen Flores's Skjold i Stykker tvers over, uden dog at kunne bibringe ham noget Saar; i den næste Dyst huggede Flores Ridderens venstre Haand af, ned igjennem Sadelbuen, og Hestens Hals over; nu svingede Ridderen sit Sværd med megen Vrede, og huggede den tilbageblevne Halvdeel af Flores's Skjold i Stykker og Hestens ene Been af, saa at den faldt; nu som de begge vare til Fods, huggede Ridderen Flores

aði; bauð konúngr honum með sèr at vera, ok eitt konúngs ríki, en Flóres þakkaði honum ok sagðist heimfúss vera; voru þau þar síðan xij mánuði; skipaði Flóres svo við dyrvörð ok Daríum, at konúngr fyrirlèt þeim báðum; gefr konúngr Marsilíó konúngi sitt ríki, en jarldóm dyrverði, Daríó gefr hann þat vald, er áðr hafði dyrvörðr, farhirðinum[1] gaf hann þat hús, er Daríus átti, ok gjörir þetta allt sakir Flóres. Býr nú Flóres ferð sína, tók hann af konúngi allt þat hann þurfti til ferðarinnar at hafa, ok gaf konúngr honum sína vináttu ok hvat er hann þurfti; geingr Flóres ok Blankiflúr til konúngs, ok taka orlof af konúngi, lèt hann fá þeim þat, er þurftu at hafa, ok fèkk þeim sína menn til fylgðar, bað konúngr þau vel fara; geingu þau nú á skip, ok gaf þeim góðan byr[2] ok sigldu heim á xv dægrum. Ok er þau kvomu heim, var faðir hans ok móðir önduð, ok landit stjórnarlaust; varð fólkit honum stórliga fegit ok tóku hann til konúngs; lætr Flóres hlaða skip konúngs af góðum gripum, er fágætir voru í Babílon, en sendi aptr til Babílonar[3] alla þá menn, er honum höfðu fylgt, þá klæddi hann með baldikinn eða silki dýru; en síðan fóru þeir heim, ok fóru jafnan gjafir á milli konúnganna. Lèt Flóres nú efna til brúðkaups, ok bauð til sín öllum hinum beztum mönnum, er í hans ríki voru; síðan voru þau í kyrrsetu iij vetr ok gátu iij sonu. Bað Blankiflúr þau þá þángat fara, er var ætt hennar; játaði Flóres því ok bjuggu ferð sína ríkuliga ok höfðu skip yfir hafit ok iij hesta á hverju skipi, en þá er þau kvomu til Rómaborgar, þá riðu þau upp til Frakklands með iij c hesta, en fólk hans var sumt eptir at skipunum; ok er þau kvomu til Parísborgar, þar fundu þau jarla ok hennar frændr, ok fögnuðu henni með mikilli gleði; voru

---

[1]) f^rhirðinum, *M.* — [2]) byr, *M.* — [3]) *tilföiet efter Gisning.*

saa voldsomt i Hovedet, at Fjerdedelen af hans Hjelm blev afhugget og han blödte; nu troede man at Flores vilde overgive sig, men reddet ved Stenen, som var i den Ring, hans Moder havde givet ham, svingede han Sværdet med megen Vrede, ramte Ridderens Skulder, og huggede hans höire Arm heelt af. Derpaa afförte Flores sig sin Rustning, uden at nogen gjorde ham mindste Fortred; Kongen tilböd nu Flores sine Penge, men denne afslog hans Tilbud; Kongen tilböd ham Ophold hos sig og et Kongerige; Flores takkede ham for hans Tilbud, men sagde at han önskede helst at reise hjem; siden opholdt de sig der i tolv Maaneder; Flores udvirkede Tilgivelse hos Kongen baade for Dörvogteren og Darius; Kong Marsilias erholdt sit Rige som Foræring af Kongen, Dörvogteren et Jarldömme, Darius det Embede Dörvogteren havde haft, og Færgemanden Darius's Huus; alt dette gjorde Kongen for Flores's Skyld. Siden beredte Flores sig til Reisen, og fik alt hvad han behövede dertil af Kongen, der tillige skjænkede ham sit Venskab og alt hvad han havde Behov; da Flores og Blankiflur gik til Kongen for at tage Afsked, lod han dem forsyne med alle Nödvendigheder, gav dem Fölge med af sine egne Folk, og önskede dem en lykkelig Reise; derefter gik de ombord, fik gunstig Vind og seilede hjem paa 7½ Dag; da de kom hjem, var Landet uden Regent, thi begge Flores's Forældre vare döde; Indbyggerne modtoge Flores med aabne Arme og valgte ham til Konge; Flores lod Kongens Skibe lade med Kostbarheder, som vare sjældne i Babilon, men klædte alle dem, som havde ledsaget ham, i Gyldenstykke eller kostbart Silketöi, og sendte dem tilbage til Babilon; siden reiste de hjem, men Kongerne sendte stedse hinanden Foræringer. Derefter gjorde Flores Forberedelser til Bryllup, og indböd dertil alle de fornemste Mænd, som vare i hans Rige; efter Brylluppet tilbragte han og Blankiflur tre Aar i Stilhed,

þau þar iij mánaði, ok hvern dag leiddi Blankiflúr hann at sjá fagrar kirkjur, en þar næst vildi Flóres aptr snúast. Þá mælti Blankiflúr: segja vil ek yðr heit mitt, er ek hèt þá er ek kom í Babílon, ok ek hugðumst þik aldri sjá mundu, en ef við fyndumst, þá hèt ek því, at innan v vetra skyldi ek skiljast við þik ok fara[1] til hreinlífis, nema þèr takit við kristni; nú kjósit annathvort! Flóres mælti: nú á þessum degi vil ek við kristni taka. Svo var gert, at þau voru skírð ok allt þat fólk er með þeim var; höfðu með sèr biskup ok marga presta; fara nú heim á leið. Á fyrsta dag, er þau[2] kvomu, lèt konúngr þíng stefna ok kallar til sín allt landsfólk ok bauð þeim við kristni at taka, en hverr er ekki vildi, þá lèt konúngr drepa þá alla; síðan lèt hann kirkjur gera; efldi[3] Flóres múnklífi, en Blankiflúr nunnusetr. En er þau voru lxx vetra gömul, skiptu þau ríki í milli sona sinna, því at þeir[4] voru þá vaxnir; síðan fór Flóres í múnklífi, en Blankiflúr í nunnusetr, ok endu sína lífdaga þar í guðs þjónustu. Gefi Jesus Christus segjundum ok heyrundum, at vèr megum svo vort líf enda í guðs þjónustu, at sálir vorar öðlist eilífa hjálp ok himinríkis inngaungu, at yztu tíð veraldar, amen.

---

1) *saal. rettet,* far, *M.* — 2) *saal. rettet,* þa, *M.* — 3) elfdi, *M.* — 4) *tilföiet efter Gisning.*

Skindbogen N (Nr. 475 a, 4), see ovenfor S. 4, hvorefter de fölgende Brudstykker ere trykte, er, som alt bemærket, betydeligt ældre end *M*, og dens Retskrivning er derfor langt strængere fulgt end det i det foregaaende har kunnet lade sig gjöre med Hensyn til *M*. Foruden de sædvanlige Forandringer, kan dog fölgende bemærkes: *l*, der i Skb. fordobles næsten overalt foran *d* og *t* (*villdu*, *sellt*) er forenklet, hvor Fordoblingen synes at savne enhver Berettigelse; *en* og *enn*, som Skb. bruger i Flæng, ere i Udgaven forandrede derhen, at *enn* kun bruges hvor Betydningen er *endnu*. De med Cursiv trykte Bogstaver mangle i Skb.

og fik tre Sönner; da foreslog Blankiflur at de skulde foretage en Reise til det Land, hvor hendes Familie havde sit Ophold; Flores gav sit Samtykke dertil, og de beredte sig til Reisen med megen Pragt; de seilede over Havet, og havde tre Heste paa hvert Skib; men da de kom til Rom, rede de op til Frankerig med 300 Heste og lode en Deel af Mandskabet blive tilbage ved Skibene; da de kom til Paris, traf de der Jarler og Hertuger af Blankiflurs Familie, som modtoge hende med megen Glæde; efter tre Maaneders Ophold der, under hvilket Blankiflur hver Dag förte Flores hen til smukke Kirker, önskede han at tiltræde Hjemreisen. Da sagde Blankiflur: jeg vil aabenbare dig det Löfte, jeg gjorde den Gang jeg kom til Babilon, og troede at jeg aldrig mere vilde faae dig at see; jeg lovede nemlig, at jeg, hvis vi traf hinanden, skulde forlade dig om fem Aar og gaae i Kloster, med mindre du antog Kristendommen; vælg nu en af Delene! Flores svarede: endnu i Dag vil jeg antage Kristendommen. Som sagt, saa gjort: de bleve döbte tilligemed hele deres Fölge; siden tiltraadte de Hjemreisen og toge en Biskop med og mange Præster. Paa den förste Dag efter deres Hjemkomst sammenkaldte Kongen alle Landets Indbyggere til en Forsamling, befalede dem at antage Kristendommen og lod alle dræbe, som vare gjenstridige; siden lod han bygge Kirker; Flores befordrede Munkeklostre og Blankiflur Nonneabbedier. Da de vare 70 Aar gamle, delte de Riget imellem deres Sönner, som den Gang vare fuldvoxne; derpaa gik Flores i et Munkekloster og Blankiflur i et Nonneabbedie og endte her deres Liv i Guds Tjeneste. Giv os alle, Jesus Kristus! saavel dem som fortælle som dem, der höre, at vi saaledes maae ende vort Liv i Guds Tjeneste, saaat paa Verdens yderste Dag vore Sjæle maae erholde den evige Frelse og Adgang til Himmerige, Amen.

BROT AF SÖGU AF FLÓRES OK BLANKIFLÚR.

Felix hèt kóngr[1] í borg þeirri er Aples heitir, ágætr[2] at fè ok liði; en hann var heiðin*n*; hann bauð út leiðangri ok fór með her mikinn ok skipum til Jacobs lands at brenna ok bæla ok herja á kristna menn; en hann var þar með lið sitt vj vikur, ok var eingi sá dagr, er hann reið ekki upp á land ok brendi borgir ok rænti fè ok flutti til skipa, ok xxx rasta frá strönd*inni* stóð hvorki bær nè borg ok ekki gó hundr ok ekki gól hani, svå hafði hann eytt allt. En er Felix kóngr vildi fara heim aptr, þá kallaði kóngr til sín einn riddara[3] ok bað þá herklæðast ok mælti svå: farit upp til vegarens ok mætit pílagrímum þar, [en vèr[4] munum hlaða skipin meðan; ok þeir gjörðu svå ok fóru [upp á[5] vegin*n*, en vegrin*n* lá um fjall eitt, ok sá þeir niðr yfir fjallsslèttu eina, hvar pílagrímar margir fóro upp á þenna sama vegh, en þeir riðu þegar á þá með vopnum, þvi at sverð þeirra bitu betr en pílagrímsstafer; en í ferð með pílagrímum var ein*n* valskr maðr ok var riddari frægr ok kurteis*s* ok hafði heitit ferð sinni til hins helga Jacobs ok hafði með sèr dóttur sína ólètta, því hon vildi efna heit bónda síns, er þá var andaðr, er hann hèt fyrir sèr meðan hann lifði; hennar faðir vildi heldr deyja [. . . . .[6] en í vald gefast þeim, ok þeir drápu hann, en þeir leiddu hana til skipa ok gáfu kóngi, en hann sá á hana ok kveðst vita at hún mundi vera góðra manna, ok kveðst skyldu[7] færa hana drottníngu, því at hon bað mik þers, er ek fór heiman. Síðan fóro þeir á skip ok drógu upp segl[8] sín ok sigldu[9]

---

1) *skrevet heelt ud i N.* — 2) aget[2], *N.* — 3) $\overset{a}{\text{R}}$, *N.* — 4) *fra [efter Gisning; Hul i N.* — 5) *fra [efter Gisning; Hul i N.* — 6) *fra [ulæseligt i N.* — 7) *lidt usikkert.* — 8) segll, *N.* — 9) siglldv, *N.*

heim með mikilli gleði; en áðr þeir höfðu siglt full vij[1] dægr, þá sá þeir sitt eigit land ok sigldu eitt dægr síðan, áðr þeir næði landi; en þá koma þau tíðindi til Aplesborgar, at kóngr var kominn heim með mikinn sigr, en því fögnuðu bæði karlar ok konur ok fóro í mót honum[2] með mikilli gleði ok fögnoðu honum sem mest máttu þeir.

En síðan, sem kóngr kom heim, þá lèt hann kalla saman alla sína fylgdar[3]menn ok skipti herfángi þeirra vel ok sæmiliga, en drottníngu gaf hann konona at sínum lut, þá hina herteknu; drottníng varð því fegnari en eingri gjöf fyrri ok bað hana vera sína fylgiskonu ok gæta kristni sinnar, bað hún vel veita henni ok bað aðra henni þjóna, lèk opt við[4] hana ok mælti gaman við hana ok lèt kenna henne valska túngu ok kendi henne aðrar. Konan var kurteis ok prúð ok gjörði sèr hvern mann at vin; svâ þjónaði hún drottníngunni sem [sinni móður[5] skyldi þjóna. Einn dag var hún í herbergi drottníngar[6]; þá tekr hún merki kóngs ok gyrðir sik með ok tók at kasta höndum ok andvarpaði mjök, gjörðist stundum bleik en stundum rjóð; þetta sá drottníng ok þóttist vita, at hún var úlètt ok spurði, nær hún tók við höfn, ok hún sagði henni rèttan dagh; þann sama dag tók ek við höfn, sagði drottníng, ok þá töldu þær til, nær þær skyldu fara at hvíla, ok fæddi drottníng son, en hin kristna kona dóttur ok var báðum börnunum gefit nafn á þeim degi, er þau voro fædd; en pálmsunnudagr heitir blómapásker á útlöndum, því at þá bera menn blóm í höndum, en blómi er flúr á völsku, ok voro þau af því kallat[7] blómi, hann var kallaðr Flóres en hún Blankiflúr; þat þýðir svâ, sem hann hèti blómi en hún hvíta blóma; en kóngr vildi því svâ sinn son kalla, at hin kristna kona

---

1) *kunde ogsaa læses* iiij. — 2) h^{m}, *N.* — 3) fygdar, *N.* — 4) uit, *N.* — 5) *fra* [*efter Gisning* . . . . . ður, *N.* — 6) *beskadiget i N.* — 7) *saal. N.*

hafði sagt honum, af hverju kristnir menn heldu þá hátíð; en fyrir því at hin kristna kona var svå vitr, þá fengu þau henne sveininn at fóstra at öllu, nema ekki vildu þau, at hann drykki kristinnar konu brjóst, ok fengu til þers heiðna konu, en annars konar[1] fæddist hann upp við kristin sið allan.

Hún fæddi þau iiij vetr svå, at æ[2] áttu þau bæði samt drykki ok svefn, en aldri vissi hún, hvoru hún unni betr; en þá er þau voru v vetra gömol, þá sýndist þau meiri vera, en þeirra jafnaldrar ok fríðari, en fyrr hefði börn verit. En þá er kóngrinn sá son sinn svå fríðan[3] ok á þeim aldri, sem hann mátti vel [til bækr[4] setja, þá lèt hann færa hann til þers skóla í þann stað er [á Visdon[5] heitir, en meistari hans hèt Gorídas, sá hinn bezti klerkr, er menn vissu þá vera. Nú ræðr kóngr syni sínum, at nema þá bók, sem heitir Geram, en hann grèt ok svaraði: lát Blankiflúr nema með mèr, því at ek fær ekki numit, nema hún nemi með mèr, ok engan lærdóm fæ ek numit, ef ek sèr ekki hana. Kóngr segir, at hann vill: at hún nemi fyrir hans saker ef þú leggr þá meira hug á en áðr; en þá bauð hann meistaranum at kenna þeim, ok yfrit voru þau skilin at máli, ok námu þau svå, at hverjum manni þótti furða at, er vissi; en þau voru mjök lík at vitrleik ok fríðleik, ok unnust þau svå vel, at þegar er annat[6] [nokkurn lut[7], þá sagði hvort öðru. En þegar er þau höfðu aldr til ok náttúru, þá tóku þau at[8] elskast af rèttri ást; en þau námu þá bók, er heitir Ouidíus de arte amande, en hún er gerð af ást,

---

[1]) annarsskonar, *N.* — [2]) e, *som det synes, N.* — [3]) fríðam, *N.* — [4]) *fra* [*saal. tydel. N.* — [5]) *fra* [á uisdon, *N; kunde maaske ogsaa læses* Avisdon. — [6]) *her maa et Ord* frá *eller* spurði *eller noget lignende være udeglemt.* — [7]) *fra* [lut nockurn, *N.* — [8]) *tilf. efter Gisning.*

ok þótti þeim mikil skemtan ok gleði af, því at þau fundu þar með sína ást. At fjórðu jafnlengd námu þau svâ, at þau töloðo látíno djarfliga fyrir hverjum meistara, er við þau talaði.

Nú þóttist kóngr vita víst ást þeirra ok óttaðist þat, at hann mundi ætla hana sèr til konu, þegar hann væri vaxin*n*, ok gekk í herbergi til drottníngar, at taka ráð af henne. Nú kallar hann drot*t*nínguna á eintal, en hún sá á honum mikla reiði, fyrir því at hann var rauðr sem karfi ok mælti svâ við hana: eigi sýnist mèr sonr okkar vel fara með sèr nú, ok vit þat fyrir víst, ef vit setjum eigi skjótt ráð við, þá munum vit skjótt [1] týna honum [2]. Meðr hverjum hætti er þat? segir hon. Meðr þeim hætti, segir hann, at hann ann svâ mikit Blankiflúr, dóttur þersa veslíngs, er hèr er með oss, at þat segja allir, at hann man hana aldri fyrir láta nè aðra konu hafa vilja; en ef svâ er, þá er hann fyrir látinn ok allt vort kyn; vil ek heldr láta drepa hana, ok leita syni mínum þeirrar konu, er kóngborin er í allar ættkvíslir, sem hann er sjálfr.

Þá hugði drot*t*níng at hinu bezta ráði, hversu hon mætti bæði frjálsa Blankiflúr frá dauða ok ráða kóngi þat ráð, er honum vel líkaði, ok mælti þá sem vitr kona skyldi ok til byrjar: herra, segir hún, vit skulum gæta sonar okkars; fyrir látit eigi landit ok týnit eigi sæmd yðvarri fyrir ástar saker við Blankiflúr; en þat sýnist mèr, at bezt væri, ef svâ gæti vit skilit hann frá henni, at eigi væri lífi hennar týnt. Kóngr svaraði: sjá nú ráð fyrir okkur [3] báðum. Þá svarar hon: sendum son okkarn til Mintorie til náms; þar er Sibila systir mín, kona jarlsins, er þar ræðr fyrer, ok mun hon verða honum mjök fegin ok þegar hún veit fyrir hverjar saker

---

[1]) skiotz, *N.* — [2]) *utydeligt.* — [3]) *saal. N.*

hann er þángat sendr, þá man hon finna nokkort ráð til at skilja ást þeirra Blankiflúr; en meistari þeirra skal segjast sjúkr, ok megi því[1] eigi kenna honum leingr, fyrir því at ella mundi Flóres gruna, ef meistari hans væri[2] heill, en hann man vera hryggr af þeim tíðendum, nema Blankiflúr fylgi honum; þá skal móðir hennar bregða sèr sjúkri, en hún skal vera hjá henne, ok heit þeim því, at hon skal koma á hálfs mánaðar fresti eptir honum. En síðan allt var við búið ok allt við varat, þá kallaði kóngr son sinn til sín ok bað hann fara, eptir því sem áðr var ráð fyrir gjört.

Þá svarar Flóres: hversu má þat vera, at ek skiljumst við Blankiflúr ok meistara minn? En þó[3] at honum væri þetta nauðigt, þá játaði hann, en kóngr játaði honum, at Blankiflúr skyldi koma á hálfs mánaðar fresti til hans, hvort sem móðir hennar lifði eðr ekki. En þá kallaði kóngr herbergis svein sinn at fara með honum, ok fekk honum marga menn ok fè mikit; [komu þeir síðan til[4] Mintorie, en þar fundu þeir jarlinn Goneas, bónda Sibilu; en þau fögnoðu honum vel með mikilli gleði ok sæmd, en ávallt þótti honum þat úgleði vera, er hann sá ekki Blankiflúr. Nú leiddi Sibila[5] hann í skóla, þar sem fegrstar meyjar voro í, at hann skyldi þar gleyma Blankiflúr, ok elska aðra, en hánum þótti æ því verra, er hann[6] sá þær fleiri; yfrit var honum kent, en ekki fekk hann numit. Þá eina huggan[7] hafði hann, er honum kom í hugh Blankiflúr, en þat þótti honum sætara en nokkurr ilmr[8]; um nætr dreymdi hann, at hann þóttist kyssa Blankiflúr, en þá er hann vaknaði þá misti hann hennar[9].

---

[1]) þvi *N.* — [2]) *utydeligt.* — [3]) *Rettelse;* þa, *N.* — [4]) *fra* [*opfrisket Skrift.* — [5]) *Rettelse;* Sibina, *N.* — [6]) *med dette Ord begynder i N et Stykke, bestaaende af 10½ Linier, hvor i Skriften er opfrisket.* — [7]) huggaū, *N.* — [8]) jlmur, *N.* — [9]) *tilf. e. Gisn.*

En með slíkum harmi beið hann eindagans; en þá sá hann at hann var gabbaðr, er hún kom eigi, ok hræddist hann þá, at hún mundi vera dauð, ok mátti hann þá hvorki eta nè drekka, sofa nè sitja, utan grátandi, ok óttaðist hann, herbergissveinninn, at hann mundi týnast, ok sendi kóngi [1] orð; en hann varð mjök hryggr, er hann spurði þat ok gaf honum leyfi til heim at fara; en í þeirri reiði gekk hann [2] til drottníngar ok segir svá: illu heilli urðu þersi tiðindi, er Blankiflúr kom hèr, því at þetta[3] er ekki gjörníngalaust, er hún hefir slíka ást sonar míns, ok kallit hana nú skjótt ok skal ek láta höggva af henne höfut, því at þá má hann litla stund gleyma henni, síðan at hann veit hana dauða, ok væri þat betr fyrr gjört.

Þá svarar drottníng: herra, miskunn, segir hún; takit heldr annat ráð; látit flytja hana ofan til skipa; þar ero ríkir kaupmenn af Babílon, þeir er gjarna munu vilja kaupa hana fyrir fríðleik hennar, ok munu þeir gefa mikit fè fyrir hana ok flytja hana svá í brott, at vèr munum aldri til hennar spyrja síðan; ok þá játaði kóngr því ok þó nauðuliga, ok lèt gera eptir einum kaupmanni ríkum, ok bað hann flytja hana ok selja hana; en ekki gjörði hann þat fyrir fjár saker heldr heiptar. Nú flutti hann hana til skipa ok þar fann hann þá, er gjarna vildu kaupa hana, ok seldi hann hana fyrir xxx marka gulls [4] ok xx marka silfrs ok xx pell af Beramunt ok x möttla af silki ok undir savalaskinn ok x kisla af vindverskum guðvef ok ker eitt af gulli, þat er ekki var slíkt áðr nè síðan. Maltus hèt sá er gjörði af öllum hug; en í kerinu var bardaginn frá Trója, hversu grizkir brutu borgar veggina ok hinir vörðust innan ok, hversu Paris jarl [5] leiddi

---

[1]) kongs, *N.* — [2]) *her ophörer den opfriskede Skrift.* — [3]) *dette Ord lidt forskrevet i N.* — [4]) gullz, *N.* — [5]) *usikkert; N har kun et Tegn, der, som det synes, er et J.*

Helenam, en bóndi hennar fór eptir henni ok fèkk hana eigi. Þat var ok á, hversu grizkir reru yfir hafit, en Agamemnon[1] leiddi þá, ok mart annat, þat er hèr er[2] talt; en á lokinu var grafit, hversu þær Venus ok Pallas ok Júnó[3] fundu gullepli eitt ok ritat á, at sú skyldi hafa, sem fríðust væri, ok hversu þær færðu Paríde, þá er þær urðu ekki ásáttar, ok hvat hver þeirra gaf honum til at heita fríðust. Junó hèt honum nógt fè, en Pallas vizku ok fríðleik yfrin, en Venus þeirri konu, er gimsteinn væri allra, ok jáði hann henne, því at til þers fýstist hann mest, ok bað hana skunda at; ok þetta var allt á kerinu grafit, ok enn mart fleira; en knapprinn var af karbúncúló, þeim steini, sem meira ljós gefr af sèr, en mörg önnur brennandi kerti; en á knappinum ofan var einn fugl af gulli ok hafði grænan gimstein í klóm sèr ok sýndist lifandi; en kerit var gjört[4] í Trója, ok bar Eneas jarl þá kerit ok gaf Lauríno unnustu sinni í Lýngbarðí, en síðan tók hverr keisari eptir annan, allt til þers er sá þjófr stal frá cesare, er síðan seldi þeim kaupmönnum, er[5] Blankiflúr gáfu, en því litu þeir af, at þeir vissu at þeir mundu meira á vinna; en þeim gaf góðan byr[6], ok fluttu þeir hana til Babilóníam ok seldu vij sinnum jafn-þúngt gull fyrir hana, sem hon stóð, en [keisarinn af Babílon, keisarinn[7] keypti því svá gjarna, því at honum sýndist hún mjök væn, ok vænligt, at hún mundi komin vera af góðu fólki, ok lèt hana fara í sterkar varðveizlur; en kaupmaðrinn, sá sem selt hafði, fór heim ok fèkk kóngi fè þat, er hann tók fyrir hana, ok svá kerit. Þá lèt kóngr gera steinþró[8] ok lèt rita þetta á:

---

[1]) Agammon, *N.* — [2]) *her er rimeligviis* ekki *udeglemt.* — [3]) Junu, *N.* — [4]) gior^t, *N.* — [5]) *mellem dette Ord og det fölgende staar der i N et Tegn* (⊗), *der rimeligviis skal antyde, at noget — t. Ex.* fyrir — *er udeglemt.* — [6]) byr, *N.* — [7]) *fra* [*saal. N.* — [8]) *tilf. e. Gisn.*

hèr liggr undir hin fagra Blankiflúr, sú er Flóres unni vel; en þá kom Flóres heim ok steig af hesti sínum ok gekk í höllina ok heilsaði feðr sínum ok móður[1] sinni ok mælti[2]: hvar er Blankiflúr? en þá dvöldust andsvörin, ok gekk hann í herbergi til móður sinnar ok spurði hana: damma[3], segir hann, hvar er unnosta mín? Eigi veit ek, segir[4] hún. Seg mèr, sagði hann. Ek veit eigi, segir hún. Þú gabbar mik, segir hann, eðr dylr þú mik hvar hon er? Nei, herra, segir hon; en þá mátti hún eigi við bindast ok tók til at .....[5] hörmuliga ok segir honum at hún var dauð. Er þat satt? segir hann. Nær? segir hann: Fyrir vij nóttum, segir hún. Af hverri sótt do hún? segir hann. Af þinni ást ofmikilli, segir hún[6]? en um dauða hennar laug hún því at honum, at hún hafði svarit kóngi eið.

Sem hann heyrði at hún var dauð, þá kunni hann því svâ[7] illa, at hann fèll í óvit; en hin kristna kona varð svâ rædd, ath hún tók at æpa svâ hátt, at kóngr heyrði ok rann þegar til ok drottning ok lètu hörmuliga um son sinn, en hann fèll iij sinnum á lítilli stundu í óvit, en þá er hann vitkaðist, þá mælti hann svâ: auſi, auſi, dauði! segir hann, hví gleymir þú mèr nú ok leiðir mik ekki eptir unnosto minni. Leiðit mik til graftar hennar, segir hann; en þá leiddi kóngr hann til grafarinnar, en Flóres fèkk nauðuliga geingit; en þá er hann sá ritat á gröfinni, at [hèr liggr[8] Blankiflúr, sú er mikla ást hafði á Flóres, þá fèll hann ij[9] sinnum í óvit, áðr en hann gæti talat, en síðan settist hann upp á gröfina ok tók at harma hana ok gráta ok mælti svâ: auſi, auſi, Blankiflúr! vit vorum bæði fædd á einum degi ok bæði getin á einni nótt, eptir

---

[1]) moðr, *N.* — [2]) m, *N.* — [3]) *saal. N.* — [4]) *utydeligt.* — [5]) *her er eet Ord aldeles udslettet i M og det fölgende meget utydeligt.* — [6]) *saal. rettet;* han, *som det synes, N.* — [7]) *dette Ord over Linien N.* — [8]) *fra* [*utydeligt.* — [9]) *usikkert.*

sögu mæðra okkarra; fædd vorum vit bæði samt, hví skyldum vit ok eigi bæði samt deyja, ef dauðinn væri rèttvíss; en þá tók hann at lofa hana ok mælti svå: aufi Blankiflúr! hit skíra andlit! slíka sá ek aldri, jafnfríða eðr jafnvitra á þínum aldri . . . . svå vitr at þinn fríðleik fái ritat . . . . lukt á gjort, svå er mikit efnit til; þú vart . . . . ok gaman sem . . . . fyrir fríðleiks saker; aufi dauði . . . .[1] þetta voro ráð feðr þíns ok mín, at þersi þró var gjör[2], en hún liggr[3] eigi hèr í, ok segir honum allt, hversu hún var seld, en þat var fyrir því gert, at vèr vildum, at þú gleymder Blankiflúr ok fengir þèr kóngs dóttur jafnburðuliga þèr; en þetta varð oss margföld úgleði, því at hon var kristin[4] ok fátæk ok af lágu kyni, ok þú, son minn, þrá eigi eptir henne, fyrir því at þat gjörir ekki, svå er hon lángt seld. Þá segir hann: móðer, er þat satt? Já, segir hon, þú mátt sjá nú. Þá lètu þau taka steininn af gröfinni; en þá er hann fann hana ekki þar, ok hann vissi ath hún lifði, þá varð hann mjök feginn, ok kveðst aldri skyldu lètta, fyrr en hann fengi hana, hvar er hún væri, ok eigi fyrr aptr koma, en hon fylgði honum; en þat þarf eigi at undrast, at hann mælti svå, fyrir því at ástarfullr maðr kemr því fram, er hann vill, ef hann leggr mikinn hugh á, ok þat votta Kalídes ok Plató. Nú var Flóres kátr, er Blankiflúr lifði, ok mælti svå: þarflaust gjörði kóngr, er hann selde Blankiflúr, því at ek skal aldri aðra konu eiga.

Síðan gekk hann til kóngs, en kóngr varð honum nú því[5] feginn, er hann sá son sinn, en þá bað Flóres feðr sinn leyfis, at fara at leita at Blankiflúr; en svå sem kóngr varð feginn fyrst, svå varð hann nú úfeginn ok tók

---

[1]) *her mangler rimeligviis eet Blad i N.* — [2]) giōr, *N.* — [3]) ligg[3], *N.* — [4]) kristin, *N.* — [5]) *lidt usikkert.*

at lasta ráð drottníngar, ok m marka vildi hann til gefa, at aldri hefði þau hana selda[1] [ok allt[2] þat, er hún[3] tók fyrir hana, ok mælti hann við Flóres: son minn, segir hann, heill svâ, ver kyrr ok far eigi frá feðr þínum. Hann segir[4]: faðer, segir hann, mæl ekki þèr synd, því at svâ miklu sem þú skyndir meir minni ferð, svâ miklo komum vit fyrr heim bæði. Þá segir kóngr: með því at þú leggr svâ mikit þrá á ferð þína, þá seg mèr hvert þú vill fara[5] . . . ek vil gjöra allan þinn vilja, ok allt þat, er þú þarft, þá vil ek fá þèr, bæði gott pell ok gull ok silfr ok góð klæði, fríða hesta ok fagrt lið; en sveinninn þakkaði kóngi ok mælti: þökk er mèr á þínu boði, faðer, en ek vil nú segja þèr mitt ráð: ek vil at þú fáer mèr vij fatahesta, ok hafi ij klyfjar af gulli ok góðum silfrkerum ok silfrdiskum, hinn þriðì af mótoðum peníngum, hinn fjórði ok hinn fimti af hinum beztum klæðum, er þú finnr, en hinn setti ok hinn vij af savala skinnum ok marz skinnum, ok vij menn at fylgja þeim, ok aðra vij menn ríðandi, þá er varðveita hesta vora ok kaupi sèr mat, ok herbergissvein þinn láter[6] þú fylgja mèr, því at hann kann vel góð ráð at gefa ok kaupa ok selja, en ek vil kallast kaupmaðr ok með kaupum fara; en kóngr lèt allt svâ búa, sem hann beiddi. En þá er Flóres var búinn, þá gekk hann at taka leyfi af kóngi; þá lèt kóngr bera fram kerit, þat er tekit var fyrir Blankiflúr, þá er hún var seld, ok mælti: son minn, segir hann, tak hèr ker þat, er hún var keypt með. Þá svaraði Flóres: hver var sú? segir hann. Blankiflúr unnasta þín. Þá var honum söðlaðr gángari, en hann var annan veg snjáhvítr en annan veg blóðrauðr, en guðvefjar pell var at þófanum,

---

[1]) *usikkert, da Slutningen af Ordet er næsten udslettet.* — [2]) *fra* [*meget utydeligt i N.* — [3]) *saal. N.* — [4]) f, *N.* — [5]) *derpaa fölger et Ord paa to eller tre Bogstaver, som ikke kan læses.* — [6]) latit later, *N.* —

en söðollinn var af fílsbeini ok virðuliga steindr ok gylldr, en yfir söðlinum var ágætt pell vindverskt ok allt gullskorit, en ístig ok allar gjarðir ok gagntök voru af silki, en ístigin sjálf voru af rauðagulli ok sylgjurnar, en höfutleðr beislisens [1] var af gulli ok sett dýrum steinum, en sjálft beislit var af spænku gulli, en allt saman var þat virt fyrir x kastala, ok helzt vildi kóngr beislit fyrir gjörðar saker. Þá dró drottníng fíngrgull af hendi sèr ok mælti svâ: son minn, segir hún, varðveit þetta vel, því at þú þarft ekki at hræðast, meðan þú hefir þetta gull, hvorki eld nè járn ok eigi vötn, ok þat hefir þann mátt í steininum, at hvers sem þú leitar, þá muntu finna, hvort sem þat er fyrr eðr síðarr. Hann tók við ok þakkaði henne vel; en síðan tók hann leyfi af kóngi ok drottníngu, en þau kystu hann grátandi ok tóku síðan at reyta hár sitt ok börðu sik ok lètu sem aldri mundu þau hann sjá síðan, ok um þat voru þau sannspá; en þá bað Flóres þau vel lifa. Nu reið Flóres braut ok kallaði til sín herbergissvein þann, er faðir hans fèkk honum, ok bað hann ætla dagleiðir þeirra til strandar, þar sem Blankiflúr var seld; en þá er þeir komo þar, þá tóko þeir sèr herbergi at eins ríkismanns ok góðs húsbónda ok lètu ríkuliga yfir sèr; matbúa þeir, kölloðust kaupmenn ok sögðust vilja fara yfir hafit með varníng sinn. Flóres sögðu [2] þeir ath væri þeirra lávarðr: ok hann á fèit, sögðu þeir. Þá fóro þeir til matar ok buðu bónda ok húsfreyju [3] ok öllum hans hjónum; ríkuliga var þeim feingit at mat ok drykk, ok var þeim skeinkt allskyns [4] góðr drykkr bæði i silfrkerum ok gullkerum ok drukku þau mikit ok voro kát; þá var Flóres úglaðr, fyrir því at þá kom honum í hug Blankiflúr, ok andvarpaði laungum. Húsfreyja verðr vör við ok

[1]) *lidt utydeligt og, som det synes, först forskrevet og siden rettet.* — [2]) saugðu, *N.* — [3]) húsfreiu *her og strax nedenfor, N.* — [4]) allzakyns, *N.*

mælti við bónda sinn: herra, segir hún, hefir þú heyrt, hversu sveinninn lætr; hann etr hvorki nè drekkr ok andvarpar svo hörmuliga og aldri er hann kaupmaðr, en víst er hann góðra manna; ok þá mælti hún við Flóres: herra, segir hon, íhugafullr ertu mjök, er þú etr eigi nè drekkr ok yfrit andvarpar þú, ok slíkt sá ek [í sinn á meyjunni, er Blankiflúr nefndist ok þèr mjög [1] lík í andliti, ok át aldri nè drakk ok harmaði unnasta sinn, en Flóres nefndi hon hann ok fyrir hans sakir kvazt [2] hún seld vera, en kaupmenn keyptu hana ok fluttu til Babílóníam ok seldu kónginum. En þá er Flóres heyrði unnostu sína nefnda ok frá af henne sönn tíðinði, þá glúpnaði hann af úgleði, ok laust niðr knífinum ok kom á kerit, er stóð fyrir honum, ok fór niðr vínit. Þá mælti húsbóndinn: nú hefir þú misgjört ok hæfer þèr at bæta. Já, sögðu þeir allir ok hlógu at, þers er vert, því at þeir vildu svå gleðja hann.

FRÁ FLÓRES [3].

Þá bað Flóres fylla ker eitt af gulli ok fekk húsfreyjunni: damma, segir hann, þetta ker gef ek þèr fyrir þá sögu er þú sagðir mèr af Blankiflúr ok fyrir hennar sök var ek hryggr, því at ek vissa ekki, hvert ek skyldi leita hennar, en nú fyrir því at ek veit hvar hon er, þá skal ek ekki lètta, fyrr en ek fær hana; ok þá voro þau öll kát. En í því er þau voru sem kátust, þá rann á byrr, ok lètu stýrimenn þá um [4] búast ok allir þeir er um haf vildu fara, þá skyldi til reiðu vera ok til skips koma, er til Babílóníam vildu fara. Nú er Flóres heyrði þetta, þá varð hann feginn ok bað sína menn búa ferð hans; en þá tók Flóres leyfi af húsbónda sínum ok gaf

---

[1]) *fra* [*saal., N.* — [2]) kuoz, *N.* — [3]) *Overskriften med opfrisket Skrift.* — [4]) um, *N.*

honum hundrat skillínga ok hverju hjóna nokkut, ok bað þau vel lifa. Þá fór hann til skips ok ok þá bað hann stýrimann stefna þann veg til hafnar, sem skemstr væri til Babílonar, fyrir því, segir hann, at á viij mánaða fresti er mèr sagt, ath kóngr af Babílon skal eiga stefnu við sína undirkónga ok alla ríkismenn á sínu landi. En ef ek mætti þa þar koma, þá mundi minn varníngr þar rífr vera, því at gjarna vil ek mitt fè . . . .

. . . . [1]

ást fyrir þeim manni er hún fýsir til. En þá er Flóres hugsaði slíkt með sèr ok sat hugsjúkr um sitt efni, þá kom húsbóndi heim ok sá hans úgleði ok mælir svâ: lávarðr, kvað hann, mislíkar þèr herbergit, eðr hví ertu reiðr? En ef þèr þikkir nokkut áfátt nú, [þá skulum[2] vèr yfir bæta eptir fremsta megni. Flóres svarar: vel gezt[3] mèr at öllu hèr, ok guð láti mik lifa til þers, at ek mega þetta meir með góðu gjalda; en ek er húgsjúkr um kaupeyri, ok óttumst, at ekki fái ek varníng þann, er ek vilda kaupa, eðr þó at ek finni, þá óttast ek, at ek fái ekki keypt. Húsbóndi var vitr maðr ok mælti: lávarðr, segir hann, förum til ok etum, en síðan skal ek gefa þèr hit bezta ráð, er ek kann, um þat, er þú vill spyrja mik. Þá fóro þeir at eta, ok kallaði hann húsfrú sína ok mælti við hana: sæm þenna sem þú mátt mest, því at hann er ok[4] góðra manna, ok síðan settu þau hann milli sín. Húsbóndinn hèt Daíres en húsfrúin Lídernis; þau lètu þjóna sèr ríkuliga, ok var þeim skeinktr hinn bezti[5] drykkr; síðan var fram borit allskyns aldin ok krydd. Þá var fram borit ker þat, er goldit var fyrir Blankiflúr, hit dýra; þá sá Flóres á kerit, hversu grafit var, svâ sem Paris leiddi Elenam, unnustu sína; en þá

[1]) *her mangle rimeligviis eet Blad i N.* — [2]) *fra* [þa sk þa skulū, *N.* — [3]) getz, *N.* — [4]) oc, *som det synes, N, der dog ellers næsten overalt betegner dette Ord ved Tegnet* z. — [5])betzti, *N.*

tók ást at reyna hugskot hans, ok hugsaði hann þetta: at Paris[1] leiddi unnustu sína, en þú fær ekki þína; en mættir þú sjá þann dag, at þú leiddir svâ Blankiflúr; hversu má þat verða? en þú veizt[2] enn eigi vesall, hvar hon er. Daríes[3] svarar: Flóres, sagði hann, vel má svâ verða, því at húsbóndi þinn gefr þèr[4] gott ráð, þegar vèr erum mettir. Máltíðin þótti honum[5] yfrit löng, en húsfrúen þóttist sjá, at hann var mjök hugsjúkr ok hversu hann þrætti við sik, ok þótti henni aumligr vera ok bendi bónda sínum, en hann lèt síðan skunda borðinu sem mest mátti. En síðan borð voru uppi, þá mælti húsbóndi við Flóres: segh mèr, hverju sætir þín úgleði ok leyn mik ekki hvat um þína ferð er, en ek vil gjarna gefa þèr gott ráð, en ef þú leynir mik, þá gabbar þú sjálfan þik; en ekki er þat um varníng þínn nema heldr um nokkurn lut annan. Þá svarar húsfrúen: næsta sýnist mèr sem ek sjá Blankiflúr hvert sinn, er ek sè þenna mann, ok ek hygg at hann sè bróðir hennar, fyrir því at hann hefir slíkan lit ok slík læti, sem hún hafði, ok svo var hon hèr hálfan mánut ok hon gret bæði dag[6] ok nótt ok harmaði unnasta sinn ok nefndi hann Flóres. En þá er Flóres heyrði þat, þá fèll hann í óvit ok mælti síðan: ek em eigi bróðir hennar heldr unnasti; nei, kvað hann, ek mistalaði, hon er systir mín en ekki unnasta. Þá segir Daíres: óttast ekki nema seg[7] hit sannasta til; en ef þú leitar hennar, þá ferr þú sem fól. Þá segir Flóres: lávarðr, miskun! ek er kóngs son en Blankíflúr var unnasta mín ok var stolin frá mèr fyrir öfundar saker, en nú hefir ek spurt hana upp hèr; ek er ríkr maðr at gulli ok silfri ok vil ek gefa þèr slíkt er þú

---

[1]) Parijs, *N.* — [2]) veitz, *N.* — [3]) *tilföiet efter Gisning.* — [4]) þer, *N, men Prikkerne gjælde udentvivl ikke dette Ord, men det i næste Linie lige nedenunder staaende overflödige* hm. — [5]) *Dette Ord er gjentaget i N.* — [6]) ð, *N.* — [7]) *Dette Ord over Linien i N.*

vill til þers at þú sèrt í ráðum með mèr; en allt er þat satt, ath annathvort skal ek hafa hana eðr ðeyja.

Nú svarar Daíres: þat er mikill skaði ef þú skalt týnast, þvílíkr maðr sem þú ert, en því er verr, at ek kann varla hèr til leggja, en þat bezta, er ek kann, skaltu nú heyra, ef þú vill því fram fara, sem ek veit, at þú vill ekki, fyrir því at líf þitt liggr við, fyrir því at eingi maðr er svå ríkr, ef hann hefði þetta ráð gefit ok yrði kóngr var við, at hann kæmist undan, hvorki með fè nè með styrk; en þar mega ok eingar gjörningar granda, ok þó at allt þat fólk, er í heiminum hefir verit, ok þat sem nú er, vildi taka hana með styrk, þá fengi þó eigi, segir hann, fyrir því at kóngr af Babílon hefir undir sèr L[1] kónga ok c, ok á einum degi koma þeir allir til hans, er hann vill; en Babílon er x rasta löng ok borgarveggrinn xv faðma hár ok svå sterkr, at ekki bítr á; hann er vj faðma þjukkr[2], en[3] vij hlið ok xx ero þar á, ok sterkr kastali yfir hverju ok markaðr hvern dag hjá hverjum kastala; en innan í borginni ero iij hundrut kastala ok í hverjum c riddara ok hinn minnsti af þeim vinnr keisarann af Rómaborg með allt sitt lið, ok á vij vetrum; en í miðri borginni er einn kastali, er jötnar gjörðu; hann er c faðma um at mæla ok c faðma hár ok gjörr áf grænum marmarasteini ok allr hvelfdr, en knapprinn er af rauðu gulli ok stendr upp af stöng ein x álna há, en í knappinum er karbúncúlus, steinn sá er skínn um nótt sem sól um dag, ok x rastir má sjá um[4] . . . . . . man er til ferr borgarinnar; þrenn gólf hvert upp af öðro ero af marmarasteini, ok eingi stólpi heldr þeim upp, ok eingi veit hvat þeim heldr; steinstólpar standa umhverfis innann allt af hinu neðsta gólfinu ok upp under hit efsta þak, en þeir eru af hvítum marmara. En þá er hestr gjörr[5] af silfri á miðju gólfinu hverju, ok

---

[1]) *lidt utydeligt.* — [2]) þiuck*, *N.* — [3]) *usikkert.* — [4]) *Hul i N.* — [5]) gioar, *N.*

rennr or munni hónum hit skírasta vatn kalt, ok þar megu þegar meyjarnar á sund fara er þær vilja; enn lx klefa ero í turninum, svâ dýrlegir, ath eingi hús verða önnur slík; allir veggirnir eru með gulli smeltir ok alls kyns dýrum ok líkneskjum, ok kemr eingi þar svâ hagr pentur[1], ef hann sèr[2] á, at ekki nemi af því enn meira, enn fyrr kunni hann; þar má einginn eitr ormr koma. En í hverjum klefa er ein fríð mær, því at kongr lætr flytja þángat hverja, er hann fregn fríðastar; þær megu gánga at skemtan hver[3] til annarar[4] ok svâ til klefans þers, sem kóngr er í, jafnan sem hann sendir þeim orð um sèr at þjóna; en í turninum eru lx meyja ok allar stórbornar, ok því heitir hann meyja turn, en þær skulu jafnan þjóna honum, sem hann tekr til at hverri jafnleingd, ok þá er hann ríss upp um morgunninn, þá skulo þær koma til hans, önnur með mundlaug en önnur með handklæði. En þeir er varðveita turninn ero allir geldíngar, ok þeir ero í hverju gólfinu ok einn er meistari þeirra allra, sá er þeim ræðr; þeir[5] þjóna honum bæði síð ok snemma, en hann er illr í sèr ok hann gætir dyranna jafnan, en þeir aðrir gánga æ með nökkuið sverð, ok drepa allt þat, er meistarinn býðr þeim, en hans herbergi er við dyrin, er inn geingr, ok ef nokkurr maðr kemr at njósna um nokkut, þá skal hann skjótt deyja. Mikill harmr liggr fyrir þèr, þvì at kóngr hefir gefit þeim[6] ..... drepa, ræna ok berja hvern sem þar kemr ok hann vill; [en iiij[7] menn gæta turnsins, ok þó ij um dag en ij um nótt, ok ef þeir sjá nokkurn mann um njósna, þá kalla þeir þá, er til þers ero settir at verja hann ok hafa þeir æ vopn hjá sèr nótt[8] ok dag, en þeir ero M. En þat er siðr kóngs, at hafa sína kono at hverri jafnleingd, ok þann sama jafnleingdar dag, er hann tekr hana á xij mánaða

1) *saal. tydeligt N.* — 2) sier, *N.* — 3) hverr, *N.* — 4) annaraR, *N.* — 5) þe'r o: þær, *N.* — 6) *Hul i N.* — 7) *lidt usikkert.* — 8) n, *N.*

fresti, þá lætr hann kalla alla sína undirkónga ok ríkismenn saman, ok at augsjándum þeim öllum lætr hann drepa hana, því at hann vill, at eingi maðr hafi þá kono, síðan hann hefir haft, en hann tekr aðra síðan með þeim hætti, at hann lætr kalla allar til sín meyjarnar or turninum ok í eplagarð sinn, svå at allt ríkisfólk skal í hjá vera, en ......

ANMÆRKNINGER.

Sagnet om Flores's og Blanchefleurs trofaste Kjærlighed, der efter dets store Udbredelse at dömme tör regnes blandt Middelalderens mest yndede, antages at være af en meget gammel Oprindelse[1]. Hvad dets allerförste Oprindelse angaar, har man tidligere antaget, at det var opstaaet i Spanien, medens de nyere Forfattere næsten alle ansee Frankrig for dets oprindelige Hjemstavn. Som Beviis for denne Menings Rigtighed anföres især: at de ældste Spor, som findes til dette Sagns Tilværelse, forekomme hos de provençalske Digtere, og at det allerede længe för end det var kjendt i Spanien, var gaaet over i den franske Folkepoesi. Man finder saaledes, at allerede Hertuginden af *Die*, der levede i Midten af det 12te Aarhundrede, alluderer dertil[2]. Af de senere provençalske Digtere nævnes Flores og Blanchefleur hyppigt som Exempel paa trofast Kjærlighed, blandt andre af *Matfres Eymengau de Bezers* i hans *Breviari d'Amor* fra 1280[3]. Paulin Paris, bekjendt som Udgiver af *Li Romans de Berte aus grans piés* og *Les Manuscrits françois de la bibliothèque du roin*, har blandt andre nordfranske Digte, i et Manuskript

[1]) Grev de Tressan, der antager at det er af spansk-maurisk Oprindelse, henlægger det til det 8de eller 9de Aarhundrede (Bibliothèque universelle des Romans, fevrier 1777, p. 151). — [2]) jvfr. Diez, Die Poesie der Troubadours, Zwickau 1826, 8. p. 213. — [3]) Warton, History of English Poetry Vol. II, p. 187 (Note), London 1824, 8.

paa det Kgl. Bibliothek i Paris (Fonds de Saint-Germain des-Près, Nr. 1989, 4.), fundet en Romance paa fire Stropher[1], som han antager hidrörer fra Slutningen af det 12te Aarhundrede. Romancen, der er skreven i nordfransk Dialect, indeholder en rörende Skildring af Flores's Tilbagekomst fra Hoffet i Montoire til hans Faders Residents, Murcia, hvor han erfarer, at hans Fader laa for Döden, og at hans Elskede, Blanchefleur, der beskyldtes for at have forgivet ham, skulde henrettes (Wolf, Über die neuesten Leistungen der Franzosen für die Herausgabe ihrer National Heldengedichte, Wien 1833, 8. P. 69-70). Desuden nævnes i Melanges tirées d'une grande bibliothèque, tom. XIV, p. 337, og hos Roquefort, Glossaire, tom. II p. 776 s. v., flere nordfranske Digte fra det 13de Aarhundrede ifölge hvilke Flores tilsidst skulde have arvet Ungarns Krone[2]. Foruden den allerede anförte Romance, findes i det ovennævnte parisiske Haandskrift fol. LXXX, en Folkevise eller etslags Vexelsang, der ligeledes antages at være fra det 12te Aarhundrede, hvori Sagnet om Flores og Blanchefleur fremtræder som vel bekjendt og yndet Gjenstand for Folkepoesi (jvfr. Wolf, l. c. og Romancero François, hvor Romancen er trykt).

---

[1]) Den er trykt i Romancero François p. 61-65. — [2]) Dette stemmer med Beretningen i *Li Romans de Berte aus grans piés,* ifölge hvilken Berte la debonnaire, Carl den stores Moder, var en Datter af den ungarske Konge „Floires" og hans Dronning „Blanchefleurs". I den nordfranske Bearbeidelse af Flores og Blanchefleur, heder det ogsaa udtrykkelig om disse v. 9-10:

De cui Berte as Grans Piés fu née
Puis fu en France mariée.

Ogsaa den hollandske og plattydske Bearbeidelse deraf gjör „Berte metten breden Voeten" til deres Datter. Paa Grund af dette Slægtskabsforhold mellem Flores og Blanchefleur og Carl den store, som imidlertid aldeles forbigaaes i de skandinaviske Bearbeidelser, pleier man at henregne de forskjellige Bearbeidelser af dette Sujet til den carolingiske Roman-Cyclus.

Seer man derimod hen til Spanien, „findes der ingen Spor til dette Sagn i den spanske Literatur för end i 14de Aarhundrede" (Wolf). *Juan Ruiz*, eller som han selv pleiede at kalde sig, *Joan Rois Arcipreste de Fita*, födt i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, död 1351, er, saavidt vides, den förste spanske Forfatter, som alluderer dertil. Men da, som sagt, ingen tidligere Spor til Spaniernes Bekjendtskab med dette Sagn kunne eftervises, og ovennævnte Forfatter netop synes at have været meget fortrolig med de provençalske Digteres Værker, er det höist sandsynligt, at han gjennem disse har lært det at kjende (jvfr. Wiener Jahrbücher der Literatur Bd. 57, p. 199 200 og Bd. 57, p. 220 o. f.). Paa Grund af det Ovenanförte, antages nu almindelig at Sagnet skylder Frankrig, ikke Spanien, sin Oprindelse.

Den Form, hvori det först synes at have været indklædte, ere korte Romancer og Digte, som kun skildre et eller andet Moment af de Elskendes Hændelser, og hvoraf enkelte endnu ere opbevarede; af disse synes atter de længere, deels versificerede, deels prosaiske Bearbeidelser, som omfatte Sagnet i dets Helhed, at have udviklet sig og i en næsten utrolig kort Tid gaaet over fra den ene Literatur i den anden, ikke saameget ved en ligefrem Oversættelse, som ved en friere, næsten selvstændig Behandling; og der opstod saaledes i de forskjellige Sprog en Mængde Bearbeidelser, der vel alle staae i Forbindelse med hinanden, uden dog at kunne kaldes Oversættelser. Vel kan der neppe være nogen Tvivl om, at de fleste af deres Forfattere have haft et Forbillede i deres egen eller en fremmed Literatur, hvortil de have holdt sig; men de have tilladt sig saa mange Forandringer, udeladt og tilsat saa meget, at det vilde være næsten umuligt at komme til nogen Vished om det Forhold, de indbyrdes staae i til hverandre, hvis ikke flere af Digtene selv — som oftest

i Begyndelsen eller Slutningen — indeholdt mere eller mindre tydelige Vink derom. Paa denne Maade har Sagnet om Flores og Blanchefleur i Middelalderen gjennemvandret den största Deel af Europa og er blevet behandlet i de fleste europæiske Sprog; man finder saaledes Bearbeidelser deraf paa *Fransk*, *Tydsk*, *Italiensk*, *Nygræsk*, *Hollandsk*, *Engelsk*, *Spansk*, *Böhmisk*, *Svensk*, *Dansk* og *Islandsk*. At undersöge disse forskjellige Bearbeidelser saa nöie, at man klart kunde fremstille det Forhold, hvori de staae til hverandre indbyrdes, deres Eiendommeligheder, Ligheder og Uovereensstemmelser o. s. v., kort sagt, give en nogenlunde tro Charakteristik af hver af dem, er et Arbeide, hvortil jeg savner saavel den fornödne Forberedelse og Tid som de nödvendige Hjelpemidler. Jeg maa derfor nöies med at meddele en kort Oversigt over de vigtigste af dem, anföre, saavidt muligt, deres Affattelsestid og Oprindelse, gjöre opmærksom paa deres mere eller mindre Overeensstemmelse med den islandske Bearbeidelse, og endelig söge at bestemme, hvorvidt nogen af disse kan antages at have tjent den sidstnævnte Bearbeidelses Forfatter til Forbillede. Jeg har anseet det rigtigst, at anföre hvert Lands Bearbeidelser for sig efter den Orden, hvori de förere opregnede og begynder saaledes med de FRANSKE[1].

Foruden de allerede anförte Smaadigte, Romancer, Folkeviser og andre Hentydninger til Sagnet om Flores og Blanchefleur, som forekomme hos de ældre franske Digtere, have der allerede meget tidligt i Frankrig opstaaet udförligere Bearbeidelser af dette Sagn, hvoraf fölgende kunne anföres:

1) Af *Robert d' Orlandt* havdes i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede en længere Bearbeidelse, der nu, saa-

[1]) Ved Udarbeidelsen af det fölgende har den Oversigt, som findes i Samlingar utgifna af svenska Fornskrift-Sällskapet, första delen s. XIX-XXX, været mig til stor Lettelse og Veiledning.

vidt vides, er aldeles forsvunden; om dens Beskaffenhed kan saaledes intet anföres, hvorimod dens Tilværelse er aldeles utvivlsom, da Conrad Flecke, hvis tydske Bearbeidelse endnu haves, udtrykkelig nævner den som sit Forbillede (see herom de tydske Bearbeidelser).

2) En *nordfransk*, hidtil ikke fuldstændigt udgiven [1] Bearbeidelse, bestaaende af 3300 Vers, findes blandt mange andre gamle Digte i et Haandskrift fra det 13de Aarhundrede paa det kongelige Biliothek i Paris under Mærket Nr. 6987, fol. Hele Haandskriftet udgjör 346 Blade, og „*Flore et Blanceflor*", som er det 13de Stykke deri, optager Bl. 247-254 [2]. Som Pröve meddeles her, efter Manuscrits Francois, III, 215, de 10 förste Vers deraf.

Signor oiez, tot li amant,
Cil qui d'amors se vont penant
Li chevalier et les puceles,
Li damoisel, les damoiseles,
Sé mon conte volés entendre:
Moult i porrez d'amour aprendre.
Çou est du roi Flore l'enfant
Et de Blanceflor le vaillant,
De cui Berte as Grans Piés fu née
Puis fu en France mariée.

Af denne Bearbeidelse havdes iflölge Warton (Hist. of Engl. Poetry, Vol. I, Dissert. III, p. ccliij) et Haandskrift

---

[1]) Brudstykker deraf ere trykte hos Paulin Paris, Les Manuscrits françois de la bibliothèque du roi, Paris 1840, p. 215-216; hos Rocquefort, Glossaire III, paa flere Steder; hos Paulin Paris i Romancero françois Paris 1833, p. 57-63; siden meddeelt derefter i Altdeutsche Blätter von Haupt und Hoffmann I, p. 19 sqq. tilligemed en kort Angivelse af Indholdet i Digtets förste Halvdeel. — [2]) Haandskriftet er beskrevet af Paulin Paris i Manuscrits françois, III, p. 188.

paa det Cottonske Bibliothek i London, men ödelagdes ved dettes Brand 1731.

Da denne Bearbeidelse, som ovenfor bemærket, endnu ikke er fuldstændig udgiven, og man af de Brudstykker deraf, som ere trykte, ikke kan gjöre sig nogen fuldstændig Forestilling om Digtets Beskaffenhed i det hele, ville vi opsætte vore Bemærkninger om den, indtil vi have omtalt de Bearbeidelser, som nedstamme umiddelbart fra den og ved Hjælp af hvilke vi maae slutte os til dens Indhold.

Foruden disse tvende ældre originale Digte, haves der flere franske Oversættelser eller Udtog af italienske og spanske Bearbeidelser, hvoraf fölgende ere de betydeligste: A) Tvende Oversættelser af Boccaccios Philocolo eller Philocopo, hvoraf den förste, der er af en ubekjendt Forfatter, udkom 1485 under Titelen: *Le Philocole, ou Histoire Amoureuse de Floris et de Blanchefleur* (Eschenburg, Denkmäler p. 214-215 [1]); den anden af Andrien Sevin udkom förste Gang i Paris 1542, fol. under Titelen: *Le Philocope de Jean Boccace contenant l'histoire de Fleury et Blanchefleur, trad. d'italien par* Andrien Sevin; senere er den udgivet i Paris 1555, 8, og 1575, 16, (Brunet, Manuel du Libraire); et Udtog deraf findes i Melanges tirées d'une grande bibliothèque, 14de Bind. B) Fra Spansk haves ogsaa tvende Oversættelser. Den ene af Jaques Vincent, udkom i Paris 1554, 8, under Titelen: *Histoire amoureuse de Flores de et Blanchefleur samye, avec la complainte que fait un amant contre amour et sa dame. Le tout mis d'Espagnol en François par maistre* Jaques Vincent; den er senere trykt i Lyon 1570, 8, og i Rouen 1597, 8, (Brunet, Manuel), og efter den gjorde Grev de Tressan sit Udtog, som er trykt i Bibliothèque univer-

---

[1]) jvfr. nedenfor de italienske Bearbeidelser.

selle des romans, février 1777, p. 151-225 og i Corps d'extraits des romans de chevalerie. Den anden af Mad. Le Gendre de Richebourg udkom i Paris 1735 i to Dele 12° under Titelen: *Aventures de Flores et de Blanchefleur, tirées de l'espagnol par Mad.* L. G. D. R. (Brunet, Manuel).

Næst efter Frankrig har TYDSKLAND de ældste Bearbeidelser af dette Sujet at opvise[1]. 1) Den ældste, man kjender, er af *Conrad Flecke*[2], der skal have levet i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede. Digtet, der er skrevet i gammelschwabisk Dialect, findes i et Papirshaandskrift paa det kongelige Bibliothek i Berlin under Mærket Nr. 103, fol., hvor dog Slutningen af Digtet mangler. Paa det förste Blad staaer, foruden Eiermandens Navn og Digtets Titel — *Flos unde Blankeflos* — den udtrykkelige Bemærkning: *ist aus fransösische sprach verteutscht*, hvilket ydermere beskræftes ved et Sted i selve Digtet; her hedder det nemlig v. 40-46:

Es hat Ruprecht von Orbent
Gedichtet in Welschen
Mit rimen ungewelschen,
Das ich in Füschen willen han
Alsus wil ich wohen an.

---

[1]) I et meget gammelt Kjærligheds Digt, hvoraf Nyerup i sine Symbola ad litteraturam Teutonicam, Hafniæ 1787, 4, p. 94 m. f. anförer et endnu opbevaret Brudstykke, findes nogle Hentydninger til Sagnet om Flores og Blanchefleur (Eschenburg Denkmäler l. c.). — [2]) Dette bekræftes blandt andet ved et Sted i Wilhelm af Orlans, hvor det heder:

Herr Flecke der gute Conratt
Do er floren getatt
Und planschifflur beticht.

(jvfr. Eschenburg, Denkmäler p. 216).

Da den her nævnte *Ruprecht von Orbent* uden Tvivl er den samme, som hos *Pietrich v. Reichershausen* kaldes *Rupert von Orlannt*, hvor det hedder:

So hat von Orlannt Rupert

Flos Plandtschefflur aus Walisch auch schon berichtet[1].

har man sluttet deraf, at den franske Forfatters rigtige Navn har været *Robert d'Orlandt*. Foruden i det ovennævnte Berliner-Haandskriftet, hvor, som sagt, Slutningen af Digtet mangler, findes det fuldstændigt i et Haandskrift paa Bibliotheket i Heidelberg Nr. 326[2]. Efter Berliner-Haandskriftet er Digtet udgivet i Müllers Sammlung altdeutscher Gedichte, II, Berlin 1785, 4, hvor det bestaaer af 7885 Vers. Slutningen af Digtet, tilligemed nogle andre Vers, som mangle i Müllers Udgave, har Karl August Hahn meddeelt i Anzeiger der teutschen Vorzeit von Mone Jahrg. VII (1837), p. 324-328; med dette Tillæg, der kun bestaaer af 170 Vers, udgjör det hele Digt altsaa 8055 Vers. Da allerede dette Digts store Omfang gjör det höist usandsynligt, ja næsten umuligt, at det har tjent Forfatteren af vor Bearbeidelse, som Forbillede, ville vi nöies med kun at bemærke, at dets Indhold i alt Væsentligt, stemmer med det fölgende Digt, kun er Fremstillingen langt mere omstændelig og vidtlöftig[3].

---

[1]) jvfr. Adelungs Udgave, Leipzig 1788 4, p. 14. — [2]) Dette Haandskrift blev blandt meget andet 1622 bortfört til Vaticanet, men leveredes 1816 tilbage til ovennævnte Bibliothek (Wilken, Geschichte der Heidelb. Büchers. p. 441). — [3]) En kort Angivelse af Gangen og Indholdet i Fleckes Digt findes i Göttingischen Gelehrten Anzeiger 1786, hos K. Rosenkranz, Geschichte der deutschen Poesie im Mittelalter p. 310–314 og G. G. Gervinus, Geschichte der poetischen Nationalliteratur; hos de to sidstnævnte findes ogsaa en Bedömmelse af dets poetiske Værd. — Det er omarbeidet af Sophie v. Knorring, föd Tieck i et Epos *Flore und Blancheflur;* Digtet, der er skrevet i ottave rime og inddeelt i 12 Sange, er udgivet og ledsaget med en Indledning af A. W. v. Schlegel, Berlin 1822, 12.

2) En *plattydsk* Bearbeidelse af en ubekjendt Forfatter bestaaende af 1577 Vers, findes blandt 7 andre Stykker i et Papirshaandskrift paa Bibliotheket i Helmstädt, og er udgivet af Dr. Paul Jacob Bruns i Romantische und andere Gedichte in altplatdeutscher Sprache, Berlin und Stettin 1798, 8. p. 217-288. Et andet Haandskrift, hvori den samme Bearbeidelse findes noget forskjellig, tilkjöbte Eschenburg sig paa „den Fabriciske Auction" i Helmstädt, og leverer nogle Pröver deraf i sine Denkmäler, p. 222-229[1]; Som Pröve meddeles her efter Bruns de 10 förste og 6 sidste Vers deraf:

Dat gescah to eyner tyd
alse uns dat bok utwist
dat van Hispanigen de konig mit siner macht
sammede grote heres kraft
un toch to Averrigen in des Koniges lant
dar stichtede he rof un brant . . . .
v. 1572 Nu hebben dusse reden ende
God mote uns sine gnade senden
un helpen uns vroliken
to dem ewighen himmelriken
un spreket alle Amen
eyn islik sunder schamen[2].

Da allerede Rahbek (Dansk og Norsk Nationalværk 2det B. 6.) har yttret den Formening, at dette Digt maaskee havde tjent de skandinaviske Bearbeidelser som Forbillede ville vi, forat lette Sammenligningen, meddele Grundtrækkene deri: Kongen af Spanien — hans Navn udelades — faldt med en stor Hær ind i Auvergne og anrettede der store Ödelæggelser. En fransk Greve, der tilligemed sin Gemal-

[1]) jvfr. Horæ Belgicæ, pars III, Indledn. — [2]) Dette Digt er omarbeidet af Büsching, og findes trykt i hans Erzählungen, Dichtungen etc. I. B. p. 151-213, Breslau 1814, 8. Omarbeidelsen udgjör 1642 Vers.

inde befandt sig paa en Pillegrimsreise, blev overfaldet af Kongens Mænd, der dræbte Greven men bortslæbte hans Hustru til Kongen; denne modtog hende imidlertid meget naadigt og sendte hende til Spanien til sin Dronning, der behandlede hende paa det bedste. Dronningen og Grevinden nedkom paa samme Tid, hiin med en Sön, der blev kaldet Flores, denne med en Datter, Blankflos. Disse to Börn lignede meget hinanden, og elskede hinanden lige fra spæde af. Da Kongen mærkede dette, vilde han rydde Blankflos af Veien, for at Flos skulde slaae hende af Tankerne, men ved Dronningens Mellemkomst blev hendes Liv skaanet; derimod blev hun med en Kjöbmand sendt til Rom og der solgt for 700 Mark Guld til nogle Slavehandlere, der förte hende til Kongen af Babilon. Her blev hun indespærret i et Taarn tilligemed mange andre Möer, af hvilke hun gjorde en, ved Navn Clarissa, til sin Fortrolige. Da Flos, der imidlertid var bleven sendt bort, kom hjem igjen, blev han aldeles utröstelig over Tabet af sin Elskede, og da Kongen frygtede for, at han vilde döe af Sorg, hvis han ikke gjenfandt Blankflos, gav han ham de 700 Mark Guld, hun var bleven solgt for, for at opsöge hende. Flos begav sig strax paa Reisen, fik i Rom hendes Opholdsted at vide og iler derfra til Babilon. Med List skaffer han sig i en Kurv, bedækket af Blomster, Adgang til hendes Værelse. Af Glæde over at have gjenfundet sin Elskede, forsömmer Blankflos at möde hos Kongen paa sædvanlig Tid. Med egne Öine overbeviser Kongen sig om Grunden til hendes Udebliven og dömmer begge de Elskende til Döden. Da Dommen skulde fuldbyrdes, opstod der en ædel Strid mellem de Elskende, hvo af dem som den skyldige skulde lide Döden, saa alle de tilstedeværende undredes derover. Flores fortalte nu Kongen hele sin Historie, og denne blev saa rört deraf, at han benaadede dem, giftede sig med Clarissa og lod

ligeledes de med Blankflos indespærrede Jomfruer give Mænd; og hans Höimodighed blev rost i alle Lande. Derpaa fölger, v. 1554, sqq.:

God gaf Blankflosse eyn kint
dat was gheheten Vredelingh
he sette to gode herte un lif
darna wart se konighes Pippawes wif.

Efter dernæst at have fortalt, at de omvendte de hedenske Spaniere til Christendommen, hedder det endvidere om *Vredelingh* og *Pippawe*, v. 1566 sqq.:

Do Flos un Blankflos weren scheyden
do bedwank se oren sint
koningh Karle orer beyder kint
de ok so dar bedwank mennich lant
to der christenheit myt siner bant.

Af denne korte Oversigt vil man kunne see, at medens Grundtrækkene i de to förste Trediedele af det plattydske Digt ikke synderligt afvige fra vor Bearbeidelse, er Slutningen deri aldeles forskjellig; her er det nemlig Kongens Medlidenhed, i hiin derimod den seierrige Tvekamp som bevirker deres Frelse; her fremhæves ogsaa Flores's og Blankiflurs Slægtskab med Carl den store som et vigtigt Moment, men udelades aldeles i den anden. Hertil kommer at Fremstillingen i det tydske Digt er langt mere sammentrængt end i Sagaen, og da netop meget af det, som haves i denne men udelades i hiint stemmer aldeles med andre vidtlöftigere Bearbeidelser, t. E. med den hollandske, der er gjort efter det franske, synes det ikke rimeligt, at dette Digt staaer i nogen umiddelbar Forbindelse med Sagaen; i Sagaen er desuden saa meget, som peger hen paa en fransk Original, at man næppe kan antage, at den er forfattet efter noget tydsk Forbillede.

3) En *tydsk* Oversættelse af Boccacoios Philocopo udkom förste Gang i Metz 1499 i folio under Titelen:

Ein gar schone newe histori der hochen lieb des künig-lichen Florio unnd von seyner lieben Bianceffora — Euch grosse freud davon bekomen soll. Auch dabey vernemen wert: wie gefallen die lieb hat. Mit schonen figuren. Durch Caspar Hochfeder. Allerede det fölgende Aar (1500) udkom ligeledes i Metz andet uforandrede Oplag deraf; kun er Titelen noget forkortet. I en ny, omarbeidet Skikkelse blev denne Folkeroman senere trykt i den af Feyerabendt udgivne *Alte Buch der Liebe,* Frankfurt 1586, fol. Bl. 118b-179a under fölgende Titel: *Ein gantz kurtzweilig Histori von Florio und Bianceffora, was diese beyde liebhabenden personen für gefahr bestanden, ehe sie zu vollsterckung ihrer angefangenen lieb kommen seindt, nicht mit wenigem nutz, was auss solchen lieb zu schöpffen unnd wie sich für vielem unfall zu bewaren sey, zu lesen* [1].

Skjöndt Sagnet om Flores og Blanchefleur rimeligvis er kjendt i Italien för Boccaccio, synes det dog at skylde dennes vidtlöftige Behandling sin störste Udbredelse. Efter hans eget Vidnesbyrd blev han af en Dame [2], med hvem han var kommen til at tale om dette Sagn, opfordret til at indklæde det i en romantisk Fortælling. Han efterkom Opfordringen og skrev sin bekjendte Roman *Philocolo, Philocomo* eller *Philocopo* [3] i Aaret 1333, altsaa i en Alder af omtrent 20 Aar. Æmnet dertil skal han have taget af en gammel fransk Roman, der ogsaa havdes paa Spansk [4]. Skjöndt *Philocolo* som Ungdomsarbeide tör regnes blandt Boccaccios umodnere Arbeider, gjorde den

---

1) Dette Sujet er dramatisk behandlet af Hans Sachs, og en Bearbeidelse deraf paa höitydsk Prosa nævnes hos Ebert, Bibliograph. Lexicon Nr. 7660. — 2) Maria, en Datter af Kong Robert af Neapel og Sicilien, i hvem Boccaccio var dödelig forelsket. — 3) Ogsaa under Titelen *Il Philopono*, er den udgivet af Tizone Gaetano, Venez. 1527, 8. — 4) jvfr. Eschenburg, Denkmäler, p. 213.

dog mageløs Lykke, blev trykt gjentagne Gange[1] og oversat paa flere Sprog[2]. Skjöndt Indholdet af Philocolo maa antages danske Læsere temmelig bekjendt[3] ville vi dog for Sammenligningens Skyld korteligen meddele Grundtrækkene deraf:

Efter en temmelig vidtlöftig Anraabelse saavel af Christenhedens som Hedenskabets Guder, begynder endelig selve Fortællingen med, at en Qvintus Lælius, en Descendent af Scipio Africanus, ægter Julia Topatia af Julius Cæsars Slægt. Paa en Reise til St. Jago de Compostella bleve de overfaldne af den muhamedanske Konge Felix's Tropper; han blev dræbt og hun, den Gang frugtsommelig, bortfört til Felix's Gemalinde, Dronningen af Murcia. Her döde hun idet hun kom ned med en deilig Datter, som blev kaldt *Biancofiore*. Samme Dag og samme Time födte Dronningen en Sön, som erholdt Navnet

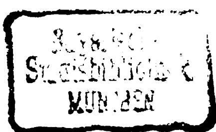
---

[1]) Fra 1472, da den förste bekjendte Udgave deraf udkom i Venedig under Titelen: *Incomencia il libro primo di Florio et di Biancofiore chiamato Philocolo*, fol., til 1594 kunne endnu paavises 16 Udgaver deraf. — [2]) Foruden de ovenfor anförte franske og tydske Oversættelser deraf, har man antaget at et endnu utrykt GRÆSK Digt, som opbevares paa det keiserlige Bibliothek i Wien (Cod. 297, Nr. 30) er en Bearbeidelse af Boccaccios Philocolo (Warton, History of Engl. Poetry, Vol. II, 187, Texten og Noterne). Digtet er skrevet i græske Jamber (eller versus politici) og paa barbarisk Græsk. Ifölge Lambeccii Comment. de Bibliotheca Cæsarea Vindob. lib. v. p. 264, hvor det kaldes: *Anonymi cujusdam auctoris poema amatorium Græco-Barbarum de Florio et Platziflora*, har det fölgende Titel: Διήγησις ἐξαίρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου τοῦ πανευτυχοῦς καί κόρης Πλατζία Φλώρης, og begynder saaledes:

Ἑις χαβελάρης ευγενής
ὁρμώμηνος ἐκ Ῥώμης.

— [3]) Det franske Udtog deraf, som findes i Melanges tirées d'une grande bibliothèque 14. B. er oversat paa Dansk af Rahbek i Dansk og Norsk Nationalværk 2det B. 55–71.

Florio (Flores). Disse to Börn fattede snart Kjærlighed til hinanden. Da Flores's Forældre mærkede det, sendte de ham bort til Slottet Montorio, og fattede den grusomme Beslutning at rydde hende af Veien ved Gift. Planen mislykkedes imidlertid. Forbittret herover fik Dronningen sin Gemal til at troe, at Blanchefleur havde villet forgive ham og hele hans Hof. Blanchefleur blev strax fængslet, og ufortövet dömt til Döden. Til al Lykke blev imidlertid Fuldbyrdelsen opsat paa Grund af indtrufne Höitidsdage. Ved Afskeden havde Blanchefleur foræret Flores en Stjernering, hvori der var en Steen, som strax blev dunkel og uklar, saasnart hun kom i Livsfare, hvorimod den ellers var lys og klar. Nu fordunkledes Stenen, og Flores befandt sig i den skrækkeligste Uro derover, da en af hans Faders Mænd, ved Navn Ascalon, der var ham tro og hengiven, underrettede ham om, hvad der var forefaldet. Til Trods for alle Ascalons Formaninger, greb Prindsen sine Vaaben og ilede afsted for at frelse sin Elskede. Han kom til Murcia netop som det Baal, hvor paa Blanchefleur skulde brændes, stod rede at tændes, begiver sig til Pladsen, kaster sin Handske og erklærer sig for Blanchefleur. Handsken blev optaget af Kongens Hushovmester, Dronningens Medskyldige. Overvundet af Flores, tilstaaer han sit Forræderi, og maatte selv bestige det Baal, han havde reist for Blanchefleur. . Uden at give sig tilkjende drog Flores tilbage til Montorio, hvor han, trods alle Forsög paa at adsprede ham, vedblev at sukke over, at være skilt fra sin Elskede. Imidlertid forelskede en Ridder, ved Navn Philen, sig i Blanchefleur. Efter forgjeves at have prövet alle andre Midler til at vinde hendes Godhed, faldt han endelig paa at foregive, at han var hendes ubekjendte Frelser, og erholdt saaledes af hende, som Gunstbevisning, det Slör hun havde baaret paa hiin Dag. Stolt herover gjennemflöi Philen hele Spanien og foreviste Slöret; ogsaa

i Montorio brammede han dermed for Flores's Öine. Forbittret udstödte Flores saadanne Trudsler mod sin Medbeiler, at denne forlod Landet og drog til Italien, hvor han kun udgjöd sin Smerte i lange og trættende Jammerklager over Fruentimmerne. Imidlertid lader Boccaccio Gudinden Diana, i Skikkelse som en Jæger, overtale Kong Felix til at bortfjerne Blanchefleur fra Spanien, da han aldrig vilde komme nogen Vei med Flores, saalænge hun var der i Landet. Blanchefleur blev da solgt til fremmede Slavehandlere, der bragte hende til Alexandrien og solgte hende til Admiralen af Babilon. Felix lod nu det Rygte udsprede, at Blanchefleur var död, og forat bestyrke dette, lader han opreise hende et prægtigt Mausoleum med en udmærket Gravskrift. Ved denne Tidende iler Flores hen og opdager hele Bedrageriet. I den förste Fortvivlelse derover, vilde han dræbe sig selv, men besindede sig og bestemmer sig til at opsöge Blanchefleur. Efter at have erholdt sine Forældres Samtykke, tog han afsted, fulgt af sin tro Ven Ascalon og Hertug Ferramont af Montorio, der havde fattet oprigtig Hengivenhed for Prindsen. Nu antog han ogsaa Navnet Philocopo. Reisen gik förft til Italien, hvor Philocopo raadförte sig med et Orakel, der anviste ham den Vei, ad hvilken han skulde söge sin Elskede. Kort fra Templet vilde han drikke af en Kilde. Men see! Vandet reiste sig, murrede selsomt, og begyndte tilsidst at tale. Det var Philen, hvem Templets Guddom af Medynk over hans Fortvivlelse havde forvandlet til en Kilde. Flores fulgte nu den af Oraklet betegnede Vei til Havnen Alpheo, hvorfra han vilde over til Ildöen, men en frygtelig Storm tvang ham til at löbe ind i Neapels Havn. Efter at have opholdt sig i nogen Tid i Neapel, hvor han indtog alle ved sit ædle og aandfulde Væsen, gik han igjen tilsöes og fortsatte sin Seilads til Ildöen. Her traf han en Kvinde, der underrettede ham om, at de

Slavehandlere, som havde kjöbt Blanchefleur, havde opholdt sig der med hende i to Dage, og för deres Afreise fortalt, at de vilde til Rhodus, og derfra til Alexandrien. Flores fortsatte nu Reisen til Rhodus. Her traf Ascalon en gammel Ven, ved Navn Darius, der gav dem nye Oplysninger om Blanchefleur, og da han kjendte meget nöie til Stedet, hvor han antog at hun maatte være indesluttet, tilböd han sig som Veiviser. Paa Veien til Ægypten, beskrev Darius Prindsen Admiralens stolte og vidunderlige Slot i Alexandrien. Det var et uhyre Taarn med hundrede Gemakker, hvoraf ethvert indesluttede en af Admiralens Skjönne, og en heelforgyldt Sal i Midten, hvor alle de Skjönne samledes ved höitidelige Leiligheder. Taarnet var omgivet af en Række yndige Haver, forskjönnede ikke allene ved Kunst men ogsaa ved Trylleri. Der var, blandt meget andet, fire fortryllede Træer, hvis Stamme, Grene og Blade vare af Guld, Frugterne af Diamanter, Rubiner, Smaragder, Topaser o. s. frd., og som besad den besynderlige Egenskab, at de sang melodisk, hver Gang nogen af de i Taarnet indespærrede Skjönne havde Kjærlighedsbesög. Da de kom til Alexandrien, begav Philocopo sig ene til Taarnet, hvis Mure han ikke kunde afholde sig fra at kysse. Dette saae Taarnvægteren, en yderst vagtsom Mand, ved Navn Sadoc, og spurgte ham om Grunden til hans Dristighed. Flores, der var belavet herpaa, foregav at han var en Kunstner, der var reist derhen for at beundre dette store Mesterværk, og at han vilde give den en anseelig Sum, som vilde vise ham Taarnet indvendig. Taarnvægteren, der var meget gjerrig, tilböd ham da at vise ham Haverne fra sit Kammervindue. Flores fulgte saa ind med ham. Ved Foden af Sophaen opdagede han et opstillet Skakbret, og tog deraf Anledning til at spörge Sadoc, om han spillede Skak? „Ja", svarede denne, „jeg smigrer mig ved at være den bedste Spiller i Asien". „Og

jeg", svarede Prindsen, „gjör mig til af at være den förste i Europa". De begyndte saa at spille og det om en klækkelig Sum Penge. Enden blev, at Sadoc tabte det Hele; Prindsen vilde imidlertid ikke tage imod de vundne Penge, men tilböd Sadoc Opreisning næste Dag. Sadoc gik ind derpaa. Den næste Dag vendte Lykken sig aldeles, Sadoc vandt tilbage alt hvad han havde tabt og mange deilige Guldmynter til. Han blev næsten ude af sig selv af Glæde over de vundne Penge, og Flores benyttede nu det gunstige Öieblik til at betroe ham sit Hjertes Anliggende, og tilböd ham en stor Sum Penge, hvis han vilde hjelpe ham til et Möde med sin Elskede. Sadoc tvivlede et Öieblik, men en smuk Diamant og en Saphir, som Flores paa en beleven Maade lod glide i hans Haand, kunde han ikke modstaae. Admiralen havde den Skik, naar han vilde besöge en af Serailets Skjönheder, at sende hende tre Dage i Rad en Kurv med Blomster. Förste Gang havde Sadoc nu faaet Ordre til bringe Blanchefleur denne Foræring. Han lod Prindsen lægge sig i Kurven, bedækkede ham med Blomster, og lod ham bringe op paa Blanchefleurs Værelse, hvor hun befandt sig tillige med sin Barndoms Veninde, Gloritie, der var bleven solgt med hende og opvartede hende i Serailet. „Hvad der foregik i de Elskendes Hjerter, da de kjendte hinanden, kan ingen beskrive. Kjærlighed modtog deres Eder og Hymen slukkede sin Fakkel for at lyse Fred over et hemmeligt Giftermaal, hvis eneste Vidne Gloritie var". Men — nu istemmede Havens fortryllede Træer deres melodiske Toner med usædvanlig Velklang; Admiralen vaagner, gjennemfarer Serailet, overrasker de Nygifte, og dömmer dem, tilligemed Gloritie og Sadoc til Dagen efter at brændes paa et Baal, der skulde opreises mellem Byen og Taarnet. Men om Natten underrettede Kjærlighedsgudinden Venus Ascalon i Drömme om den Livsfare, hvori hans Herre svævede.

Den næste Dag var ved Daggry Baalet færdigt; man bragte de fire Skyldige did og bandt dem ved Siden af hinanden. Da sagde Prindsen til sin Elskede: „hvordan det end gaaer mig, skal dog vor grusomme Forfölger ikke have den Glæde at aflive dig; tag her en Ring, jeg fik af min Moder för Afreisen, den beskjermer for alle Farer". Med disse Ord rakte han hende Ringen, men hun afslog paa det bestemteste at modtage den, og der opstod nu en ædel og rörende Strid herover mellem de to Elskende. Imidlertid havde Ascalon samlet og bevæbnet sine Mænd, foröget deres Tal ved Gavmildhed og ilede nu hen til det Sted, hvor Henrettelsen skal gaae for sig. Han kommer der netop som Baalet skulde antændes, styrter med sit Fölge over Admiralen og hans Vagt, nedhugger eller adsplitter den, tager Admiralen tilfange og truer med at dræbe ham, hvis hans Soldater viste ringeste Tegn paa at ville angribe dem. De fire Bundne bleve nu löste, og erholdt Admiralens Tilgivelse. Han svor ved Mahomed, at Blanchefleur og Gloritie skulde uhindret fölge med Philocopo, og lovede at give dem et Skib, der kunde före dem, hvorhen de vilde. Paa Admiralens Opfordring underrettede Flores ham derpaa om sit Navn og sin Herkomst. Da han hörte Navnet Felix kastede han sig om Flores Hals, og sagde ham, at han var hans Morbroder. Admiralen, der ingen Börn havde, tilböd nu sin Söstersön at indsætte ham til sin Arving, men Flores foretrak at vende tilbage til sit Fædreland. De gik ombord, gjensaae de Steder, de för havde passeret, og naaede endelig det skjönne Neapel. Her traf de paa mange vidunderlige Ting, Prindser forvandlede til Træer, Prindsesser forvandlede til Buske, en Fröken i Skikkelse af en hvid Marmorstatue, o. s. v. Endelig traf Blanchefleur sin fordums Elsker, Philen forvandlet til en Kilde. Hun anraaber alle Guder og Gudinder, og udvirker, at han faaer sin Menneske-

skikkelse igjen. Tilsidst naaede de Rom, hvor Blanchefleur havde mange Paarörende. De toge ind hos den fornemste af disse, en Ridder ved Navn Hilario, der omvendte dem tilligemed hele deres Fölge til Christendommen. Tilligemed deres förstefödte Sön bleve de unge Ægtefolk döbte i Giovannikirken. Uagtet man var tilböielig til at tilbyde dem Roms Keiserkrone, foretrak de dog at reise hjem til Flores's Fader, der var nedsjunken i den dybeste Sorg over Tabet af sin Sön. Henrykt over hans Gjenkomst, antog han tilligemed Dronningen Christendommen og döde kort efter. Flores og Blanchefleur regjerede længe og lykkelig over Spanien.

Foruden Boccaccio skal ogsaa Lodovico Dolce i en meget ung Alder have behandlet dette Sujet og skrevet et Digt i ottaverime, hvoraf de 9 förste Sange udkom i Venedig 1532, 4, under Titelen: *L'Amore di Florio e di Biancofiore* (Eschenburg, Denkm.).

Desuden anföres (Brunet, Manuel du libraire) fölgende italienske Digte:

Et Digt paa 137 Stropher, trykt i Slutningen af det 15de Aarhundrede s. l. et a., 4, under Titelen: *Dio d'amore Bianchifore Florio*, tillægges af nogle Boccaccio.

Paa Bibliothèque de l'Arsenal i Paris, Nr. 5907, findes et Digt: *La istoria di Florio e Biancifiore*, bestaaende af lutter otteliniede Stanzer. Det indeholder kun otte Qvartblade. Paa det sidste Blad er trykt: *Impressa ne la inclita et alma citta di bologna per mi Bazalieri. Delanno del nostro signore* M. CCCCLXXX *adi.* XXIV *di decembre*. Laus Deo. Senere Udgaver deraf fra 1485, s. l., 4, og 1505 *impressum Mediolani per Petrum Martirem de Montegaciis*, 4.

Endvidere anföres et lille Digt, bestaaende af fire Qvartblade, *Lo innamoraménto di Florio e di Biancifiore*, der, ligesom det næstforegaaende, er af en ubekjendt Forfatter.

Paa **Hollandsk** haves tvende Bearbeidelser, den ene paa Vers, den anden i Prosa. 1) Den förste, der antages at være fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, er kun opbevaret i et eneste Haandskrift, som findes paa Bibliotheket for nederlandsk Literatur i Leyden. Efter dette Haandskrift er den udgivet af Dr. Henrik Hoffmann (von Fallersleben) i hans Horæ Belgicæ, Pars III (1836), under Titelen: *Floris ende Blancefloer door Diederic van Assenede.* Mit Einleitung, Anmerkungen und Glossar. Leipzig 1836, 8.

Om Forfatteren til denne Bearbeidelse, som Hoffmann omtaler med den störste Berömmelse[1], vide vi kun, hvad han selv i sit Digt underretter os om[2], nemlig at han hed Diederic, var fra Assenede[3] og havde laant Stoffet til sit Digt fra det Franske.

---

[1]) „Wir erklären", siger ham, „dass es keinem Literator gelingen kann aus der ganzen holländischen Poesie der Vergangenheit oder Gegenwart ein zarteres, ein in Sprache und Darstellung vollendeteres Gedicht nachzuweisen. Freilich hat die wunderliebliche Sage von der rothen und weissen Blume, dieser aus lauter Blüthenduft und Farbenglanz gewobene Stoff, grossen Antheil an dem Werthe dieser Dichtung. Grösser aber ist der Antheil, den wir dem Dichter selbst, Diedrich van Assenede, zuerkennen müssen, denn er hat durch seine Behandlung des wälschen Originals aus Flore und Blanchefleur, ein neues, ein noch schöneres, ein echt holländisches Gedicht geschaffen". (Horæ Belgicæ, III, Einl. p. VIII-IX). — [2]) Han siger nemlig v. 22:

hets worden havde et fure
van Assenede Diederike,
dien feldijs danken ghemeenlike
dat hijt uten walsche heelt ghedicht,
ende verstandelike in dietske bericht.

og v. 1359: Dat seide Diederic, die dese aventure
in dietsche uten walsche want.

— [3]) Assenede var fordum en af de fire Hovedstæder i de fire saakaldte „Ambachten", men er nu kun en Flekke; den ligger i Flandern ikke langt fra Gent, omtrent midt imellem Brügge og Antwerpen.

Den vælske Text, hvoraf Diederic van Assenede har laant sit Stof, er det nordfranske Digt, som nu findes i Manuskript paa det kongelige Bibliothek i Paris (see de franske Bearbeidelser) og hvoraf Hoffmann ved Udgivelsen havde en Afskrift taget af Uhland, til Sammenligning; men det hollandske Digt bestaaer af 3978 Vers og er altsaa 678 Vers længere end det franske.

2) Folkeromanen: *De Historie van Floris en Blancefleur: dewelke nadat zij lang van elkander gescheiden waren, en hoevele gevaren zij uitgestaan hebben, eer dat zij tot dev huweliken staat konde komen. Zeer angenaam en vermakelyk om te lezen. Te Amsterdam bij B Kœne.* 1817, 4, er af en ubekjendt Forfatter fra det 16de Aarhundrede. Dens store Overeensstemmelse med Assenedes Digt, der ikke allene strækker sig til Indhold og Tankegang men ogsaa til Ord og Talemaader, sætter det udenfor al Tvivl at den kan betragtes som et Udtog af dette. Den er indeelt i 10. Kapitler og indledet med en Fortale af den ubekjendte Forfatter (jvfr. De Nederlandsche Volkromans eene Bydrage tot de geschiedenis onzer Letterkunde door Mr. L. Ph. C. van den Bergh. Amsterdam 1837, 8, p. 1-5, hvor tillige en kort Angivelse af Indholdet er meddeelt).

Assenedes Digt stemmer paa Slutningen nær temmelig nöie med Sagaen; dog er Fremstillingen paa sine Steder langt mere vidtlöftig og har længere Skildringer, som denne reent mangler. Som Exempel ville vi anföre den vidtlöftige Skildring af den prægtige Grav, Kongen lod gjöre, da han foregav at Blanchefleur var död, V. 900-1046. Denne Skildring, der her optager 140 Vers, udtrykkes i Sagaen med Ordene: Kongen lod gjöre en Steenkiste, hvorpaa der var indgravet med forgyldte Bogstaver: Her hviler den skjönne og höviske Blankiflur, som Flores elskede mest. See vi hen til Slutningen, bliver

Forskjellen imidlertid langt större, idet her ligesom i de tydske, Tvekampen udelades og de Elskendes Frelse bevirkes ved den Medlidenhed, som deres ædle Opförsel og uskyldige, fromme Udseende vække, saavel hos Dommerne som Sultanen. At dette ikke er en Forandring, Digteren har foretaget, men at Fremstillingen virkelig er saaledes i det franske Digt, hvoraf hans er en fri Oversættelse, deri bestyrkes vi deels derved, at de Brudstykker af den franske Original som ere trykte, stemme temmelig nöie med Oversættelsen, deels derved at Udgiveren af det hollandske Digt, som dog havde Afskrift af den franske Original til Sammenligning, ikke med et eneste Ord omtaler en saadan Afvigelse, og endelig fordi det engelske Digt, som ogsaa nedstammer fra det franske, fremstiller Sagen paa selvsamme Maade.

Der haves nemlig et större Brudstykke af en versificeret ENGELSK Bearbeidelse, som antages at være affattet efter det Franske i det 14de Aarhundrede. Vel findes den i trende Haandskrifter, hvoraf det ene er opbevaret paa Universitets-Bibliotheket i Cambridge, det andet blandt Auchinleck-Haandskrifterne i Edinburgh og det tredie i Lord Leveson Gowers Bibliothek, men det samme, nemlig den förste Halvdeel af Digtet, mangler i dem alle. Efter Auchinleck-Haandskriftet er det opbevarede Brudstykke udgivet af Hartshorn i Ancient Metrical Tales p. 81-116, London 1829, 8. Det bestaaer af 850 Vers og begynder med Skildringen af Flores's Forberedelser til Reisen, forat opsöge sin forsvundne Elskede. Efter Indholdet at dömme, mangler altsaa næsten Halvdelen af Digtet. Medens den förste Halvdeel af dette Brudstykke stemmer meget nöie med Sagaen, stemmer Slutningen derimod med den tydske og hollandske Bearbeidelse; Grundtrækkene deri ere nemlig fölgende[1]:

[1]) jvfr. Ellis, Specimens of Early English Metrical Romances vol. III, London 1811, 8, p. 105-140 hvor et temmelig udförligt

Da Flores og Blanchefleur var stillede for deres Dommere, bleve disse inderlig rörte over deres Ungdom, uskyldige Udseende og den hjertelige Deeltagelse i hinandens Skjebne, som fremlyste af deres Ansigter. Flores tog nu den magiske Ring, han för Afreisen havde faaet af sin Moder, af sin Finger og satte den paa Blanchefleurs, helligt forsikkrende, at han kjækt og roligt kunde gaae sin Skjebne imöde, naar han kun vidste, at hun var frelst. Men Blanchefleur, der ikke var mindre höimodig end Flores, forkastede bestemt enhver Redning, hun ikke kunde dele med ham. Under denne ædle Strid mellem de to Elskende, faldt Ringen paa Jorden; en af Dommerne tog den op, bragte Sultanen den, og skildrede ham den rörende Scene, han havde været Vidne til. Skjöndt Sultanen var höiligen opbragt paa Flores, blev han dog ikke urört ved Dommerens Beretning, kaldte de Elskende op til sin Throne og böd Flores fremföre, om han havde noget til sin Undskyldning. Denne erklærede at han fortjente Döden og var beredt til at gaae den imöde, men bad ydmygt om Naade for Blanchefleur; hun derimod paastod, at hun var ligesaa skyldig som Flores og forkastede enhver Benaadning for sig alene „Da skulle I begge döe", udbröd Sultanen, drog sit Sværd og vilde afhugge deres Hoveder; men Modet forlod ham, og

„Weeping he turned his head away,
„And his swerd it fell to ground —"

Nu forlangte Sultanen at vide, paa hvilken Maade Flores havde faaet Adgang til Blanchefleurs Værelse, men dette vilde han ikke fortælle, förend Sultanen havde lovet

---

Udtog af dette Brudstykkes Indhold findes. Det manglende er udfyldt efter Tressans Udtog af den spanske Bearbeidelse (jvfr. ovenf. om de franske Bearb.), der dog har en fra de övrige heel forskjellig Kolorit.

ham fuldkommen Tilgivelse for hans Medskyldige. Derpaa fortalte de ham hele deres Historie og hvorledes alt var gaaet til. Da Sultanen fik Flores's höie Byrd at vide, satte han ham hos sig i Höisædet, udnævnte ham til sin överste General og gav sit Minde til hans og Blanchefleurs höitidelige Forening i en af de kristne Kirker i hans Rige. Han lod sig derpaa undervise i den kristelige Religion, forkastede paa Blanchefleurs Formaning sin gamle Skik, at skifte Kone hvert Aar, og giftede sig med Blanchefleurs elskede Veninde, Clarissa. Formælings-Fæstlighederne vare neppe forbi, da Flores modtog Efterretningen om sin Faders Död og Indbydelse fra Undersaatterne, at bestige Murcias Throne.

Derpaa slutter Digtet saaledes:

They betaught the amiral our dright
And they came home when they might,
And let crown him to king,
And her to qveen, that sweet thing;
And underfong Christendom of priestes hond,
And thonked God of all his sond.
Now ben they both dead,
Christ of heaven home their souls led.
Now is this tale brought to an end,
Of Florice and of his leman hend, etc.

Ifölge Dibdin (A Bibliographical, Antiquarian and Picturesqve Tour in France and Germany, London 1829, II, p. 161) publicerede Caxton i Aaret 1485 en Oversættelse i engelsk Prosa af det paa Bibliothèque de l'Arsenal i Paris opbevarede italienske Digt *La Historia de Florio e Biancifiore*, hvoraf det eneste nu kjendte Exemplar opbevares i St. James.

Paa Spansk anföres kun een Bearbeidelse, nemlig Prosaromanen *Flores y Blançaflor. La historia de los dos enamorados Flores y Blancaflor rey y reyna de*

España y emperadores de Roma. Alcala 1512, 4.; 1604, 4.; 1612, 4. Tressan har i Indledningen til sit Udtog deraf (jvfr. ovenf. de franske Bearb.) sögt at bevise, at den var skrevet i det 9de Aarhundrede, men denne Mening har ikke andet at stötte sig til, end at den ubekjendte Forfatter lader Handlingen i sin Roman foregaae i det 8de Aarhundrede, da den störste Deel af Spanien var i de muhamedanske Maurers Vold og de Christne kun vare i Besiddelse af Asturien, Galicien og det ved de talrige Valfarter saa berömte St. Jago de Compostella [1], medens selve Bearbeidelsen bærer tydelige Spor af en langt senere Affattelsestid, idet det oprindelige Sagn her er udsmykket med en besynderlig Blanding af Andagt, Ridderskikke, Mirakler, Trylleri og österlandske Sæder. Hvad dens Oprindelse angaaer, saa have nogle antaget, at den var en Omarbeidelse af et nu tabt spansk-maurisk Digt, andre at den var Efterligning af Boccaccios Philocolo, atter andre, at den var af fransk Oprindelse [2]. Da denne Roman med Hensyn til Indholdet ligesom supplerer de andre, idet den udförlig skildrer Grunden til Blanchefleurs Forældres Pilegrims Reise til St. Jago de Compostella, og i flere Henseender frembyder megen Interesse for Sammenligningen, meddeles her efter Tressans Udtog [3] en kort Udsigt over Indholdet. En af de vestromerske Keisere havde en Neveu, ved Navn Perse, der blev gift med Hertugen af Ferraras Datter, den unge yndige Topase. Da disse unge Ægtefællers kjæreste Önske, at faae en Livsarving, forblev længere uopfyldt end der stemmede med deres temmelig sangvinske Forhaabninger, bleve de næsten utröstelige. Hver Dag tilbragte de med Bön og fromme Löfter; men alt var forgjeves. Da de vare nær ved at

[1]) jvfr. Bibliothèque universelle des Romans tom. 14. p. 151. — [2]) jvfr. Brunet, Manuel du libraire. — [3]) Det er oversat af Rahbek i Dansk og Norsk National Værk, 2det Bind.

fortvivle, raadede en spansk Munk dem, at anraabe Spaniens mægtige Skytshelgen, St. Jacob om Hjelp. Efter Munkens Raad gjorde nu Perse det höitidelige Löfte, at han, hvis de bleve bönhörte, skulde med sin unge Kone foretage en Pilegrimsreise til St. Jago de Compostella. Den fölgende Nat aabenbarede en Engel sig i Drömme for dem og lod dem vide, at de vare bönhörte, men deres utaalmodige Mistillid til Forsynet vilde blive haardt straffet. Strax begav det unge Par sig paa Reisen. Paa den Tid förte den hedenske Konge Felix af Murcia Krig med sine christne Vasaller, Kongerne af Galicien og Portugal, der vilde lösrive sig. Paa Veien bleve Perse og Topase overfaldne af Felix's Tropper, netop som de hvilede sig i en Skov; han blev dræbt, hun bortslæbt til Kong Felix. Rört ved hendes Ungdom og Skjönhed, sendte Kongen hende til Murcia som Foræring til sin Gemalinde, der behandlede hende med sjælden Godhed. Palmesöndag födte Dronningen en Sön, Topase en Datter. Kongesönnen blev kaldet Flores; Topase döbte sin Datter i de Taarer, hun daglig udgjöd over Tabet af sin Mand, og kaldte hende Blancaflor. Kort efter döde hun. Begge Börnene bleve nu opdragne ved Hoffet i Murcia, Flores i den muhamedanske, Blancaflor i den christelige Religion, Deres Tilböielighed for hinanden tiltog med hvert Aar. Flores Lærer, Mohady, en ivrig Muhamedaner, mærkede dette, og frygtede for, at hans Hengivenhed for den christne Pige skulde virke forstyrrende paa hans Religion. Han overtalede derfor Kongen til at sende sin Sön til Montorio, til Kongen af Algarve, hvorhen han fulgte ham. Her bleve de modtagne med festlige Turneringer, men Flores fandt kun liden Glæde, thi han kunde ei glemme Blancaflor. Hans kjæreste Syssel var at dyrke en lille Have, saaledes beplantet med hvide Blomster at de dannede hans eget og Blancaflors sammenslyngede Navnetræk.

Her blev han en Gang overrasket af sin Lærer, Mohady, netop som han anraabte den Gud, som Blancaflor dyrkede om Hjelp til at faae hende. Opbragt herover underrettede Mohady Kong Felix strax om dette, tillige skrev han til Ajoub, den överste Iman ved den store Moskee, og bad ham anvende al sin Indflydelse for at faae Blancaflor ryddet af Veien. Ajoub foregav nu at Blancaflor havde villet forgivet Kongen, og trods Dronningens Forbön blev hun dömt til at henrettes, hvis ikke inden tre Dage en Ridder erklærede sig for hende og beviste hendes Uskyldighed. Flores, der ved Hjelp af en Ring, han havde faaet af Blancaflor da de skiltes, opdagede at hendes Liv var i Fare, ilede nu til Murcia, hvor han kom netop til den Tid, da Blancaflor blev fört til Baalet. Uden at give sig tilkjende beviste han Blancaflors Uskyld ved at fælde Ajoub og hans ældste Sön i Tvekamp. Derpaa vendte han tilbage til Montorio. Her blev han imidlertid kort efter syg af Længsel efter Blancaflor. Kongen af Algarve, der af en Læge blev underrettet om Grunden til hans Sygdom, underrettede hans Fader derom, og bad ham sende Blancaflor til Montorio. Istedenfor at efterkomme denne Opfordring, besluttede Felix at fjerne hende for bestandig, lod hende före til Cartagenas Havn, og solgte hende til græske Kjöbmænd, der bortförte hende til Ægypten. Underrettet herom af sin Frænde og Fortrolige, Selim, reiste Flores over Hals og Hoved til Murcia, hvor han af sin Moder fik Sandheden at vide. Hun forærede ham tillige en Ring, der besad den Egenskab, at den, som havde den paa, hverken kunde omkomme i Ild eller Vand. Fulgt af Selim reiste Flores nu til Cartagena, hvor de indskibede sig for at reise til Ægypten. Ved den egyptiske Kyst lede de Skibbrud, men undkom lykkelig og bleve særdeles godt modtagne af en gammel Perser

ved Navn Saadi, der kjendte den ægyptiske Sultans Hof meget godt. Til ham betroede Flores sig, og erholdt af ham den Underretning, at hans Elskede befandt sig i Sultanens Serail i Nærheden af Alexandrien. Saadi henviste Flores til Serailets Vogter, Mozab, der var hans forrige Tjener, og gav ham tillige flere Raad til at nærme sig sin Elskede. Derpaa reiste Flores og Selim til Alexandrien, hvor Selim blev tilbage. Flores derimod begav sig til Serailet, hvor han foregav han var reist hen, for at pröve sin Færdighed i Skakspil med Mozab. Ved sin höimodige Behandling og rige Foræringer lykkedes det Flores saaledes at indtage Mozab at denne lovede ham sin Bistand i alt hvad han önskede. Flores betroede sig nu til ham. I en Kurv, bedækket med Blomster, blev Flores nu baaret op paa Blancaflors Værelse, hvor hun befandt sig tillige med sin Veninde, Colonna, en bortrövet neapolitansk Prindsesse. Efter at Flores dernæst var bleven döbt af Blancaflor, rakte de hinanden Haanden, og kaldte Himlen til Vidne, at de toge hinanden tilægte. Derpaa tilbragte Flores en heel Maaned i uforstyrret Ro hos sin unge Kone. Men denne Lykke skulde snart aflöses af nye Gjenvordigheder. Den ægyptiske Sultan Mirzabay, der havde været ude paa et Tog mod Æthiopierne, var imidlertid kommet hjem til Alexandrien. Forklædt som en sort Slave, skaffede han sig Adgang til Serailet, hvor han snart opdagede de Elskendes Forhold, og den opbragte Sultan dömte dem begge til Baalet. Ved Hjelp af den Ring, Flores havde faaet af sin Moder, paa hvilken de holdt begge, trodsede de imidlertid Flammerne. Forbauset herover benaadede Sultanen dem, skjenkede Blancaflor og hendes Veninde Colonna deres Frihed. Af Sultanens mange storartede Tilbud modtoge de ikke andet end to bemandede Skibe, hvorpaa de reiste til Italien. Da de kom til Rom, var den gamle Keiser

nylig död, og der forestod nu et nyt Keiservalg. De gave sig tilkjende for den hellige Fader, der velsignede deres Forbindelse, og udvirkede, at Flores ved det paafölgende Keiservalg eenstemmigen blev valgt til Keiser. Kongeriget Murcia, der ved hans Faders kort paafölgende Död tilfaldt ham, skjenkede han til sin Frænde Selim.

Vi gaae nu over til de SKANDINAVISKE Bearbeidelser[1], hvoraf der, som alt bemærket haves tre, en svensk, en dansk og en islandsk; de to förste paa Riim, den sidste i Prosa:

I. Den *svenske* Bearbeidelse er förste Gang trykt i Samlingar utgifna af svenska Fornskrift-Sällskapet, Första Delen, Häft. I, under Titelen *Flores och Blanzeflor* — en kärleks-dikt frän medeltiden — efter gamla Haandskrifter af Gustav Edv. Klemming. Stockholm 1844, 8. Den er forsynet med en Indledning, hvori en kort Oversigt over Literaturen, Ordregister og Fortegnelse over de afvigende Læsemaader.

I Haandskrifter findes den: 1) Paa det Kgl. Bibliothek i Stockholm blandt mange andre Stykker i Papirshaandskriftet D. 4, langagtig Qvart. Den antages skrevet i Aaret 1430. „Flores och Blanzeflor" optager i Haandskriftet Blad IX-XXII, og udgjör 2107 Vers. Dette Haandskrift er, som det ældste og fuldstændigste, der haves, lagt til Grund for den ovennævnte svenske Udgave; en Afskrift deraf, taget af Wennæsius, findes paa Bibliotheket i Upsala. 2) Paa det Kgl. Bibliothek i Stockholm blandt 10 andre Stykker i den saakaldte *Codex Verelianus*

[1]) Foruden de omhandlede Bearbeidelser haves der endnu en BÖHMISK Almuebog: *Kronyka a neb Historia wo weli ke milosti kniecsete a kraale Floria a geho milee pannie Biantseforze.* w Praze 1519, fol., 1600, 8. Men da den kun er en Bearbeidelse efter Tydsken, og aldeles ikke staaer i nogen Forbindelse med de nordiske, forbigaaes den her.

fra 1457. „Flores och Blandzäflor", som er det tredie Stykke, begynder p. 150 og ender p. 203. Digtet udgjör her 2095 Vers. 3) Paa det Kgl. Bibliothek i Stockholm i Papirshaandskriftet D. 3 blandt 12 andre Stykker, af hvilke „Flores och Blanzeflor" er det fjerde, p. 343-405. Digtet er her defect, idet tre Blade, indeholdende Versene 1-42, 732-797 og 1610-1670, mangle. Denne Afskrift er fuld af Skrivfeil, men stemmer forresten, hvad „Flores och Blanzeflor" angaaer, meget nöie med Codex Verelianus. 4) I den Arnæ-Magnæanske Samling paa Universitets-Bibliotheket i Kjöbenhavn i Papirshaandskriftet Nr. 191, fol., den saakaldte *Codex Ascabyensis*, fordi den er skreven i Askaby-Kloster i Östergöthland 1492. „Flores och Blanzeflor" begynder Bl. 67 og ender Bl. 88, det udgjör omtrent 2160 Vers. Texten i dette Haandskrift, skjöndt yngre end de to næstforegaaende, er dog langt bedre og fuldstændigere end i disse.

Dem, som önske en udförligere Skildring af disse Haandskrifter henvise vi til den svenske Udgave, Indledningen.

II. Den *danske* Bearbeidelse er saavidt vides förste Gang trykt i Kjöbenhavn 1509, af hvilken Udgave et defect Exemplar opbevares paa det Kgl. Bibliothek i Kjöbenhavn. Det bestaaer af otte Ark, hvoraf det förste og sidste (a og g) oprindelig have indeholdt otte Blade, de sex andre (b, c, d, e, c, f) derimod kun fire. Titelbladet tilligemed det förste og sidste Blad af det förste Ark mangler. Paa hver Side staae omtrent 25 Vers, paa den sidste nær, der kun indeholder otte. Det förste tilbageblevne Blad begynder med Ordene: „at Konge*n* vdha for la*n*net laa", eller det 60de Vers i det svenske Digt, saa det synes som Begyndelsen her har været kortere end i dette; oprindelig har Digtet i denne Udgave bestaaet af omtrent 1980 Vers, altsaa i det hele 133 Vers kortere end det

svenske. Paa den sidste Side staaer umiddelbart efter Digtets Slutning fölgende Notits: „Tryckt i kopenhaffn wedh Gotfred af Ghemen anno dn̄i M. C. CCCC. IX paa sācti Valentini affthen". Af senere Udgaver anförer Nyerup (Almindelig Morskabslæsning, p. 114) en, trykt i Kjöbenhavn 1542 hos Hans Vingaard som den tredie, og tilföier at han har seet Udgaver af 1695 og 1745; rimeligviis gaves der endnu flere.

Som Haandskrift findes den danske Bearbeidelse paa det Kgl. Bibliothek i Stockholm i en Papirs-Codex (K. 47) i Qvart, fra det 15de eller 16de Aarhundrede. Af denne Codex, der indeholder fire andre Eventyr paa Vers (see derom Molbech, Danske Haandskrifter i Stockholm, i Historisk Tidsskrrft IV (56), p. 152-158, og Nyerup, Reiser til Stockholm i Aarene 1810 og 1812, p. 90 sqq.) optager „Eventyret om Flores og Blantzeflores" de 37 sidste Blade. Dog er Digtet heller ikke her fuldstændigt, thi to Blade (indeholdende i det mindste 100 Vers) mangle aldeles. De 37 opbevarede Blade indeholde 2085, saaat man kan antage at Digtet oprindelig har udgjort i det mindste 2185 Vers, altsaa omtrent 200 flere end Udgaven af 1509.

III. Den *islandske* Bearbeidelse udgives nu, som alt bemærket, förste Gang i Trykken, og hvad Haandskrifterne angaaer maae vi henholde os til det, vi allerede have sagt i Indledningen. Der staaer nu altsaa kun tilbage at undersöge, fra hvilken Kilde denne Bearbeidelse oprindelig nedstammer, samt omhandle dens Forhold til den svenske og danske.

Naar vi see tilbage til de fremmede Bearbeidelser af Flores og Blanchefleur, som vi i det foregaaende have opregnet, finde vi, at de fleste af disse nedstamme enten umiddelbart eller middelbart fra en af de franske Bearbeidelser, Conrad Fleckes fra Robert d'Orlandts vidtlöftigere, nu tabte Digt, den plattydske, hollandske og engelske

derimod fra den kortere, endnu opbevarede nordfranske Bearbeidelse. Boccaccios Philocopo og den spanske Roman synes derimod at være temmelig selvstændige Bearbeidelser, der kun have nogle af Hovedmomenterne tilfælles med de övrige, og det danske og svenske Digt skille sig i Slutningen betydeligt fra alle de foregaaende. Indbyrdes stemme disse to Bearbeidelser saa nöie med hinanden, at jeg maae tilstaae, at jeg ikke kan antage andet end at der oprindelig kun har været eet Digt, men som efterhaanden ved Afskrivning i de forskjellige Lande, eftersom begges Sprog udviklede sig, har adskilt sig i to, der dog endnu, uagtet der kun haves Haandskrifter fra det 15de og 16de Aarhundrede, afvige saa lidt fra hinanden, at, paa faa Afvigelser nær, som dog ikke ere större end man ofte finder i forskjellige Afskrifter i det samme Sprog, den hele Forskjel dog indskrænker sig til enkelte Ord og Endelser. At dette Digt först er skrevet i Sverrig, og derfra bragt til Danmark, er ikke usandsynligt, og vi kunne heller ikke andet end slutte os til den i Indledningen til den svenske Udgave udtalte Mening, at det snarere nedstammer fra den nordfranske Original end fra den nedertydske Bearbeidelse. Men her möder os dog den för omtalte Vanskelighed, at Digtet i Slutningen ganske afviger fra de övrige Bearbeidelser, for at slutte sig til den islandske Saga, der lader Flores tilsidst bevise sit Udsagns Sandhed ved en ridderlig Tvekamp, som hine ikke vide det mindste om. Denne Uovereensstemmelse med de fremmede Bearbeidelser, som er ganske den samme i de tre nordiske, hvilke forövrigt heelt igjennem fuldkommen stemme med hinanden indbyrdes, kan ikke være tilfældig, og vi forklare os derfor Sagen paa fölgende Maade.

Det er allerede för bemærket, at, da det ene af de franske Digte er gaaet tabt og det andet, som endnu haves, hidtil ikke er fuldstændigt udgivet, saa maae vi

slutte os til deres Indhold og Beskaffenhed af de Bearbeidelser, som nærmest nedstamme fra dem, og de enkelte Brudstykker af det kortere, som findes trykte hist og her. Ved nu at sammenligne den islandske Saga med den hollandske Bearbeidelse, eller det större Stykke af den nordfranske Roman, som findes trykt i Romancero françois, kan man ikke andet end overbevise sig om at den islandske Oversættelse maae være en, om end paa sine Steder temmelig frie, Bearbeidelse af denne[1]. Dette sidste gjelder da fornemmelig om Slutningen, som er heelt forandret og lempet efter Nordens endnu den Gang temmelig udprægede Hang til at lade sine Helte altid seire med Sværdet, hvilket jo ikke er at forundre sig over i et Land, hvor Tapperhed havde fra Arildstid været den förste af alle Dyder; skjöndt det rigtignok ikke saa ganske passer til den franske Romans Aand eller den Karakteer, Flores der tillægges, og derfor her maa ansees for en smaglös Forandring. Hvad Sagaens Affattelsestid og Forfatter angaaer, da savner man ganske al Oplysning desangaaende, da der ikke, som ellers ofte, findes nogen Optegnelser herom i de forhaanden værende Manuscripter.

Det ældste Haandskrift der haves er efter al Rimelighed ikke ældre end fra det 15de Aarhundrede, men der

---

[1]) Som Exempel kan her anföres Indskriften paa Blanchefleurs foregivne Grav, saaledes som den haves i den nordfranske Bearbeidelse:

„Ci gist la belle Blanceflor
„Que Floires ama par amor". —,

som i Sagaen gjengives: „hèr hvílir líkamr hinnar fögru ok hinnar kurteisu Blankiflúr, er Flóres unni mest". og endnu nærmere i Fragmentet: „hèr liggr undir hin fagra Blankiflúr, sú er Flóres unni vel." I det hollandske Digt derimod, som dog skal nedstamme umiddelbart fra det samme franske Digt, gjengives denne Indskrift langt vidtlöftigere.

er meget, som henpeger paa at dette kun er en Afskrift af et ældre Haandskrift, og efter Sproget at dömme maa tillige Bearbeidelsen selv være betydeligt ældre. Det er derfor höist rimeligt at antage at den er bleven til paa den Tid, da man veed at flere af de norske Konger lod sig det være magtpaaliggende at faae flere af den romanske Poesies saakaldte Mesterstykker overförte i deres eget Sprog, nemlig i det 13de Aarhundrede. Enten Oversætteren nu var en Islænder eller en Normand er i sig selv-ligegyldigt, naar man antager at det er skeet efter en Opfordring fra det norske Hof, hvad enten dette nu var under Hakon Hakonsöns Regjering eller noget senere; men vi kunne dog ikke andet end antage at den Bearbeidelse, som her forelægges Almenheden, er den islandske (ɔ: saaledes som den har dannet sig ved flere Gange at afskrives i Island), ikke den oprindelige norske. Heri bestyrkes vi netop ved Sammenligningen med det norske i Indledningen omtalt Brudstykke, hvilket synes at tilhöre en noget udförligere Bearbeidelse, skjöndt vi naturligviis ikke mene at hver for sig har været en selvstændig Oversættelse af Originalen, men kun at den förste Oversættelse efterhaanden er bleven modificeret og forkortet under Afskrivningen. Fremdeles antage vi at det svenske Digt er yngre end den norske Oversættelse, og at denne er den ældste nordiske Bearbeidelse, skjöndt maaskee i en noget anden Form end den, den nu haves i i den islandske Afskrift. Men at der til denne Tid, medens Sproget endnu var det samme i Norge som i Island, nogensinde har existeret en rimet Bearbeidelse af Sagaen, norsk eller islandsk, kan uden Tvivl trygt benægtes, deels da vi ikke vide at der ved denne Tid findes i Norge nogen Spor til poetiske Bearbeidelser eller större Digte i det gamle Sprog, og deels da den saakaldte „rímna"-Poesie, som ene og alene tilhörer Island, först begynder noget senere, og vor Saga

ikke en Gang den Gang, da næsten alle Sagaer forvandledes til „rímur", er bleven poetisk behandlet i Island[1]. Hermed falder da tillige den Mening at det svenske Digt, hvorfra det danske umiddelbart nedstammer, skulde være blevet til blot ved at omskrive et gammelt nu tabt norsk Digt i svenske Vers, men man kan ligefuldt forklare sig begge Bearbeidelsers Overensstemmelse deraf, at den svenske Forfatter under Udarbeidelsen fulgte den i Norden ældste, den prosaiske Saga, medens man paa den anden Side let kan forklare sig de i Digtet forekommende fremmede Udtryk og Vendinger af den Omstændighed at han tillige havde udenlandske Bearbeidelser for sig. Denne Forklaring er i sig selv meget simpel og synes tillige at være den eneste mulige.

Hvad nu sluttelig det angaaer, om den svenske Oversættelse er gjort efter Dronning Eufemias Opfordring eller senere, da kan det i sig selv være ligegyldigt, thi saa behöver man kun at antage at den prosaiske Oversættelse er ældre end hendes Ankomst til Norge, skjöndt vi ikke vide, hvorledes den lærde Forfatter af Indledningen til den

---

[1]) At Forfatteren til *Geirarðs rímur*, der ikke kunne være digtede senere end i det 15de Aarhundrede, godt har kjendt Sagnet om Flores og Blanchefleur, sees tydelig af Indledningen *(mansöngur)* til den 7de Rima, hvor det, Vers 10–11, hedder:

„Harma bann at Flóres fann
í frægðum trúr,
lèk um hann því brjóstið brann
fyrir Blankinflúr.

„Sögð var dauð frá sínum auð
en svinna meyja,
harmurinn bauð fyrir hjartans nauð
henni at þreyja".

Men alligevel er denne Saga aldrig bleven almindelig i Island, og vi mindes ikke nogensinde at have seet eller hört omtale „Rímur af Flóres ok Blankiflúr".

svenske Udgave af *Herr Ivan Lejon-Riddaren* kan sige at man „veed det med Sikkerhed"; men vi antage heller ikke at det forholder sig saaledes. For det förste var vist Sproget i Sverrig og Norge til den Tid endnu altfor lignende til at man skulde behöve en Oversættelse paa Svensk af et Skrift som allerede havdes paa Norsk; og for det andet er det ikke meget sandsynligt at en slig rimet Bearbeidelse i denne Verseart skulde opstaae i Sverrig et heelt Aarhundrede för end den blev almindelig i Island, hvor man dog allerede i Skálda har flere Exempler paa de nyere Enderiim, og Sproget tillige, paa Grund af dets rige Literatur og den hele Tiden fortsatte Frembringelse af större Digte, maatte være mere böieligt og modtageligt for en saadan end i Sverrig. Derimod er der ikke noget urimeligt eller usædvanligt deri, at den svenske Forfatter, som fulgte den af Dronning Eufemia foranstaltede prosaiske Oversættelse paa Norsk (thi, som sagt, en poetisk har aldrig existeret) ogsaa optog den Bemærkning deraf at Dronning Eufemia lod Bogen oversætte paa „vårt mál" hvilket netop er et meget almindeligt Udtryk om „Norrænu" skjöndt dette jo ogsaa bruges; hvorfor jeg heller ikke kan indsee, hvorledes Hr. Stephens i den för citerede Indledning til *Herr Ivan* kan antage det for mere almindeligt om Svensken. Man vil maaskee indvende at der jo i en af de saakaldte Eufemia-Viser udtrykkelig siges at Dronning Eufemia lod den oversætte paa Svensk, nemlig i Historien *Aff Kon. Arto ok Hertugh Fredrik*, hvor det hedder:

„Nu är hon annan tijd wänd til rijma
Uppo Swenst maal i stackota thima.
Henne loot wända then ädla förstinna
Euffemia drottning i thet sinne" m. m.

Men mon dette ikke ligesaa godt kan forstaaes saaledes, at Fortællingen nu anden Gang er bleven behandlet

i Norden, og omsat i svenske Vers, men at Dronning Eufemia förste Gang lod den oversætte paa Norsk? Denne norske Oversættelse (uden Tvivl en prosaisk) haves nu rigtignok ikke meer, men det er dog höist sandsynligt, at der en Gang har været en saadan (jvfr. Den svenske Udgave af *Flores och Blanzeflor*, Indl. p. XII). Forresten maae man vist ikke heller stole alt for meget paa disse middelalderlige Digtes Udsagn; thi, da Dronning Eufemia uden Tvivl har været en ivrig Beundrer af den romanske Poesi og en af dens ivrigste Befordrere i Norden, hvor let kan da ikke meget være blevet tilegnet hende, som hun ingen Deel havde i, allerhelst i senere Digte! At dette ogsaa virkelig har været Tilfældet, kan man bedst see af den danske Bearbeidelse, som jo ogsaa angiver at skylde Dronning Eufemia sin Tilblivelse, og man kan dog umulig antage at hun har ladet Digtet oversætte baade paa Svensk og Dansk, medens hun aldeles ikke tænkte paa sit eget Lands Sprog. Det danske Digts Udsagn maae altsaa kun betragtes som en ligefrem Oversættelse af det svenske, da det, som för er yttret, er meget sandsynligt at dette er blevet til för end hiint, paa Grund af den nöie Forbindelse som den Gang fandt Sted imellem Sverrig og Norge, og hvorved Svenskerne maatte blive bekjendte med dette Lands literaire Frembringelser, för end dette kunde skee i Danmark. Og naar det er gaaet saaledes til med den danske Oversættelse, saa kan det svenske Digts Udsagn ligesaa godt være taget af den norske Bearbeidelse, dets Forfatter fulgte, eller endog kun grunde sig derpaa, at det var en almindelig Mening i Norden at Dronning Eufemia var den förste, som lod Sagaen oversætte i et nordisk Sprog.

Vi troe saaledes at have godtgjort at den islandske Saga er den ældste opbevarede nordiske Bearbeidelse af Flores og Blanchefleur, og at den ved Afskrivning umiddel-

bart nedstammer fra den af Dronning Eufemia foranstaltede Oversættelse, hvis denne ellers kan antages at skylde hende sin Tilblivelse; samt at det svenske og danske Digt derpaa nærmest nedstamme fra samme Oversættelse og rimeligviis först ere forfattede langt senere. Den anden Mening, at Eufemia-Viserne ere Originalerne, har, foruden det alt anförte, ogsaa det imod sig, at det til alle Tider vil synes underligt at en norsk Dronning lader Digte oversætte paa Svensk, og har heller ikke andet at stötte sig til end selve Digtenes höist usikkre Udsagn.

FREMSTILLING AF DEN ISLANDSKE FAMILIERET EFTER GRÁGÁS, VED VILHJÁLMUR FINSEN.

I den förste Del af nærværende Afhandling, der er indrykket i det foregaaende Bind af dette Tidsskrift[1], er det bemærket, at de vigtige Rettigheder og Forpligtelser, der henhöre til Ætsforholdet, saaledes som dette fremstiller sig i den islandske Fristats Lovbog Grágás, naturligen synes at sondre sig i tvende Hovedgrupper, nemlig, paa den ene Side, de Rettigheder og Forpligtelser, der angaae Ættens Medlemmers indbyrdes Forhold, og, paa den anden Side, de ved Slægtsbaandet forbundne Individers Rettigheder og Forpligtelser mod den fremmede, der træder i Forhold til Ætten. Af de Retsforhold, som vi have henfört til den förstnævnte Gruppe, nemlig Arveretten, Værgemaalsretten, Forsörgelsespligten, samt Retten til Formynderskab for Kvinder, have vi i det foregaaende omhandlet de to förstnævnte Forhold, Arveretten og Værgemaalsretten. Vi skulle nu gaae over til Fremstillingen af den, med disse nysnævnte Rettigheder i nær Forbindelse staaende Forpligtelse til at forsörge trængende Slægtninge, hvorefter det naturlige Overgangsled til den oven-

[1]) Annalernes Aargang for 1849 S. 150–331.

nævnte anden Hovedgruppe af de Ætten vedrörende Retsforhold vil frembyde sig for os i Materien om Formynderskab for kvindelige Slægtninge.

Af vor i det foregaaende meddelte Fremstilling af Arveforholdet, vil man have seet, at dette Forhold foruden Arveretten i streng Forstand, d. e. Retten til at erhverve den afdödes Efterladenskaber, tillige indbefattede flere andre, med den egentlige Arveret beslægtede Ætsrettigheder. Hertil henhörte den Ret, der, under rette Arvings Fraværelse, tilkom den nærmeste tilstedeværende Slægtning af den afdöde til at tage Arven i Besiddelse, og til, saalænge ikke Arvingen i egen Person indfandt sig, at nyde Frugterne af Arvegodset, eller i visse Tilfælde endog endnu större Fordele [1]. Af endnu större Vigtighed, navnlig med Hensyn til Opfattelsen af Ætsforholdets Princip, var den Ret, der var hjemlet den nærmeste eventuelle Arving til at före en, ikke lidet stræng, Control med samtlige Arveladerens Formuesdispositioner, og navnlig Arvingens Ret til at fordre enhver Disposition omstödt, der gik ud paa utilbörligen at krænke hans eventuelle Arveret, hvorved saaledes den eventuelle Arving sattes istand til at hævde sit Krav paa at Formuen ubeskaaret bevaredes for ham og for Ætten [2]. I nær Forbindelse med denne sidstnævnte Ret stod endelig den Adgang, der var indrömmet den nærmeste eventuelle Arving til at fordre sig sat i Besiddelse af Arveladerens Formue, naar denne var reist udenlands og blev længere borte end tre Vintre, en Regel der gjaldt endskjöndt ingen Formodning kunde være for andet, end at Arveladeren var i Live, og selv om Arveladeren end för sin Afreise maatte have tænkt sig, at han ikke vilde være vendt tilbage inden det nævnte Tidsrum, og for en længere Tid end de tre Aar havde overdraget Bestyrelsen af sin Formue til en tredie Mand [3]. Det vil sees, at her ikke længer blot er Tale

[1]) Annalerne f. 1849, S. 314–321. — [2]) Sst. S. 296–312, jvfr. S. 313–314. — [3]) Sst. S. 322–323.

om et forbigaaende Forhold, Forholdet mellem en afdöd og hans efterlevende Slægtning, et Forhold, der er afsluttet, saasnart Arvingen er indtraadt i den afdödes Rettigheder, men at dette transitoriske Forhold staaer i Forbindelse med, og saa at sige gaaer op i, et mere vedvarende Forhold mellem den der skal arves og hans nærmeste Slægtning, der skal arve ham, og atter mellem denne som eventuel Arvelader og hans nærmeste eventuelle Arving og saaledes videre, i en sammenhængende Rækkefölge, der indbefatter samtlige Ættens Medlemmer, et Forhold, hvorigjennem vi ikke utydelig skimte det almindelige Princip for Arveretsforholdet, nemlig Ættens, samtlige Ætsmedlemmers, Sameiesret til de enkelte Ætsmedlemmers Formue [1]. Vi see fremdeles, at et indbyrdes Retsforhold mellem Ættens Medlemmer her ikke blot fandt Sted mellem det enkelte Ætsmedlem og hans factiske, eller til enhver Tid nærmeste eventuelle Arving, men ogsaa mellem Ætsmedlemmet og en fjernere Slægtning end den nærmeste eventuelle Arving, ja i eet Tilfælde stod det enkelte Ætsmedlem endog paa engang i Rapport til samtlige övrige Ætsmedlemmer, idet ingen maatte bortgive sin hele Formue, uden Samtykke af samtlige Slægtninge, lige indtil Slægtskabets Grændse [2].

Fra Arveretten gik vi over til Værgemaalsforholdet [3]. Vi have seet, at i dette Forhold var Bestyrelsen af den umyndiges Formue Hovedsagen, Forsorgen for hans Person det mindre vigtige. Værgen nöd under Værgemaalet Frugterne af den umyndiges Formue; derimod havde han, til Vederlag for Frugterne, at underholde Barnet, samt at bære Ansvar for at Capitalen ikke blev forringet. Værgemaal fandt Sted for Börn, for Oldinge, for syge paa Sjæl eller Legeme, samt for dem, der, til Besvigelse af

[1]) Jvfr. hvad nærmere herom er udviklet p. a. St. S. 309–312. — [2]) Sst. S. 302–304. — [3]) Sst. S. 325–331.

de nærmeste Slægtninges Arveret, foretoge utilbörlige Dispositioner over sin Formue. Som vi under Fremstillingen af dette Forhold have gjort opmærksom paa, paatrænger det sig let, at der til Grund for Værgemaalsretten, ved Siden af Hensynet til den umyndiges Interesse, ligger et Princip, der minder ikke lidet om, paa den ene Side, den nærmeste eventuelle Arvings Control med Arveladerens Formuesdispositioner, og, paa den anden Side, den fjernere, men af de tilstedeværende af Ættens Medlemmer nærmeste Slægtnings Ret til at overtage Besiddelsen og Bestyrelsen af den faldne Arv, under den rette Arvings Fraværelse. Ligesom i disse Forhold, saaledes skinner ogsaa i Værgemaalsforholdet en Ombu frem for at bevare for Ætten den Formue, der var i det enkelte Ætsmedlems Besiddelse, men som i Virkeligheden var den hele Æts Formue. Vi see saaledes at Værgemaalsforholdet er beslægtet med Arveretsforholdet. Men Værgemaalet har ogsaa en anden Side. Nydelsen af Frugterne af den umyndiges Formue, imod derfor at underholde ham, kunde være en betydelig Fordel, naar Formuen var stor, og Værgemaalet, som Adgang til denne Fordel, var derfor en Ret for Værgen. Naar den umyndiges Formue var ringe, blev det derimod en Byrde for den nærmeste eventuelle Arving, med de utilstrækkelige Frugter af Capitalen, at maatte underholde den umyndige. Værgemaalet kunde saaledes ogsaa paa den anden Side blive en Byrde. Men i det Öieblik Værgemaalet er blevet en Byrde for Værgen, saa bærer det ikke heller længer Navnet Værgemaal; da er det ikke længere Værgemaal vi have for os, men Forsörgelsespligt, og Værgemaalsretten danner da en naturlig Overgang til dette sidstnævnte Forhold, der saaledes, allerede i den nævnte Henseende, staaer i Forbindelse med de i det foregaaende afhandlede Ætsrettigheder, Arveretten og Værgemaalsretten.

Dette Forhold, Forsörgelsespligten mod trængende Slægtninge, der, som vi have anfört, er det tredie af de,

til den ovennævnte förste Hovedgruppe af Ættens Rettigheder og Forpligtelser hörende Retsforhold, skulle vi nu söge at fremstille efter de tildels ikke lidet vanskelige Bestemmelser i Grágás om denne Materie.

I. ÆTTENS MEDLEMMER I DERES INDBYRDES FORHOLD.

C. Forsörgelsespligt.

Fattigforsörgelsen var efter Grágás först og fremmest en Pligt for Ætten. Barnet, der var formueslöst, Oldingen eller den fuldvoxne, der af Mangel paa Formue eller Arbeidsdygtighed ikke ved egne Kræfter kunde erhverve det fornödne til sin Underholdning, havde Krav paa först og fremmest at blive forsörget af sin nærmeste Slægtning, som var istand til at forsörge ham. Denne Regel findes udtalt i de Ord, hvormed Fattigbalken (Úmaga-bálkr) begynder. „Saa er det bestemt, at sine trængende Slægtninge bör hver Mand her i Landet forsörge". Kun i Nödsfald, naar den trængende ingen Slægtninge har, som kan forsörge ham, indtræder Communens Fattigforsörgelspligt, der saaledes er aldeles subsidiær.

Betegnelsen for den, der er trængende, er úmagi eller ómagi (af ú og mega, at kunne, formaae), hvilket Udtryk, som vi under Fremstillingen af Værgemaalsmaterien i det foregaaende have seet[1], ogsaa betegner den formedelst ung Alder umyndige; Udtrykket barnúmagi findes anvendt om den, som formedelst ung Alder er trængende[2]. Úmegð betegner dels den Tilstand at være úmagi, dels den eller de Personer der skulle forsörges[3]. Úmagi manns betegner den der er berettiget til at forsörges af en. Forsörgelse

¹) Annalerne f. 1849, S. 325. — ²) see Úmaga-b. c. 3, S. 236, c. 5, S. 242; Udtrykket forekommer iövrigt ogsaa simpelthen om et Barn, c. 29, S. 288. — ³) Arfa-þ. 2, S. 172; Úmaga-b. c. 3, S. 236, 237; c. 30, S. 289; c. 31, S. 296, Kristinr. c. 17, S. 90. Jvfr. Udtrykket skuldalið om Indbegrebet af dem man har at forsörge, c. 27, S. 285, Not. cfr. Vígsl. 25, S. 42, Grettis-s. c. 3, 7.

af en trængende hedder framfærsla, ogsaa eldi [1]; at forsörge hedder at fœra fram, framfœra; ogsaa at hafa, annast úmaga [2]. Forsörgeren betegnes ved Omskrivning.

Som trængende ansaaes den, der ikke kunde fortjene „til Mad og Klæder"; alle de, der ikke kunne det, skulle, som det hedder, „bringes til Frænderne til Forsörgelse" (skal fœra á framfœrslur) [3]. Naar det imidlertid ved Fardagstid, der indtraf i Begyndelsen af Juni, kunde forudsees, at den paagjeldende vilde blive trængende „i de fölgende tvende Halvaar" (d. e. inden Aarets Udgang) eller, som det nærmere udvikles, „dersom der er Subsistentsmidler for tvende Halvaar (2. missera fúlga) eller mindre" for dem der skulde underholdes deraf, kunde man strax behandle ham som trængende og da navnlig, dersom han selv havde haft trængende at forsörge, bringe disse til andre Slægtninge, der efter ham vare nærmest forpligtede til at overtage Byrden [4]. Forsörgelsespligten var af lige Styrke mod alle Ætsmedlemmer, være sig Börn, fuldvoxne, eller Oldinge, og den ellers med Hensyn til Udövelsen af Ætsrettigheder tilsidesatte Kvinde vises der her endog i et enkelt Forhold en Gunst fremfor Manden, idet Moderen har Krav paa at forsörges af sit Barn fremfor Faderen.

Den Orden, hvorefter Slægtningene kaldtes til Opfyldelse af Forsörgelsespligten, findes fremstillet i Fattigbalkens förste Capitel. „Sin Moder" — hedder det [5] —

[1]) Úmaga-b. c. 31 S. 296; sædvanlig bruges Ordet i Betydning af Underholdning, det, at give Föde, t. Ex. sst. S. 295; c. 2 S. 236 synes det at betegne den eller de trængende, man har overtaget til Forsörgelse. — [2]) T. Ex. cap. 3, S. 236 ff.; jvfr. Udtrykket (om Forældrene) at halda sinu skoti upp, sst. S. 239. — [3]) Úmaga-b. c. 30, S. 292. — [4]) Cap. 3, S. 241, og S. 238; jvfr. c. 28, S. 286. At blive trængende betegnes ved Udtrykkene: at þrjóta at fè, eller blot at þrjóta t. Ex. S. 238, 240, 241, 249, 274; at verða þrotráða, þrotráði, S. 240, 241, 272, 286; at verða at úmaga, S. 272; jvfr. Udtrykket at mega eigi bjarga sèr, S. 238. — [5]) S. 232.

„bör man först forsörge. Men om han orker mere, da skal han forsörge sin Fader. Nu kan han mere, da skal han sine Börn. Nu kan han mere, da skal han forsörge sine Södskende. Nu kan han mere, da skal han forsörge dem, han er nærmest eventuel Arving efter (er hann á arf eptir at taka)". Efter disse skulde han endelig forsörge de fjernere Slægtninge (firnari menn) [1] indtil Slægtskabets Grændse, hvilken her indtil i en meget sildig Periode, saaledes som nærmere vil blive udviklet i det fölgende, var, ligesom i andre Ætsforhold [2], den lige Sideliníes femte Led (þriðia brœðra). I Modsætning til den nærmeste eventuelle Arving (erfingi, arftökumaðr [3]), betegnes den, der saaledes forsörger en fjernere Slægtning, ved Udtrykkene: hinn nánasti niðr, firnari maðr, úskyldri maðr en erfingi, aðrir menn en erfingjar [4]. Af det saaledes anförte, i Forbindelse med at der ingen særlig Slægtsfölge for Forsörgelsespligten findes angivet, naar undtages de nysanförte Forskrifter om Forsörgelse af Forældre, Börn og Södskende, sees det, at Slægtsordenen her var den samme som for Arveretten [5],

---

¹) Sst. S. 234. — ²) Jvfr. dette Tidskr. foreg. Bind, S. 281-285. — ³) Úmaga-b. c. 7. S. 248, ff., c. 15, S. 269; c. 20, S. 275; c. 26, S. 283; c. 27, S. 283, 284; o. s. v. — ⁴) Cap. 2. S. 235; c. 7. S. 251; c. 24, S. 279; c. 26, S. 283. — ⁵) Jvfr. Annal. f. 1849, S. 291 ff. For Beqvemheds Skyld ville vi her aftrykke Arveordenen saaledes som vi paa det anförte Sted have fremstillet samme: 1. Ægte Sön. 2. Datter. 3. Fader. 4. Samfædre Broder. 5. Moder. 6. Samfædre Söster. 7. Sammödre Broder. 8. Sammödre Söster. 9. Uægte Sön. 10. Uægte Datter. 11. Uægte samfædre Broder. 12. Uægte samfædre Söster. 13. Uægte sammödre Broder. 14. Uægte sammödre Söster. 15. Farfader og Morfader, Sönnesön og Dattersön. 16. Farmoder, Mormoder, Sönnedatter, Datterdatter. 17. Farbroder, Morbroder, Brodersön, Söstersön. 18. Farsöster, Morsöster, Broderdatter, Sösterdatter. Efter disse 18 Arveclasser kaldtes Sideliníerne til Arv, först 2den Sidelinie (Södskendebörn), derpaa 3die, o. s. v. indtil 5te Led,

med den angivne Modification, forsaavidt angik beslægtede i förste Grad samt Södskende. Vi have da ifölge heraf den Regel, at den nærmeste eventuelle Arving til den trængende altid var den nærmeste til at overtage Forsörgelsespligten, og naar han ikke var istand dertil, gik Forsörgelsespligten over paa den, der næst efter ham vilde være nærmest til at arve den trængende, og var heller ikke denne Slægtning istand til at bestride Forsörgelsen, over paa den efter ham nærmest beslægtede, o. s. v. Fra denne Regel gaves ingen Undtagelse, og vi see saaledes at Arvegangsordenen ufravigelig var gjældende, forsaavidt angik Slægtsfölgen i Henseende til Forsörgelsespligten mod den trængende. Omvendt var det Reglen, at den trængende havde Krav paa, at den, der efter Arveordenen var ham nærmest beslægtet, först og fremmest anvendte sine Kræfter til hans Forsörgelse. Fra denne sidste Regel fandt imidlertid en Undtagelse Sted, ifölge de citerede Regler om Forsörgelse af Forældre, Börn og Södskende, idet man var pligtig at forsörge sin Moder, sin Fader, sine Börn, eller sine Södskende, uagtet man ikke maatte være nærmest eventuel Arving efter dem, fremfor andre Personer, man stod i Forhold til som nærmeste eventuel Arving. Saaledes kunde Bedstefaderen komme til at forsörge sin trængende Sön, hvis nærmeste Arving den umyndige Sönnesön var, fremfor t. Ex. en Broder, hvis nærmeste eventuelle Arving Bedstefaderen netop var; Datterens Barn kunde komme til at vige for hendes Forældre, uagtet hun, medens Sönnen levede, ikke var nærmest eventuel Arving efter disse, o. s. v. Foruden den udentvivl paa et sædeligt Hensyn begrundede

---

Slægtskabets Grændse. Med Hensyn til de nærmere Regler for Arvedelingen inden de enkelte Classer, maa henvises til det anförte Sted, S. 293-294. Vi have i det foregaaende seet, at denne Slægtsfölge ogsaa var den gjældende for Værgemaalsforholdet; sst. S. 325.

Begunstigelse, der saaledes vistes den trængende i Forhold til hans nærmeste Slægtninge, fandt i den omhandlede Slægtsfölge den allerede paapegede, fra et lignende Synspunkt som det synes udgaaende, ikke lidet interessante Særegenhed Sted, at Moderen, der först arver i 5te Arveclasse efter samfædre Broder, og i Ægteskabet saa at sige betragtes som Mandens „Trediedel", skal forsörges af sine Börn endog fremfor Faderen.

Mod sine Forældre, Börn og Södskende, samt dem man var nærmest eventuel Arving efter, havde man den negative Pligt, ikke at unddrage sig fra at forsörge dem ved at sælge sig i Arvesalg. Dette gjaldt, om end bemeldte Slægtninge endnu ei paa den Tid maatte være blevne overtagne af den paagjeldende til Forsörgelse. En lignende Forpligtelse til ikke at sælge sig i Arvesalg havde man imod de fjernere Frænder, naar man allerede havde overtaget dem til Forsörgelse. Straffen, dersom man ikke opfyldte disse negative Forpligtelser, var Landsforvisning (fjörbaugsgarðr), dog kun naar den trængende ikke kunde finde Forsörgelse hos en anden Slægtning[1].

Med Hensyn til Betingelserne for Indtrædelsen af de forskjellige Slægtninges Forsörgelsespligt, samt Indholdet af denne Forpligtelse, fandt en gjennemgribende Forskjel Sted mellem de forskjellige Slægtninge. Vi maae her skjelne imellem den trængendes Slægtninge i förste Grad (Börn og Forældre), enten samme nu vare nærmest til Arv efter ham, eller ikke, den trængendes nærmeste eventuelle Arving, med hvem hans Södskende, uagtet de ikke vare

[1]) Úmaga-b. c. 1, S. 232; c. 23, S. 278, 279, Arfa-þ. c. 12, S. 205, 206, jvfr. Jónsb. Framfærslu-b. c. 1, hvor endel af Grágás-Lovens Bestemmelser om Forsörgelsespligten ere optagne, med Forandringer; med Hensyn til Arvesalg see Annal. f. 1849, S. 306–308; af de anförte Bestemmelser sees iövrigt, at en lignende Forpligtelse havdes mod den frigivne samt imod Arvesalgsmanden.

nærmest til at arve ham, stode lige, og endelig de „fjernere" Slægtninge, d. e. de, der in casu ikke stode nærmest til at arve og som derhos vare fjernere end Södskende. De herhenhörende Regler skulle vi nu söge at udvikle.

For at være pligtig til at forsörge sin trængende Moder, Fader eller Börn, udfordredes ingen Formue. Kunde man ikke paa anden Maade underholde disse sine Slægtninge, var man pligtig til at underkaste sig Gjeldstrældom (at ganga í skuld) hos den efter ham nærmeste Slægtning til den trængende, som havde Formue til at overtage Forsörgelsen [1]. „Har man ikke Midler til at forsörge dem (Moder og Fader), da skal han fare hen til den nærmeste Slægtning af dem, som har Formue til Forsörgelsen; da skal han tilbyde den Mand, at gaae i Skyldtrældom (ganga i skuld) for dem der". Vilde man ikke godvillig underkaste sig Skyldtrældommen, stod det i hin fjernere Slægtnings [2] Magt, der havde overtaget Forsörgelsen, at skyldfæste ham (skuldfesta, leggja lögskuld á), d. e. at erklære ham for sin Skyldtræl (skuldaþræll). Dette havde han derefter at forkynde (lýsa) for fem af sine Nabobönder, og paa Lovbjerget, hvorpaa han kunde nedlægge höitideligt Forbud (lýrittr) imod, at nogen husede Skyldtrællen, eller lod ham arbeide for sig — et kraftigt Middel til at bringe den

[1]) Bestemmelserne herom findes i Úmaga-b. c. 1, S. 232-234 jvfr. Ann. f. 1849, S. 278. — [2]) Denne Slægtning kunde i eet Tilfælde være den trængendes nærmeste eventuelle Arving, nemlig naar Moderen skulde gaae i Gjeldstrældom for sit Barn, hvis (Sön og Datter og) Fader var död, men hvis samfædre Broder, der var nærmere til Arv end Moderen, levede. Den Formue, der af det anförte Sted sees at være bleven fordret hos den, der saaledes subsidiært, mod at antage den trængendes Börn eller Forældre i Skyldtrældom, havde at overtage Forsörgelsen, har udentvivl været den samme, som, efter de almindelige Regler, der nedenfor ville blive udviklede, udkrævedes som Betingelse for Overtagelsen af Forsörgelsespligten.

gjenstridige til at fælde tilföie[1]. Bestemmelserne omhandle ikke, om Skyldtrældommen har kunnet paalægges den paagjældende, saasnart han efter de ovenfor anförte Regler var bleven saa uformuende, at han kunde ansees som trængende (nemlig naar han ikke havde Subsistentsmidler for 2 Halvaar tilbage for sig selv og dem han var nærmest eventuel Arving efter, eller ialfald in casu for sig selv og dem han var beslægtet med i förste Grad), eller om saadant först har kunnet skee, naar den paagjældendes Formue ganske var sluppet op. Det förste er det sandsynligste. Træffer det sig, at han allerede er Skyldtræl iforveien[2], er den, „som forsörger hans Forældre", berettiget til, „ifald han finder det bedre at have ham i Skyld, end ikke at have ham", at udlöse ham af hans tidligere Trældom for derefter at lade ham gaae i Skyld for sin Fader eller Moder. Störrelsen af den Gjæld, som Skyldtrællen havde at aftjene, var lige med hvad Forsörgeren i Virkeligheden anvendte til den trængendes Underholdning, uden Tillæg af Renter, og uden Hensyn til, om Skyldtrællen maatte havde betinget sin trængende paarörende en Forsörgelse for et höiere Værdibelöb[3]. Heller ikke kunde Gjeldshæftelsen naae til et större Belöb, end Skyldtrællen vilde været værd, „dersom

---

1) Med Hensyn til Betydningen af et saadant Forbud henvises til hvad i det foregaaende er bemærket om det af Fæstemanden nedlagte Forbud, naar hans Fæstemö forholdtes ham, foreg. Bind S. 231. — 2) Jvfr. som andre Tilfælde, i hvilke Skyldtrældom kunde finde Sted, Úmaga-b. 30, S. 292, Festa-þ. c. 36, 47, 48; cfr. Úmaga-b. c. 11, Vígsl. c. 117. — 3) Saaledes opfatte vi Ordene: Skalat hann meiri skuld eiga, en hann leggr fyrir þau, ávaxtalaust, þótt sá leggi meira fè fyrir þau. I Oversættelsen: Maius sibi debitum non contrahat addicendus, quam bona fructibus non adaugenda parentum suorum sustentationi ipse insumsisset, alter quamvis plura insumserit.

han havde været" virkelig „Træl" (þræll)[1]. Vi have i det foregaaende bemærket, at man först skulde forsörge sin Moder, dernæst sin Fader, og derefter sine Börn[2]. Var nu Faderen först bleven trængende, og Sönnen var gaaet i Skyldtrældom for ham, men Moderen derefter ogsaa blev trængende, da skulde Faderens Forsörgelse overlades til „hans Frænder", men Sönnen skulde gaae i Skyld for Moderen. Om iövrigt Sön og Datter samtidigen, eller begge Forældre samtidigen have kunnet være pligtige til at gaae i Skyld for samme trængende, maa lades uafgjort.

I de detaillerede Bestemmelser om Skyldtrældommen, som vi nys have anfört, findes kun paa eet Sted — i en Mellemsætning, der kun findes i det arnamagnæanske Haandskrift, og har Udseende af at være senere indskudt, — Börn nævnte ved Siden af Forældre, som dem man skal forsörge ved at underkaste sig Skyldtrældom. Den egentlige Bestemmelse om Forældres Pligt at undergive sig Skyldtrældom for Börnene findes afsondret fra, og bagefter de övrige herhenhörende Bestemmelser, og med umiddelbar Tilföielse af et Alternativ. „Vælge kan man" — saaledes hedder det — „enten at gaae i Skyldtrældom for sine Börn, eller ogsaa sælge dem i Skyldtrældom". Det tilföies der-

[1]) Jvfr. Úmaga-b. c. 11, S. 265, 266; c. 30, S. 292. Trælle havde ingen constant Værdi, hvorimod Spörgsmaalet om deres Værdi i paakommende Tilfælde blev afgjort ved en Kvid. Paa samme Maade bleve vistnok alle Spörgsmaal om Störrelsen af Skyldtrællens Gjeldshæftelse afgjorte, jvfr. Vígsl. c. 108, S. 153, 155; c. 36, S. 70. — [2]) „Har han ikke Formue til Forsörgelsen" — hedder det — „skal han gaae i Gjeldstrældom for sin Moder. Nu er det ikke Moderen, men Faderen, der trænger til Forsörgelse (saaledes bör man udentvivl forstaae Ordene: Nú þarf faðir hans *heldr* framfærslu; ikke: Nu trænger Faderen mere til Forsörgelse, saaledes som Oversætteren og ligeledes vi i den förste Del af denne Afhandling, Annal. for 1849, S. 278 have opfattet Stedet), da skal han gaae i Skyldtrældom for ham"; Úmaga-b. c. 1, S. 232.

efter: „Sit Barn skal hver Mand forsörge her i Landet". Det saaledes anförte, navnligen ogsaa den citerede Bestemmelses Form, gjöre det, i og for sig, ikke lidet sandsynligt, at Forskriften om Forældres Pligt at gaae i Gjældstrældom for Börnene hidrörer fra en senere Periode, noget der ogsaa vinder Bestyrkelse ved at see hen til den, indtil ind i det 11te Aarhundrede stedfindende Skik at udsætte Börnene. Udenfor al Tvivl hæves dette Resultat imidlertid derved, at der gives et Capitel i Fattigbalken (c. 3 S. 236-241)[1], hvor meget nöiagtige Regler gives om Forældrenes Forsörgelsespligt mod Börnene, men uden med eet Ord at antyde, at Forældrene skulle være pligtige at gaae i Skyld for Börnene, hvorimod den der foreskrevne Forsörgelsesmaade stemmer med den, som den trængende, efter de Regler vi nedenfor skulle udvikle, kunde fordre af sin nærmeste eventuelle Arving. Fra en fjernere Periode skriver sig derimod omvendt udentvivl den Skik, at skaffe Barnet Forsörgelse, ved at sælge det som Skyldtræl. Iövrigt stod det til Forældrene, endnu paa en tredie Maade, foruden de tvende allerede nævnte, at sörge for Barnets Subsistents, ved nemlig at sælge det i Arvesalg (selja arfsali)[2].

Den anden af os opstillede Classe af Slægtninge var den trængendes nærmeste eventuelle Arving, samt hans Södskende, uagtet disse i det forhaanden værende Tilfælde ikke maatte være nærmest til at arve. Indholdet af disse Slægtninges Forsörgelsespligt betegnes oftere ved Udtrykket, at de skulle forsörge den trængende ved deres Arbeide, ved deres Haandskraft (með verkum sínum, á handmegni sínn)[3].

[1]) Jvfr. Festa-þ. 23, S. 336, og Annal. f. 1849, S. 260. — [2]) Jvfr. hvad vi i det foregaaende, Annal. f. 1849 S. 278, 279 herom have bemærket. — [3]) See Cap. 1, S. 234, (= c. 27, S. 283), c. 3, S. 237, 240, c. 7, S. 245, 250 jvfr. S. 252; c. 30, S. 292, Kr. R. c. 36, S. 142; jvfr. Úmaga-b. 29, S. 289.

Vi maae her udentvivl skjelne imellem den nærmeste eventuelle Arvings (og Södskendes) Forpligtelse til at modtage den trængende til Forsörgelse i sit Hjem, altsaa til i egentlig Forstand at overtage ham til Forsörgelse, og hans Forpligtelse til iövrigt at gjöre Opoffrelser, for at forskaffe den trængende Slægtning den behörige Forsörgelse, eller bidrage til denne. I förstnævnte Henseende læse vi fölgende Regel [1]: „Ei er en Mand pligtig at modtage (taka við) en trængende, uagtet han er dennes nærmeste eventuelle Arving, med mindre han eier Subsistentsmidler for to Halvaar (2. missera björg), for sig selv og for den trængende, som da bydes ham, samt for dem, han er nærmest eventuel Arving til, og som forinden ere antagne af ham til Forsörgelse". Det vil bemærkes, at man her, ved Bestemmelsen af Formuens Störrelse, ikke tog de Slægtninge, som man ikke var nærmest eventuel Arving efter, med i Beregningen; hvilke fjernere Slægtninge, om de end forinden vare blevne antagne til Forsörgelse, saaledes have maattet vige, naar der ikke var to Halvaars Underholdningsmidler ogsaa for dem. Ligesom den nærmeste eventuelle Arving efter det anförte ikke var pligtig til at modtage den trængende til Forsörgelse i sit Hus, naar han ikke var i Besiddelse af den fastsatte Formue, saaledes gives ligeledes den Regel, at den trængende ikke skal forblive længere til Forsörgelse hos Arvingen, end imedens han er i Besiddelse af Formue nok til Underhold i et Aar, for sig selv og dem, han er nærmest eventuel Arving efter; er der ikke saameget, skulle de „vige bort af hans Formue" (hverfa af fè hans) [2]. Det sees let, at denne Regel staaer i meget nær Forbindelse med den allerede i det foregaaende paapegede Bestemmelse, at den der ikke havde större Formue, end der er tilstrækkeligt til Underhold i et Aar, for ham selv og dem han har at forsörge, kan selv

---

[1]) Cap. 27, S. 283, 284. — [2]) Cap. 28, S. 286.

behandles som trængende [1]. Til disse Regler om Forsörgelsens Overtagelse maa der antages at være seet hen i de ikke faa Steder, hvor Besiddelse af Formue nævnes som Betingelse for Arvingens Forsörgelsespligt, hvilke Steder saaledes naturligen lade sig bringe i Harmoni med Bestemmelserne om Arvingens Pligt at forsörge ved sine Hænders Arbeide, med hvilke samme ved förste Öiekast kunde synes at staae i Strid [2]. Vi skulle nu see, hvorledes Forholdet var, naar den nærmeste eventuelle Arving ikke var i Besiddelse af den lovbestemte Formue til at overtage eller fortsætte Forsörgelsen. I dette Tilfælde blev den trængende bragt til den nærmeste Slægtning, som havde Formue til Forsörgelsen, men den nærmeste eventuelle Arving var da forpligtet til at yde Bidrag til den trængendes Underhold af sin ringe Formue, — forsaavidt man ikke valgte at erklære ham for trængende og dele hans Formue, — samt af sin Arbeidsfortjeneste. Saaledes bestemmes der, at naar de trængende ere „vegne bort af Godset", paa Grund af at der ikke længere er to Halvaars Formue tilbage, da skal der „ydes Bidrag af den tilbageblevne Formue (skal fèit leggja), saalænge der er nogen tilbage af de trængende, som han er nærmest eventuel Arving til" [3]. Paa lige Maade bestemmes der, at naar Arvingen fra först af ikke har Formue til at overtage Forsörgelsen, skal han give et saa stort Bidrag af sin Formue, som han formaaer, til den trængendes Underhold [4]. I Henseende til Bidraget af Arbeidsfortjenesten hedder det [5]: „Har den nærmeste eventuelle Arving ikke Formue til Forsörgelsen (hag til framfœrslu, nemlig til at modtage den trængende), da skal han bidrage af sit Arbeide (leggja til af verkum sínum) alt hvad Naboer

[1]) Cap. 3, S. 238, 241, jvfr. ovenfor S. 126. — [2]) Þingskapa-þ. 20, S. 62, Umaga-b. 7, S. 248, 251; c. 15, S. 269, c. 20, S. 275, c. 25, S. 280; jvfr. c. 7, S. 244, 247, 248, 254, c. 19, S. 273, 274. — [3]) Cap. 28, S. 286. — [4]) Cap. 7, S. 252. — [5]) Cap. 7, S. 250.

vurdere, at han kan afgive udover hvad han behöver til Klæder (er hann má miðla umfram um klæðnað sinn)", d. e. han skal afgive sin hele Arbeidsfortjeneste, undtagen netop hvad han bruger til Klæder [1]. Naar den paagjældende var i Besiddelse af en saa ringe Formue, som forudsat, eller slet ingen, vilde han ofte være Tjenestekarl, hvilket netop ogsaa synes at være forudsat i den anförte Bestemmelse, idet der kun er Tale om Klæder, som den eneste Livsfornödenhed, den paagjældende kunde have at tilfredstille [2]. Tjenestekarlen blev nemlig efter Grágás optaget i Husbondens Hus og erholdt, i Vederlag for sin Tjeneste, Kost samt en vis Lön. Denne Lön var tildels ansat til en vis lovbestemt Störrelse for de forskjellige Aarstider, efter Arbeidets Beskaffenhed, og det gjaldt en Bod af tre Mark saavel for Husbond som Tjenestekarl, naar en höiere Lön blev stipuleret. Her have vi imidlertid den interessante Bestemmelse, at de Tjenestekarle, som have Slægtninge at forsörge (úmagamenn), og som ikke have Formue til at bestride Forsörgelsen, have Ret til at tage en höiere Lön end den lovbestemte, om de ville [3]. Det Bidrag, som den nærmeste eventuelle Arving, ifölge det anförte, havde at afgive til den trængendes Underhold, tilkom det den Slægtning, der i hans Sted maatte overtage Forsörgelsen, at nyde, som en Godtgjörelse for Forsörgelsesomkostningerne. Naar Arvingen havde flere trængende, maatte Bidragene deles imellem dem [4].

Det sees let, at det fremstillede Forhold frembyder en Analogi med Börns og Forældres Pligt at gaae i Skyld for den trængende; i begge Tilfælde blev den trængende overtaget til Forsörgelse af en fjernere Slægtning, der i

---

[1]) Saaledes er dette Sted ogsaa opfattet i den latinske Oversættelse. — [2]) Som Livsfornödenheder nævnes ellers „Mad og Klæder", S. 292, 301; „Mad", S. 234, 293, 284 jvfr. S. 454. — [3]) Þingskapa-þ. c. 56, S. 147-149. — [4]) Jvfr. c. 2, S. 241.

begge Tilfælde kunde fordre, at den nærmest forsörgelsespligtige holdt ham, saa vidt muligt, skadeslös for Forsörgelsesomkostningerne; kun den Grad af Strænghed, hvormed dette Krav i hvert af Tilfældene gjordes gjældende imod de nærmest forsörgelsespligtige Slægtninge, var forskjellig, og Forskjellen var rigtignok ogsaa her væsentlig[1].

Den tredie ovenfor opstillede Classe af Slægtninge, de Frænder, fjernere end Södskende, der ei vare nærmest til at arve den trængende, vare kun pligtige til at forsörge den trængende i sit Hjem ved Hjælp af sin Formue[2]. For at være pligtig til at forsörge udkrævedes Besiddelse af en bestemt Formue[3]. Den Formue, som var Betingelsen for Overtagelsen af Forsörgelsespligten, var, efter begge Haandskrifter, naar den trængende ei var længere ude beslægtet med den paagjeldende, end i den lige Sidelinies 3die Led (næsta brœðra — Næstsödskendebarn)[4], Subsistentsmidler

[1]) B. Einarsson har i Jurid. Tidskr. XXII, S. 348 antaget, at de i förste Grad beslægtedes og de nærmeste eventuelle Arvingers Forsörgelsespligt var af samme Intensitet, at nemlig disse saavelsom hine vare pligtige at underkaste sig Skyldtrældom for den trængende. Rigtigheden af den af os antagne Forskjel imellem Begreberne at framfœra með verkum sínum (á handmegni sínu) og at ganga í skuld fyrir, fölger imidlertid vistnok aldeles bestemt, dels af Sprogbrugen af Ordet verk i Stederne S. 293, 154 155, 156, 73, 234 o. s. v., dels af det ovenanförte Hovedlovsted om Forsörgelse ved Hændersarbeide, c. 7, S. 250, hvor der tales om at bidrage, afgive til den trængendes Underhold, en Activitet, der ei kunde tales om hos den, der tjente som Skyldtræl, og det netop hos selve den, der overtog den trængende til Forsörgelse, dels af Stedet Arfa-þ. 12, S. 205, hvor en Modsætning opstilles mellem dem man skal gaae i Skyldtrældom for, og dem man skal arve, jvfr. S. 197, 287, 288; jvfr. endelig ogsaa S. 237, 240. — [2]) See fornemmelig c. 1, S. 234, c. 2, S. 235, c. 7, S. 244 ff. — [3]) Bestemmelserne herom findes c. 2, S. 235; c. 27, S. 284-286; c. 29, S. 288. — [4]) I Henseende til Slægtskabsberegningen i Grágás see denne Afhandlings förste Del, Annal. f. 1849, S. 281 ff.

for 2 Aar, eller som det hedder, 4 Halvaar, for selve Forsörgeren, hans Kone og for alle de úmagar, som han allerede enten har, ifölge Pligt, antaget til Forsörgelse i sit Hjem[1], eller hvem han aarligen tildeler en Understöttelse af, i det mindste, 6 Alen Vadmel, for derved at undgaae at disse forsörgelsesberettigede maatte blive ganske ude af Stand til at före en selvstændig Subsistents, og ifölge deraf som trængende blive ham paabyrdede til virkelig Forsörgelse[2]. Med Hensyn til dem, der ere fjernere beslægtede med den trængende end Næstsödskendebörn, stemme de to Haandskrifter ikke. Det kongelige Bibliotheks Haandskrift, der giver os den ældre Regel, fordrer Subsistentsmidler for 6 Halvaar, naar den trængende er beslægtet med den paagjældende i den ulige Sidelinies 3die og 4de Led, eller i den lige Sidelinies 4de Led (annara brœðra), og Subsistentsmidler for 8 Halvaar, naar Slægtskabet var i den ulige Sidelinies 4de og 5te Led, eller i den lige Sidelinies 5te Led (þriðia brœðra). Dette var, som det vil erindres, netop den almindelige Slægtskabsgrænde. Med Hensyn til beslægtede i den ulige Sidelinies 4de og 5te Led, og i den lige Sidelinies 5te, bestemmes det derhos,

¹) Foruden Slægtninge indbefattes herunder muligen ogsaa Arvesalgsmænd og frigivne, jvfr. c. 1, S. 232. — ²) Ordret: — dersom han eier mere end 4 Halvaars Subsistentsmidler for sig og sin Kone og alle sine forsörgelsesberettigede (úmagar), til hvis Underhold han anvender 6 Alen Vadmel eller mere om Aaret (á hverjum misserum, egentlig i hver tvende Halvaar tilsammentagne; ikke hvert Halvaar, der vilde heddet: á hverju misseri), af den Grund at de ellers vilde blive ham paabyrdede ifölge Dom eller Edförsel (eiðfœrslu, jvfr. det fölgende)". Efter den ovenfor givne Forklaring skjönnes det let, at der ingen Grund er til, med Michelsen (altnordisch. Armenrecht, S. 30 Not.) og Dahlmann (Gesch. v. Dännemark, II S. 279), af dette Sted at uddrage en Slutning om, hvor billigt det maa have været at leve i Island, eller om Landets, som Michelsen endog udtrykker sig, „fast utrolige" Armod.

at man, om end hin Formuesbetingelse var tilstede, kunde vælge imellem at give 10 Örer (= 60 Alen) om Aaret til den trængendes Forsörgelse, eller at modtage ham. Efter den nyere Regel i den arnamagnæanske codex krævedes Subsistentsmidler for 8 Halvaar, naar Slægtskabet var i den ulige Sidelinies 3die og 4de Led, den lige Sidelinies 4 Led, eller den ulige Sidelinies 4de og 5te Led, og de i sidstnævnte Grad, den ulige Collaterallinies 4de og 5te Led beslægtede, kunde man slippe for at modtage til Forsörgelse, naar man valgte at afgive 10 Örer om Aaret til deres Forsörgelse. Mod de i 5te Led beslægtede havde man ingen Pligter, og Slægtskabsgrændsen var saaledes her sat ved den ulige Sidelinies 4de og 5te Led. Vi ere i det heldige Tilfælde, at kunne med Sandsynlighed paavise den Tid, paa hvilken den nyere Regel er gjort gjældende. Det synes nemlig med temmelig Sikkerhed at kunne sluttes af Kristenr. c. 44, S. 164, jvfr. Festa-þ. c. 3, S. 309, 310, at bemeldte nyere Regel er bleven vedtagen i Biskop Magnus Gissurarsons Tid (1216-1236), samtidigen med de absolute Ægteskabsforbuds Indskrænkning ligeledes til den ulige Sidelinies 4de og 5te Grad [1]. Foruden de tvende Stadier, der saaledes directe frembyde sig for os, turde der iövrigt, efter Udtrykkene i nogle Bestemmelser, være Anledning til at antage, at der i Haandskrifterne desuden findes Spor til endnu et Stadium, ældre end begge de omhandlede, i hvilket Formuesbetingelsen, uden Hensyn til Slægtskabsgraden, har for den hele her om handlede Classe af Frænder, været, uden Forskjel, Subsistentsmidler for 4 Halvaar [2]. Det sees let, at denne ældre Regel staaer i nöieste Conseqvents med det hele övrige System, i hvilket navnlig med Hensyn til den nærmeste eventuelle Arving intet Hensyn

[1]) Jvfr Annal. f. 1849, S. 213. — [2]) See c. 1, S. 234, c. 2, S. 235, c. 27, S. 284; c. 29, S. 288.

findes taget til dennes nærmere eller fjernere Slægtskab med den trængende i det concrete Tilfælde.

Paa de Steder, hvor der mere i Almindelighed handles om Indholdet af Slægtningenes Forsörgelsespligt[1], findes ordentligvis opstillet en Modsætning mellem den trængendes nærmeste eventuelle Arving og hans fjernere Slægtninge, uden at de Slægtninge beröres, der vare pligtige at underkaste sig Skyldtrældom for den trængende. Dette forklares allerede deraf, at denne Forpligtelse maatte betragtes som noget specielt, hvorhos de Personer, hvem Forpligtelsen paahvilede, ofte netop vilde være den trængendes nærmeste eventuelle Arvinger. Den nærmeste eventuelle Arvings Forsörgelsespligt betegnes ofte som den principale, i Modsætning til den fjernere Slægtnings. Saaledes betegnes den nærmeste eventuelle Arving, i Modsætning til den fjernere Slægtning, der paa Grund af Arvingens Uformuenhed har overtaget Forsörgelsen, specielt som den forsörgelsespligtige, som den der „burde præstere Forsörgelsen", og den trængende, der saaledes forsörges af en fjernere Slægtning, hedder ikke dennes úmagi, men Arvingens úmagi; den fjernere Slægtning siges at forsörge „en anden Mands úmagi"[2].

Af to trængende, man ikke begge kunde forsörge, skulde man tage den „nærmest beslægtede"[3], d. e. den man skal arve fremfor en „fjernere" Slægtning, en i 3. Led beslægtet fremfor en i 4., o. s. v. Saa meget mere maatte den fjernere beslægtede staae tilbage, naar den nærmere beslægtede allerede forhen var antagen til Forsörgelse. Hvad fremdeles angaaer det Tilfælde, at en fjernere beslægtet först var antagen til For-

[1]) See navnlig c. 7. — [2]) See t. Ex. c. 25, S. 280, 281, c. 26, S. 283; c. 7, S. 250, 251, o. s. v. Maaskee bör ogsaa Fattigbalkens Begyndelsesord: „sine trængende (úmaga) skal hver Mand her i Landet forsörge" opfattes i Overensstemmelse hermed. — [3]) Cap. 30, S. 291.

sörgelse og en nærmere beslægtet derefter indfandt sig, vil det af det foregaaende sees, at i Collision mellem en tidligere antagen, fjernere beslægtet trængende og den, man er nærmest til at arve, skal hin vige for denne, naar der ikke er Subsistentsmidler for 2 Halvaar for begge [1]; ligeledes have vi seet, at i Collision mellem en saadan forhen overtagen trængende, med hvem man er fjernere beslægtet end som Arving, og en trængende man skal gaae i Skyld for, bör, efter den derom givne Bestemmelse, den förste vige, naar der ikke ere Subsistentsmidler for 4 Halvaar for begge [2]. Det synes imidlertid aldeles klart, at denne sidstnævnte Regel hidrörer fra hin ældre Periode, da Formuesbetingelsen var ansat til en lige Störrelse for alle fjernere Slægtninge end den nærmeste eventuelle Arving, hvorimod vi mangle en Bestemmelse om Forholdet, saaledes som det stillede sig efter de nyere Regler, hvorved Forsörgelsesformuen var forskjelligt ansat for Slægtningene af denne Classe, efter Slægtskabsnærheden. Ligesaalidt have vi nogen Bestemmelse om, hvorledes der skulde forholdes ved Collision mellem flere til bemeldte Classe börende Slægtninge, af forskjellig Slægtskabsgrad. Ogsaa mangle vi Bestemmelser om Collisionen mellem den trængende, hvis nærmeste eventuelle Arving Forsörgeren er og den trængende, som han bör gaae i Skyld for; det er imidlertid klart, at den förstnævnte ialfald har maattet vige, naar ikke 2 Halvaars Subsistentsmidler vare til for begge. Der findes ingen directe Bestemmelser om, hvorledes der forholdtes, naar tvende eller flere, ligenær beslægtede, trængende samtidig meldte sig hos samme Person, uden begge at kunne blive modtagne til Forsörgelse. Hvad de trængende angaaer, med hvem man vare fjernere beslægtet end nærmest Arving, turde det maaskee, efter hvad i andre For-

---

1) See c. 27, S. 283, 284. — 2) See c. 2, S. 235. —

hold fandt Sted, antages, at det ved Lodtrækning er blevet bestemt, hvem af de trængende skulde vige. Med Hensyn til de nærmere Slægtninge var Forholdet simplere. Var der nemlig ikke Subsistentsmidler for 2 Halvaar for samtlige de trængende, som den paagjeldende var nærmest eventuel Arving efter, eller som han skulde gaae i Skyld for, kunde han selv behandles som trængende og maatte ialfald enten af sin Formue og Arbeidsfortjeneste, eller som Skyldtræl yde Bidrag til de flere trængendes Underholdning.

Vi have nu betragtet Hovedprinciperne for Forsörgelsespligtens Udövelse, samt Betingelserne for dens Indtræden for de forskjellige Classer af Slægtninge. Vi skulle nu see, hvorledes Fremgangsmaaden var, naar Forsörgelsespligten skulde bringes til Anvendelse.

Vi have i det foregaaende [1] seet, at som trængende til Fattigforsörgelse ansaaes den, der ikke ved egne Kræfter kunde forskaffe sig Mad og Klæder. Fremdeles have vi seet, at man strax kunde behandle den som trængende, hvis Formue var saa ringe, at det kunde forudsees, at han vilde blive trængende inden, eller naar Aaret var omme [2]. Denne Bestemmelse var af Vigtighed for at redde den ringe tilbageblevne Formue, der ofte kun vilde baade den trængende lidet, men i Forsörgerens Hænder, sammenlagt med dennes Capital, vilde afgive i Frugter et uforholdsmæssigt större Bidrag til Bestridelsen af Forsörgelsesomkostningerne. Paa den anden Side kunde man, saaledes som vi i det foregaaende have antydet [3], undertiden finde det hensigtsmæssigt at tildele en Slægtning, der ellers vilde blive virkeligt trængende, en Understöttelse, hvorved han kunde sættes istand til saa

---

1) S. 126. — 2) De fornödne Skridt i denne Henseende bleve udentvivl foretagne af den deri interesserede Slægtning, eller af Communen. — 3) S. 138.

meget længere at slaae sig igjennem, og hvorved saaledes det Tidspunkt fjernedes, da en formelig Overtagelse af Forsörgelsen maatte finde Sted; Forsörgelsen fremtræder da forsaavidt ikke som Pligt. Naar imidlertid nogen nu blev virkelig trængende, maatte der sörges for, at den nærmeste Frænde, som efter de opstillede Betingelser var pligtig dertil, modtog den trængende til Forsörgelse. Har den trængende för nydt Forsörgelse, vil det være den sidste Forsörger, der i Tilfælde af, at han ei længere kan bestride Underholdningen, vil söge at blive af med den trængende. Dersom han efter et frugteslöst Forsög opgiver sit Forehavende, eller dersom den trængende ikke för er blevet forsörget af nogen, da kan „enhver som vil" foretage de fornödne Handlinger, for at faae ham anbragt hos de forsörgelsespligtige Slægtninge[1]. Ordentligvis var det förste Skridt i saa Henseende en höitidelig, edelig Overleverelsesact, den saakaldte Edförsel (eiðfœrsla, eiðfœring, at eiðfæra, at fœra með eið, at fœra úmaga)[2]. Edföreren havde ikke nödig at bringe den trængende netop til den i Virkeligheden nærmest forsörgelsespligtige, men det var tilstrækkeligt, at han henvendte sig til den, som af den trængendes Slægtninge der i Böigden vilde være den nærmeste til at overtage Forsörgelsen. Han skulde begive sig med den trængende til Slægtningens Hjem; var Slægtningen i Sæterhytten (í seljum) med sin hele Husholdning, skulde den fattige föres didhen; var han beskjæftiget med Arbeide ude, kunde Edförselen skee der, men Edföreren maatte da, dersom den trængende var vanför, bringe ham hjem til Gaarden, for at ikke de arbeidende skulde nödes til at forsömme deres Gjerning; i Tilfælde af Beboernes Modstand, skulde den fattige bringes

---

[1]) Cap. 7, S. 256; c. 8, S. 257; c. 30, S. 291. — [2]) Herom handles fornemmelig i c. 6 og 7 jvfr. c. 8.

saa nær til Gaarden som muligt, og der kunde da Edförselen gaae for sig[1]. Edförsel kunde ogsaa skee paa Althinget, paa Vaarthinget, ved Fiskerboden, ved Skibet, eller Skibsboden, naar den paagjeldende var i Begreb med at reise bort[2]. Edförselen begyndte med en af Edföreren aflagt Ed paa, at han troede, at den paagjeldende var den nærmeste til at modtage den trængende til Forsörgelse, blandt dem, der opholdt sig i samme Böigd: „jeg siger det Gud, at jeg veed ikke nogen anden Mand rettere (rèttara) til at forsörge denne trængende" — her anföres dennes Navn — „af dem som ere inden Böigden (samshèraðs)[3], og have Formue og Midler dertil, end dig N. N". Efter at denne Ed er bleven stadfæstet ved tvende af Edföreren medbragte Mededsmænd (sannaðarmenn), erklærer Edföreren, under Tilkaldelse af Vidner, at han nu herved förer denne trængende til Slægtningen, „til Forsörgelse, Bevaring og Modtagelse i alle Maader", „til Forsörgelse ved hans Formue og Midler (naar det er Arvingen)"; „jeg förer

[1]) Cap. 6, S. 243, 244, c. 7, S. 247. — [2]) Cap. 7, S. 248, 249. — [3]) At Ordet hèrað i denne Sammensætning bör forstaaes paa den angivne Maade, navnlig om det ved Fjelde eller Heder afsondrede District, jvfr. Kaupa-b. 32, S. 432; c. 36, S. 440, troe vi at kunne slutte af c. 7, S. 245 (heima í hèraði). S. 253, og navnlig af S. 256; jvfr. ogsaa c. 10, S. 264, 265. Saadanne Herreder, hvilke her maatte være den naturligste Districtsinddeling, hvor det gjaldt, med ei altfor stor Besværlighed at opnaae et hensigtssvarende Resultat, faldt tildels sammen med Inddelingen i Vaarthingsdistricter, tildels vare de selvfölgelig mindre. Det er muligt at Ordet har Betydningen af et Vaarthingsdistrict i c. 3, S. 239 og 241. Undertiden anvendes iövrigt Ordet hèrað som ensbetydende med Rep, t. Ex. Vígsl. 63, og undertiden i en videre Betydning end nogen af de berörte, t. Ex. Vígsl. 58, hvor hèraðsþing indbefatter baade fjórðungaþing og várþing; see forövrigt Páll Vídalín, Fornyrði íslenzkrar lögb. er Jónsb. nefnist, h. v.

efter Loven og overdrager til dig Ansvaret for ham i alle Maader", saa slutter han[1]. Ligesom der ved denne Act ikke fandt nogen anden Bevisförelse Sted med Hensyn til de tvende Betingelser for den paagjeldendes, om endog kun eventuelle Forsörgelsespligt, end Mededsmændseden, hvormed Handlingen begyndte, saaledes kunde heller ikke den, hvem Edförelsen var skeet til, ved denne Leilighed gjöre nogensomhelst Indsigelse gjeldende. Kun to Ting kunde berettige ham til at lade Edförselen uændset, nemlig naar der slet intet Slægtskab fandt Sted mellem den trængende og ham[2], og for det andet, naar han aldeles intet eiede[3]; i disse Tilfælde „er det, som om den fattige ikke er bleven edfört". Derimod kom det, som det synes, ikke i Betragtning, om der i Virkeligheden var en nærmere Slægtning i Böigden, til hvem Edförselen snarere burde være skeet, eller om den paagjeldende ikke i Virkeligheden maatte være i Besiddelse af saa stor en Formue, som udfordredes til Overtagelsen af Forsörgelsen, og som Mededsmændseden var gaaet ud paa. Hvad angaaer Virkningen af en i Overensstemmelse med det anförte foretagen, retsgyldig Edförsel, da paabyrdedes nu, som det allerede hedder i Edförselsformularen, den pagjeldende Slægtning Ansvaret for den trængende; lod han ham gaae omkring og betle, var Straffen en Bod af tre Mark, og döde den fattige ude under aaben Himmel, fordi Slægtningen ikke sörgede for ham, straffedes han med Landsforvisning; men Edföreren havde ogsaa, i Tilfælde af Slægtningens Vægring ved at modtage den trængende, Ret til at tage den fattige hjem med, og senere, foruden tre Marks Boden, affordre ham dobbelte Underholdspenge (tvennar fúlgur)[4]. Hvad dernæst angaaer den trængendes fremtidige Forsörgelse,

[1]) Cap. 7, S. 244, 245. — [2]) Cap. 7, S. 247, jvfr. S. 246. — [3]) Saaledes synes Stederne c. 2, S. 236, c. 7, S. 247[13], sammenholdt med S. 249 at burde forstaaes. — [4]) Cap. 7, S. 247, 248.

da kunde det træffe sig, at den paagjeldende Slægtning, til hvem den fattige var bleven edfört, i Virkeligheden netop var den, der i det forhaanden værende Tilfælde havde at overtage Forsörgelsen. I saa Fald var ved den stedfundne Edförsel hele Sagen afgjort, den trængende var jo da kommen til sin rette Forsörger; dersom denne ikke var den trængendes nærmeste eventuelle Arving, kunde han da i det höieste fordre Bidrag af Arvingen; var der en Slægtning i förste Grad, kunde han skyldfæste denne. Naar derimod den Slægtning, til hvem Edförslen var skeet, enten ikke var i Besiddelse af Formuesbetingelsen for at overtage Forsörgelsen, eller dersom der gaves andre nærmere Slægtninge, hvem det tilkom, fremfor ham, at overtage Forsörgelsesbyrden, saa var det nu hans Sag, at söge at blive af med den trængende. Dette kunde imidlertid ikke skee ved Edförsel, men maatte iværksættes ved formelig Sagsanlæggelse, ved „Dom"[1]. Iövrigt kunde ogsaa en saadan Fattigsag (úmagasök) anlægges uden foregaaende Edförsel, af den, der interesserede sig for at see den trængende bragt til sin Forsörger; naar denne da opgav Forehavendet, eller naar ingen var særlig interesseret i Sagen, kunde enhver, der vilde, anlægge Fattigsagen [2]. Blev den nærmere Slægtning frifunden, anlagde man öieblikkelig Sag mod den fjernere o. s. v., og saaledes kunde en Række Fattigsager blive anlagte i Anledning af een trængende paa samme Thing[3]. I Regelen anlagde man först Sag mod den nærmeste eventuelle Arving, men man kunde ogsaa strax anlægge Sagen imod en fjernere Slægtning, naar man ikke vidste,

---

[1]) Cap. 7, S. 249. — [2]) Cap. 7, S. 256, c. 8, S. 257, c. 30, S. 291. — [3]) Jvfr. þingskapa-þ. 2, S. 23, jvfr. S. 18. Om Procesmaaden i Fattigsager handles fornemmelig c. 7, S. 251-257, c. 8, S. 257, c. 30, S. 291, Þingskapa-þ. 20, S. 62, 63.

hvem der var nærmest eventuel Arving, eller ikke vidste, om den trængende hos ham vilde kunde finde Forsörgelse[1]. Under Fattigsagen havde Sagsögeren, dersom den trængende var bleven edfört til ham, ved Kvid at före Beviset for at han ikke var i Besiddelse af den lovbestemte Formue, forsaavidt han herpaa byggede sin Paastand; dernæst skulde han angive Beskaffenheden af Slægtskabet mellem den sagsögte og den trængende, hvorfor Beviset blev fört ved Sagsögerens ved to Mededsmænd stadfæstede Ed. Derefter tog Modparten til Gjenmæle. Den ene Indsigelse (vörn), Modparten kunde fremsætte, var, at han ikke var i Besidelse af den lovbestemte Formuesbetingelse for at overtage Forsörgelsen; herfor förtes Beviset ved Kvid. Den anden Indsigelse var, at der fandtes en nærmere beslægtet, som havde den lovbestemte Formue; i dette Tilfælde blev den förste Sag udsat, i det den sagsögte, ikke Sagsögeren, nu anlagde Sögsmaal imod den, der saaledes formentlig var nærmere forpligtet til at overtage Forsörgelsen, og först naar dette Forsög glippede, faldt der da Dom i den förste Sag. Var den sagsögte ikke paa Thinge, og fremtraadte der ingen frivilligen til hans Forsvar, var Sagsögeren pligtig til selv at lade Kviden give Udsagn, om Formuesbetingelsen var tilstede[2]. Sagsögeren havde maaskee medtaget den fattige til Thinge, og efter at Dommen nu var falden, kunde han da före den trængende til den dömtes Bod, eller, naar den dömte ikke var paa Thinge, til den Bod, hvor hans Repsfæller (hreppsmenn) i störst Antal opholdt sig, hvis Sag det da blev efter Hjemkomsten at besörge den trængende bragt til Forsörgelsesstedet[3]. Naar den trængende derimod ikke var blevet medbragt til Thinge, skjelnedes der imellem, om

[1]) Úmaga-b. 30, S. 290, 291, Þingsk.-þ. 20, S. 62, 63. Disse to Steder stemme iövrigt ikke ganske overens. — [2]) Cap. 7, S. 249, 253, ff. — [3]) Cap. 8, S. 260.

den dömte hörte til samme Fjerding, som den, hos hvem den trængende havde Ophold, eller til en anden Fjerding. I förste Tilfælde maatte den, hos hvem den fattige hidtil havde haft Ophold, före ham til den dömte; og naar denne vægrede sig ved at modtage den trængende og lod ham gaae omkring og betle, var Straffen Landsforvisning. I sidste Tilfælde skulde den dömte afhente den trængende, i det seneste naar „8 (cod. reg. 6) Uger leve af Sommeren" (d. e. ere tilbage af Sommeren; i August Maaned), eller i modsat Fald betale dobbelte Underholdspenge samt en Bod af tre Mark, og indfandt han sig heller ikke det följgende Aar for at afhente den trængende, var Straffen Landsforviisning, hvilken Straf ogsaa indtraadte allerede det förste Aar, naar hans Forsömmelse var Aarsag i at den fattige maatte gaae omkring og betle[1].

Vi have anfört disse Bestemmelser om Edförsel og Fattigsager i deres Almindelighed, uden at tage Hensyn til den Forskjel, der ogsaa her, som i saa godt som alle til Forsörgelsesmaterien hörende Forhold, fandt Sted mellem den trængendes nærmeste eventuelle Arving (samt Börn, Forældre og Södskende), og fjernere Slægtninge. Vi skulle nu beröre Afvigelserne for disse nærmere Slægtninge. Disse Slægtninge vare pligtige til, uden forudgaaet Edförsel, lige saasnart den vedkommende blev trængende, at overtage Forsörgelsen; forsömte de denne Pligt, og lode den fattige gaae omkring og betle, straffedes de med tre Marks Boden, dog under den Betingelse, at de vare i Besiddelse af den lovbestemte Formuesbetingelse for at være pligtige til at overtage Forsörgelsespligten (Subsistentsmidler for 2 Halvaar)[2]. Til den nærmeste eventuelle Arving kunde den trængende overleveres uden formelig

---

[1]) Cap. 8, S. 258–260. — [2]) Cap. 1, S. 232, 234.

Edförsel, blot under Tilkaldelse af Vidner[1], ligesom derhos Overleverelsen til ham var retsgyldig, om han end var ganske blottet for Formue[2], men hans Repsfæller skulde da assistere ham med at blive af med den trængende igjen. Endelig blev under Fattigsagen Beviset for at den paagjeldende var nærmest eventuel Arving fört, ikke ved Mededsmændsed, men ved Kvid[3]. De tre sidstanförte Bestemmelser nævne kun den nærmeste eventuelle Arving, men det kan vistnok uden Dristighed antages, at disse Regler ligeledes have været gjeldende med Hensyn til den trængendes Börn, Forældre og Södskende[4].

Vi have endnu at tilföie den Bestemmelse, at man ikke var pligtig til, ifölge Edförsel, at modtage flere trængende „i mellem to Althinge" (d. e. et Aar) af een og samme Familielinie (knèrunnr), end een; de övrige skulde edföres til andre fjernere Slægtninge, som da ved Sögsmaal maatte see hin tilpligtet at overtage Forsörgelsen[5]. En analog Bestemmelse findes i Henseende til Fattigsager. Man kunde nemlig ikke paa eet Thing dömmes til at antage flere end tre trængende, af een og samme Familielinie[6]. Det er vistnok sandsynligt, at disse Bestemmelser, hvorved man saaledes bestræbte sig for, ikke at gaae den enkelte for nær, kun have været gjeldende for fjernere Slægtninge, ikke for den nærmeste eventuelle Arving.

Vi have seet, at Spörgsmaalet om den vedkommende var i Besiddelse af det Formuesbelöb, som var den lov-

---

1) Cap. 7, S. 248, jvfr. c. 5, S. 243; c. 30, S. 292. At desuagtet Edförsel undertiden er bleven anvendt i Forhold til den nærmeste eventuelle Arving sees af c. 7, S. 249, og S. 245 (handmegn). — 2) Saaledes synes det naturligst at forstaae Stedet c. 7, S. 248, sammenholdt med c. 2, S. 236, c. 7, S. 247, samt med S. 244, jvfr. S. 249. — 3) Þingsk.-þ. 20, S. 62, 63; c. 7, S. 251, 252. — 4) See ovenfor S. 140. — 5) Cap. 7, S. 250. — 6) Cap. 30 S. 291.

bestemte Betingelse for Forsörgelsespligten, afgjordes ved Kvid. Denne Kvid bestod af fem Nabobönder af den, hvis Formuenhed der var Spörgsmaal om [1]. Paa nogle Steder betegnes dette ved, at disse Nabobönder skulde vurdere hans Formue (virða fè til úmagabjargar) [2]. Om Fremgangsmaaden ved denne Ansættelse af Formuen have vi fölgende Sted [3]: „Lige saa nöie skal Formuen vurderes til Fattigforsörgelse, som til Tiende; alt skal regnes med, undtagen Foraarslevninger i Husholdningen eller Landbruget (búsafleifar [4]), og Hverdagsgangklæder, samt tilsvarende Nat- (og Senge-) Klæder (nætrbjörg í klæðnaði), for dem, han har at forsörge". Hvad angaaer Vurderingen af Formue til Tiende, hvortil der henvises, da var, foruden búsafleifar, fra saadan Vurdering ikkun undtaget [5] hvad der allerede er givet til gudeligt Brug — hvilket iövrigt fulgte af sig selv —, Godord, „thi det er Vælde, ikke Formue", samt Præsternes Böger og Messeklæder, eller andre Ting, som de anvendte i sit Embede. Vigtigere var det, at Tiende kun beregnedes af den gjeldfri Formue [6], hvad der selvfölgelig ligeledes har været Regelen ved Beregningen af Forsörgelsesformuen; foröverigt skulde alt vurderes til Tiende: „Jord og Lösöre". Ved Vurdering til Tiende havde Tiendeyderen selv edelig at opgive og vurdere sine Formuesdele, og hans Opgivende var gyldigt, saalænge der ikke förtes Bevis for at han havde beregnet sin Formue i det mindste en Fjerdedel for lavt [7]. Denne Ansættelsesmaade har imidlertid efter Udtrykkene i det citerede Sted af Úmaga-b., neppe været gjældende ved Beregningen af Forsörgelsesformuen.

---

[1]) See Þingsk.-Þ. 20, S. 62, Úm.-b. 7, S. 252 ff. — [2]) Jvfr. i det hele Úm.-b. 34, S. 299; c. 2, S. 235, c. 27, S. 284; c. 7, S. 250, 252 ff. — [3]) Úm.-b. 34, S. 299. — [4]) Jvfr. Kr. R. c. 36, S. 142. — [5]) Kr. R. c. 36, S. 142. — [6]) Sst. og c. 37, S. 144. — [7]) Sst. c. 37, S. 144, 146.

Hvad forövrigt angaaer Ansættelsen af det Formuesbelöb, der skulde ansees tilstrækkeligt til Underhold for et Aar for en trængende findes i Bestemmelserne om Beregningen af de Slægtninges Midler, der ere fjernere end den nærmeste eventuelle Arving, den Regel, at der skal beregnes fuldt Forsörgelsesbelöb (fúlga) for hver úmagi, hver forsörgelsesberettiget, „naar der (blot) mangler noget i, at han kan arbeide for sin Mad"[1]. I Overensstemmelse hermed maa udentvivl forstaaes fölgende Bestemmelse: „Fulde trængende skal man regne alle (d. e alle trængende) for, om det end ikke er saa" (fulla úmaga skal alla telja, þótt eigi sè svá)[2]. Til de fjernere Slægtninges „trængende" (úmagar), som der efter den dem givne Bestemmelse, skulde beregnes 4 Halvaars Subsistentsmidler for, henregnedes fremdeles udentvivl som „fuld" trængende, saaledes som vi i det foregaaende[3] have seet, den man vel endnu ikke havde antaget til Forsörgelse, men hvem man frivilligen aarlig tildelte en Understöttelse af i det mindste 6 Alen, for derved at undgaae strax at maatte overtage hans Forsörgelse. Det er vistnok sandsynligt, at de anförte Bestemmelser om Beregningen af Forsörgelsesformuen ogsaa have været gjældende med Hensyn til den trængendes nærmeste eventuelle Arving samt Börn, Forældre og Södskende, og at saaledes Forsörgelsesbelöbet ogsaa her er blevet ansat lige höit for alle de trængende, der skulde overtages til Forsörgelse af den enkelte Mand. Det kan vistnok antages som en Selvfölge, at der om Störrelsen af det aarlige Forsörgelsesbelöb for en trængende har dannet sig en mere eller mindre almindelig, efter de locale Forhold forskjellig Anskuelse, hvilken Nabobönderne da vel have fulgt. Jónsbók, der, med Modificationer, og navnlig Formildelser i de strengere Forskrifter, har optaget endel Bestemmelser

---

[1]) Úm.-b. 1, S. 234; jvfr. Jónsb. Framf.-b. c. 1. — [2]) Cap. 27, S. 285, c. 29, S. 288, Not. 3. — [3]) S. 138.

af Grágás om Forsörgelsesforholdet, fastsætter det aarlige Forsörgelsesbelöb for en trængende til en fast, uforanderlig Störrelse, nemlig 3½ Hundrede (420 Alen) for et Mandfolk, 2½ Hundrede (300 Alen) for et Fruentimmer, om Aaret [1]. Det er imidlertid meget tvivlsomt, om disse Störrelser kunne tjene til sikker Veiledning ved Spörgsmaalet om Forsörgelsesbelöbets sandsynlige Störrelse i Fristatens Tid [2].

Naar flere Slægtninge i samme Grad (t. Ex. flere Brödre, flere Brodersönner) havde at forsörge en enkelt eller flere trængende, maatte der opstaae Spörgsmaal om, hvorledes Byrden skulde fordeles [3]. Der skjelnedes her imellem, om der kun var en enkelt trængende, eller om der vare flere saadanne. I sidstnævnte Tilfælde bleve — naar saadant, efter Forholdet mellem de trængendes og forsörgelsespligtiges Antal, lod sig gjöre — de trængende, i Reglen, og vel navnlig naar de forsörgelsespligtige hörte til forskjellige Fjerdinger [4], fordelte mellem de forsörgelsespligtige, saaledes at hver af disse modtog en eller flere af de trængende til fremtidig Forsörgelse for bestandig, idet nemlig Forsörgelsen i Tilfælde af hans Död eller Uformuenhed, gik over paa hans Æt eller Linie; denne Fordeling benævnedes Fordeling imellem Ætter (at skipta í ættir); döde da t. Ex. den trængende, var det Ættens Fordel, blev han endnu mere arbeidsudygtig og fölgelig Forsörgelsen byrdefuldere end för, blev det Ættens Skade. Naar den trængende var et Barn, blev det dog kun i den Æt, som det var blevet tildelt, indtil det 16de Aar, Forsörgelsesalderens Ophör, da skulde det bringes til dets nærmeste Frænde. Fordelingen kunde foranstaltes af enhver,

---

[1]) Framf.-b. c. 1. — [2]) Jvfr. med Hensyn til dette Spörgsmaal Úm.-b 27, S. 285, 286, c. 34, S. 300, Festa-þ. 12, S. 323. — [3]) Bestemmelserne herom findes i Úm.-b. c. 3, S. 237 ff., c. 4, 5, 10, 12, 30, S. 291, cfr. c. 2, S. 235. — [4]) Cap. 10, jvfr. c. 3, S. 237, 238.

som havde Interesse deri, eller endog af enhver, der vilde, enhver uvedkommende[1], og den iværksattes ved 5 Nabobönder af den, der lod Fordelingen foretage. Naar Fordelingen fandt Sted samtidigen med, at den hidtidige Forsörger, paa Grund af at han ikke havde större Formue end til 2 Halvaar, selv blev erklæret for trængende, skulde, efter den derom givne Bestemmelse, ogsaa den tilbageblevne Formue deles med de trængende (hvilket dog utvivlsomt kun har Hensyn til dem af de trængende, som den hidtidige Forsörger var nærmest eventuel Arving til); med hver af disse fordeltes da vel en lige saa stor Del af Formuen, som med selve den hidtidige Forsörger, som Bidrag til den fremtidige Forsörgelse[2]. I det andet ovenanförte Tilfælde, hvor der kun var een trængende[3], fandt en Alterneren Sted mellem de flere forsörgelsespligtige; hörte de alle til samme Fjerding, skulde hver af dem have den trængende efter Omgang en Gang om Aaret men hverken længere eller kortere Tid, d. e. Aaret inddeltes i netop lige saa mange Dele, som der vare Forsörgere; hörte de til forskjellige Fjerdinger, skulde den trængende opholde sig „2 Halvaar eller længere Tid" ad Gangen hos

[1]) Cap. 4, S. 242. Denne forudsættes da vel samtidigen at erklære selve den hidtidige Forsörger for trængende, i Overensstemmelse med c. 3, S. 241. — [2]) Cap. 3. S. 241. Det er muligt, at Bestemmelsen i dette Sted kun angaaer Ægtefæller og deres Börn, men den slutter sig da ialfald til den ældre Regel om Forældrenes Forsörgelsespligt mod Börnene, hvorefter Forældrenes Forsörgelsespligt var af samme Intensitet, som den nærmeste eventuelle Arvings, jvfr. c. 3, S. 237, 239, samt ovenfor S. 132, 133. Ialfald haves en lignende, kun uvæsentlig forskjellig Regel om den nærmeste eventuelle Arvings Forsörgelsespligt i c. 28, S. 286. Med Hensyn til de fremstillede Regler om Fordeling imellem Ætter, see c. 3, S. 237, 238, samt det anförte Sted S. 241, c. 5, S. 243, c. 10, S. 264. — [3]) See c. 3, S. 238, c. 4, S. 241, 242, c. 5, S. 242, 243, c. 10, S. 264, 265, c. 12, S. 266, c. 30, S. 292.

hver af dem. Fem Nabobönder havde at fastsætte Forsörgelsestiden for hver enkelt, samt ved Lodkastning at bestemme „hvem der skulde have den fattige först, hvem dernæst og hvem sidst". Ogsaa denne Act benævnedes at fordele trængende (at skipta úmögum), Den, som foranledigede Fordelingen, havde ved Edförsel at overlevere den fattige til den, der först skulde modtage ham, men senere kunde Overleverelsen fra den ene Slægtning til den anden simpelthen skee under Tilkaldelse af Vidner. Edförsel var ikke engang fornöden förste Gang, naar den, som foranledigede Fordelingen, selv var en af de forsörgelsespligtige, og den trængende först var bleven edfört til ham. Træffer det sig at den trængende, hvis Forsörgere höre til forskjellige Fjerdinger, er saa vanför, at han ikke kan reise „imellem Herreder" — dette ansaaes han for, naar han ikke kunde reise fulde Dagsreiser[1] — da skal den Slægtning, der boer i Fjerdingen, overtage Forsörgelsen for bestandig (at alda öðli), for en ved Naboers Vurdering fastsat Sum, men finder da den Slægtning, der boer udenfjerdings, Vurderingssummen for höi, da har denne Slægtning Ret til at afhente den trængende og selv beholde ham for den fastsatte Godtgjörelse. Det sees let, at dette Arrangement indeholdt en Hazard, eftersom den fattige levede kortere eller længere end der kunde formodes; i denne Henseende bestemmes der imidlertid, at, naar den trængende döer meget snart (brálla), skal en forholdsmæssig Del af Vurderingssummen tilbagebetales til de övrige Slægtninge. En lignende Overtagelse at alda öðli fandt iövrigt ogsaa Sted[2], naar den ene af to forsörgelsespligtige vilde reise bort af Landet, i hvilket Tilfælde den trængende skulde antages til Forsörgelse for bestandig af den, der

---

[1]) Jvfr. Þingsk.-þ. 15, S. 48 Vígsl. 26, S. 44. — [2]) Cap. 12, S. 266.

blev tilbage. Dersom de da begge[1] fik Lyst til for den ansatte Vurderingssum at overtage Forsörgelsen, kastedes der Lod. Vi maae endnu tilföie, at ogsaa flere trængende kunde komme til at blive underholdte efter Omgang af flere forsörgelsespligtige, nemlig naar Fordeling imellem Ætter ei fandt Sted; om den Maade hvorpaa Alterneringen i dette Tilfælde af Nabobönderne er bleven arrangeret, findes derimod intet bestemt. Med Hensyn til de trængende, som man saaledes kun for en Del, i Forening med andre lige nære Slægtninge, havde at forsörge, bestemmes der, at saadanne trængende, ved Ansættelsen af den enkelte Slægtnings Forsörgelsesformne, kun skulle tages med i Beregning, efter den Quotadel af Forsörgelsesbyrden, som paahvilede den paagjeldende[2].

Vi have seet, at naar den nærmeste Slægtning, navnlig den nærmeste eventuelle Arving eller de man skulle gaae i Skyld for, ikke var i Besiddelse af den lovbestemte Formue for at overtage eller fortsætte Forsörgelsen, gik Forsörgelsen over paa den efter ham nærmeste Slægtning, og naar denne ikke var i Besiddelse af den bestemte Formue, da over paa den endnu en Grad fjernere, o. s. v. Det fastholdes imidlertid her med megen Consekvents, at den fjernere Slægtnings Forsörgelsespligt ene og alene er subsidiær, og kun paahviler ham paa Grund af den nærmere Slægtnings Uformuenhed. Træffer det sig saaledes, at en af de forhen uformuende Slægtninge, der staae den trængende nærmere end den Slægtning, der har maattet overtage Forsörgelsen, senere kommer i Besiddelse af det Formues-

---

[1]) Efter cod. reg.: Nú vilja þeir báðir hèr á landi hafa ómagann, hvilken Læsemaade er fulgt i den latinske Oversættelse, uden dog at være anfört blandt Varianterne. I cod. arnam.: Nú vilja þeir *eigi* báðir o. s. v.; maaskee, skjöndt noget tvungent: Nu vil ingen af dem o. s. v. — [2]) Cap. 2, S. 285 (= c. 27, S. 285).

belöb, som var Betingelsen for Overtagelsen af Forsörgelsen, saa er det nu denne Slægtnings Pligt at overtage Forsörgelsesbyrden. Denne Regel gjaldt ikke blot i Forholdet mellem den nærmeste eventuelle Arving, og den, der i hans Sted maatte modtage den trængende, men ogsaa i Forholdet mellem tvende Slægtninge, af hvilke ingen var den trængendes nærmeste eventuelle Arving. Det sees let, at ligesom den trængende, i Tilfælde af at Slægtningene successivt bleve uformuende, kunde komme til at gaae bestandigt over fra den nærmere Slægtning til den fjernere og successivt blive forsörget af en Række bestandigt fjernere Slægtninge, saaledes kunde det ifölge det anförte ogsaa træffe sig, at den trængende omvendt successive kunde komme til at blive forsörget af flere bestandigt nærmere Slægtninge.

I Forbindelse med den nysanförte Regel om de trængendes Oprykning fra de fjernere til de nærmere Slægtninge stode Reglerne om Forsörgerens Krav paa en Refusion eller Erstatning for de hafte Forsörgelsesomkostninger. Den Slægtning, der ifölge Pligt [1], uden at være nærmest eventuel Arving, har forsörget den trængende, kan, naar den nærmeste eventuelle Arving bliver formuende nok dertil, affordre ham et ligesaa stort Belöb uden Renter, som han har anvendt til Forsörgelsen [2]. Denne Erstatning benævnes fóstrlaun, Fostringslön, forsaavidt der er Tale om Forsörgelse af Börn eller unge Mennesker [3]. Ogsaa naar den nærmeste eventuelle Arving kom i det Tilfælde

---

[1]) Cap. 25, S. 280, 281. Iövrigt kunde den, der, uden saaledes at være pligtig dertil (skyldr, lögskyldr til), forsörgede en trængende, erhverve et lignende Erstatningskrav, naar han forkyndte for sine Nabobönder, at det var hans Agt at gjöre et sligt Krav gjældende. — [2]) Cap. 7, S. 250, 251, c. 25, S. 280, c. 26, S. 283, jvfr. c. 30, S. 290. — [3]) Cap. 24, S. 279, Overskriften; c. 25, S. 280-82.

at skulle modtage Böder for den trængendes eller forsörgedes Drab (vígsbætr), eller for Leiermaal, begaaet med den trængende eller forsörgede Kvinde, (rèttarfar, gjöld um konu), saa tilfaldt disse Böder den fjernere Slægtning i Erstatning for Forsörgelsesomkostningerne[1]. Efter en nyere Regel, som ogsaa i Capiteloverskriften i cod. arnam. angives at være et nýmæli[2], var dog Retten til at affordre den nærmeste eventuelle Arving Erstatning for Forsörgelsesomkostninger indskrænket, saaledes, at et sligt Krav ikke kunde gjöres gjældende, naar han var fjernere beslægtet med den trængende, end Mosters Sön (systrungr).

Det omhandlede Erstatningskrav tilkom, som bemærket, den fjernere Slægtning imod den nærmeste eventuelle Arving; dersom nu to eller flere fjernere Slægtninge successive havde forsörget den trængende, maa det da vel antages, at disse begge eller alle have kunnet fordre Erstatning hos Arvingen. Derimod fandt et saadant Erstatningskrav ikke Sted i Forholdet mellem tvende Slægtninge, af hvilke ingen var nærmest eventuel Arving til den trængende, om end den ene var nærmere beslægtet med den trængende, end den anden; den nærmere af disse tvende Slægtninge var kun som ovenfor udviklet, pligtig til, naar han i sin Tid erhvervede Formue, at befrie den fjernere Slægtning for den fremtidige Forsörgelsesbyrde ved at aflöse ham, men ingensinde til at holde ham skadeslös for hans hafte Omkostninger[3].

Ved Siden af dette Erstatningskrav imod den trængendes nærmeste eventuelle Arving, havde Forsörgeren ogsaa et lignende Krav imod den trængende eller forsörgede. Naar den trængende i Forsörgelsestiden erhvervede nogen Formue

[1]) Cap. 23, S. 278, c. 25, S. 280-282, c. 26, S. 283. — [2]) Cap. 26, S. 282 Bestemmelsen findes ogsaa i cod. reg. men uden Angivelse af at være nýmæli. — [3]) Cap. 7, S. 251, c. 25, S. 281 jvf. sst. S. 280.

eller naar der tilfaldt ham Böder, skulde det saaledes erhvervede först anvendes til at dække de i Anledning af ham allerede hafte Forsörgelsesomkostninger, og kun hvad der var tilovers, til hans fremtidige Underhold. Denne Regel var navnlig af Vigtighed, naar den trængende var et Barn; ved Forsörgelsesalderens Ophör, det 16de Aar, skulde nemlig den trængende bringes til den nærmeste Slægtning, forsaavidt denne ikke netop maatte være den hidtidige Forsörger, og saaledes kom da ofte den inden det 16de Aar vundne Formue alene den tidligere Forsörger, ikke den senere, tilgode [1]. Forsaavidt vare uden tvivl Reglerne lige for enhversomhelst Slægtning, hos hvem den trængende blev forsörget, være sig den trængendes nærmeste eventuelle Arving eller en fjernere Slægtning. Anderledes vare Reglerne om den Formue, som den trængende erhvervede, efterat Forsörgelsen var ophört. Den fjernere Slægtning, som havde forsörget den forhenværende trængende, kunde i dette Tilfælde gjöre et Erstatningskrav gjældende imod den forsörgede [2]. Derimod tilkom et saadant Krav ingensinde den nærmeste eventuelle Arving [3]. Naar Forsörgeren „ikke vilde" fordre Erstatningen i den forsörgedes levende Live, kunde han ikke fordre den efter hans Död af Arven efter ham [4]. Af Modsætningen til denne Bestemmelse synes at fölge, at naar der ingen Renunciation var skeet, har Erstatningen ogsaa kunnet gjöres gjældende i Boet efter den trængende. Herved synes tillige i det væsentlige at være besvaret det i Lovbogen ikke afhandlede Spörgsmaal, om Erstatningskravet mod den nærmeste eventuelle Arving har kunnet gjöres gjældende ogsaa efter at han var bleven virkelig Arving, d. e. efter den forsörgedes Död, hvilket saaledes maa antages.

---

[1]) Cap. 24, S. 279. — [2]) Cap. 7, S. 250, 251, c. 24, S. 279, 280, c. 26, S. 282. — [3]) Cap. 24, S. 279. — [4]) Cap. 7, S. 251.

De omhandlede Erstatningskrav mod den trængende eller hans nærmeste eventuelle Arving kunde reises ikke alene af Forsörgeren selv, men ogsaa, efter dennes Död, af hans Arvinger[1]. Ved den ovennævnte nyere Regel[2], i hvis Fölge Erstatningsfordringen mod den trængendes nærmeste eventuelle Arving bortfaldt, naar han var fjernere beslægtet med den trængende, end Mosters Sön (systrungr), er det ligeledes fastsat, at Erstatningskravet kun kan gjöres gjældende efter Forsörgerens Död af dennes Arving, naar Arvingen ei har været fjernere beslægtet med Forsörgeren end systrungr. Som yderligere Betingelse tilföies derhos at den, der fordrer Erstatningen, maa „have været Arving, paa den Tid da Forsörgeren döde"[3]. Ved denne noget uklare Bestemmelse kan der maaskee antages at være seet hen til det Tilfælde, hvor rette Arving enten i længere Tid efter Arvefaldet undlod at indfinde sig for at tage Arven i Besiddelse, og som Fölge heraf den efter Arvingen nærmeste Slægtning til den afdöde midlertidigen, som Besidder af Godset, optraadte som factisk Arving, eller til det Tilfælde, hvor rette Arving efter Arvefaldet döde eller blev borte, uden at Efterretninger havdes om ham, og atter hans Arving, der da kunde være netop den, der midlertidigen havde taget Arven i Besiddelse, erhvervede Arvegodset[4]. Denne Forklaring turde vinde Bestyrkelse ved at sammenholdes med en Bestemmelse i det næstforegaaende Cap. 25, hvor det, med Hensyn til det Erstatningskrav, der kunde reises mod den nærmeste eventuelle Arving i det Tilfælde, at der faldt

---

1) Cap. 24, S. 279, c. 25, S. 282, c. 26, S. 282. — 2) Cap. 26, S. 282, 283. — 3) Saaledes synes man at burde opfatte Ordene i det i Not. 2 citerede Sted: ef sá var þá erfingi, er hinn dó, er fram hafði fœrt. I Oversættelsen er Stedet opfattet anderledes. — 4) Jvfr. vor Fremstilling af disse Forhold i det foregaaende, Annal. f. 1849, S. 317-321.

Böder i Anledning af den trængende, hedder, at dersom Forsörgeren, paa den Tid, da Böderne falde, er död, og hans Arving er udenlands, da bör den gjöre Erstatnings-Kravet gjældende, „som er nærmest til Arven", hvorved utvivlsomt sigtes til den, der i Tilfælde af den fraværende Arvings Död eller Borteblivelse kunde vente at erhverve Arven. Sandsynligviis har hin i c. 25 givne Regel om Erstatningskravet mod den trængendes Arving i en ældre Periode været gjældende ogsaa for Erstatningskravet mod den trængende selv, men er da for dette sidstnævntes Vedkommende forandret ved den nyere Bestemmelse i c. 26.

Foruden det Middel, som de omhandlede Erstatningskrav fremböd Forsörgeren til at holde sig skadeslös for de hafte Forsörgelsesomkostninger, kunde han imidlertid, ved Siden deraf, anvende et endnu stærkere Middel til Opnaaelsen af dette Öiemed, idet han nemlig havde i sin Magt at erklære den trængende for sin Skyldtræl, hvilket da havde den Virkning at denne maatte arbeide hos ham, indtil Gjelden for Forsörgelsesomkostningerne var aftjent. „Naar en trængende kommer til en Mand til Forsörgelse — hedder det — „da har han Ret til at paalægge den trængende Lov-Skyld, og kundgjöre det for sine fem Nabo-bönder samt paa Thinge, og nedlægge Forbud imod at nogen huser ham, men han skal ikke paalægge ham större Skyld, end han er værd (d. e. end han vilde have været værd, dersom han var virkelig Træl)"[1]. Det maa bemærkes, at det anförte Sted er det eneste, hvor Skyldtrældom for Forsörgelsesomkostninger omhandles, at dette Sted ikke findes i cod. reg., og at det i cod. arnam. har faaet Plads i et af de sidste Capitler i Balken, samt i Række med flere Smaabestemmelser af forskjelligt Indhold, og at saaledes vistnok noget taler for, at Bestemmelsen

---

[1]) Cap. 30, S. 292; jvfr. ovenfor S. 131, 132.

er bleven til i en sildigere Periode. Efter Analogien af de övrige herhid hörende Bestemmelser maa det antages for afgjort, at Bestemmelsen ikkun er givet til Gunst for den fjernere Slægtning, ikke for den nærmeste eventuelle Arving. Endelig fölger det, hvad vel fortjener at bemærkes, af Ordene i det citerede Sted, at Skyldtrældommen skulde paalægges under Forsörgelsestiden, og det endog, som det synes, lige saa snart som Forsörgelsen var overtaget [1].

Det sees let, at Reglerne om den nærmeste eventuelle Arvings Forpligtelse til, naar han i sin Tid erhvervede Formue, at erstatte den fjernere Slægtning hans Forsörgelsesomkostninger staae i nöie Harmoni med hans Forpligtelse til under Forsörgelsestiden at afgive Bidrag til den af en fjernere Slægtning overtagne trængendes Underhold. Kun synes det at man ikke er gaaet Arvingen lige saa nær i Henseende til det efterfölgende Erstatningskrav, som i Henseende til Bidragene i Forsörgelsestiden; Bidrag skulde Arvingen nemlig yde ikke alene af sin ringe Formue, men ogsaa af sin Arbeidsfortjeneste, men om at Arvingen skulde udrede Erstatningen ved Hjælp af sin Arbeidsfortjeneste tales der ikke [2].

Spörges der nu forövrigt, hvorledes man skal forklare den hele gjennemgribende Forskjel i Forsörgelsespligten

---

¹) Jvfr. i denne Henseende Bestemmelserne om den trængende frigivnes Skyldtrældom hos Forsörgeren, c. 11, S. 266, samt c. 30, S. 292¹³. — ²) Naar der var en saa nær, men uformuende Slægtning til den trængende, at han kunde underkastes Skyldtrældom, forsömte Forsörgeren vel ikke let, strax at anvende dette Middel til at holde sig skadeslös, forsaavidt der var Udsigt til at det kunde være til Nytte, og saaledes blev der vel kun sjeldent Tale om at anvende Skyldtrældom som Middel til, efter Forsörgelsens Ophör, at skaffe sig Erstatning for de hafte Omkostninger.

for den nærmeste eventuelle Arving (samt Börn, Forældre og Södskende) paa den ene Side, og, paa den anden Side, de fjernere Slægtninge, da turde Svaret blive tildels ikke uden Vanskelighed. Tilvisse maa det erkjendes at den Udsigt til eventuelt at arve den paagjældende Slægtning, der enten kunde have existeret, inden han blev trængende, eller under eller efter Forsörgelsestiden maatte kunne opstaae, ikkun var et ringe Æqvivalent for de Opoffrelser, den trængendes nærmere Slægtninge maatte gjöre i en saa betydelig stærkere Grad, end de övrige, fjernere Slægtninge, saa meget mere, som det beroede paa en Tilfældighed, om ikke hin Udsigt, ved Oprykning i den i det forhaanden værende Tilfælde nærmeste eventuelle Arvings Sted maaskee i næste Öieblik faldt i en af disse fjernere Slægtninges Lod, eller successive i fleres. Vi maae imidlertid her udentvivl gaae ud fra en videre Betragtning. Det maa da vel erindres, at den nærmeste eventuelle Arving, ogsaa som saadan, uden Hensyn til hans Udsigt til at arve, var i Besiddelse af vigtige Ætsrettigheder, der bleve udövede endnu i den eventuelle Arveleders levende Live, ja, det tör maaskee antages, at efter en i ældre Tid gjældende ensformig Slægtsorden, have endog samtlige Ætsrettigheder, med Undtagelse af Retten til Frændeböder for Drab, i hvilke alle Slægtninge som et hele deltog, tilkommet een og samme Slægtning, den, der blandt andet ogsaa var den nærmeste eventuelle Arving, og nærmest til at overtage Forsörgelsesbyrden. Men fremfor alt tilkom der ogsaa den nærmeste eventuelle Arving en Ret til at före Control med den eventuelle Arveladers Formuesdispositioner, at omstöde disse, forsaavidt de vare utilbörlige, og i fornödent Fald at erklære ham umyndig under sit Værgemaal. Ligesom den nærmeste eventuelle Arving i flere af hine förstnævnte

Ætsrettigheder havde et Vederlag for den större Forsörgelsesbyrde, saaledes havde han i den nysnævnte Ret til at före Control med Arveladeren, saavel et Middel til saavidt muligt at forebygge, at han blev trængende, som fornemmelig ogsaa et Ansvar, forsaavidt dette Tilfælde indtraadte. Det var da billigt, at den, maaskee ved den nærmeste eventuelle Arvings Forsömmelse fremkaldte Forsörgelsesbyrde paahvilede netop först og fremmest ham, og kun subsidiært og imod Udsigt til Vederlag de fjernere Slægtninge, der ikke nöde hine Rettigheder og ikke bare hint Ansvar, eller havde Midlet til at undgaae samme, og heri bör man saaledes udentvivl söge Forklaringen til den omhandlede Modsætning mellem den nærmeste eventuelle Arvings og de fjernere Slægtninges Forsörgelsespligt.

Det staaer tilbage at omhandle Forsörgelsesmaaden, Straffene for Forsömmelse af at varetage sin Forsörgelsespligt, samt de Maader, hvorpaa Forsörgelsen kunde ophöre.

Man kunde opfylde sin Forsörgelsespligt ved enten i sit Hus at underholde den trængende, eller ved at overdrage Forsörgelsen til andre. I det sidstnævnte Tilfælde afsluttedes en Forsörgelsescontract (at selja til framfœrslu) med den tredie Mand, der overtog Forsörgelsen, om hvilket Retsforhold vi allerede i det foregaaende under Arvematerien have handlet, og hvortil saaledes henvises[1]. Det maa imidlertid her endnu bemærkes, at det betragtedes med Ugunst at „sælge" sine Slægtninge „ud af Landet", det er at afslutte Contract om deres Forsörgelse i Udlandet. Det hedder herom[2]: „Hverken skal man sælge bort af Landet sin Fader eller Moder, og ikke sin Kone, og ikke sine Börn, eller noget af sit Afkom (nè sitt kyn ekki) med mindre de have saadanne Feil (lestir), at de, dersom

[1]) See Annal. f. 1849, S. 308. Det maa ogsaa erindres, at Faderen kunde skaffe sit Barn Forsörgelse ved at sælge det i Arvesalg. — [2]) Cap. 21, S. 275.

de vare Trælle, vilde have staaet lavere i Værdi, end ellers, formedelst deres Udyder". De Feil toges dog ikke i Betragtning, som fandtes hos Börn, yngre end 16 Aar. Solgte man disse Slægtninge ud af Landet, var Straffen Landsforvisning. Fjernere beslægtede var det tilladt at „sælge" ud af Landet, men dog ikke „imod Vederlag" (eigi við verði)[1], hvorved udentvivl menes, at man ei maa tage Betaling for dem, man maa ei sælge dem som Trælle[2].

Med Hensyn til Straffene for Forsömmelse af Forsörgelsespligten maa der skjelnes imellem, om Forsömmelsen blev udvist ved fra förste af at undlade at overtage den trængende til Forsörgelse, eller ved senere, efter Overtagelsen, at gjöre Brud paa sin Pligt imod den trængende. Som vi i det foregaaende have seet, havde en fjernere Slægtning ingen Pligter imod den trængende, förend Edförsel var skeet, men undlod han derefter at overtage Forsörgelsen, eller, som det hedder, og hvad der efter de

---

1) Cap. 21, S. 276, c. 19, S. 274. — 2) Særlige Regler gives om det saakaldte fóstr, Fostringscontract, Contract om Opfostringen af et Barn; see fornemmelig c. 21, S. 276, 277. Som vi vide af Sagaerne, fandt Overtagelse til Opfostring ofte Sted som et Tegn paa Venskab, for at vise Faderen en Ære, o. s. v. Faderens Trang var saaledes, hvilket ogsaa kan sees af Bestemmelserne i Grágás, ingen Betingelse for dette Forhold, men var da ialfald noget tilfældigt ved samme. Om et saadant fóstr bestemmes der paa det anförte Sted, at det skal vedvare til Barnets 16de Aar, at Fosterfaderens Arvinger imidlertid ikke ere pligtige at fortsætte Forholdet, naar de ikke ville, at naar Fosterfaderen sender Barnet hjem (skýtr heim frá fóstri), skulle alle de ved Contractens Afslutning betalte Opfostringspenge „fölge Barnet hjem med", at dersom Fosterfaderen har overtaget Opfostringen til Vederlag for en ham ydet Tjeneste (lið), men derpaa „skyder Barnet hjem", skal Fosterfaderen betale ligesaa meget, som Tjenesten efter Vurdering er værd, o. s. v.

stedfindende Forholde udentvivl omtrent var identisk med ikke at overtage Forsörgelsen, „lod den trængende gaae omkring og betle (lætr ganga eiðfœrðan úmagann), straffedes han med tre Marks Boden; döde endog den trængende af Hjælpelöshed under fri Luft (úti), var Straffen Landsforvisning[1]. Den nærmeste eventuelle Arving samt Börn, Forældre og Södskende straffedes med tre Marks Boden, dersom de ikke, saasnart Trangen var indtraadt, selv uden forudgaaet Edförsel, overtog Forsorgen for den trængende[2]; at derhos Straffen ogsaa her har været Landsforvisning, naar den trængende döde „ude" af Hjælpelöshed, kan, skjöndt Bestemmelse herom fattes, ikke betvivles. Fremdeles vil det erindres, at disse Slægtninge ikke, under Straf af Landsforvisning, maatte sælge sig i Arvesalg, naar der var Udsigt til at de vilde komme til at udöve sin Forsörgelsespligt. Naar en Slægtning var ved Dom kjendt pligtig til at forsörge en trængende, var Straffen for at lade ham betle Landsforvisning[3]. Med Hensyn til Brud paa Forsörgelsespligten, efter Forsörgelsens Overtagelse, bestemmes der tre Marks Bod for at derelinquere (skjóta niðr) den trængende; samme Straf var der for at före den trængende til en anden Rep, end „han bör være i", men förte man ham til en anden Fjerding, var Straffen Landsforvisning. For at „löbe" bort ud af Reppen fra den trængende, eller udaf Fjerdingen, eller udaf Landet, var Straffen ligeledes Landsforvisning. Traf det sig at en, som deri var interesseret, fik Nys om, at Forsörgeren havde isinde at löbe bort ud af Landet, uden at medtage sine trængende — thi derimod synes man intet at have haft at erindre — eller uden at have sörget for deres

[1]) Cap. 7, S. 247, 248, jvfr. c. 3, S. 238, c. 5, S. 243. — [2]) Cap. 1, S. 234, jvfr. S. 232. — [3]) Cap. 8, S. 258 (= c. 33, S. 298).

Underhold for de förste 3 Aar (6 Halvaar) efter Bortreisen, kunde han fra Lovbjerget eller ved Skibet nedlægge Forbud mod den vedkommendes Bortreise, hvorved ogsaa Mandskabet paa Skibet blev undergivet Straf, dersom de modtoge ham; blev den trængende siddende tilbage paa Stranden ved Skibets Afreise, var Forbud endog overflödigt, idet Skibsmandskabet da straffedes, ligesom om Forbud var blevet nedlagt. Fra de trængende, man havde overtaget til Forsörgelse, maatte man ikke sælge sig i Arvesalg, under Straf af Landsforvisning. Den som medtog, eller sendte sin eller en anden Mands trængende Slægtning til Althinget, for der at lade ham „bede om Mad", bede om „Bid og Bid" (bitum biðja), straffedes med Landsforvisning, og ingen maatte laane ham Heste til en Reise i saadant Öiemed; samme Straf var der for Udenfjerdingsmanden, der lod sin trængende Slægtning blive tilbage paa Althinget uden Forsorg; Indenfjerdingsmanden straffedes for saadan Forseelse med Tremarksboden [1].

Forsörgelsen kunde ophöre enten ved den trængendes Död eller ved at han ophörte at være trængende, være sig han erhvervede Formue, eller han, hvilket navnlig gjaldt om den, der formedelst ung Alder havde været trængende til Forsörgelse, blev arbeidsdygtig nok til at kunne subsistere ved egne Kræfter. I en mindre egentlig Forstand kan der være Tale om Forsörgelsens Ophör, forsaavidt den hidtilværende Forsörger ophörte at bære Forsörgelsesbyrden, uden at den forsörgede ophörte at være trængende, eller at blive forsörget. I denne Betydning kunde Forsörgelsen ophöre derved, at Forsörgerens Formue formindskedes saaledes, at han ikke længere

---

[1]) See med Hensyn til de fremstillede Bestemmelser: c. 9, S. 262-264, c. 32, S. 296-298, c. 30, S. 289, 290, c. 8, S. 260, 261, c. 23, S. 278; c. 1, S. 232, Arfa-þ. c. 12, S. 205, 206, jvfr. Úm.-b. c. 30, S. 291.

kunde bestride Forsörgelsen, eller ved at den trængende paa Grund af den utilstrækkelige Formue maatte vige for andre nærmere beslægtede trængende, eller paa den anden Side derved, at en anden nærmere Slægtning til den trængende, der tidligere ikke havde været i Stand til at overtage Forsörgelsen, nu blev bemidlet nok til at modtage den trængende. Naar Fordeling af trængende var skeet imellem Ætter (í ættir), og den trængende var et Barn, kunde dette ved dets 16de Aar bringes til dets nærmeste eventuelle Arving, og var denne da ikke istand til at overtage Forsörgelsen, forsaavidt den paagjældende trængte dertil, maatte nu et nyt Arrangement, navnlig en ny Fordeling foretages[1]. Fremdeles ophörte Forsörgelsen i denne Betydning, naar den trængendes nærmeste eventuelle Arving blev dömt til Landsforvisning eller Fredlöshed (fjörbaugsgarðr-skóggangr). Ved den ifölge saadan Dom afholdte Executionsret (féránsdómr) confiskeredes nemlig samtlige den domfældtes Eiendele, Halvdelen til Sagsögeren, Halvdelen til Fjerdingen eller Vaarthingsdistrictet, og hans „úmagar", de trængende som han skulde tage Arv efter, „dömtes" til at forsörges af Beboerne af disse Landsdele[2]. Grunden til den sidste Bestemmelse er ikke vanskelig at fatte; de fjernere Slægtninge havde nemlig ikkun at overtage Forsörgelsen i den nærmeste eventuelle Arvings Sted, og imod Udsigt til Erstatning fra ham, men naar denne Udsigt ikke havdes, kunde det heller ikke paabyrdes dem at over tage eller fortsætte Forsörgelsen. Fjerdingens eller Vaarthingsdistrictets Forsörgelsespligt varede dog kun til den trængendes 16de Aar, da skulde han til Frænderne[3], og naar den landsforviste havde opholdt sig sine tre Aar udenfor Landet, eller den fredlöse fik sin Straf eftergivet, maatte

[1]) Cap. 5, S. 243, c. 7, S. 246. — [2]) Þingsk.-þ. c. 31, S. 85, c. 42, S. 124; Úm.-b. 22, S. 277. — [3]) Cap. 3, S. 237.

han — eller Frænderne — atter overtage Forsörgelsen[1]. Endvidere kunde Forsörgeren overdrage sin Forpligtelse til en anden, hvorved hin dog selvfölgelig ikkun blev fri for sin Forsörgelsespligt forsaavidt Forsörgelsescontracten af Medcontrahenten blev opfyldt. Ogsaa kunde Forsörgeren svigagtigen unddrage sig fra Opfyldelsen af sine Pligter. Her möde vi imidlertid den mærkelige Bestemmelse, at naar Forsörgeren er reist ud af Landet fra sin trængende Slægtning, og det bevises, at han havde Formue nok til at bestride Forsörgelsen, skal Forsörgelsen (selvfölgelig imod Regres) overtages af den, som er nærmest til i hans Fraværelse at bevare hans Gods (er hánum er hèr nánastr til varðveizlu), d. e. hans nærmeste, i Island tilstedeværende Slægtning, uagtet, som det udtrykkelig bemærkes, denne Mand ikke maatte være beslægtet med den trængende[2]. Endelig ophörte Forsörgelsen i denne Betydning ved Forsörgerens Död. Ogsaa her træder os imidlertid en ganske særegen Bestemmelse imöde. Istedenfor at Forsörgelsesbyrden ved den nærmeste eventuelle Arvings Död, der havde forsörget den trængende, efter Consekventsen af samtlige Regler om Forsörgelsespligten, synes altid at have maattet gaae over paa den Slægtning, der nu var rykket op til at være den trængendes nærmeste eventuelle Arving, finde vi nemlig den Regel, at naar man döer fra saadanne trængende, som man er nærmest eventuel Arving til, skulle de trængende fölge med Arven, saalænge den strækker til[3]. Det sees let, at Forsörgelsesbyrden herved kunde komme til at paahvile Personer, som ikke stode i Slægtskabsforhold til den trængende.

Vi have i det foregaaende sögt at fremstille de almindelige Regler om Slægtninges Forsörgelsespligt, uden derved i det hele at tage Hensyn til de enkelte Afvigelser

[1]) Cap. 30, S. 290. — [2]) Cap. 30, S. 290. — [3]) Cap. 7, S. 249, c. 30, S. 289, 290.

fra disse Regler, der med Hensyn til visse Personers Forsörgelsespligt eller Forsörgelsesret vare gjældende. Saadanne særegne Regler gjaldt navnlig — foruden med Hensyn til landsforvistes og fredlöses Börn, hvilke, som vi ovenfor have seet, under Forældrenes Straffetid vare undtagne fra Frændeforsörgelsen, — med Hensyn til uægtefödte, de formedelst ung Alder umyndige, samt med Hensyn til Betleres Börn. Vi skulle nu nærmere betragte de herhen hörende Bestemmelser.

I Reglerne om uægtefödtes Forsörgelsespligt finde vi udentvivl fire Stadier, hvilke synes at svare til de fire Stadier i uægtes Arveret, som vi under Fremstillingen af Arvematerien i det foregaaende have gjort opmærksom paa[1]. I den ældste Tid vare uægte udentvivl udelukkede fra alle Ætsrettigheder og dertil svarende Forpligtelser, altsaa sandsynligvis ogsaa fra Forsörgelsespligten. Det andet Stadium finde vi udentvivl i fölgende Regel[2]: „Hver Mand bör forsörge sin *Fader* og *Moder, dersom* han har Formue dertil, om han end ikke er til Arv avlet (d. e. ægte), og skal han tage Arv efter dem, saafremt ingen lever af de Mænd, som ere arveberettigede efter Loven". Uagtet de Tvivl, som denne Bestemmelses Form visselig frembyder, maa det udentvivl, med Hensyn til den i Bestemmelsen skete Sammenstilling af Forsörgelsesretten og Arveretten, samt med Hensyn til den hele Udviklingsgang i Reglerne om uægtefödtes Forsörgelsespligt, antages, at Slutningsbetingelsen ogsaa har været gjældende for Forsörgelsespligtens Vedkommende, saaledes, at uægtefödte efter denne Bestemmelse, ikkun naar ingen ægtebaarne Slægtninge vare til, kunde kaldes til at forsörge Fader og Moder. Det tredie Stadium svarer til det, vi finde i den i Grágás[3] opstillede Arvegangsorden, hvori uægtebaarne Börn og Södskende kaldtes

[1]) Annal. f. 1849, S. 295. — [2]) Cap. 43, S. 299. — [3]) Arfa-þ. 1, S. 170, 171.

til Arv i 9. til 14. Arveclasse efter ægte Börn, Forældre og ægte Södskende. Reglerne om uægtes Forsörgelsespligt paa dette Stadium, der haves i flere Redactioner, udtrykkes udförligst i fölgende Bestemmelse[1]: „Saa er det fastsat om alle lönbaarne Mænd, at de bör forsörge sin Fader og Moder og Södskende, dersom de have Formue dertil, og derhos ingen af de Mænd har Formue dertil, som ere opstillede i Arveordenen foran dem. Men da have de Formue, dersom de for sig og sine trængende og den, som da skal overtages til Forsörgelse, have Subsistentsmidler i 4 Halvaar. Alene i det Tilfælde skulle hine Slægtninge forsörges ved deres Hænders Arbeide (være

[1]) Cap. 29, S. 288, 289. De övrige Redactioner finde vi i Arfa-þ. 18, S. 222, i A. M. 347 og i A. M. 315, B. I Arfa-þ. 18 hedder det, efterat der i en foregaaende Passus er handlet om uægte Börns og Södskendes Arveret: „Disse fire (uægte samfædre Broder og Söster, sammödre Broder og Söster) skulle forsörge sine Södskende, dersom de have Formue dertil, og skal der forholdes med Forsörgelsespligt, som med Arv. Nu ere deres (ægte) Södskende deres eventuelle Arveladere, da skal der ikke spares mere paa Godset for den ene af dem, end for den anden (skal báðum þar jafnsparir aurar jafnan)". Stedet i A. M. 347 er forskjelligt udtrykt i Begyndelsen: „Disse fire Mænd skulle forsörge sine Södskende, *saavelsom sin Fader og Moder* (disse Ord ere aabenbart uheldigen indskudte i Loven, da de ikke passe til det fölgende), dersom de have Formue dertil, nemlig i Lön avlet samfædre Broder og samfædre Söster og sammödre Broder og sammödre Söster, og skal der forholdes med Forsörgelse o. s. v.". I A. M. 315, B. hedder det: „Disse fire i Lön avlede Södskende skulle forsörge sine Södskende, dersom de have Formue dertil, omendskjöndt andre ere nærmeste eventuelle Arvinger. Nu blive Brödre eller Söstre sine uægte Södskendes eventuelle Arveladere, da skulle de forsörges ved den uægte Broders eller uægte Sösters Hænders Arbeide (være handmeginsúmagar), hvem af dem (Broder eller Söster) det saa er, som skal bestride Forsörgelsen". Jvfr. endelig ogsaa Arfa-þ. 1, S. 171.

handmegins-úmagar), dersom de ere (nærmest eventuelle) Arvinger efter de trængende. Ikke ere lönbaarne Mænd pligtige at forsörge fjernere beslægtede Mænd, end saa". Disse Regler frembyde en Eiendommelighed ved Distinctionen imellem, om Forsörgeren var nærmest eventuel Arving efter de trængende Forældre og Södskende, eller ikke, ligesom ogsaa ved at uægtefödte Börn kun havde at forsörge sine Forældre ved Overskuddet af sin Arbeidsfortjeneste, men ikke skulde undergive sig Skyldtrældom for Forældrene. Den fjerde Periode finde vi i en Bestemmelse i Arvebalkens Slutningscapitel, S. 229, hvor det bestemmes, at i Mangel af ægtefödte Slægtninge inden tredie Led (næsta brœðra), skulle uægte, der ei ere fjernere beslægtede med den trængende end ligeledes i tredie Led, overtage Forsörgelsen, „naar de have Formue dertil, eftersom det er bestemt i Loven" [1].

I Henseende til uægte Personers Ret til at forsörges af deres Slægt, maa först erindres, hvad allerede i det foregaaende [2] er bemærket, at Forsörgelsen af Lönbarnet kun paahvilede Faderen og hans Æt, ikke Moderen eller hendes Æt. En ubetinget Forsörgelsespligt paahvilede end ikke Fædreneætten. Flere end fire uægte Börn af samme Fader var Familien ikke pligtig til at forsörge, nemlig Fædrenefrænder to Börn og Mödrenefrænderne to. De övrige maatte vel over paa Communen. Og var Faderen ikke nærmere beslægtet, end i 4. Led (annara brœðra), var man ei pligtig til at modtage flere af hans i

[1]) Det kan efter Sagens Natur og samtlige Forhold ikke betvivles, at uægtefödte Personer, Kvinder saavelsom Mænd, have været pligtige til at forsörge sine Descendenter, lige saa fuldt som ægte. Herimod kunne ei komme i Betragtning de ucorrecte Udtryk i c. 29, S. 288: „I Lön avlet *Mandsperson* (karlmaðr) skal ligesaa vel forsörge sine Börn i alle Henseender, som ægtebaaren". — [2]) Annal. f. 1849, S. 286.

Lön avlede Börn, end to, „med mindre" dog „Faderen er bleven gildet"[1]. Det uægte Barn, hvis Fader man tidligere havde forsörget „i det mindste for det halve" (d. e. i Forening med andre), var man ikke pligtig til at overtage til Forsörgelse, med mindre man var Barnets nærmeste eventuelle Arving[2].

Det sees let, at Anvendelsen af Forsörgelsespligten i dens Strænghed imod den formedelst Ungdom umyndige, der var i Besiddelse af en ringe Capital, ofte vilde virke skadeligt for den umyndiges Fremtid, idet Forringelsen eller Tabet af Capitalen maatte gjöre det vanskeligere for ham at etablere sig og snart at opnaae Velstand og Anseelse, noget der ogsaa for Ætten i det hele kun var lidet önskeligt. I Overenstemmelse med denne Anskuelse vare Reglerne for umyndiges Forsörgelsespligt væsentligt mildere end for andre Medlemmer af Ætten. Kun Fader og Moder skulde, efter de nöiagtige Regler som i Anledning af Værgemaalsmaterien derom gives i Arfa-þ. 10, S. 197, ubetinget forsörges af den umyndiges Gods; Godset skal „spares lige meget" for dem alle tre. Fjernere beslægtede, som den umyndige er nærmest eventuel Arving efter, skulle modtages til Forsörgelse af hans Capital, naar der, foruden hvad der behöves til de trængende, er tilstrækkelige Subsistentsmidler for den umyndige selv til hans 16de Aar. Men andre trængende Slægtninge havde ikke Krav paa Forsörgelse, med mindre den umyndige havde tilstrækkelige Subsistentsmidler indtil 4 Halvaar efter sit 16de Aar, for sig selv og for de allerede da overtagne trængende. Med de saaledes anförte Regler stemmer ikke fölgende Bestemmelse af Úmaga-b. c. 29, S. 288, for hvilken i cod. reg. Lovsigemanden Guðmundr (1123-1135) angives som

---

[1]) Dette kunde fornemmelig finde Sted ved dem, der havde været Betlere, hvilke enhver var berettiget til ustraffet at castrere, c. 35, S. 301. — [2]) See c. 34, S. 299-301.

Hjemmel: „Det umyndige Barns Moder[1] og Fader og *Brödre og Söstre* bör fortære (eta) alt den umyndiges Gods, som han selv, *dersom han er (nærmest eventuel) Arving efter dem*, (ef hann er arftökumaðr þeirra)[2]. Det kan efter Ordföiningen være tvivlsomt, om de sidste Ord referere sig blot til Brödre og Söstre, eller tillige til Moder og Fader, hvilket sidste dog maaskee snarest bör antages, navnlig i Lighed med hvad der i det analoge Forhold gjaldt om uægtefödte[3]. De anförte Bestemmelser om Intensiteten af Forsörgelsespligten mod den umyndiges Forældre og Södskende stemme med den Forpligtelse, der efter de almindelige Regler paahvilede den trængendes Börn og Södskende til af sin Formue, saalænge der af samme var noget tilbage, at yde Bidrag til den trængendes Forsörgelse. At der forövrigt ved hine Bestemmelser er tilsigtet nogen Modification i de almindelige Regler om Forsörgelse af de omhandlede trængende Slægtninge ved Arbeidsfortjeneste eller Skyldtrældom, forsaavidt saadant kunde finde nogen Anvendelse med Hensyn til den, der var yngre end 16 Aar, er der neppe Grund til at antage.

Med Hensyn til Börn af Betlere, der vandrede fra Hus til Hus og tiggede formedelst Dovenskab eller saa-

---

1) I cod. reg. nævnes her, udentvivl ved Uagtsomhed, ikkun Fader og Södskende med Udeladelse af Moder. — 2) Denne Slutnings-betingelse fattes ikke, som i Udg. er anfört, i cod. reg., men er kun forskjelligen udtrykt og paa et andet Sted i Sætningen; det hedder nemlig: Þat sagði Guðmundr lög, at faðir barnúmaga ok bræðr eða systr, þær er hann á arf eptir at taka, o. s. v. — 3) Muligen kan den Omstændighed, at der i Stedet Arfa-þ. 10 ikke er givet Södskende noget Prærogativ, saaledes som efter den sidstanförte Bestemmelse, berettige til den Formodning, hvorfor ogsaa andre Grunde kunde anföres, at Södskende i en tidligere Periode intet Prærogativ have haft fremfor andre Slægtninge, og at da Stedet i Arvebalken hidrörer fra denne Periode, og saaledes er ældre end Stedet i Fattigbalken.

danne Udyder, der maatte afholde gode Mænd fra at modtage dem i sit Hus, var det endvidere bestemt, at samme ikke skulde have Krav paa at forsörges af Frænderne, förend Forældrene havde haft fast Hjemsted i to Halvaar; det var ikke tilstrækkeligt, at den ene af Forældrene saaledes ophörte at betle, naar den anden vedblev dermed, thi da skulde den sidstnævnte beholde Börnene, med mindre dog Kviden udsagde, at Betleren ikke var istand til ved sine Hænders Arbeide at erhverve tilstrækkeligt til Mad og Klæder; da skulde Frænderne overtage Forsörgelsen [1].

Endelig fortjene endnu her at anföres de særegne Regler der gjaldt, naar den trængendes nærmeste eventuelle Arving var udenlands [2]. Naar den udenlands værende Arving eiede Gods i Landet, blev det Besidderen af dette Gods, der maatte modtage den trængende. I modsat Fald maatte Bevis ved Tylfterkvid förost föres for, om den nærmeste eventuelle Arving var formuende nok til at overtage Forsörgelsen, og i bekræftende Fald blev Forsörgelsen at overtage af Arvingens Slægt i Island — hans nærmeste eventuelle Arving eller fjernere Slægtninge — uagtet, som der bemærkes, intet Slægtskab fandt Sted mellem den, der saaledes overtog Forsörgelsen og den trængende („þó at sá eigi ekki við úmagann" [3]. Det er klart at denne sidste Bestemmelse, for hvilken det ingenlunde var en Betingelse, at den trængendes nærmeste eventuelle Arving kunde ventes snarligen eller nogensinde at ville ankomme til Landet, er grundet paa Hensynet til den Erstatning for Forsörgelsesomkostningerne, der kunde ventes i Arven efter den udenlands værende Slægtning.

---

[1]) Cap. 35, S. 301. — [2]) See c. 15, S. 269, c. 16, S. 270, jvfr. c. 32, S. 298. — [3]) Denne Talemaade (c. 15, S. 269), der synes at maatte forstaaes paa den anförte Maade, forekommer ogsaa i c. 7, S. 247, Not. 3.

Efterat vi saaledes have fremstillet Reglerne om Ætsmedlemmernes indbyrdes Forsörgelsespligt[1], skulle vi nu, som et Complement hertil, söge at udvikle Bestemmelserne om Fattigforsörgelsen, forsaavidt denne in subsidium paahvilede det Offentlige. Der omtales i saa Henseende fire Classer af trængende, eftersom Forsörgelsen paahvilede Reppen, Vaarthingsdistrictet, Fjerdingen, eller det hele Land.

---

[1]) En særlig Forsörgelsespligt, paa andet Fundament end Slægtskab, paahvilede: a) Ægtefæller gjensidig imod hinanden; herom maa vi henvise til hvad vi i det foregaaende, Annal. for 1849, S. 266, desangaaende have bemærket; b) Frigiveren, under visse nærmere Betingelser, mod den frigivne, navnlig naar denne ikke havde Börn, der kunde underholde ham; Frigiveren kunde tage Börnene i Skyldtrældom; c. 11, S. 265, 266, c. 17, S. 270-272, jvfr. c. 1, S. 232, c. 30, S. 292; c) Naar en vilde reise ud af Landet og medtage sin trængende Slægtning, blev den, som da skjulte den trængende for ham, saaledes, at denne blev tilbage, pligtig til at overtage Forsörgelsen, dog kun saalænge den bortreiste Forsörger var i Live, og saalænge „han" (den der skjulte den trængende, eller den bortreiste ?) havde Formue nok, c. 9, S. 263, c. 30, S. 290; d) Den, der ifölge Forsörgelsescontract havde overtaget den trængendes Forsörgelse for en kortere Tid, maatte give Agt paa, at Forsörgeren ikke reiste ud af Landet uden at medtage den trængende, og da i fornödent Fald nedlægge det behörige Forbud mod Bortreisen; men forsömte han saadant, blev han pligtig til at beholde den trængende endnu i 6 Halvaar efter Forsörgerens Bortreise; c. 9, S. 263, 264; e) Naar en Skipper (stýrimaðr) förte en trængende til Island, hvis nærmeste eventuelle Arving ikke opholdt sig i Landet, kom han i Reglen til selv at forsörge den trængende; c. 19, S. 272-274, c. 20, S. 275. f) En betinget Forsörgelsespligt paahvilede Jorddrotten i Forhold til Leilændingen og Husbonden imod Tyendet, c. 31, S. 296, Kaupa-b. 39, S. 444, 445. Endelig kunne her ogsaa erindres de forskjellige ovenfor omhandlede Tilfælde, hvor Slægtningene til den trængendes nærmeste eventuelle Arving maatte overtage den trængendes Forsörgelse, c. 7, S. 249, c. 30, S. 290, c. 15, S. 269.

Naar en trængende ikke hos nogen Slægtning kunde finde Forsörgelse, „ved Slægtningens Formue eller Hænders Arbeide", skulde han, som der bestemmes, föres til den Rep, hvor hans nærmeste eventuelle Arving havde fast Ophold (er vistfastr), og overtages til Forsörgelse af Reppen. Som Betingelse udfordredes dog, at denne nærmeste eventuelle Arving maatte være istand til at skaffe sig „Mad" ved Hjælp af sin Formue, om endog kun i de förste tolv Maaneder, eller ved sit Arbeide, at hans Gods ikke er under Værgemaal, og endelig at han ikke maatte være fjernere beslægtet med den trængende, end Næstsödskendebarn (næsta brœðri)[1]. Dersom de trængende havde nærmeste eventuelle Arvinger i to eller flere forskjellige Repper, „skulde en Fordeling (skal skipta) af de trængende finde Sted", og disse skulde „föres mellem Repperne"[2].

Naar ikke de anförte Betingelser med Hensyn til den trængendes nærmeste eventuelle Arving vare tilstede, tilfaldt Forsörgelsen det hele Land, — „alle Landets Indbyggere (landsmenn allir) ere pligtige at underholde ham"[3].

Det er ikke usandsynligt, at disse Bestemmelser væsentligen ere grundede paa Hensynet til den nærmeste eventuelle Arvings Forpligtelse til at afgive Overskuddet af sin Arbeidsfortjeneste til den trængendes Underhold, samt til eventuelt at udrede Erstatning for Forsörgelsesomkostningerne, for hvilken Forpligtelse den nærmeste eventuelle Arving neppe af den Grund er bleven fritagen, at Forsörgelsesbyrden nu skulde overtages af Reppen. Den trængendes nærmeste eventuelle Arving var saaledes den, der dels, om muligt, havde at lette Reppen Forsörgelses-

[1]) C. 30, S. 293, c. 27, S. 284, Kaupa-b. 45, S. 454. Muligen har Indskrænkningen i Slægtskabet i en ældre Periode ikke fundet Sted. — [2]) Kaupa-b. 40, S. 445. — [3]) Cap. 30, S. 293, Kaupa-b. 45, S. 454.

byrden, dels at erstatte samme de hafte Omkostninger, og de anförte Bestemmelser synes saaledes at have en god Grund. Naar det i Kaupa-b. 45, S. 454 hedder, at den trængendes Lov-Rep er der, hvor „hans næstabrœðri eller nærmere Slægtning har fast Ophold", og senere, at Forsörgelsen paahviler alle landsmenn, naar man ikke har „næstabrœðra vistfastan, eða nánara mann", da bör denne Bestemmelse, der efter sine Ord ikke fordrer at den omhandlede Slægtning skal være den trængendes nærmeste eventuelle Arving, men kan indbefatte enhver Slægtning til den trængende, antages enten at være en mindre nöiagtig Udtalelse af hin Regel, eller at hidröre fra en yngre Periode; imod denne sidste Mening taler dog maaskee, at Jónsb., hvor Stedet er optaget[1], fordrer, at Slægtningen skal være „erfingi" til den trængende[2].

Fjerdingen skulde forsörge de trængende Slægtninge af den, der paa Althinget dömtes til Landsforvisning eller Fredlöshed[3]. Fremdeles „udenlandske Mænds trængende"[4], d. e. trængende, hvis Slægtninge vare i Udlandet. Vi have seet at det var forbudet at bringe fremmede trængende til Island, og at Styrmanden, som overförte en saadan, paa-

[1]) Jónsb., Framf.-b. 9. — [2]) Det hedder forövrigt i Kaupa-b. 45, at man skal have Lov-Rep, hvor man (tidligere) er bleven forsörget (sem hann hefir á framfœrslu verit), med mindre Reppens Forsörgelsespligt efter Loven er ophört, hvorefter det da tilföies, at ellers skal man forsörges, hvor man har en næstabrœðri o. s. v. Det sees let, at denne Bestemmelses Betydning maa beroe paa, hvad der forstaaes ved „at Reppens Forsörgelsespligt er ophört", men herom findes ingen Regler. I Jónsb. (d. a. St. Framf.-b. c. 9), ere disse Ord udeladte, og i Stedet for Ordene: „er bleven forsörget", hedder det: „er opfödt", hvorved maaskee er seet hen til Opdragelsesalderen, der ophörte ved det 16de Aar. Til at opfatte Stedet i Grágás i Overensstemmelse med Stedet i Jónsb. turde der neppe være tilstrækkelig Grund. — [3]) Þingskapa-þ. c. 31, S. 84, c. 42, S. 127 ff. — [4]) I Overskriften i cod. reg. til c. 19, S. 272.

drog sig selv Forsörgelsesbyrden. Men dersom Nabokviden udsagde, at de i Udlandet gjældende Love havde gjort Overförelsen til Pligt for ham, eller at han var bleven tvungen dertil ved Vold af „Kongen eller andre mægtige Mænd (ríkismenn)", eller at han havde staaet i den Tro, at den trængende eiede Formue i Island, fritoges Styrmanden for Forsörgelsesbyrden, som derimod overförtes paa den Fjerding, „hvor den Havn er, i hvilken de Mænd satte sit Skib op, som förte den trængende til Landet, eller i hvilken de fleste af dem bare sit Gods i Land fra Skibet, dersom de nemlig gjöre to Reiser samme Sommer"[1]. Dersom en fremmed, eller, som det udtrykkes, „en som ingen Frænder har i Landet", blev trængende, efterat være ankommen til Landet, paahvilede Forsörgelsen den Fjerding, hvor han var bleven trængende (þrotráði)[2].

Vaarthingsdistrictet endelig havde at underholde trængende Slægtninge af dem, der ved Vaarthingsdom vare blevne dömte til Landsforvisning eller Fredlöshed[3].

Vi skulle nu betragte Reglerne om Forsörgelsesmaaden af disse forskjellige Classer af trængende.

Repsforsörgelsen paahvilede kun de egentlige Repsbönder, de active Medlemmer af Reppen, d. e. dem, som betalte Thingreiselönsafgiften[4]. Som communale Præstationer, der i dette Öiemed skulde ydes af Repsbönderne, nævnes tre, nemlig Tiende (tíund), Madgaver (matgjafir), og Menneskeunderhold (manneldi).

Tienden svaredes efter edelig Angivelse af al Capital (med faa Undtagelser) saavel af Jord som Lösöre, og udgjorde omtrent 1 Procent af Capitalen eller, da den lov-

---

1) Cap. 19, S. 273. — 2) Cap. 18, S. 272, c. 28, S. 286. — 3) Þingsk.-þ. 30, 31, 42. — 4) See fornemmelig Kaupa-b. 45, S. 454; en mindre væsentlig Undtagelse med Hensyn til Tienden, K. R. 36, S. 142. Jvfr. iövrigt om Thingreiselönsafgiften Indledningen til denne Afhandling, Annal. f. 1849, S. 170, 171.

bestemte Rente var 10 Procent[1], en tiende Del af Renten. Den deltes i fire Dele, hvoraf een tilfaldt Reppens fattige[2]; de övrige Dele tilfaldt Biskoppen, Kirken og Præsten. „En Fjerdedeel af Tienden" hedder det „skal man give de fattige Mænd inden Reppen, som behöve det til Forsörgelsen af sine trængende (til úmagabjargar) i de to (paagjeldende) Halvaar; man skal fordele Tienden mellem dem og give mere til den, som behöver mere". Fattigtienden skulde betales „i Vadmel eller Skindpelse, i Uld eller Skind med Ulden paa, eller Födemidler (mat) eller Kvæg (kvikfè), dog med Undtagelse af Heste" — lutter Gjenstande som kunde tjene til umiddelbar Afhjælpning af den fattiges Fornödenheder[3]. Endnu maa det bemærkes, at man ogsaa kunde vedtage at give Tiende ud af Reppen, naar man fandt at Udenrepsmændene vare mere trængende til Hjælp[4].

Madgaver vare, efter Ordlyden, Gaver af Mad. Slige Madgaver skulde ydes i Anledning af Fasten forud for 3 af Aarets Helligdage, nemlig Allehelgenesdag og to af Aarets Tamperdage (Qvatemberdage, imbrudagar). Det Aftensmaaltid (nattverðr), som Bonden paa de tre Fastedage forud for disse Helligdage sparede fra (sig selv og) sine Tyende (hjón)[5], altsaa saa meget, som (han og) hans Tyende ved hine Leiligheder vilde have fortæret, skulde han nemlig give til de fattige i Reppen, eller som det

[1]) Kaupa-b. 1, S. 390, jvfr. Thorsteinson, om Kongel. og andre offentl. Afgifter i Island, S. 49, 50. — [2]) Naar den samlede Tiende kun udgjorde 1 Öre (= 6 Alen), der svarede til en Capital af 5 Hundreder, deltes den ikke, men tilfaldt de fattige alene, Kr. R. c. 38, S. 148, c. 43, S. 162. — [3]) Biskoppens og Præstens Andel i Tienden skulde betales i Vadmel, Skindpelse, Lammeskind med Ulden paa, Guld, eller i brændt Sölv; Kirkens Andel: i Vox eller Ved, eller Rögelse eller Tjære eller i Lærred; Kr. R. c. 39, 40, S. 150, 152, 154. — [4]) See i det hele Kr. R. c. 38, S. 148, 150. — [5]) fraregnede imidlertid dem som ikke vare pligtige til at faste, jvfr. Kr. R. c. 33, S. 134.

hedder „til dem, der ikke betale Thingreiselönsafgiften"[1]. Denne „Nadver" maatte imidlertid ikke bestaae af Fisk, ikke være „Fiskenadver"[2]. Den fattige synes at have faaet Anvisning paa, hos den bestemte Bonde at modtage sin Understöttelse af Fattigtienden, eller at fortære Madgaver. Og vægrede Bonden sig ved at yde disse Præstationer, vare der to sögsmaalsberettigede imod ham, enten Repssagsögeren (sóknarmaðr) eller den fattige, hvem Anvisning var givet paa Tiende eller Madgaver hos ham[3]. Til större Bekvemhed ved Fordelingen af Tiende og Madgaver kunde man dele Reppen i Fjerdedele eller Trediedele[4].

Menneldi synes at have bestaaet i en Forpligtelse til i sit Hus at modtage og underholde en eller flere trængende. Denne Forpligtelse paahvilede samtlige Repsbönder ligelig efter deres „Hundredeantal", dog Gjælden fraregnet; hvert Hundrede skulde gjæstes lige (jafnmikil gisting á hundraði hverju skuldlausu)"[5]. Ansættelsen til manneldi synes at være skeet efter en særlig Angivelse af Bonden, ikke i Henhold til Tiendeangivelsen[6], og det kan derfor maaskee antages, at ved Angivelsen til manneldi ikke alle Formuesgjenstande ere blevne medberegnede ligesom ved Tiendeangivelsen, og navnligen maaskee alene Lösöre. Bonden kunde fyldestgjöre sin Forpligtelse ved enten selv at underholde den ham tildelte trængende eller ved at besörge den

---

[1]) Dette Udtryk anvendes oftere som Betegnelse for at være fattig — et Bevis paa, hvor lavt Formuesbasis for denne Afgift, der var en Census for de vigtigste statsborgerlige Rettigheder, var ansat; jvfr. t. Ex. Arfa-þ. 11, S. 202, Kr. R. 17, S. 84. — [2]) See om Madgaver i det hele Kr. R. c. 22, S. 108, jvfr. c. 17, S. 88 (verðgjafa), Kaupa-b. 39, 40, jvfr. c. 42 („matgjöld", hvilket Udtryk dog maaskee har et videre Omraade); jvfr. den nyere Kristenret, c. 13, S. 78 (*fjóra málsverðu matar sinna hjóna ok sína*). — [3]) See Kr. R. 38, S. 148, Kaupa-b. 40, S. 447, jvfr. c. 47, S. 458. — [4]) Kaupa-b. 39, S. 443. — [5]) Kaupa-b. 39, S. 444. — [6]) Úm.-b. 31, S. 296.

trængendes Underhold hos en anden (fela hann inni)[1]. Om Forsörgelsesmaaden bestemmes der forövrigt, at „de Mænd, som Repsmændene ere pligtige at underholde (ala), skulle de underholde ligesaa godt som sine Tyende og forsyne dem med Klæder". Og det tilföies: „de Mænd skulle ei sælges ud af Landet[2], eller tages i Skyldtrældom"[3]. Straffen var Landsforvisning, naar man ikke gav den trængende Föde ligesaafuldt som et Tyende[4], og handlede man saa ilde mod den trængende, at Opholdet hos Bonden ikke var til at holde ud, kunde enhver, som vilde, overtage Forsorgen for den trængende og affordre hin dobbelte Underholdspenge[5]. De trængende, der forsörgedes ved manneldi, siges at „fara" i Reppen, d. e. at gaae paa Omgang[6]. Denne Forsörgelsesmaade er udentvivl Aarsag i, at de omhandlede trængende paa enkelte Steder indbefattes under Begrebet göngumaðr[7], der egentlig betegner omvandrende Mand, men iövrigt var den almindelige Benævnelse for de med saa megen Ugunst betragtede Betlere[8].

Efter de anförte sparsomme Bestemmelser tör det maaskee antages, at Fattigtiende og Madgaver, ialfald fornemmelig, ere blevne anvendte til Hjælp for een og samme Classe af trængende, nemlig fattige Familiefædre, dem, der behövede en Understöttelse for ei at nödes til at opgive sin selvstændige Stilling. De övrige trængende, de der ingen Hustand havde, være sig Börn, voxne eller Oldinger,

---

[1]) Kaupa-þ. 40, S. 447. — [2]) Jvfr. ovenfor S. 163, 164. — [3]) Kaupa-þ. 40, S. 445. — [4]) Sst. S. 447. Forhen synes Straffen at have været mildere, Úm.-þ. 30, S. 293. — [5]) Kaupa-þ. 40, S. 447. — [6]) Sst., Úmaga-þ. 31, S. 296. — [7]) Kaupa-þ. c. 40, S. 447, c. 45, S. 454, Úm.-þ. c. 30, S. 293, c. 31, S. 295 o. s. v. — [8]) Reppens trængende havde ogsaa en Indtægt af Böder for Helligbröde, Kr. R. 17, S. 84, 88; milde Gaver til fattige Folk omhandles i Arfa-þ. 11, S. 202, 18, S. 224, jvfr. Þingskapa-þ. 55, S. 144, Festa-þ. 55, S. 379.

maae derimod antages, ialfald fornemmelig, at være blevne forsörgede ved Hjælp af manneldi. Med Hensyn til denne sidstnævnte Forsörgelsesmaade maae vi imidlertid henlede Opmærksomheden paa det ovenberörte Udtryk „at fara", om de trængende, der forsörgedes ved manneldi. Dette Udtryk forudsætter en Virksomhed hos den trængende, ved nemlig at begive sig fra et Sted til et andet Det er imidlertid klart, at der ikke kunde være Tale om en saadan Virksomhed hos enhver trængende, og selv en Föring eller Flytning ved Repsbönderne, hvortil der forövrigt ingensteds findes Spor, maatte for svage Personer især om Vinteren, i det spredt befolkede Land, ofte medföre Vanskeligheder og navnlig Fare for den fattiges Helbred. Forholdenes Natur synes saaledes fornuftigvis at maatte have medfört, at en Classe af Reppens trængende, de, som formedelst Sygdom eller Svaghed ikke vare istand til at begive sig fra et Sted til et andet, maatte overtages af Repsbönderne til Forsörgelse for en længere Tid, uden at disse trængende kom til at forsörges paa Omgang. Dette maatte da navnlig falde i de Repsbönders Lod, der vare i Besiddelse af det största Hundredeantal, maaskee med et Tilskud, der navnligen kunde skee ved Liqvidation i deres Fattigtiende. Paa disse trængende passede da Udtrykket at fara ikke. Hvor lang Forsörgelsestid der er faldet paa hvert Hundrede, kunne vi ikke afgjöre[1]; det turde maaskee snarest antages,

[1]) Efter en i Jónsb. Framf.-b. 12 indfört Retterbod skulde manneldi præsteres med en Nat for hver 10 Hundreder, indtil der var et Hundrede (120) Hundreder, og derefter en Nat for hver 20 Hundreder, indtil 2 Hundrede (240) Hundreder. Da det kan antages, at der har været ikke faa Repper, hvor ingen har været i Besiddelse af en Capital af endog kun 120 Hundreder (et Hundrede = 120 Alen Vadmel = 1 Ko eller en Kos Værdi), sees det let, at den hele Præstation saaledes kun fik en ringe Betydning, med mindre ialfald flere Omgange ere blevne anvendte i samme Aar.

at dette har beroet paa en speciel aarlig Bestemmelse i hver enkelt Rep efter Aarets Tarv. Det er forövrigt udentvivl en Selvfölge, at der ved Fordelingen af manneldi imellem Bönderne er taget Hensyn til den paagjældende trængendes större eller ringere Arbeidsdygtighed, hvorefter Forsörgelsen blev mere eller mindre byrdefuld.

Samtlige active Repsbönder havde, naar derom opstod Spörgsmaal, i en Repsforsamling (hreppsfundr)[1] at tage Beslutning dels om Reppen skulde overtage Forsörgelsen, hvilket med andre Ord var det samme som at Reppen vilde afstaae fra Forsög paa at faae Slægtninge eller andre Repper ved Dom tilpligtede til at overtage Forsörgelsen, dels paa hvad Maade den paagjældende trængende skulde forsörges, og da vel navnlig om han, dersom han endnu var Bonde, burde souteneres i sin Stilling ved Tilskud, eller skulde forsörges ved Hjælp af manneldi[2]. En saadan Repsforsamling kunde navnlig foranlediges af den, til hvem en trængende uretteligen var bleven fört; han skar da en Budstikke i Form af et Kors (skera kross)[3], som Nabo havde at bringe til Nabo efter en af ham selv bestemt Budvei, og hvorved Repsforsamlingen blev sammenkaldt til at holdes efter syv Nætter eller længere Tid paa hans Bopæl[4]. Paa det ordinære Repsmöde (samkoma) om Efteraaret havde enhver Bonde at indfinde sig for at angive sit Gods til Tiende og til manneldi, og forklare hvormange Portioner Madgaver han havde at yde, hvorpaa Reps-

---

At Forsörgelsestiden ikke efter de i Fristatens Tid gjældende Regler har været af en lignende Korthed, fölger udentvivl af den hele Aand i de anförte Bestemmelser om manneldi; jvfr. navnlig Kaupa-b. 40, S. 445 og 447.

[1]) forskjellig fra Repsmödet (samkoma), jvfr. Annal. f. 1849, S. 171. — [2]) Kaupa-b. c. 40, S. 446, c. 45, S. 454. — [3]) Jvfr. ogsaa Þingskapa-þ. 61, S. 166. — [4]) Kaupa-b. 40, S. 446. Úmaga-b. 31, S. 296.

sagsögerne — Reppens administrative Ombudsmænd — havde „at fordele de trængende", at bestemme, hvilke trængende skulde nyde manneldi hos den enkelte Bonde, til hvem han skulde betale sin Fattigtiende, og hvilken (eller hvilke) trængende hos ham skulle indfinde sig for at fortære Madgaver [1]. Skete der Brud paa Bestemmelserne om Fattigforsörgelsen i Reppen, afholdtes en Repsdomstol (hreppadómr, hèraðsdómr), bestaaende af 6 Medlemmer, af hvilke Repssagsögeren valgte 3 og den sagsögte 3 [2].

Som Midler, der stode til Vaarthingsdistricternes eller Fjerdingernes Raadighed, til Bestridelse af Fattigforsörgelsen, nævnes ikkun den Halvdel af de landsforvistes og fredlöses confiskerede Formue, der tilfaldt disse Districter. Denne Halvpart af den domfældtes Formue skulde först anvendes til hans egen Families Forsörgelse, til, som det hedder, at „staðfesta" hans trængende paarörende (udentvivl = at skaffe dem Forsörgelse, i Modsætning til den Tilstand, de ellers vilde være i, nemlig at maatte gaae omkring og betle), men hvad der ikke behövedes hertil skulde anvendes til de övrige trængendes Tarv (þurft) i Districtet. I den ovenanförte Bestemmelse om Forpligtelsen til at underholde Repstrængende ligesom sine Tyende og give dem Klæder o. s. v., nævnes fjórðungsúmagar ved Siden af Repstrængende, som de, der kunne gjöre Krav paa slig Forsörgelse [3]. Fjerdingsmændene kunde, om de fandt det hensigtsmæssigere, skifte Fjerdingen i Dele til úmaga framfœrslu [4]. Ogsaa om disse trængende anvendes Udtrykket at fara [5]. Det er tilvisse vanskeligt, efter de Vink, disse enkelte Bestemmelser yde os, med Sikkerhed at angive, hvorledes Fattigforsörgelsen i Vaarthingsdistricterne

---

[1]) Úmaga-b. 31, S. 296, Kaupa-b. 39, 40 S. 443 ff. jvfr. Annal. f. 1849, S. 171. — [2]) Kaupa-b. 41, 41 jvfr. c. 46. — [3]) Kaupa-b. 40, S. 445. — [4]) Þingsk.-þ. 31, S. 86. — [5]) Þingsk.-þ. c. 30, S. 85, c. 42, S. 128.

og Fjerdingerne er gaaet for sig. Mindre vanskeligt synes Spörgsmaalet vel, forsaavidt angaaer fattige Husfædre, og trængende, der formedelst Svaghed ikke vare i Stand til at bevæge sig fra Sted til Sted; ligesom man af de ovenomhandlede Midler har givet de förstnævnte et Tilskud, saaledes kunde det vel antages, at man ligeledes ved Hjælp af disse Midler har betinget de sidstnævnte den behörige Forsörgelse. Tvivlsommere bliver Sagen derimod, forsaavidt angaaer de trængende, der, uden at have egen Husstand, vare i Besiddelse af nogen Arbeidsdygtighed og i Stand til at gaae fra Gaard til Gaard. Da Udtrykket fara ogsaa her anvendtes, kan det antages, at de have gaaet paa Omgang. Om da, under denne Forudsætning, de enkelte Bönder er blevet tildelt en Godtgjörelse i denne Anledning af Districtets Fattigkasse, — hvilket dog synes lidet practisk — eller om der maaskee har paahvilet Bönderne inden de omhandlede Districters Omraade en lignende Underholdspligt, som inden Reppens Omraade ved manneldi, og som vi strax nedenfor ville finde Exempel paa i Forhold til det hele Lands trængende, maae vi under Kildernes Taushed lade henstaae uafgjort.

Vi have nu tilbage at omtale de trængende, som det hele Land skulde forsörge. Om disse trængende hedder det at de „eiga för (skulle „fara") um allt land" [1], d. e. de skulle gaae paa Omgang fra Bonde til Bonde over det hele Land. Hver Bonde synes at have været pligtig til at give dem eet Maaltid, naar de indfandt sig paa en Sögnedag, men han var heller ikke berettiget til at give mere; saa maatte den trængende, hvem imidlertid enhver frit kunde give Sko og Klæder, gaae til Naboen og der fordre det næste Maaltid; naar imidlertid den trængende hörte til dem, der ikke vare pligtige til at faste

[1]) Úm.-b. 30, S. 293. Ogsaa paa disse trængende anvendtes Benævnelsen göngumaðr; sst.

(nemlig de, der vare yngre end 7 Aar, eller ældre end 70 Aar; frugtsommelige Kvinder, og tildels Koner, der havde Barn ved Brystet) kunde Bonden ustraffet give ham 2 Maaltider, „om han vilde"; og paa Helligdage kunde han give, hvor mange Maaltider han fandt for godt[1]. Det maa vistnok antages, at man ved disse Bestemmelser har villet bevirke en Fordeling af Byrden paa et saa stort Antal Bönder som muligt; et væsentligt Spörgsmaal bliver det imidlertid da, om den trængende har tordet vise sig efter nogen Tid igjen hos samme Bonde, eller om han först skulde drage Landet rundt. Hvorledes forholdtes der imidlertid med trængende Husfædre, og med de trængende, der formedelst Svaghed ikke vare i Stand til saaledes at vandre fra Gaard til Gaard? Herom findes ingen Bestemmelse. Muligen har man hertil anvendt endel af Lovrettens Midler (lögrèttufè), der navnlig indkom ved Gebyrer for Bevillinger, t. Ex. for Dispensationer til at indgaae Ægteskab[2].

---

[1]) Úm.-b. 30, S. 293. Dahlmann har med Rette bemærket, at der ikke, saaledes som af Michelsen i hans ovennævnte Afhandling antaget, i Fristatens Tid kan antages at have fundet en saadan Omföring af de fattige Sted, som den, der omhandles i Jónsbók, navnlig Framf.-b. 7, hvilket Cap. har sin Kilde i den norske Landslov Lb. 57. Naar imidlertid Dahlm. har troet paa et enkelt Sted i Grágás, nemlig Úm.-b. 30, S. 292, at finde en saadan Omföring omtalt, da er denne Formening udentvivl grundet paa en Misforstaaelse af Udtrykket at fœra á framfœrslur, der simpelthen betegner at bringe trængende til deres Frænder til Forsörgelse, jvfr. Sprogbrugen i c. 35, S. 301; jvfr. ogsaa c. 31, S. 294, 296, Kaupa-b. 39, S. 445. Naar den nævnte Forf., i Forbindelse hermed, yttrer den Formening, at den heromhandlede Bestemmelse om trængende, der paa Omgang skulde underholdes af alle Landets Indbyggere (som Dahlm. mindre rigtig udtrykker det: have Privilegium paa at *betle* sig igjennem Öen), hidrörer fra en nyere Tid, da kunne vi ikke give ham Medhold i denne Anskuelse. — [2]) Festa-þ. 3, 55. Til det udviklede maa endnu föies, at det dels t. Ex. var i Reppernes Interesse,

Et integrerende Led i Bestemmelserne om Fattigforsörgelsen udgjorde de forskjellige Foranstaltninger, der sigtede til at forebygge Armoden. Et vigtigt Maal i saa Henseende var Forebyggelsen af at uformuende Personer avlede Börn, der kunde forudsees, at ville falde Familie eller Rep til Byrde. Herhid börte den Fordring, at de, der vilde gifte sig, skulde være i Besiddelse af en vis Formue (1 Hundrede Örer), forsaavidt, vel at mærke, Konen ikke allerede var udover Börnealderen (eigi barnbœr), og den dertil knyttede Bestemmelse om, at de der, uden Besiddelse af saadan Formue, indgik Ægteskab skulde som landsforviste reise bort af Landet med deres Börn (úmagar), og ikke komme igjen, förend de enten havde erhvervet den lovbestemte Formue, eller Konen var kommen udover Börnealderen[1]. Fremdeles var det forbudt en Mand, imedens han opholdt sig ved Söen for Fiskeriets Skyld, at have hos sig en „barnbör" Kvinde, med mindre han kunde ernære baade sig selv og hende, under Straf af Landsforvisning for dem begge to[2]. Det er klart, at herved er taget Hensyn til det mere uregelmæssige og letsindige Liv, der pleier at föres paa Fiskerpladser. Af et beslægtet Hensyn undgik man i Reppen at tildele „skipamenn", d. e. „dem som havde deres Boder ved Skibe", Kvinder,

---

at see den trængende anbragt hos den forsörgelsespligtige Slægtning, hvormed de derfor vare behjælpelige, Um.-b. 7, S. 248, jvfr. iövrigt S. 256, dels at enhver Rep vaagede over, at der ikke kom notorisk trængende ind i Reppen fra andre Repper; saaledes maatte enhver, der vilde flytte sit Bo fra en Rep til en anden, begjere Tilladelse hertil (bygðarleyfi) paa et Repsmöde i den sidstnævnte Rep, hvilken man da ikke var pligtig at tilstaae ham, naar der var Udsigt til at han ei vilde kunne bestaae ved egne Kræfter i et Aar; Kaupa-b. 47, S. 457.

[1]) Festa-þ. 12, S. 323, jvfr. Annal. f. 1849, S. 223. — [2]) Úm.-b. 31, S. 294.

der endnu vare i den Alder at kunne faae Börn, til manneldi[1]. Manneldi maatte ei heller fordeles saaledes, at en trængende Mandsperson og en trængende „barnbör" Kvinde til samme Tid opholdt sig hos een og samme Bonde[2]. For at undgaae Byrden af trængende Familiefædre, var det endvidere forbudt nogen at nedsætte sig som Bodsidder, (d. e. uden at have Malkefæ), uden Repsmændenes Tilladelse[3]. Ligesom vi have seet, at man ved strænge Forholdsregler imod vedkommende Styrmænd sögte at forebygge, at trængende bleve förte ind i Landet, saaledes sögte man og at frigjöre Landet for Forsörgelsen af uægte Börn, som fremmede Mænd under et Ophold i Island havde avlet. Naar nemlig en „norsk Mand, eller en hjaltlandsk (fra Shetlandsöerne), eller en orknösk, eller en færösk, eller en katnesk (fra Katanes, Caithness, i Skotland) eller en fra Norges Konges Rige", havde i Lön avlet et Barn i Island, og det traf sig, at der i Landet var en Mand fra samme Fylke, som Faderen, hvis Agt det netop var at reise til Hjemmet, saa förte man Barnet til denne Mand, som da under Straf var pligtig til at modtage og overföre Barnet imod en Godtgjörelse af 10 Örer, dog kun dersom han var i Besiddelse af en Formue af idet mindste 6 Hundrede Alen[4]. Af en særdeles Vigtighed i den omhandlede Henseende, vare endelig udentvivl de Bestemmelser, hvorved man sögte at forebygge Lösgjængeri og Betleri, og navnlig de strænge Straffebestemmelser, hvorved det gjordes til en intet mindre end letsindig Sag at stille sig i de trængendes Rækker, naar man var arbeidsdygtig nok til at kunne ernære sig ved egne Kræfter. Ved Betleri unddroges baade Samfundet Kræfter, som det kunde have Brug for, og der gjordes et Krav til den private Godgjörenhed, der i et Land, hvor Gjæstfriheden altid har

[1]) Kaupa-b. 42, S. 451. — [2]) Kaupa-b. 40, S. 447. — [3]) Úm.-b. 31, S. 294. — [4]) Úm.-b. 34, S. 299, 300.

været en Æressag, ofte kunde blive kostbar for den enkelte og derved tillige for det offentlige. Det var under 3 Marks Bod befalet, at enhver skulde have fast Hjemsted eller Opholdssted (heimilisfang, vist [1]) ved Udlöbet af den sidste af de 4 Fardage om Foraaret[2]. Samme Straf gjaldt det at forlade sit Opholdssted og vanke omkring uden noget Erinde, i en halv Maaned, eller, naar man begav sig ud af Fjerdingen, en Maaned[3]. Men gik man omkring og modtog Almissegaver (ölmusugjafir) eller gik omkring paa Gjesteri (hefir gistingar) i en halv Maaned eller i længere Tid, betragtedes man som Betler (göngumaðr, húsgangsmaðr)[4]. Det var en almindelig Regel med Hensyn til Betlere, at ingen maatte give dem Mad — „hverken mere eller mindre" — under Straf af Landsforvisning[5]; navnlig maatte man ikke paa Althinget lade sin Bod staae aaben for Betlere ved Spisetid (of matmál), og kom der Tiggere ved saadan Tid og bad om Mad, kunde Bodherren lade dem före ud, og „om de end kastes nok saa voldsomt ud, kunne de ikke fordre Fyldest derfor, naar de blot ikke faae Saar (eller Ar, örkuml)". Betleres Boder, paa Thinget vare „uhellige", enhver kunde nedbryde dem, og havde de Gods med, kunde man tage det „altsammen" fra dem[6]. Sko og Klæder var det eneste, man ustraffet kunde give Betleren[7]. Forövrigt skjelnedes der imellem to Classer af Betlere. Med en særdeles Strænghed betragtedes den

---

[1]) Hjemstedet var forövrigt ogsaa af en særdeles Betydning i processual Henseende, nemlig ved Spörgsmaalet om, hvor Stevning skulde foretages, og hvilke Bönder skulde tilkaldes til Kvidudsagn. — [2]) Þingsk.-þ. 56, S. 146 ff. (= Kaupa-b. 53 ff.) — [3]) Þingsk.-þ. 59, S. 163 = (Kaupa-b. 65). — [4]) Sst.; jvfr. Úm.-b. 31, S. 294. Betleri benævnedes húsgangr, verðgangr; at ganga með húsum, at fara með húsum, at ganga. — [5]) Úm.-b. 30, S. 293, Kaupa-b. c. 40, S. 447, 45, S. 454, c. 46, S. 455. — [6]) Úm.-b. 8, S. 261, jvfr. S. 262. — [7]) Um.-b. 30, S. 293, Kaupa-b. 45, S. 454.

Betler, der var „saa sund og stærk, at han vilde have kunnet erholde Tjeneste i to Halvaar, dersom han havde villet arbeide, eftersom han var i Stand til"[1], eller som det paa andre Steder hedder — thi man synes ikke at have kunnet finde bittre Ord nok for at betegne disse Mennesker — „den som vanker om fra Hus til Hus, som en rigtig Landlöber (landsofringi), og hverken er for ung eller for gammel til at arbeide, eller som, skjöndt han er gammel, selvraadigen vanker om"[2] — „som formedelst Dovenskab (úmennska) gaae mellem Husene. Det er Dovenskab, dersom man gaaer fra Hus til Hus, formedelst Ladhed eller andre saadanne Udyder (úkosta), som afholde gode Mænd fra at modtage dem"[3] o. s. v. Betlere af denne Art kunde stevnes, hvor de sidst havde haft Natteherberge og dömmes til Fredlöshed. De skulde ingen Arv tage, og kunde ingen Bod fordre, naar de bleve fornærmede (rèttlausir); ogsaa deres Börn vare tildels udelukkede fra Arv som fra at forsörges af Frænderne. Endelig var enhver berettiget til ustraffet at gilde en saadan Betler, uanseet, om han endog deraf fik Saar eller Bane[4], og naar en Bonde stod i Fare for at blive landsforvist, paa Grund af at han havde givet en Betler Mad, behövede han blot, for at frigjöre sig for Straffen, at tage en Betler og pidske ham alvorligen (hýða fullri hýðing), ja det var ham endog tilladt at medtage to Bönder til Hjælp, „saaledes at tre Bönder gaae hen og pidske den ene Mand"[5]. Mildere betragtede man dem, som „betlede formedelst Svaghed (vanheilsa) eller Alderdom", — dem, som „ikke formaaede at erhverve tilstrækkeligt til Livets Ophold", eller hvem Slægtningene havde

[1]) Þingskapa-þ. 59, S. 163. — [2]) Arfa-þ. 8, S. 192 jvfr. S. 191. — [3]) Úm.-b. 35, S. 301. — [4]) Det er vistnok muligt, at denne Bestemmelse har været gjældende om alle Betlere. — [5]) see de nysanförte Steder, samt Arfa-þ. 18, S. 224, c. 20, S. 225, 226, Kaupa-b. 46, S. 455, 456.

indtinget til Forsörgelse paa et Sted, hvor de havde det saa slet, at det ikke var til at holde ud[1]. For denne Classe af Betlere synes de strænge, nys anförte Bestemmelser ikke at have været gjældende; imidlertid fik en saadan Betler dog ikke den fulde Bod, naar han blev fornærmet, men den af hans Frænder, der optraadte som Sagsöger, — thi i Reglen blev han vel erklæret umyndig og kunde da ikke selv anlægge Sagen — skulde heraf oppebære en Trediedel[2].

I Arvematerien have vi seet Ætsrettigheder udvikle sig for dels det enkelte Medlem af Ætten, og da enten Arvingen efter Arveladerens Död, eller den nærmeste eventuelle Arving, eller en fjernere Slægtning, dels i et enkelt Tilfælde for samtlige Medlemmer af Ætten, som et hele. I Forsörgelsesforholdet finde vi nu ogsaa en tilsvarende Forpligtelse for saavel den nærmeste eventuelle Arving som for en fjernere Slægtning, samt endelig ogsaa, men kun undtagelsesvis, for Arvingen efter Arveladerens Död. En Forpligtelse for denne sidstnævnte indtraadte nemlig kun, forsaavidt Arvingen efter den trængendes Död kunde komme til at udrede Erstatning for den ham af en fjernere Slægtning ydede Forsörgelse. Det kan imidlertid siges, at denne Forpligtelse da har paahvilet ham som forhenværende nærmest eventuel Arving, idet nemlig Forsörgelsespligten væsentlig maa synes at have sögt sit Æqvivalent, dels i den Udsigt til Arv, dels i den Deltagelse i de forskjellige övrige Ætsrettigheder, der tilkom den nærmeste eventuelle Arving som saadan. Til den sidste af de anförte Rettigheder i Arvematerien, en Rettighed for Ætten, som et hele, finde vi i Forsörgelsesforholdet intet tilsvarende. Derimod frembyder dette Forhold en ny

---

[1]) See Arfa-þ. 20, S. 226, Um.-b. 35, S. 301, Arfa-þ. 8, S. 191. — [2]) Arfa-þ. 20, S. 226.

Classe af Ætsforhold, vi kunde næsten sige Ætsforhold paa anden Haand, nemlig den Forsörgelsespligt, som i nogle Tilfælde, der i det foregaaende ere berörte, paahvilede, ikke den trængendes Slægt, men hans nærmeste eventuelle Arvings Slægt, altsaa Personer, der ofte ikke stode i Slægtskabsforhold til selve den trængende.

Den Materie, vi her have beskjeftiget os med, angaaer alene Formuesforholdene. Med Forsörgelsespligten var imidlertid derhos forbunden en Forpligtelse til at bære Forsorg for den trængendes personlige Forhold — en lignende Forsorg, som den vi have seet var forbunden med Værgemaalsforholdet, saalænge dette ikke var gaaet over til Forsörgelsespligt. Herom kunne vi henvise til hvad i Værgemaalsmaterien derom er bemærket [1].

D. Formynderskab for Kvinder.

Retten til Formynderskab for Kvinder indbefattede dels Ret til at före en vis Control med den kvindelige Slægtnings Formuesdispositioner, dels Ret til at tage Beslutning om hendes Giftermaal og afslutte Fæstemaalscontract paa hendes Vegne (Fæstningsret), dels endelig visse Rettigheder imod eller over hende i det Tilfælde, at hun blev forfört, navnlig til at anvende forskjellige strænge Forholdsregler imod hende i denne Anledning.

Formynderen benævnes lögráðandi, og i Egenskab af Fæstningsmand tillige fastnandi, sá er fastnar konu. Den Orden, hvori Slægtningene kaldtes til Formynderskab var deri væsentlig forskjellig fra Arveordenen, at Formynder-

---

[1]) Annal. f. 1849, S. 329. Som saadanne Forpligtelser kunne her endnu anföres Forpligtelsen til at före Barn til Daaben samt til at före den afdödes Lig til Graven og afholde Begravelsesomkostningerne, Kr. R, 4 (det nordiske Literatursamfunds, paabegyndte Udgave af Grágás ved Forfatteren af nærværende Afhandling, c. 1. S. 2, c. 2, S. 7, 8).

skab ikkun tilkom de mandlige Slægtninge samt de gifte kvindelige Slægtninges Mænd — hvorved saaledes Svogerskab gav Adkomst til at udöve en Ætsrettighed i en Familie, hvortil man ikke ved Blodsbaandet var knyttet. Derimod vare ugifte kvindelige Slægtninge (Mö eller Enke) udelukkede, dog med Undtagelse af Moderen, der kunde være Formynderske for sin Datter[1]. Forövrigt var Slægtskabsordenen for Formynderskab for Kvinder overénsstemmende med Arvegangsordenen. Altsaa: Sön, „16 Vintre gammel", Datters Mand[2], Fader, samfædre Broder, Moder („kun i det

[1]) Denne Slægtsfölge findes ei opstillet i Almindelighed for Formynderskab, men kun specielt for Fæstningsretten; Festa-þ. 1, S. 305. At samme imidlertid har været gjældende ogsaa for de övrige Formynderrettigheder, synes med Sikkerhed at kunne antages. At navnlig ikke Slægtsordenen for Værgemaal (= Arvegangsordenen) har været Reglen for Formynderskabsretten med Hensyn til Myndlingens Formue, hvorom der kunde synes at være störst Tvivl, fölger vistnok allerede deraf, at man da vilde komme til det urimelige Resultat, at den tyveaarige Mö (jvfr. Arfa-þ. 4, S. 180) kunde være Formynderske for en anden tyveaarig Mö eller for en Enke, (jvfr. d. a. St., S. 179) og dog selv være under Formynderskab, og naar en Kvinde, efter den omhandlede Slægtskabsorden, i eet Tilfælde kunde være Formynderske for en anden Kvinde, nemlig Moder for Datter, uagtet Moderen selv var under Formynderskab, beviser dette, som en i de sædelige Forhold grundet Undtagelse, naturligvis intet i saa Henseende. Det maa bemærkes, at Slægtskabsordenen for Sögsmaalsret for Leiermaal, hvorom vil blive handlet i det fölgende, var den samme som for Formynderskab, med Undtagelse alene af, at Ægtemanden nævnes först i Slægtskabsordenen for hint Forhold, see Festa-þ. 25, S. 339. — [2]) „Er ikke Sön, da er Datter, som er gift, og bör hendes Mand da fæste sin Svigermoder". Denne Udtryksmaade giver Anledning til det Spörgsmaal, om Hustruen har deltaget i Afgjörelsen og navnlig om hun ikke har skullet give sit Samtykke. Til at antage dette synes neppe tilstrækkelige Grunde at være tilstæde, da hine Udtryk kunne være anvendte, fordi man har sluttet sig saa nöie som muligt til Arveordenen.

Tilfælde fæstes Kvinde af Kvinde"), samfædre Sösters Mand, o. s. v. Uægte Börn eller Södskende, eller deres Mænd kaldtes til Formynderskab, ligesom i Arveordenen, i 9. til 14. Classe; derimod haves der rigtignok ingen Bestemmelse om de endnu fjernere uægte Slægtninges Delagtighed i den omhandlede Ætsrettighed, i Líghed med hvad der efter en yngre Bestemmelse gjaldt for Arverettens og Forsörgelsespligtens Vedkommende, hvoraf dog vistnok ingenlunde kan sluttes, at man har villet udelukke hine fjernere uægte Slægtninge fra Formynderskab. Naar flere Frænder, som lige nær beslægtede, i Forening vare i Besiddelse af Formynderskabsretten, maatte der opstaae Spörgsmaal om, hvorledes, i Tilfælde af Meningsulighed mellem de flere Formyndere, en Afgjörelse kunde finde Sted. For Fæstningsrettens Vedkommende er det i denne Henseende bestemt, at imellem Myndlingens Brödre skal den ældstes Mening gjælde, forsaavidt der er Spörgsmaal om, hvad Svar der skal gives en Frier, dog saaledes, at naar Pigen selv yttrede Lyst til Partiet, og dette kunde ansees for passende (jafnræði), skulde den af Formyndernes Mening gjöre Udslaget, som vilde föie Pigen. Hvorledes der er bleven forholdt, naar Fæstningsmændene ikke vare Myndlingens Brödre, er ikke bestemt; maaskee har man anvendt Lodkastning. Udentvivl har man, saavidt muligt, anvendt lignende Regler i den omhandlede Henseende ved de övrige Formynderrettigheder [1].

Kvinden var, som vi i det foregaaende have seet, undergivet sin nærmeste eventuelle Arvings Værgemaal (fjárvarðveizla) indtil det 20de Aar. I de sidste Aar var imidlertid Kvindens Retsstilling under Værgemaalet særegen, idet hun fra det 16de Aar [2] skulde selv nyde Frugterne af sin Capital, for hvilke Værgen, der desuagtet

[1]) Jvfr. Vígsl. 35, S. 68, samt Annal. f. 1849, S. 207 ff. —
[2]) Samme Alder, hvorved Værgemaal for Mandsperson ophörte.

vedblev at have hendes Formue under Bestyrelse, da har maattet aflægge Regnskab. Ved det fyldte 20de Aar overtog Kvinden selv sit Gods til Bestyrelse, men hun var da endnu i Raadigheden over samme, foruden den almindelige Control af hendes nærmeste eventuelle Arving, undergivet en vis Indskrænkning ved Formynderens Tilsyn. Denne Indskrænkning var dog ikke væsentlig. Hun maatte ikke („kona á eigi") sælge, d. e. afhænde en halv beboet Jordpart (eller en större Del af en Gaard), eller et Godord — thi arvede en Kvinde et Godord, kunde hun ikke beklæde denne, ligesaalidt som andre offentlige Værdigheder, men maatte overdrage det til en Mand inden Godedistrictet[1] — eller et Havskib, uden Samtykke af sin Formynder (án ráð lögráðanda)[2]. Hyppigst maatte der efter Forholdets Natur blive Spörgsmaal om Afhændelsen af Jord, og herom gives derfor ogsaa detaillerede Bestemmelser[3]. Formynderen skulde inden Udlöbet af tolv Maaneder, efterat han havde faaet Kundskab om Afhændelsen, nedlægge Protest paa Lovbjerget, og kunde derefter vindicere (brigða) Jorden fra Kjöberen, som endog straffedes med Landsforvisning. Det overlodes da til Kjöberen at söge sin Kjöbesum tilbage fra Myndlingen. Dersom Jorden var gaaet gjennem flere Hænder, maatte den sidste Besidder söge Regres hos sin Hjemmelsmand, denne igjen hos den fjernere Hjemmelsmand o. s. v. lige til Kvinden, der uberet-

[1]) See Þingsk.-þ. 61, S. 166. Kvinder ere udtrykkeligt udelukkede fra at være Medlemmer af Kvid, Vígsl. 27, S. 45. Af denne Bestemmelse samt Forskriften om deres Udelukkelse fra Godeværdigheden kan det udentvivl med Sikkerhed sluttes, at Kvinder ei heller have kunnet beklæde Dommer — (eller Lovsigemands) — Værdigheden. Det kan vel endog betvivles, om Kvinden har kunnet være Vidne, saameget mere som Vidners Anvendelse som Bevismiddel var af forholdsvis ringe Betydning, jvfr. Annal. f. 1849, S. 166. — [2]) Festa-þ. 21, S. 334, Landabr.-þ. 2, S. 214. — [3]) D. a. St., Landabr.-þ. 2, S. 214—216.

tiget havde foretaget Afhændelsen. Det hjalp ikke, at Myndlingen søgte at omgaae disse Bestemmelser ved at lægge Jorden öde, heller ikke ved oftere at sælge smaa Stykker af Jorden, der sammenlagte kom til at udgjöre mere end den halve Jord. I dette sidste Tilfælde anvendtes dog ikke Landsforvisningsstraffen mod Kjöberen, undtagen naar han vægrede sig ved godvillig at afstaae det kjöbte Jordstykke. Ikkun til at betale Gjæld med, eller for at kunne bestride sine trængende Slægtninges Forsörgelse, maatte Kvinden sælge sin Jord uden Formynderens Tilladelse, dog kun for fuld Betaling, hvorhos Formynderen i dette Tilfælde havde Forkjöbsret, dersom han var vederhæftig, ligesom iövrigt de samme Regler her vare gjældende, som om Værgens Ret til at sælge den umyndiges Jord[1].

Den omhandlede Indskrænkning fandt ingen Anvendelse paa den gifte Kone, der var undergivet et meget strængere Formynderskab. Derimod vare Enker undergivne samme. Særegne Regler gjaldt i saa Henseende for det Tilfælde, at Enken var „yngre end 16 Vintre gammel". Tilfaldt der en saa ung Enke en Arv, maatte hun ikke overtage Arven til Bestyrelse (taka arf), uden Formynderens forudgaaede Samtykke. Naar Formynderen imidlertid nægtede saadant Samtykke, enten fordi han fandt Enken for lidet moden, eller af andre Grunde, indtraadte et eiendommeligt Tilfælde. Efter de almindelige Regler maatte nemlig da Arvegodsets Bestyrelse ligefrem gaae over til Enkens födte Værge, hendes nærmeste eventuelle Arving, hvem Fordelene ved det ofte indbringende Værgemaal ikke kunne antages at være blevne unddragne. Dette kunde imidlertid være en anden Person end Formynderen, da, som det vil erindres, ugifte Kvinder ikke vare udelukkede fra Værgemaal. Tilvisse var dette Forhold noget synderligt,

---

[1]) Jvfr. Annal. f. 1849, S. 327—329.

da Formynderens Beslutning her gik ud paa, at en anden skulde overtage en Myndighed, der paa en Maade blev taget fra ham selv. Enken kunde heller ikke, naar hun var yngre end 16 Aar, uden Formynderens Tilladelse overtage Værgemaal, hvilken Ret da, naar Tilladelsen nægtedes, maatte gaae over til en fjernere Slægtning. I Forbindelse med de anförte Bestemmelser maa det imidlertid bemærkes, at „gift Kvinde, hvad enten hun er 16 Vintre gammel eller yngre", kunde frit saavel overtage sin Arv til Bestyrelse, som paatage sig Værgemaal. Naar nu den unge Kone, som var i dette Tilfælde, blev Enke inden sit 16de Aar, synes det vistnok rimeligst, at Formynderen ikke har kunnet betage hende disse saaledes erhvervede Rettigheder [1].

Ætsmedlemmernes Giftermaal var et af Ættens vigtigste Anliggender, et Anliggende, hvori den hele Æt var interesseret. Det gjaldt her en nöiere Tilknytning til en fremmed Æt, hvis Anseelse, Tapperhed, Rigdom o. s. v., eller Mangel paa disse Egenskaber, vare Spörgsmaal af höieste Vigtighed. En Forbindelse med Medlemmet af en mægtig og agtet Slægt kunde medföre ikke blot directe, men ogsaa store indirecte Fordele, thi derved hævedes Ættens Anseelse, hvorimod Forbindelsen med en uformuende og uanseet Slægt ikkun vilde bevirke at Formuen (ved Arv) gik ud af Familien, eller at der fremavledes et Afkom, hvis Forsörgelse kunde falde Ætten til Byrde. Ligesom man derfor ikke tillod den 80aarige eller vanvittige Mandsperson at indgaae Ægteskab uden sin nærmeste eventuelle Arvings Tilladelse, saaledes maatte man ogsaa ansee Kvinderne, hvis Tilböielighed saa let kunde komme i Collision med Ættens Interesser, mindre skikkede til selv at tage Beslutning om sin ægteskabelige Forbindelse. Som

[1]) See i det hele Arfa-þ. 4, S. 179, 180.

vi have seet under Ægteskabsmaterien [1], var derfor Formynderen givet en særdeles stor Magt i den omhandlede Henseende over den kvindelige Slægtning. Formynderen havde i den ældre Tid ubetinget Ret til at tvinge Pigen til Ægteskab imod hendes Villie, og först den senere Tid gav hende den Udvei til at undgaae Tvangen, at gaae i Kloster. Medens Tvangsretten mod den kvindelige Slægtning saaledes var ubetinget, hvor det gjaldt at opnaae et fordelagtigt Parti for hende, kunde man derimod ikke give Formynderen en lige saa stor Myndighed til, imod Myndlingens Tilböielighed, at holde hende ugift, naar virkelig gode Partier fremböde sig, en Myndighed, hvorved hverken Æt eller Myndling kunde være tjent. Formynderen kunde saaledes vel ubetinget nægte sit Tilladelse til ethvert ufordelagtigt Parti [2]. Derimod kunde Formynderen ikkun to Gange nægte sit Samtykke til passende Partier (jafnræði), hvorimod Myndlingen, naar der tredie Gang frembød sig et jafnræði, kunde selv bestemme sig, dog vel at mærke med en eller anden af sine Frænders Samtykke. Denne interessante Bestemmelse gav saaledes endog de fjernest beslægtede Frænder, hvor mange nærmere beslægtede Frænder der end maatte være til, Adgang til at deltage i Udövelsen af en særdeles vigtig Formynderrettighed. Enken havde större Frihed end Mö. Hun kunde ikke tvinges til Ægteskab undtagen af sin Fader, og vel skulde hun i Reglen have Formynderens Samtykke til Ægteskab i samme Omfang som Mö, men herfra gjaldt dog en Undtagelse,

[1]) See Annal. f. 1849, S. 206 ff. — [2]) Naar begge Ægtefæller tilsammen ikke eiede mere end et Hundrede Örer, paadrog Fæstningsmanden, som til saadant Ægteskab havde givet sit Samtykke, i Reglen sig endog Ansvar, nemlig Straf af Landsforvisning samt Forpligtelse til at bestride Forsörgelsen af de i et saadant Ægteskab avlede Börn, see Festa-þ. 12, S. 323, 324, jvfr. Annal. f. 1849, S. 223.

idet hun nemlig uden saadant Samtykke kunde indgaae Ægteskab med sin fraskilte Mand[1].

Vi have endnu tilbage at omhandle den tredie ovenfor nævnte Classe af Formynderrettigheder, de der havdes i Anledning af Myndlingens Forförelse. Disse Rettigheder bestode dels i en Ret til Værgemaal paa den forförte kvindelige Slægtnings Vegne, dels i en Tortur, der kunde anvendes mod hende, dels endelig i en vis Straf, der kunde paalægges hende. Denne Materie hænger nöie sammen med Sögsmaalsretten for Leiermaal, og findes i Bestemmelserne derom stillet i Forbindelse med denne Ret. I förstnævnte Henseende var det bestemt, at den forförte Kvinde ikke kunde udöve Værgemaalsretten over den Bod, der i Anledning af hendes Forförelse tilfaldt en Person, som hun stod nærmest til at arve (navnlig hendes ægte eller uægte Barn), om hun end forövrigt var Værge for samme, en Bestemmelse, hvorved naturlig er seet hen til, at Moderen ikke skulde selv höste Fordel af sit Feiltrin; derimod skulde Boden være under Moderens Formynders Værgemaal, indtil Barnet selv kunde nyde Frugterne af Godset[2]. Om den Tortur, der kunde anvendes imod den forförte Kvinde, hedder det: „Dersom en ugift Kvinde er svanger (úlètt), og Sagsögeren kommer for at spörge hende, hvem Faderen er til det Barn, som hun er svanger med (nemlig for at kunne vide, imod hvem han skal anlægge Paternitetssagen), er hun pligtig at sige ham det. Men dersom hun ikke vil sige ham det, da har Sagsögeren Ret til at tilkalde fem Bönder, der boe nærmest det Sted, hvor Kvinden opholder sig, og pine hende til Tilstaaelse (pína hana til sagna)[3]. Saa-

---

[1]) Jvfr. i det hele den nöiere Udvikling af denne Materie paa det anförte Sted, Annal. for 1849, S. 206—212. — [2]) Festa-þ. 48, S. 364, c. 56, S. 382, jvfr. Arfa-þ. 19, S. 225. — [3]) Tortur fandt, foruden i dette Tilfælde, ikkun Sted mod Trællen, der myrdede sin Herre, eller hans Börn eller Fosterbörn. Ogsaa her anvendtes 5

ledes skulle de pine hende, at hun hverken deraf faaer Saar, eller Huden bliver blaa[1]. Dersom hun siger ham, hvem Barnets Fader er, da skal han spörge hende, hvor hendes Möde med ham har fundet Sted," o. s. v.[2]. Denne Bestemmelse angives i cod. arnam. som nýmæli, og at den hidrörer fra en yngre Periode, bestyrkes vistnok ved den Omstændighed, at den i dette Haandskrift findes paa tre forskjellige Steder, nemlig in extenso paa eet Sted og med Begyndelsen og Slutningen forbundne med et usque paa de to andre Steder, hvad der synes at vise at Samlerne ikke ret have vidst, hvor de skulde anbringe Bestemmelsen i det gamle System. Tilvisse vidner den anförte Bestemmelse kun om liden Skaansomhed mod den kvindelige Slægtning der havde ladet sig forföre og derved sat en Plet paa Ættens Ære. Endnu större Strænghed yttrer sig imidlertid i den Straf, der, som ovenberört, kunde paalægges den Kvinde, der havde faaet et Lönbarn. Formynderen kunde nemlig affordre hende en Bod af 6 Mark (288 Alen), og havde hun ikke Formue til at betale denne Bod, kunde han paalægge hende Skyldtrældom for Belöbet[3]. Derhos bleve Kvinder, „der skjulte sin Barnefödsel, eller med fuld Vidende angave en urigtig Barnefader", efter en ældre Forskrift[4], der imidlertid er ophævet ved en nyere Bestemmelse i Arfa-þ. 23, S. 228, udelukkede fra senere at tage nogen Arv.

Bönder. (Dersom de ikke vilde bringe Trællen til Eieren, skulde de „pína hann til sagna", ved Hjælp af 5 Naboer); Vígsl. 111. S. 161, 162; jvfr. iövrigt Vígsl. 88, S. 129: — „dersom man piner den, som man ikke har Ret til at pine".

[1]) Jvfr. Vigsl. 32, S. 63, Kr. R. 13, S. 56 (det nordiske Literatursamf. Udg. c. 4, S. 18). — [2]) Festa-þ c. 33, S. 347, c. 48, S. 364, c. 52, S. 374. — [3]) Festa-þ c. 36, S. 351, c. 48, S. 363. — [4]) Jvfr. Arfa-þ. 19, S. 225, Note 4. (kun i cod. reg.)

Med Formynderskab for Kvinder staaer i nær Forbindelse Retten til Sögsmaal for Leiermaal, samt, under visse Betingelser, Sögsmaal for Legemsfornærmelser mod kvindelige Ætsmedlemmer[1]. Ligesom Slægtskabsordenen for disse Rettigheder var den samme som for Formynderskab, saaledes betegnes hine Rettigheder undertiden som tilkommende Formynderen, lögráðanda. Disse Retsforhold ville imidlertid finde sin rette Plads under Behandlingen af Ættens Retsforhold udadtil.

I Formynderskab for Kvinder, navnlig i Fæstningsretten og Formynderrettighederne i Anledning af en kvindelig Slægtnings Forförelse have vi naaet Höidepunktet af Ættens indbyrdes Retsforhold og dermed tillige Overgangen til det andet Hovedafsnit, Ætsmedlemmernes Retsforhold udadtil. Vel staaer her endnu kun det enkelte Ætsmedlem ligeoverfor et andet enkelt Medlem af Ætten, men igjennem dette Forhold skinner allerede Ættens Kamp mod uden for sin Existents og Ære klart igjennem; vi ane allerede her at Ætten ogsaa har et Formaal som et hele udadtil. Stærkest skinner Ættens Æresfölelse igjennem den Justits, der inden selve Ættens Omraade blev udövet imod den forförte Kvinde, som Straf for den Skjændsel, hun havde tilföiet sin Æt ved at lade sig forföre. Vi kunne her ikke

---

[1]) Forövrigt tilkom Sögsmaalsretten med dens Fordele (hvorom i det fölgende) Kvinden selv i hendes egne Anliggender; see Festa-þ. c, 51, S. 371, c. 18, S. 331, jvfr. c. 54, S. 377, c. 24, S. 337, 338, Vígsl. c. 66, S. 108, c. 106, S. 150. Hun kunde imidlertid, som det synes, ikke optræde offentlig som Sagsöger, og maatte derfor overdrage Sagens Udförelse (selja sök) til en anden, der dog ikke behövede at være hendes Formynder, see Úmi-b. 24, S. 280, samt de ovenfor anförte Steder, Festa-þ. 18, Vígsl. 66, jvfr. Festa-þ. 15, S. 328. Kun i eet Tilfælde omtales et Sögsmaal af hendes Frænder paa hendes Vegne, Festa-þ. 16, S. 329, hvilket Sted imidlertid staaer i Strid med Festa-þ. 51.

undlade at erindre om en Beretning i Kristnisaga, c. 6, S. 39, der turde afgive en Exempel paa en om muligt end mere betegnende Typus for dette Ættens Grundprincip. Det fortælles nemlig, at efterat Kong Olaf Tryggvason i Aaret 996 havde sendt Stefnir til Island for at prædike Kristendommen, blev det den derpaa fölgende Sommer paa Althinget vedtaget som Lov, at Frænderne til dem, der antoge Kristendommen, skulde sagsöge dem for denne deres Gudsbespottelse (guðlöstun). Sagsögerne skulde være nærmere beslægtede med den frafaldne, end i den lige Sidelinies 5te Led (þriðia brœðra), men fjernere end i 3die Led (næsta brœðra). Stefnir blev da sagsögt for Kristendom, og den Sag anlagde hans Frænder, thi „Kristendommen blev da kaldt (anseet for) Frændeskam (frændaskömm)" [1]. Fölelsen for Familiens Ære var saaledes saa stærk, at endog Frænde maatte offentligen reise sig imod Frænde. Naar imidlertid ikkun de fjernere Frænder paalagdes at anlægge Sagen, da seer man heri et Bevis paa, dels at man ret godt forstod at skatte den stærkere Familiepietet imellem de nærmeste Slægtninge, dels at man var sikker paa ogsaa hos de fiernere Slægtninge — dog med Udelukkelse af den sidste Slægtskabsgrad, forsaavidt ellers Beretningen her er paalidelig — at finde tilstrækkelig Fölelse af Familieenheden. Saa meget mere maatte da Ætten danne en Enhed imod de udenfor samme staaende, til fælles Forsvar, Hevn og Opretholdelse af Familiens Ære.

---

[1]) Þat sumar á alþingi var þat í lög tekit, at frændr hinna kristnu manna skyldu sœkja um þá guðlöstun, nánari þriðja brœðra ok firnari en næsta brœðra. Þat sumar var Stefnir stótr um kristni; þá sök sóttu þeir frændr hans, því at kristnin var þá köllut frændaskömm.

II. ÆTTENS MEDLEMMER I DERES FORHOLD UDADTIL.

I Skildringerne i de islandske Sagaer, der egentlig kun ere at betragte som de enkelte Familiers Historie, möde os i Forholdet mellem Ætterne fornemmeligen tvende Hovedtræk. Vi finde paa den ene Side et ubrödeligt Venskabsforhold, en höihjertet Ædelmodighedsfölelse og en trofast Sammenslutning til fælles Handling, navnlig til indbyrdes Bistand i Feide eller Retstrætter. Herved dannede da de flere Familier en Enhed til fælles Samvirken. Paa den anden Side finde vi et ved Anmasselse fremkaldt og ved en pirrelig Æresfölelse næret, haardnakkent Fjendskab, der fandt sit Udtryk i skaanselslös Hevn og blodig Feide eller i hidsige Processer. Midt imellem disse Forhold kan man stille de Beröringer, hvori Menneskene i ethvert kun nogenlunde udviklet Samfund ikke kunne undgaae at komme med hinanden i Anledning af mangfoldige ligegyldige Gjenstande i det daglige Liv. Det förstnævnte og det sidstnævnte Forhold frembyde kun faa Punkter, der kunde afgive Stof for Fremstillingen af Ættens Retsforhold. Om det förstnævnte Forhold kunne vi bemærke, at samme finder sit höieste Udtryk i Ægteskabet mellem Medlemmerne af tvende Ætter. Som Exempel kunne vi fremdeles anföre de i det foregaaende omhandlede Vennegaver, der netop fornemmeligen havde deres Betydning, som de mellem Ætterne eller disses Overhoveder vexlede Venskabstegn.

Derimod frembyder det mellemste af disse Forhold, Ætsmedlemmernes indbyrdes Sammenslutning og Samvirken mod uden i det fjendtlige Modsætningsforhold til en anden Æt, en væsentlig, retlig Interesse. I den raa Naturstand anvendte man et Hovedmiddel for at opnaae Fyldestgjörelse for Fornærmelser, Blodhevnen, og selv naar undtagelsesvis en mindelig Afgjörelse valgtes, gjorde ogsaa her, nemlig i

Bestemmelsen af Forligsvilkaarene, den stærkeres Ret sig gjældende. Det er i denne Folkenes förste Udviklings-Periode, at de indbyrdes nærmest forbundne Individer, i Fölelsen af den enkeltes Svaghed, föres til at slutte sig sammen til fælles Handling. Den et enkelt Medlem af Ætten tilföiede Fornærmelse ansaaes da som en Fornærmelse mod den hele Æt, hvorfor blodig Hevn toges over Fornærmeren og hans Slægt. Efterat en Samfundsmagt er bleven oprettet, træder vel Forfölgelse ved Lov og Dom istedenfor Feiden og lovbestemte Straffe istedenfor Blodhevnen og Selvtægten. Herved ere da de förste Betingelser satte for at det enkelte Individ, den svage som den stærke, ved Lovens Beskyttelse, ifölge sin egen personlige Værdighed, uden privat Understöttelse, kan finde det fornödne Værn imod Retskrænkelser. Men det kan ikke undre os, at de förste Institutioner, hvorved Folkets fremspirende Cultur gjör et Forsög paa at stille den fredelige Forfölgelse ad Lovens Vei i den lidenskabelige Familiefeides Sted, bære Præget af det lavere Culturstandpunkt, som Folket nys har forladt, og endnu længe efterat Domstole ere blevne oprettede og Straffe ere blevne lovbestemte, blusser ofte Hevnfölelsen op hos det krænkede Individ, og endnu længe föler ofte den hele Æt sig dybt saaret ved den Fornærmelse, der tilföies det enkelte Medlem af Ætten. Denne Bemærkning ville vi ikke sjeldent have Leilighed til at gjöre under Betragtningen af Grágáslovens Bestemmelser om de Ætsrettigheder og Forpligtelser i Forholdet til den udenfor Ætten staaende, der constitueredes ved Fornærmelser, og hvormed vi nu skulle beskjeftige os.

Vi ville betragte disse Ætsrettigheder og Forpligtelser under tre Hovedpunkter, idet vi skjelne imellem den Sögsmaalsret, der kunde tilkomme et Ætsmedlem som saadant, den Ret til Hevn, der i visse Tilfælde indrömmedes et Ætsmedlem for den et andet Ætsmedlem overgaaede Fornær-

melse, og endelig det Ansvar eller Ret til Böder, der for Ættens Medlemmer som saadanne kunde resultere af en Fornærmelse.

SÖGSMAALSRET.

Sögsmaalsret for Fornærmelser, som en Ætsrettighed for den fornærmedes Frænder, fandt Sted i Anledning af Leiermaal, Injurier, samt Fornærmelser mod den personlige Integritet[1]. Vi skulle særskilt fremstille Reglerne om enhver af disse Forbrydelser.

1. Leiermaal. Islænderne vaagede med en mærkværdig Omhu over den kvindelige Kjönsære. At forföre et af Ættens kvindelige Medlemmer, eller endog blot at forsöge derpaa, ansaaes for en grov Fornærmelse mod den hele Æts Anseelse, og ligesom vi af Sagaerne vide, at saadanne Fornærmelser ofte gave Anledning til blodig Hevn og bittert Fjendskab mellem Familierne, saaledes ere ogsaa Bestemmelserne i Grágás om denne Materie særdeles strænge.

Hovedbestemmelserne om Straffene for Forbrydelser mod Kvindens Kjönsære indeholdes i Fæstningsbalkens 24de Cap., som[2] overskrives „Om Lönkys og Leiermaalssager". Som det allerede antydes i denne Overskrift, vare endog Kys under visse Betingelser strafbare. Den som kyssede en ugift Kvinde „i Lön for andre Mænd"[3], d. e. uden andre Folks Vidende, straffedes, naar det var skeet med

---

[1]) I Indledningen til Fremstillingen af Ættens Retsforhold, Ann. f. 1849, S. 289, have vi, ved at opregne disse Retsforhold, ikkun anført som Tilfælde, i hvilke Sögsmaalsretten kunde fremtræde som Ætsrettighed, tre saadanne Sager, nemlig Drabssager, Leiermaalssager samt Injurier. Det videre Omfang af bemeldte Ret ere vi först senere blevne opmærksomme paa. — [2]) i cod. arnam.; i cod. reg. er Overskriften: Hvilke Forseelser ere strafbare imod Kvinder" (Hvat saknæmt er við konu). — [3]) — á laun fyrir öðrum mönnum. Det er vistnok mueligt, skjöndt neppe rimeligt, at der ved Ordene „fyrir öðrum mönnum" sigtes til Kvindens Slægtninge.

hendes Samtykke, med en Bod af tre Mark. Men skete det imod hendes Villie. eller som det hedder, „dersom hun vredes derover", var Straffen endog Landsforvisning [1]. Grunden til disse strænge Bestemmelser synes at have været den, at man har betragtet Lönkysset som en Tilkjendegivelse af den forföreriske Hensigt og som det förste Skridt til Udförelse af samme. Ved at digte et Kjærlighedsdigt til en Kvinde, paadrog man sig Straf af Fredlöshed [2]. Ogsaa her synes en lignende Tanke at ligge til Grund, men for at fatte Aarsagen til den strængere Straf, maa det dog derhos erindres, at der var fastsat Straf for at digte endog et ganske uskyldigt Digt om en Person [3]. En Anmodning til en Kvinde, om at maatte sove hos hende (biðja svefnis), afsonedes fremdeles med Landsforvisning. Gik man hen til en Kvindes Seng, for at bedrive Utugt (drýgia misræðu) med hende, var Straffen ligeledes den treaarige Landsforvisning. Endelig anvendtes ogsaa denne Straf mod den, der iförte sig den kvindelige Hovedbedækning, eller klædte sig i Kvindeklæder, for ved Hjælp af saadan Forklædning at kunne forföre en Kvinde [4]. Men kastede man med Magt en Kvinde ned, for at have Omgang med hende, (ef maðr brýtr konu til svefnis — fellir ser konu) eller man gik i Sengen til hende i saadant Öiemed, var Straffen Fredlöshed.

---

[1]) I Forbindelse hermed findes den allerede under Ægteskabsforholdet berörte Bestemmelse om at Straffen for Lönkys, naar Fruentimmeret er gift, altid er Landsforvisning, hvad enten hun giver sit Samtykke eller ikke, jvfr. Ann. f. 1849, S. 263. — [2]) Vígsl. 106, S. 150. — [3]) Sst. S. 148. — [4]) I Sammenhæng hermed giver cód. regius den udentvivl fornemmelig i Velanstændighedshensyn grundede almindelige Bestemmelse, at Kvinder ei maae klæde sig i Mandfolkeklæder, eller Mandfolk i Kvindedragt, under Straf af Landsforvisning, jfr. Laxd. s., cap. 34, 35. Overtraadtes denne Lov, kunde Sag anlægges af hvem som vilde.

I de her anförte Tilfælde tilkom Sögsmaalsretten den paagjeldende Kvinde selv, dersom „hun vil vredes" over den hende saaledes tilföiede Fornærmelse, men vilde hun ikke söge, tilkom Sögsmaalsretten den af hendes Frænder, hvem Sögsmaalsretten vilde have tilkommet mod Forföreren i Anledning af en fuldbyrdet Leiermaalsforseelse. Beviset förtes ved en Kvid bestaaende af fem eller ni af Fornærmerens Naboer.

Den fuldbyrdede Lösagtighedsforseelse med en ugift Kvinde, „fribaaren og som har fast Hjemstavn", straffedes med Fredlöshed[1].

Der gaves fremdeles Straffebestemmelser om Bortförelse af Kvinde i den Hensigt at ægte hende, samt om Ledsagelse af Kvinde, der sögte at römme bort fra sin Familie. Den förstnævnte Forbrydelse (kvennanám, konunám) straffedes med Fredlöshed. Straffen var den samme, hvad enten man selv foretog Kvinderanet, eller man lod det udföre ved en anden. For Medhjælperne ved selve Bortförelsen, for Styrmanden der förte Parret ud af Landet, for samtlige de Personer, der delte Skib med dem paa Reisen fra Landet og endelig for den, der modtog et bortfört Fruentimmer i sit Hus, uden just at have den Hensigt at udlevere hende til hendes Familie, findes Landsforvisnings- eller Fredlösheds-straffe fastsatte[2]. Det forudsættes som bemærket, at Kvinderanet skeer i den Hensigt at tage Fruentimmeret til Ægte (vill eiga ganga). Fremdeles var det en Betingelse at Bortförelsen var skeet imod Fruentimmerets Villie. Bortförelse med Fruentimmerets Samtykke, eller Bortförelse i anden Hensigt end for at ægte det ranede Fruentimmer findes ikke omtalt. At ledsage en Kvinde (kvennafylgjur), der sögte ved Römning at unddrage sig sin Formynders Familiemyndighed, hvad enten hun nu flygtede ud af Fjerdingen eller ud

[1]) See i det hele Festa-þ. 24, S. 337 ff. — [2]) See Festa-þ. 38—42, S. 353 ff., c. 29, S. 342, 343.

af Landet, samt iövrigt at understötte hende i dette hendes Forehavende, straffedes med Landsforvisning[1].

Den fuldbyrdede Leiermaalsforseelse maatte, som allerede anfört, afsones med livsvarig Fredlösbed. Til Begrebet udfordredes ikke Besvangrelse, hvorimod dette Moment rigtignok havde en vis Betydning i processual Henseende[2]. Bestemmelserne synes at have været anvendelige i lige Grad, hvad enten Fruentimmeret var Mö eller Enke, hvad enten hun allerede forhen maatte have været bleven forfört eller hun havde sin Kjönsære uforkrænket. Det kan udentvivl uden Dristighed antages, hvad ogsaa bestyrkes ved Vidnesbyrd af Sagaerne, at det forförte Fruentimmer i det væsentlige forblev i Besidelse af sin Agtelse, og navnlig kunde vente at opnaae et ligesaa hæderligt Giftermaal, som ellers, naar det blot lykkedes hendes Frænder paa en ærefuld Maade at opnaae Fyldestgjörelse for den Ætten overgaaede Fornærmelse. For Voldtægt findes ingen særlig Straffebestemmelse. Efter den Tilböielighed, vi i det fölgende ville see ikke faa Exempler paa, til at anvende flere Sögsmaal imod samme Person, uagtet hvert af disse maaskee gik ud paa den höieste Straf, saavelsom efter Udtrykkene i Festa-þ. 24 om Sögsmaalsretten for de nys ovenfor omhandlede Forsög paa ved Forlokkelse, List eller Magt at opnaae Samleie[3], troe vi imidlertid at burde antage, at hine forud for Forförelsen gaaende Handlinger, i det Tilfælde at Samleie ved samme blev opnaaet, ikke ere blevne absorberede i Sögsmaalet for dette, men have constitueret særegne Sögsmaal ved Siden af den egentlige Leiermaalssag. I Anledning af tiltvunget Samleie opstode da to Sager, Sögsmaal for Leiermaal og Sögsmaal for den forudgangne physiske Tvang. Herved tilveiebringes da en Analogi med Bestemmelserne

[1]) Festa-þ. 29, S. 342, 343. — [2]) See Festa-þ. 35, S. 349, jvfr. ogsaa c. 26, S. 340. — [3]) „Kvinden er sögsmaalsberettiget i de Sager — naar ikke Leiermaal fuldbyrdes".

om Lönkys, i hvilke netop ogsaa Hensynet til, om Tvang var bleven anvendt eller ikke, var af væsenlig Indflydelse paa Straffen [1]. Med Hensyn til Terminologien bemærkes, at Ordet legorðssök i Overskriften til Festa-þ. 24 ogsaa synes at indbefatte de i Capitlet omhandlede Forsög paa Leiermaal, hvorimod en saa vid Brug af Ordet legorð neppe forövrigt paa noget andet Sted kan paavises [2].

Den Orden, hvori den forförte Kvindes paarörende kaldtes til Sögsmaalsret for den Ætten overgaaede Beskjæmmelse, stemmede ganske overens med den, der gjaldt for Formynderskab for kvindelige Slægtninge. Altsaa: Sön, Datters Mand, Fader, samfædre Broder, Moder, samfædre Söstres Mand, o. s. v. Naar en gift Kone blev forfört, tilkom Sögsmaalsretten hendes Mand, og i Overensstemmelse med den i det foregaaende fremsatte Betragtningsmaade af Lösagtighedsforseelser, begaaede med gifte Koner, hvorefter Mandens Ret til at paatale saadanne Forseelser maatte ansees i det væsentlige analog med den Myndighed, der för Ægteskabet tilkom hendes Frænder til at anlægge Leiermaalssag imod hendes Forförer, begynder ogsaa Opregnelsen af Fölgeordenen med Ægtemanden. „Sagsöger er först Kvindens Mand, dersom han er til, derefter Sön, dersom han er ægtebaaren, sexten Vintre gammel eller ældre", o. s. v. [3]. Som bemærket, tilkom Formynderskabet og Sögsmaalsretten for Leiermaal een og samme paarörende til Kvinden og Udtrykket lögráð-

---

[1]) Om Fruentimmeret var medskyldigt eller ikke, kom fremdeles i Betragtning i de senere ophævede Bestemmelser om forförte Kvinders Arvelöshed, Arfa-þ. 23, S. 228, Festa-þ. 34, S. 348, Not., og sandsynligvis ogsaa ved Spörgsmaalet om den Bod, som Formynderen kunde paalægge den forförte Myndling, Festa-þ. c. 36, 48; jfr. ogsaa om Bortförelse, Festa-þ. c. 38 cfr. c. 29. — [2]) See S. 339 340, 341, 348 o. s. v. — [3]) Festa-þ. 25, S. 339.

andi findes derfor ogsaa paa enkelte Steder [1] brugt om Sagsögeren for Leiermaal, medens Begreberne dog i Reglen holdes skilte fra hinanden.

Naar Leiermaal var forbundet med Besvangrelse, skulde Sögsmaal anlægges Sommeren efter at Barnet var födt, forudsat at Barnet ikke blev födt saa nær Althingstiden, (efter Söndag i Fardageugen, Sommerens 7de Uge), at der ikke var Tid til at foretage de ordinære Skridt til Sagens Anlæggelse. Forsömte Sagsögeren dette, ansaaes Sögsmaalsretten præscriberet. Undtagelse fandt dog Sted, naar Sagsögeren ikke strax fik Kundskab om Sagen. „Ingen Leiermaalssag, hvormed Besvangrelse fölger, forældes (fyrnist)" — hedder det — „inden Sagsögeren veed". For Udenfjerdingsmanden, for hvem Besværlighederne ved at anlægge Sagen vare större, var en længere Tidsfrist end den anförte bestemt for det Tilfælde, at Sagen meget sildigt paa Foraaret blev bekjendt for ham, men han maatte da strax samme Sommer ved Althingets Slutning, ved en Lysning fra Lovbjerget gjöre Anmeldelse om sit Sögsmaal og derefter ufravigelig anlægge Sagen den fölgende Sommer. En vigtig almindelig Udvidelse af Præscriptionstiden fandt fremdeles Sted for det Tilfælde, at den indstævnede ikke fandtes skyldig,

---

1) See t. Ex. S. 338, 342, 343. Man kunde synes at der heraf kunde sluttes, at Sögsmaalsretten for Leiermaal egentlig er bleven betragtet som en Formynderrettighed. Herimod maa imidlertid erindres, at et almindeligt Begreb om Formynderskab, der kunde indbefatte dels de forskjellige Formynderrettigheder, dels Sögsmaalsret for Leiermaal, vistnok vilde have fremkaldt en Opstillelse af en fælles Slægtfölge for samtlige disse Rettigheder. En saadan findes imidlertid ingensteds, hvorimod den for disse Familiemyndigheder gjældende fælles Slægtkabsorden udförligen anföres specielt for tvende af disse Rettigheder, Fæstningsretten og Sögsmaalsretten for Leiermaal, og for den sidnævnte Rets vedkommende med den Bemærkning, at „den Mand altid er Sagsöger for Leiermaal, som er den rette Fæstningsmand" (ikke rette Formynder); Festa-þ. 25.

idet man nemlig da endnu den følgende Sommer kunde anlægge Leiermaalssagen mod en anden Person. Sögsmaal for Leiermaal uden Besvangrelse maa, uagtet Fortolkningen af den herom givne Bestemmelse, vistnok efterlader nogen Tvivl, antages ufravigeligt at have maattet anlægges Sommeren efter at Samleiet havde fundet Sted, dersom det ikke var sildigere end Löverdagen i Fardageugen, uden Hensyn til om Sagsögeren derom til denne Tid blev vidende eller ikke[1].

Man kunde anlægge Leiermaalssag under eet mod saamange Personer, man vilde[2]. Dette maatte fornemmelig komme til Anvendelse, naar Fruentimmeret var blevet besvangret, og der ikke havdes Kundskab om Forföreren. Lykkedes det da ikke den förste Sommer at overbevise nogen, kunde man da vel, efter hvad nys er anfört, den fölgende Sommer anlægge ny Sag imod saamange, man fandt for godt, men herved var da ogsaa en Grændse sat for ethvert Forsög i den omhandlede Retning. Naar Leier-

[1]) See i det Hele c. 35, S. 349, c. 36, S. 351, c. 52, S. 372 ff, c. 34, S. 349. Med Hensyn til Spörgsmaalet om Præscription af Sögsmaalsret i Almindelighed efter Grágás, kan der skjelnes mellem flere Slags Sager. I nogle fandt ingen Præscription Sted, hvorpaa vi i det fölgende ville finde Exempler, og hvilket navnlig synes at have været gjældende i Contractsphæren. I de Sager, hvor Præscription fandt Sted, skjelnedes der væsentlig atter mellem dem, der skulde anlægges paa et af de næste tre Althinge, og dem, der, saaledes som Tilfældet var i det heromhandlede Forhold, ikkun kunde anlægges paa eet Althing. I Reglen regnedes Præscriptionstiden först fra det Tidspunkt, naar Sagen blev bekjendt for Sagsögeren (tempus utile); see i det hele I., S. 45, 93, 176, 226, 251, 346, 375, 441, II., S. 103, 136, 148, 190, 253, 279, o. s. v. I de ovenanförte Bestemmelser om Præscription af Leiermaalssager er det forudsat, at Sagen anlægges paa Althinget. At denne Sag iövrigt ogsaa, ligesom enhver anden Sag, har kunnet anlægges paa Vaarthinget, sees t. Ex. af c. 49, S. 369. — [2]) Cap. 35, S. 350.

maal var begaaet i Udlandet, kunde Sag imod Forföreren ikke anlægges i Island inden tre Vintre vare forlöbne (for nemlig at give ham Tid til at komme tilstede og forsvare sin Sag), med mindre enten Forföreren eller Fruentimmeret eller ogsaa Barnet inden hin Tidsfrist kom tilbage til Landet, i hvilket Fald Sagen strax kunde anlægges[1]. Naar Forföreren döde inden Sagens Anlæggelse, bortfaldt Leiermaalssagen[2].

Stævningen i Leiermaalssager gik ud paa, at den indstævnede havde ligget hos Fruentimmeret og kommet i de Omstændigheder (vændir) at de vilde have avlet et Barn, dersom Naturen saa havde villet det (ef þeim væri þat skapat)[3]. Det var altsaa dette, der skulde bevises. Beviset förtes ved en Kvid af de ni Bönder, som boede nærmest ved det Sted, hvor Leiermaalet var blevet begaaet. Kjendtes dette Sted ikke, sammensattes Kviden af de Bönder, som boede nærmest den sagsögtes Hjemstavn, og var endelig heller ikke dette Sted bekjendt, da af dem, der boede nærmest det forförte Fruentimmers Hjemstavn[4]. Disse Bönder skulde da, i Vidners Nærværelse, hjemme i Böigden opfordres til at indfinde sig paa Thinge, og der afgive Vidnesbyrd, hvilken Opfordring, ifölge en vistnok almindelig Regel, i det seneste maatte skee fjorten Nætter för Althingets Begyndelse[5]. Man var imidlertid ikke udelukket fra at anlægge Sagen samme Sommer, om end Leiermaalet blev begaaet endnu sildigere; man stævnede da saa nær Althingstiden man vilde, og i dette Tilfælde maatte Kviden sammensættes af dem, som boede nærmest det paagjældende Sted

---

[1]) Cap. 30, S. 343, 344, c. 55, S. 380, jvfr. Vígsl. 99, S. 138. — [2]) Cap. 28, S. 342. — [3]) Cap. 34, S. 348, 349, jvfr. c. 49, S. 369. — [4]) Cap. 24, S. 338, 339, c. 33, S. 347, c. 34, S. 349. — [5]) Cap. 52, S. 373, jvfr. Vígsl. 30, S. 58. Naar Sagen anlagdes paa Vaarthinget, maatte Kvidmændene tilkaldes med en Uges Varsel, Þingsk.-þ. 37, S. 100, 102.

blandt de paa Thinget netop tilstedeværende Bönder[1]. Forövrigt kunde Sagsögeren vælge simpelthen ved Thingets Begyndelse at lyse sin Sag istedenfor at stævne, men i dette Tilfælde maatte da Kvidmændene ufravigelig tilkaldes hjemme i Böigden[2].

Naar Leiermaal var begaaet i Udlandet, anvendtes som Bevismiddel en af Goden dannet Tylfterkvid[3].

Foruden til den egentlige Straf for Leiermaal, stævnedes Forföreren ogsaa til at betale Leiermaalsboden, den saakaldte rèttr, til den forförte Kvindes nærmeste eventuelle Arving[4], om hvilken Bod nærmere vil blive handlet i det fölgende. Det stod Sagsögeren frit for at forfölge Sagen til Dom, eller slutte Forlig, men gik han ind paa et ringere Forlig end Leiermaalsbodens Belöb, da kunde enhver, der vilde, paatale en saadan utilbörlig Mildhed eller Svaghed, der maatte afsones af Sagsögeren med en Bod af sex Mark, hvorhos enhver, der vilde, havde Ret til at anlægge Leiermaalssagen og forfölge den efter Lovens Strænghed, og da tillige nyde den dermed forbundne Fordel[5]. Vi feile neppe ved at antage, at disse almindelige Sögsmaal, der svare til Romerrettens actiones populares og hvorpaa mange Exempler forekomme i Grágás, idetmindste tildels ere fremkaldte af en hos Folket boende Retsbevidsthed, der vilde, at den, der, som i det forhaandenværende Tilfælde, havde tilföiet en Familie en Beskjæmmelse, ogsaa led et föleligt Onde derfor, hvorved Familiens Ære kunde gjenoprettes. Vi turde maaskee i denne Henseende erindre om den Uvillie, det vakte, da Sagen om Goden Arnkels Drab blev forfulgt med saa lidet Eftertryk, at ved Forliget kun een af Del-

---

[1]) See i det hele c. 52, S. 372 ff, c. 33, S. 347, c. 34, S. 349, c. 38, S. 354, c. 39, S. 355, c. 49, S. 369, jvfr. c. 24, S. 338, 339, c. 25, S. 340. — [2]) See c. 34, S. 349, c. 52, S. 374, Þingsk.-þ. 37, S. 104. — [3]) Cap. 30, S. 344. — [4]) See navnlig c. 34, S. 348, c. 49, S. 369. — [5]) Cap. 52, S. 375, c. 38, S. 348.

tagerne i Drabet blev forvist Landet i 3 Aar, thi man fandt, „at Eftermælet ei var saa hæderligt, som rimeligt var for en saadan Hövdings Drab" [1].

Naar Leiermaal var forbundet med Besvangrelse, kunde Sagsögeren tillige anlægge Paternitetssag mod Forföreren (at sœkia mann til faðernis). Dette var en særkilt Sag, i hvilket Beviset i Reglen förtes ved de fem Bönder, der boede nærmest den sagsögtes Hjemstavn. Denne Sag var af megen Vigtighed, da det uægte Barns Forsörgelse, efter hvad vi have udviklet i det foregaaende, indtil det 16de Aar maa antages at have paahvilet Faderen eller hans Æt. Naar Faderen under Leiermaalssagen, efter Lovens Strænghed, blev dömt til Fredlöshed, overtog Fjerdingen eller Vaarthingsdistrictet ifölge de almindelige Regler om Fölgerne af Fredlösbedsstraffen, imod at erhverve Halvdelen af hans confiskerede Formue, Forsörgelsen af samtlige hans trængende paarörende, og da navnlig först og fremmest af det paagjældende uægte Barn. Blev Faderen imidlertid senere benaadet, maatte han overtage Barnets Forsörgelse [2].

Det var udentvivl fornemmelig for Paternitetssagens Skyld, at Torturen blev anvendt imod det besvangrede Fruentimmer, for at bringe hende til at opgive Forförerens Navn, ligesom Mangel paa Oprigtighed i denne Henseende i den ældre Tid medförte den ovenanförte Straf for hende, at blive gjort arvelös. Som bemærket, förtes Beviset for Paterniteten i Reglen ved Kvid, men der omtales tillige [3] at andet Bevismiddel, nemlig Jernpröven (skírsla [4]), hvilken

[1]) Eyrb. s. c. 38. — [2]) Cap. 36, S. 352, Þingsk.-þ. c. 31, S. 86, c. 42, S. 124, 125, Úm.-b. c. 3, S. 237, c. 22, S. 277, 278. — [3]) Festa-þ. 45, S. 361, c. 26, S. 341, Úm.-b. 34, S. 299; jvfr. Festa-þ. 55, S. 380, 381, c. 33, S. 347. I andre Sager end de anförte, der alle angaae Lösagtighedsforseelser, findes Jernpröven ikke anvendt. — [4]) Jvfr. med Hensyn til dette Udtryk Laxd. c. 18, Gulath.-L. c. 24, Frostath.-L. II., 1, Eidsivath.-Kr. R. I., 42.

Pröve aflagdes af Mandfolk ved at bære Jern (járnburðr) og af Fruentimmer ved det saakaldte ketiltak, at taka í ketil[1], d. e. ved at neddyppe den blottede Haand i en sydende Kjedel, eller ved at optage Stene af en saadan Kjedel[1].

Om Jernprövens Forhold til Kvidbeviset, haves ingen directe Bestemmelse. Af de Lovsteder, hvor samme behandles, sees det imidlertid, at den i Lösagtighedssager — derunder indbefattet Blodskam, Lösagtighedsforseelse med gift Kone og Nonne, i hvilke Sager Jernpröven endog fortrinsvis synes at have kommet til Anvendelse — kunde aflægges saavel af Forföreren som Fruentimmeret. I Anledning af Lösagtighedsforseelse med gift Kone hedder det: „Nu byder han (Forföreren) Jernbyrd, og skal man da ikke nægte den"; c. 33, S. 347. Maaskee kan man, i Henhold til det anförte, antage, at Forföreren altid ved Sagens Begyndelse har kunnet tilbyde Jernbyrd og at derved Anvendelse af Kvid bortfaldt, hvorimod Fruentimmeret muligen, foruden den samme Ret, hvilken hun vel ikke let vilde gribe til, uden bestemt at vide, at Kvidbeviset ikke vilde lykkes for hende, ogsaa har kunnet först pröve dette, og derefter, naar Beviset glippede, aflægge Jernpröven.

Hjemmerygte (heimiskviðr) eller onde Tungers Tale maatte ikke anvendes mod nogen som Bevis for Paternitet[2].

Man kunde ikke anlægge Paternitetssag mod flere end een Mand samme Sommer, men efter et forgjeves Forsög kunde man næste Sommer anlægge Sag imod en anden, derefter den fölgende Sommer mod endnu en tredie, o. s. v., indtil man fandt den rette Fader: „aldrig præscriberes den Sag, medens det er ubevist, hvem Faderen er til Barnet" [3].

---

[1]) Jfr. d. ældre Edda, Guðrúnarkviða, III., Frosta th.-L., III., 15, Bjark.-R., 69, Eidsivath-Kr. R., I., 42; Arnesens isl. Rettergang, S. 182 ff. — [2]) Cap. 45, S. 361, jvfr. c. 33, S. 347. — [3]) See om Paternitetssager i det hele c. 26, S. 340, 341, c. 28,

Vi have seet, at Forföreren kunde komme til at taale to Sögsmaal i Anledning af et og samme Leiermaal, nemlig baade for det fuldbyrdede Samleie og for det forudgaaede Forsög paa samme. Disse Sager vare da ganske uafhængige af hinanden, og navnlig sammensattes Kviden i den förstnævnte Sag anderledes end i den sidstnævnte, i hvilken Kvidudsagnet altid afgaves af den sagsögtes Nabobönder. At anlægge to eller flere Sager mod samme Mand, af hvilke hver for sig maaskee medförte den höieste Straf, og blandt hvilke Straffen for den störste Forbrydelse maatte absorbere Straffen for de övrige, kunde ingenlunde ansees overflödigt eller unyttigt, idet den ene Sag jo let kunde tabes, f. Ex. ved Formalitetsfeil eller ved uventede Indsigelser, hvorved det kunde komme til Nytte at have en anden Sag i Baghaanden, ligesom vel ogsaa den Sagsöger, der havde flere Sögsmaal, dersom hån foretrak Forlig, kunde forskaffe sig fordelagtigere Vilkaar end ellers. Vi skulle nu anföre nogle flere Tilfælde, i hvilke saadanne særskilte Sögsmaal kunde anlægges ved Siden af den egentlige Leiermaalssag. Et vigtigt Exempel herpaa fremböd det Tilfælde, at Fruentimmeret döde efter Barselen, og som en Fölge af samme (af barnburð). Forföreren straffedes herfor med Fredlöshed og, som det hedder, „Sögsmaalet tilkommer den, som er sögsmaalsberettiget i Leiermaalssagen". Kviden sammensattes af ni Bönder, der boede nærmest ved det Sted, hvor Fruentimmeret döde[1]. Fremdeles synes dette at have været Tilfældet med Blodskamssager[2]. At disse Forseelser

---

S. 342, c. 33, S. 347, c. 35, S. 350, 351, c. 45, S. 361, c. 49, S. 368, c. 52, S. 374, 375.

[1]) Cap. 52, S. 375. — [2]) See c. 55, S. 381, samt om Leiermaal i Udlandet c. 30, S. 343: — „Dersom Slægtskab finder Sted mellem dem, kan der, saafremt der söges for Leiermaal, anlægges Sag for Blodskam, ligesom om det her var blevet begaaet, (i den latinske Oversættelse er Stedet opfattet anderledes).

bleve Gjenstand for en særegen Sag, synes allerede at fölge deraf, at Blodskamssager i de lavere Grader ikkun straffedes med Landsforvisning, og at man saaledes ved at fölge en modsat Anskuelse vilde komme til det urimelige Resultat, at en Forbrydelse, hvori det offentlige viste sig særlig interesseret, er bleven straffet mildere, end en Forseelse, hvorved kun den enkelte Families Ære blev krænket, jvfr. c. 30, S. 343. At Sögsmaalsretten i Blodskamssager, hvilket i og for sig kunde synes synderligt, har tilkommet det forförte Fruentimmers Slægt, fölger fremdeles udentvivl deraf, at der i de detaillerede Regler om disse Forbrydelsers Forfölgning ingen Antydning findes om at Sögsmaalsretten skulde tilkomme andre end Frænderne, ligesom det synderlige vistnok bortfalder derved, at det var gjort til Pligt for den sögsmaalsberettigede at anlægge Sagen og forfölge den efter Lovens Strænghed, idet det nemlig gjaldt ham Straf af Landsforvisning, dersom han overhovedet sluttede Forlig om saadan Sag. Saaledes kunde da Sagsögeren slutte Forlig i den egentlige Leiermaalssag, medens Blodskamssagen blev straffet efter Lovens Strænghed, eller Straffen dog ialfald maatte formildes ved en Naadesact af Lovretten [1]. En lignende særskilt Sag opstod udentvivl ligeledes ved Forförelse af Nonner, hvorfor Straffen var Fredlöshed [2]. Derimod kan det neppe antages, at Ægtemanden har haft et dobbelt Sögsmaal, naar hans Kone blev forfört, allerede af den Grund, at Ægtemandens Sögsmaal i Anledning af hans Hustrus Forförelse, ved at sættes överst i Opregningen af Fölgeordenen for Sögsmaalsretten for Leiermaal, er blevet stillet ved Siden af det almindelige Leiermaalssögsmaal. Imod et saadant særligt Sögsmaal i dette Tilfælde tale derhos Bestemmelserne om de Tilfælde,

[1]) See c. 31, 32, 44, 49, 55. Jvfr. iövrigt, hvad der om Blodskam er bemærket i det foregaaende, Annal. f. 1849, S. 221, 222. — [2]) Cap. 33, S. 346, c. 44, S. 358, c. 49, S. 365.

i hvilke den gifte Kones Frænder kunde komme til at anlægge Sagen, hvilket nemlig gjaldt, naar Lösagtigheds-forseelsen blev begaaet i Udlandet, og Ægtemanden ei selv var tilstede i Island for at anlægge Sagen, saavelsom naar Forseelsen först blev opdaget efter Mandens Död [1]. Sager i Anledning af Blodskam, samt Forförelse af Nonner eller gifte Koner præscriberedes först med det tredie Althing [2], og den strængere Anskuelse af disse Forseelser viste sig dels deri, at Forlig ikke vilkaarligen kunde afsluttes, men en Strafformildelse alene kunde bevilges af Lovretten, dels deri, at man ikke kunde fremsætte den Indsigelse, at have været ubekjendt med de individuelle Forhold (Slægtskabet o. s. v.), der gjorde Lösagtighedsforseelsen særlig strafværdig [3]. Beviset förtes i disse Sager i Reglen ved en Kvid af ni Bönder, der boede nærmest den sagsögtes Hjemstavn [4], men som alternativt Bevismiddel nævnes dog paa et Par Steder, som ovenfor berört, ogsaa Jernpröven [5].

Vi have endnu at omhandle et Par Tilfælde, i hvilke Leiermaal betragtedes mildere end sædvanligt. Leiermaal med en Kvinde, som var undergivet Gjældstrældom, straffedes saaledes med Landsforvisning, hvilken Straf imidlertid forhöiedes til Fredlöshed, naar Sagsögeren stod i et saadant nært Forhold til hende, som gav Ret til Drabshevn for Leiermaal (som Ægtemand, Sön, Fader, Broder, Fosterfader, Fosterbarn), eller hun i al Fald havde en fri (uægte eller umyndig) Sön [6]. Leiermaal med en frigiven Kvinde afsonedes med Landsforvisning, „med mindre Barnet blev skjænket sin Frihed" [7], eller hun forövrigt havde en fri Sön, i hvilket Fald Straffen var Fredlöshed [8]. Leiermaal med Trælkvinde bödedes med tre Marks Boden [9]. Endelig gaves der et Tilfælde,

[1]) Cap. 30, S. 343, Note 5, c. 55, S. 380. — [2]) Cap. 32, S. 346, c. 36, S. 351, 352. — [3]) Cap. 44, S. 358, c. 49, S. 367. — [4]) Cap. 44, S. 359. — [5]) Cap. 33, S. 347, c. 55, S. 381. — [6]) Festa-þ. 25, S. 339, 340. — [7]) Jvfr. Arfa-þ. 4, S. 178. — [8]) Sst. S. 340. — [9]) Sst.

i hvilket hverken Fredlöshed, eller Landsforvisning eller tre Marks Boden, ja end ikke den sædvanlige Leiermaalsbod anvendtes, nemlig for Leiermaal med omvandrende Betlerske. Kun dersom Forföreren ikke strax vedgik Paterniteten og overtog Barnets Forsörgelse, maatte han betale Leiermaalsboden (rèttr)[1].

Kaster man et Blik paa de saaledes udviklede Hovedtræk af Leiermaalsmaterien, bliver det udentvivl klart, at det ikke kan gaae an med de Forfattere, der have beskjæftiget sig med den oldislandske Retsforfatning, i disse Bestemmelser at ville söge et Udtryk for et strængt sædeligt Princip, hvilket de samme Forfattere endog indrömme ingenlunde svarer til de Skildringer af Folkelivet og Folkebevidstheden, som vi finde i Sagaerne. Det rette Princip for hine Bestemmelser troe vi derimod at burde söge i Familiens Æresfölelse, der stærkt blev krænket ved en kvindelig Slægtnings Forförelse. Kun saaledes synes man at kunne forstaae de höie Straffe, der kun gjaldt for Mandspersoner, ikke for Kvinder, saavelsom den Omstændighed, at Sögsmaalsretten tilkom Fruentimmerets Familie. Af störst Vigtighed med Hensyn til dette Spörgsmaal er imidlertid udentvivl den særdeles Betydning, som i Henseende til Straffens Större lse tillagdes Sagsögerens nærmere eller fjernere Slægtskab til Fruentimmeret, naar hun var undergivet Gjældstrældom, og navnlig den Omstændighed, at medens Straffen var saa stræng i Almindelighed, anvendtes aldeles ingen Straf for Forförelsen af den omvandrende Betlerske, der, ved „egenraadigen og imod sin nærmeste eventuelle Arvings Villie" og „formedelst Dovenskab" at have valgt Betlerveien, — thi kun om denne Classe af Betlersker synes hin Bestemmelse at have kunnet gjælde[2] — maatte ansees at have sondret sig fra sin Familie. Blandt de

[1]) Cap. 26, S. 340, 341, c. 49, S. 368. — [2]) See ovenfor S. 190.

flere Smaatræk der fremdeles tale for vor Anskuelse, ville vi endnu kun gjöre opmærksom paa det Hensyn til den injurierende Character, der ligger i Forudsætningen om at Fruentimmeret „vredes" over de Forsög, der gjöres paa at opnaae Samleie hos hende, paa de interessante Bestemmelser om Straffen for Kjærlighedsdigte, samt endelig paa et Sted i Festa-þ. c. 36, hvor man, midt i Leiermaalsmaterien, overraskes ved at see Sager om ærekrænkende Digte stillede sammen med Leiermaalssager i den Bestemmelse, at der om ingen af disse Sager skal foretages Lysning ved Althingets Slutning, Aaret forinden Sagen skal anlægges, med mindre Sagsögeren er i en anden Fjerding end Forföreren, en Forskrift, der iövrigt udentvivl har sin Grund i Hensynet til det odiöse i en saadan forudgaaende Anmældelse, samt maaskee til det önskelige i at saadanne Sager, i hvilke det kun gjaldt en privat Fyldestgjörelse, om muligt glemtes og bortfaldt.

2. Injurier[1]. Vi kunne inddele disse i verbale, symbolske og reelle Æresfornærmelser. De sidstnævnte ville finde deres Plads under Fremstillingen af Bestemmelserne om Legemsbeskadigelser i det fölgende. Symbolske Injurier omtales kun med faa Ord. Benævnelsen for samme var „at göra níð". Straffen var Landsforvisning og Beviset förtes ved Tylfterkvid. „Det er Nid" — hedder det — „naar man indridser Fornærmelser i Træ (skerr trèníð manni) eller reiser Nidstang, eller rister fornærmende Indskrifter paa den[2].

Ved Verbalinjurier maae vi skjelne imellem, om Ærefornærmelsen var indklædt i Digt eller i ubunden Tale. Fornærmelige Ord benævnes áþèttarorð (egentlig tunge Ord), illmæli, áljótr (krænkende Ord), lastmæli, háðung (Spot), níð[3]. Ærekrænkende Ord i ubunden Tale inddelte man i fullrèttisorð, for hvilke der, foruden den egentlige Straf, til den fornærmede

[1]) Om disse handles i Vígsl. c. 104-107, S. 143, ff. — [2]) Cap. 105, S. 147. — [3]) See c. 104, S. 143, 145, c. 115, S. 189, c. 105, S. 146.

blev at udrede den almindelige personlige Bod (rèttr), hálfrèttisorð, hvilke kunde afsones med den halve Bod, og endelig dem, i hvilke en höiere Bod maatte betales end rèttr. „Det er fullrèttisorð" — hedder det — „naar man siger til en anden, hvad der ikke kan opfattes i en god Mening" (er eigi má fœra til góðs)[1]. Hvert Ord skulde tages i den naturlige Forstand og navnlig maatte man ikke lægge digteriske Betydninger i Ordene (ekki skal at skáldskaparmáli ráða). Straffen for fullrèttisorð var Landsforvisning. Som fullrèttisorð omtales specielt at benævne en med et Ögenavn (at reiða auknefni til háðungar manni) eller endog blot at give en et andet Navn, end han har, „naar hin vil vredes derover". Fremdeles Indklædelsen af en Æresfornærmelse i Formen af overdreven Lovtale; „det er Overdrivelse (ýki), naar man siger noget, der ikke kan være Tilfældet, om en anden Mand, eller om nogen af de Ting, der tilhöre ham, og man gjör det til Fornærmelse (til háðungar) for ham"[2]. Endvidere betragtedes det som en saadan Fornærmelse, naar man uden Reservation (ifalaust) stævnede en Mand for Tyveri, uden at kunne före Bevis for denne sin Paastand[3]. Endelig hedder det: „Dersom man gjör en Mand Bebreidelser (brígzl) og (i cod. reg. eða — eller) anvender ærekrænkende Ord (mælir áljót), om han end siger sandt, da gjælder det Landsforvisning" o. s. v.[4]. Efter denne Bestemmelse, der dog ikke er ganske klar, synes Beskyldningens Sandhed ikke at have medfört Fritagelse for Straffen. Herved maa dog erindres, at der ingen Straf var for at stevne en Mand for Tyveri, uden at kunne före Bevis for sin Anklage, naar han forhen var bleven overbevist om en saadan Forbrydelse, og Sagsögeren havde troet at han var skyldig og navnlig ikke stævnet ham mod bedre Vidende[5]. Straffen var den samme, hvad

[1]) Cap. 104, S. 144. — [2]) Cap. 105, S. 146, 147. — [3]) Cap. 115, S. 189. — [4]) Cap. 105, S. 146. — [5]) Cap. 115, S. 189.

enten Injurien blev fremsat i den fornærmedes Paahör eller i hans Fraværelse. Kun med Hensyn til Beviset forholdtes forskjelligt i disse Tilfælde. Var den fornærmede tilstede, maatte han kalde de tilstedeværende til Vidne paa Fornærmelsen, hvilke Vidner da, under Straf, vare pligtige til at indfinde sig paa Thinge og afgive sit Vidnesbyrd. Naar kun en tredie Mand var tilstede, og saaledes et fuldt Vidnesbyrd, hvortil to Mænd i det mindste udfordredes [1], ikke kunde haves, eller dersom de tilstedeværende vare Personer uden Vidnedygtighed (Börn, vanvittige), maatte en Tylfterkvid anvendes som Bevis. Var der endelig slet ingen tilstede, „da er det ikke mueligt at nævne Vidner, men den fornærmede skal hævne Ord med Ord, om han vil, og tale lige ondt igjen, uden at paadrage sig noget Ansvar" [2]. I dette Tilfælde kunde saaledes intet Sögsmaal anlægges. Men pralede den ene af dem sidenefter af sine Ord, da „er det Bagtalelse" [3]. Beviset for Ærefornærmelser, udtalte den fornærmedes Fraværelse (ef maðr mælir við mann afheyranda), eller, som det i den nysanförte Bestemmelse kaldes, Bagtalelse (bakmæli), förtes enten ved Tylfterkvid eller ved fem Jordeiere, der kunde bevidne, at de enten alle paa engang, eller hver for sig, til forskjellige Tider havde hört de paaankede Ord af Diffamantens Mund [4].

---

[1]) Jvfr. navnlig Landabr.-þ. 2, S. 213. — [2]) Cap. 104, S. 145. — [3]) Sst. — [4]) Cap. 104, 105, S. 145, ff. Dette Femmandsbevis synes med Hensyn til Bevisets Gjenstand at maatte stilles sammen med det egentlige Vidnesbyrd („om hvad de have hört eller seet, skulle Vidner give Vidnesbyrd", Vígsl. 73, S. 115, i Modsætning til Kvidbeviset, der gik ud paa hvad Kvidmændene „troede" — vèr hyggjum, Arfa-þ. 7, S. 191,) medens det dog adskilte sig fra Vidnebeviset, dels deri, at det aflagdes af Mænd, der ikke i Öieblikket vare blevne opfordrede til at vidne, jvfr. Annal. f. 1849, S. 166, Þingsk.-þ. 13, S. 44, dels ved at Formerne ved dets Aflæggelse (Bevidnelse paa sin Ære, þegnskaparlagning) synes at have været de samme, som ved Mededsmændsbeviset, medens der

Vi have her talt om de almindelige Ærefornærmelser i ubunden Tale, de saakaldte fullrèttisorð, for hvilke Straffen var Landsforvisning. Til denne Straf kom derhos, naar Fornærmeren var Tjenestekarl, Fortabelse af hans Condition[1]. I Modsætning til fullrèttisorð stode dels de Fornærmelser, hvorfor en dobbelt personlig Bod, rèttr, erlagdes, hvilket nemlig var Tilfældet, naar Fornærmelsen var udtalt paa Thinge, dels de saakaldte hálfrettisorð, for hvilke kun Halvdelen af den sædvanlige Bod udrededes. Som hálfrèttisorð ansaaes de Fornærmelser, der kunde forstaaes lige saa vel i en god som i en slem Mening. Der bödedes da, som bemærket, halv Bod, hvorimod iövrigt ingen egentlig Straf anvendtes (varðar eigi við lög). Naar hálfrèttisorð imidlertid udtaltes af Tjenestekarl mod Husbonden, eller af Træl mod en fri Mand, stilledes Fornærmelsen lige med fullrèttisorð[2]. Endelig gaves der tre fullrèttisorð, som medförte Fredlöshed samt en vis Ret til Hevn, nemlig „naar Mænds Tale (málsendar) forværres saaledes", at den ene kalder den anden ragr, feig, eller stroðinn eller sorðinn, d. e. beskylder ham for Omgjængelse mod Naturen (i den latinske Oversættelse: fæminæ instar compressum, vel muliebria passum).

Indklædelse af Ærefornærmelser i digterisk Form var i Island meget almindelig, og ved at forplantes fra Mund til Mund kunde selv et meget uskyldigt Digt gjöre den Person, der var Gjenstand for Digtet, latterlig og skade hans Anseelse. Grágás fastsætter derfor ogsaa Straf saavel for rosende, som for lastende Digte. „Hverken maa man digte (yrkja) om en Mand Lov eller Last"[3]. Straffebestemmelserne for Digte (skáldskapr) vare ogsaa strængere end for Ærefornærmelser i ubunden Tale. Der skjelnedes imellem Smædedigte eller Digte, hvori fandtes Forhaanelse

med Hensyn til Slægtskabet til den Part, som förte Beviset, henvises til Reglerne om Kvidbeviset.

1) Cap. 104, S. 144. — 2) Sst. — 3) Cap. 106, S. 147.

(háðung, lastmæli, níð), hvortil navnlig ogsaa henhörte rosende Digte, „som digtedes til Fornærmelse"[1], og Digte, hvori der ingen Spot eller Fornærmelse var. Ved Straffebestemmelserne er der taget Hensyn til det ældste islandske Versemaal, det simple, af otte korte Verslinier bestaaende, saakaldte Fornyrðalag, der ved sin ukunstlede Indretning mest af alle de gamle Versarter nærmer sig den ubundne Tale. Det hedder nu: „Ei skal man vredes over Fjerdedelen af et Vers (d. e. to Verselinier), undtagen der er Last deri"[2]. Straffen i dette undtagne Tilfælde findes imidlertid ikke bestemt. For at digte et halvt Vers (fire Verslinier), hvori der var Haan, var Straffen Fredlöshed. Naar Digteren derhos „kvad", d. e. sang Verset, og lærte en andet det, paadrog han sig endnu et særligt Sögsmaal herfor, der ligeledes gik ud paa Fredlöshed. Samme Straf gjaldt det for den, der lærte Verset, og kvad det til Forhaanelse for den paagjeldende. Ligeledes anvendtes Fredlöshed for at synge, til Haan imod en Mand, et Digt, der var digtet om en anden Person, og fremstod der et „vidtsvævende Digt" (víðáttu-skáldskapr), d. e. et Digt, hvori Digteren ikke havde haft Hensyn til nogen enkelt Person, men til en hel Böigd, stod det enhver frit for at anlægge Sag mod Digteren og lade ham dömme til Fredlöshed. Særlig omhandles Smædedigt imod de Svenskes eller de Danskes eller Nordmændenes Konge (konung Svía, Dana eða Norðmanna), hvorfor Straffen var den sædvanlige, men Sögsmaalsretten tilkom den vedkommende Konges Betjente (húskarlar), dersom der var nogen af dem i Landet, og de vilde söge, i modsat Fald kunde Sag anlægges af hvem der vilde. At kvæde Nidsang fra Lovbjerget medförte, foruden Fredlöshedsstraffen, ogsaa en vis Ret til Hævn, hvorom i det fölgende[3]. Grágás tænker sig ogsaa det Tilfælde,

[1]) Sst. S. 148. — [2]) Cap. 106, S. 148. — [3]) See i det hele cap. 106, S. 147, ff.

at Nidviser digtedes af flere Personer i Forening. Naar der vare to Personer om et halvt Nidvers, saaledes at hver af dem digtede to Verslinier, ansaaes de begge med Fredlöshed. Den samme Straf gjaldt endog, naar der var fire Personer om et halvt Vers, eller otte Personer om et helt, saaledes at hver for sig kun digtede een Verslinie[1]. Vi gaae nu over til de uskyldige, ikke forhaanende Digte. Et saadant uskyldigt Digt, der bestod af eet Vers, straffedes med tre Marks Boden. Men digtedes der flere Vers, blev Straffen Landsforvisning. Naar to Personer forenede sig om at digte et saadant Digt, straffedes de med tre Marks Boden, om de end ikke digtede mere end to Verslinier hver[2].

Sögsmaalsret for Diffamation forældedes med det tredie Althing, efterat Sagsögeren var kommen til Kundskab om Fornærmelsen[3]. Om Præscription af Injurier fremsatte i den fornærmedes Paahör findes ingen Bestemmelse, men ialfald kan det antages, at Præscriptionstiden ikke i dette Tilfælde har været længere end i hint.

Der var i Reglen ikke Spörgsmaal om nogen Sögsmaalsret som Ætsrettighed i Anledning af Ærefornærmelser. Et Exempel derpaa have vi dog allerede seet i Bestemmelserne om Kjærlighedsdigte, hvorfor Fruentimmeret vel selv kunde anlægge Sag, naar hun var tyve Aar gammel, og hun vilde söge, hvorimod Sagen i andet Fald tilkom Sagsögeren for Leiermaal. Denne Bestemmelse er iövrigt af en blandet Character og bör udentvivl snarest henföres til de med Leiermaal beslægtede Forseelser. Et virkeligt Exempel paa saadan Sögsmaalsret for Injurier som Ætsrettighed möder os derimod i Bestemmelserne om Ærefornærmelser mod död Mands Minde. Forfattelsen af et Forhaanelsesdigt (til lýta eða háðungar) om en död Mand, der havde været kristen (dauðan mann kristinn), straffedes med Fredlöshed,

---

[1]) Cap. 106, S. 148, c. 107, S. 152. — [2]) Cap. 106, S. 148. — [3]) Cap. 104, S. 145.

som om det var skeet imod en levende. Det samme gjaldt om at synge et saadant Digt om den döde. Sögsmaalsretten tilfaldt den af den afdödes Frænder, der vilde have været sögsmaalsberettiget i Anledning af den paagjældendes Drab. Betingelsen at den afdöde ikke havde været hedensk, er maaskee mindre et Bevis paa Bestemmelsens Ælde[1], end paa at man ogsaa har tænkt sig Forhaanelser mod forlængst afdöde Personer[2]. Der kunde spörges, om ikke en lignende Sögsmaalsret for Ærefornærmelser har tilkommet Frænderne i det Tilfælde, at den fornærmede var for ung til at anlægge Sagen, eller ved Sindssvaghed eller andre saadanne Omstændigheder var forhindret derfra, i Lighed med hvad vi ville see var Tilfældet med Legemsbeskadigelser. Det er imidlertid vistnok meget tvivlsomt, om saadant under Lovens Taushed kan antages.

Sögsmaalsret for skáldskap forældedes först med det tredie Althing, efterat Sagsögeren havde faaet Kundskab om Fornærmelsen. Beviset kunde föres enten ved en Kvid af den sagsögtes ni Naboer, eller ved Tylfterkvid, hvilket man helst vilde. Naar Sagsögeren vilde stævne, hvilket skulde skee paa Fornærmerens Bopæl, maatte han selv, under Tilkaldelse af Vidner, synge eller fremsige i det mindste et halvt Vers af det fornærmende Digt, for derved at betegne Sögsmaalets Gjenstand. Fremdeles maatte han ligeledes kvæde Digtet, inden han fremsagde sin Sag for Retten. Men anlagde han to Sager, den ene for Forfattelsen, den anden for Kvadet af Digtet, slap han dog med kun i den ene Sag at fremsige Digtet. Og foretog han en Anmeldelse af Sögsmaalet ved Lysning fra Lovbjerget ved Thingets Slutning, — hvad forövrigt, som foran berört ikkun var tilladt, naar Sagsögeren og den sagsögte hörte

---

[1]) Kristendommen blev indfört i Island i Aaret 1000. — [2]) See om Forhaanelse af död Mand, c. 106, S. 149.

til forskjellige Fjerdinger[1] — da skulde han vel under Lysningen fremsynge Smædedigtet, men fritoges da derfor ved selve Sagens Anlæggelse i den fölgende Sommer[2].

3. Fornærmelser mod den personlige Integritet inddeler Grágás i fire Arter eller Grader, nemlig Angreb (framhlaup), Stöd (drep), Saar (sár) og Drab (víg).

„Det er fastsat" — saaledes begynder[3] Manddrabsbalken (vígslóði[4]) — „at dersom Mænd möde hinanden paa farende Vei, og en Mand foretager saadant Angreb, som i Loven omhandles (lögmætt frumhlaup), mod en anden Mand, da gjælder det Landsforvisning. Men Angreb efter Loven ere disse fem, dersom man hugger til en Mand, eller stikker, eller skyder, eller kaster eller slaaer til ham (höggr til manns eða leggr eða skýtr eða verpr — i cod. arnam.: kastar eða drepr —)" — alt dog, vel at mærke, hvad der derefter tilföies, under den Forudsætning, at man ikke enten rammer sin Modstander eller Angrebet, som det hedder, stoppes i Farten (stöðvast á gangi), d. e. at man vilde have rammet sin Modstander, ifald han som det paa et andet Sted hedder „havde staaet blottet". Som Tilfælde, i hvilke frumhlaup stoppedes i Farten, anföres det, naar Angrebet afpareredes af Modstanderens Vaaben eller Klæder, eller han greb det kastede eller udskudte Redskab i Luften, eller det slog ned i Jorden[5]. Naar Angrebet stoppedes i Farten, var det ikke længere frumhlaup, men Stöd (drep) og straffedes da navnlig med Fredlöshed. Det var ligegyldigt, hvilket Kampredskab

---

[1]) Festa-þ. 36, S. 351. — [2]) Cap. 106, S. 148, c. 107, S. 151, 152. — [3]) Efter cod. reg. I det andet Haandskrift er Læsemaaden noget forskjellig. — [4]) Af víg, Drab og slóði, hvad der trækkes bag efter, altsaa udentvivl: hvad Manddrab trækker efter sig, har i Fölge med sig. — [5]) Vígsl. 2, S. 8, jvfr. c. 10, S. 14. Slog man efter Rytteren, men traf hans Hest, ansaaes saadant ikke for fremhlaup á gangi stöðvat.

(vígvölr) man anvendte, naar man kun var sin Modstander saa nær, at man var istand til at ramme ham. Efterat disse Regler om de fem nævnte Angreb ere fremstillede i Cap. 1 og 2, anföres i Cap. 3 endvidere fire andre frumhlaup, der betegnes som det sjette, syvende, ottende og niende frumhlaup. „Det er det sjette Angreb" — hedder det — „dersom man kaster en Mand til Jorden (fellir mann)". „Men det er Fald, dersom man slaaer Knæet eller Haanden mod Jorden, allerhelst om man falder endnu mere". Hermed stod det lige at fælde en af Hesten, naar Rytteren dog derhos ikke kom staaende til Jorden [1]. Det syvende frumhlaup var Haandran (handrán). „Men det er Haandran, naar man med Vold tager (slítr) ud af ens Hænder, hvad han holder paa, eller af hans Ryg, hvad han bærer" [2]. Det ottende skete ved at ruske (ryskja) en Mand og det niende og sidste bestod i at kværke (kyrkja) en Mand. Slig Kværkning kunde navnlig skee ved bagfra at tage fat i en Mands med Kværkbaand forsynede Hovedbedækning (höttr), og rykke den af hans Hoved [3]. For disse fire sidste frumhlaup var Straffen Fredlöshed. Man kunde ikke anlægge Sag i Anledning af de fem förste frumhlaup, med mindre man „inden tredie Sol" lyste dem for de fem Bönder, der boede nærmest ved Angrebsstedet, eller samtidigt kaldte Tilskuerne til Vidne (som „sýnarvattar"); denne Regel gjaldt derimod ikke for de fire sidste frumhlaup, hvilke man ei var pligtig til at lyse, undtagen naar flere Voldshandlinger fulgte efter paa samme Sted. Naar de tilstedeværende bleve kaldte til Vidne, er det sandsynligt, at Beviset alene er blevet fört ved disse Vidner [4]; i modsat Fald anvendtes derimod en Kvid af de ni Bönder, der

---

[1]) Cap. 92, S. 132, 133, c. 69, S. 110, 111. — [2]) Jvfr. c. 116, S. 191. — [3]) Cap. 92, S. 132. — [4]) Jvfr. Kaupa-b. 82, S. 498, Þingsk.-þ. 18, S. 59.

boede nærmest ved Angrebsstedet[1]. En fælles Virkning for de Voldshandlinger, eller Forsög paa saadanne, som henhörte til Begrebet frumhlaup, var det, at den angrebne kunde udöve Drabshevn, saalænge de stridende Parter endnu ikke havde forladt Angrebsstedet, eller med andre Ord: dersom Angriberen paa selve Angrebsstedet blev dræbt af sin Modstander, ansaaes han at ligge paa sine Gjerninger[2].

For Stöd (drep) var Straffen altid Fredlöshed. Til drep henregnedes de Voldshandlinger, der constaterede de förste fem frumhlaup (at hugge, stikke, skyde, kaste eller slaae til en Mand), naar den angrebne blev rammet, eller han ikkun undgik at blive det ved en Gjenstand — „Klæder, Brynje, Hjelm" — som dækkede ham[3]. Paa den anden Side skjelnedes drep fra Saar derved, at der til dette sidste udfordredes, at der blödte paa selve det Sted af Legemet, som blev truffet. Naar man altsaa t. Ex. blev „slagen mellem Skuldrene eller over Næsen, saaledes at Blodet strömmede ham ud af Munden eller Næseborene", da var det ikke Saar, men drep[4]. Til drep henregnedes navnlig ogsaa Fodspark og Nævehug, at lade noget falde ned paa en, hvoraf han fik Hug, eller at trække til sig et Kampredskab (vigvöl), som Modstanderen holdt paa, for derefter, ved pludselig at give Slip, at lade det ramme ham[5]. Drep inddeltes forövrigt i tre Arter. Et drep, der ikke efterlod sig noget synligt Spor, var man kun berettiget til at hevne paa Gjerningsstedet, og med Lysning for Naboerne forholdtes ligesom ved de fire sidste frumhlaup; man kunde ikke anlægge to Sager for saadan Fornærmelse, een for frumhlaup og een for drep, men man kunde vælge at anlægge Sag enten for den forsögte eller fuldbyrdede Vold[6].

---

[1]) See Vígsl. 12, S. 17, c. 22, S. 37. — [2]) See i det hele Vígsl. c. 1—4. — [3]) Cap. 10, S. 14, c. 1, 2, S. 7, 8. — [4]) Cap. 6, S. 11, c. 73, S. 115, 116. — [5]) Cap. 10, S. 14, 15. — [6]) Cap. 11, S. 15.

Den anden Art benævnedes áverk, og fandt Sted, naar Voldshandlingen efterlod sig synlige Spor (uden dog at netop Betingelserne for Saar vare tilstede), være sig at det rammede Sted af Legemet blev „blaat eller rödt", eller „hovnede", eller „Kjödet veg tilside (stökkr undan hold)", eller „Blodet sprang ud af Munden eller Næseborene, eller under Neglene". Til áverka-drep henregnedes fremdeles en Voldshandling, hvorved „Hörelse eller Syn blev beskadiget", og endelig det Tilfælde, „at en Mand fik et Slag for Brystet, eller paa Kjönsdelene, eller paa andre Steder, hvorved han faldt i Besvimelse". For áverk kunde Hevn udöves ligesaa længe som for Saar, nemlig til det Althing, da Sag skulde anlægges. Fornærmeren maatte betale den personlige Bod (rèttr), og der kunde anlægges to Sager, en for frumhlaup og en anden for drep. Pralede man af at have tilföiet sin Modstander et áverk, naar denne kun havde modtaget drep uden synlige Spor, anvendtes forsaavidt Reglerne om áverk, at der da indrömmedes den fornærmede Drabshevn i lige saa lang Tid, som for dette. Den tredie Classe af drep var Benbrud, der stilledes lige med de saakaldte större Saar, hvorom nedenfor. Beviset for alle tre Arter af drep förtes ved Tylfterkvid[1].

Det synes klart, at den strænge Betragtningsmaade af de Legemsfornærmelser, der saaledes henförtes til Begreberne frumhlaup og drep, og hvilken navnlig yttrer sig i Bestemmelserne om Drabshevnen, er grundet paa Forudsætningen om at disse Handlinger ville blive Signalet til en blodig Kampscene mellem de hinanden mödende Individer eller Skarer, og til hvilken Kamp Angriberen da er at ansee som Ophavsmand. Hermed stemmer ogsaa Udtrykket frumhlaup (at hlaupa til manns lögmætu frumhlaupi), d. e. oprindeligt Löb eller Angreb[2]. Foruden de Handlinger,

[1]) See i det hele c. 10, 11, 12, S. 14-17. — [2]) Jvfr. ogsaa c. 5, S. 10, samt c. 66, S. 108, c. 70, S. 111, Frostaþ.-L. V, 7,

der indbefattedes under Begreberne frumhlaup og drep, omtales nu imidlertid, uden Forbindelse med disse Materier og navnlig længere hen i Balken, en Række Legemsfornærmelser, der ere mere eller mindre beslægtede med disse Voldsgjerninger, men dog ikke henförtes under et fælles Begreb med dem, og navnlig betragtedes fra et mildere Synspunkt, udentvivl netop fornemmelig, fordi de ikke som hine ere blevne betragtede som Begyndelsespunktet til blodig Kamp. For samtlige disse Tilfælde, blandt hvilke vi navnlig ogsaa ville finde Exempler paa Realinjurier i egentlig Forstand, var det særegent, at der ingen Drabshevn kunde finde Sted. Ligeledes fandt her den Eiendommelighed Sted, at Beviset blev fört ved en Kvid af den sagsögtes Naboer, ikke ved de Bönder, der boede nærmest ved Gjerningsstedet, eller som ved drep, ved Tylfterkvid. Vi skulle nu anföre disse særlige Tilfælde. At sigte (munda) paa en Mand, men derefter selv at standse, straffedes med Landsforvisning [1], en Bestemmelse, hvorved Begrebet af frumhlaup suppleres. At rykke (hnykkia) en Mand til sig, afsonedes med tre Marks Bod; stödte man ham igjen fra sig, maatte man betale andre tre Mark, men gjorde man begge Dele, kunde der anlægges to Sager [2]. At rykke Hovedbedækningen af en Mands Hoved var ligeledes en Tremarksag. Men var den forsynet med Kværkbaand og man rykkede den ned over Ansigtet, var Straffen Landsforvisning. Det vil erindres, at naar man bagfra tog fat i saadan Hovedbedækning og rykkede den af, henhörte dette under Begrebet Kværkning [3]. Stödte man en Mand imod Stok eller Sten (hrindr á stokka eða steina), saaledes at Huden derved blev blaa eller röd (jvfr. áverk), eller man stödte ham udi Vand eller Urin, eller Mad eller Skarn,

cfr. J. L. III., 22. Paa et Par Steder synes Udtrykket frumhlaup tillige at indbefatte drep, c. 1, S. 7, c. 2, S. 8, jvfr. c. 66, 70.

[1]) Cap. 90, S. 131. — [2]) Cap. 91, S. 132. — Cap. 92, S. 132.

var Straffen Fredlöshed, om han end ikke faldt ved Stödet[1]. Gjöd man Mad, eller Urin, eller Skarn, som efterlod sig synlige Spor, over en Mand, var Straffen ligeledes Fredlöshed; for Overgydelse af Vand var Straffen derimod Landsforvisning. At lade sit Vand paa en, gjaldt Landsforvisning, men Fredlöshed gjaldt det at forrette sin Nödtörft paa en[2]. Forövrigt gives der den almindelige Regel, at hvadsomhelst man foretager til Forhaanelse (til háðungar) af en Mand, straffes med Landsforvisning, være sig at skjære Haaret af en Mands Hoved, at sönderrive eller sönderskjære hans Klæder, eller imod hans Villie at före ham et Pileskud eller længere Vei[3]. Var man Aarsag i at en Mand faldt af Hesten, navnlig ved at jage efter Hesten, eller ved at gjöre et af Lastdyrene sky, saaledes at det stödte imod Rytteren, var Straffen Landsforvisning, naar Rytteren „kom staaende til Jorden"; i modsat Fald ansaaes det, som allerede bemærket, for frumhlaup. At slaae en Mands Hest gjaldt tre Marks Bod, men udsagde Kviden at Hensigten havde været at ramme Rytteren, var Straffen Landsforvisning[4]. At bide eller rive eller knibe en, saa at Huden blev blaa eller röd, var Landsforvisningssag[5]. For at öse eller kaste Ild paa en, at stöde en i Ilden, eller at gyde Ild over en, eller lægge noget under en, hvoraf han vilde blive brændt, var Straffen Fredlöshed, om den paagjældende end slap uskadt derfra[6]. Naar man lukkede en Mand inde i et Hus, saaledes at han ikke kunde komme ud, undtagen ved at beskadige Husets Laase eller Tömmer, eller det af Græstörv dannede Tag, eller man holdt ham fast, eller forhindrede hans Reise paa anden Maade, saaledes at han derved forsinkedes saa meget, at han imidlertid vilde have

---

[1]) Cap. 91, S. 132. — [2]) Cap. 93, S. 133. — [3]) Cap. 91, S. 131. — [4]) Cap. 69, S. 110, 111, jvfr. c. 92, S. 132, 133. — [5]) Cap. 93, S. 133. — [6]) Cap. 87, S. 128, 129.

kunnet komme et Pileskuds Vei fremad[1], straffedes man med Landsforvisning.

Alle de saaledes anförte Tilfælde skjelnede sig, som bemærket, fra frumhlaup og drep derved, at der ikke indrömmedes nogen Drabshevn[2]. Kviden dannedes af den sagsögtes Naboer, ni, naar Sagen gik ud paa Forvisning eller Fredlöshed, fem, naar det var en Bödesag. I Forbindelse med de fremstillede Bestemmelser, maae vi endnu anföre fölgende Forskrift. Naar man nemlig bandt en Mand, eller pinte „den, som man ei er berettiget til at pine (þann, er hann á eigi at pína), eller brændte en Mand, saaledes, at det efterlod sig synlige Spor (jvfr. áverk), skulde saadan Fornærmelse lyses som andre frumhlaup"; der skulde tilkaldes en Kvid af de ni Bönder, der boede nærmest ved Gjerningsstedet, og der kunde udöves Drabshevn paa Angrebsstedet[3].

Til Saar (sár) henregnedes de Legemsbeskadigelser, hvorved der blödte netop paa det Sted af Legemet, der blev rammet. „Det er Saar, hvor der er Ods og Egs Farvei; ogsaa er det Saar, naar man slaaer eller hvad Vold man iövrigt udöver, saaledes, at der blöder paa det Sted, som blev rammet"[4]. Straffen for Saar var Fredlöshed, og der kunde udöves Drabshevn indtil det Althing, hvorpaa Sagen skulde anlægges[5]. Forövrigt skjelnedes der imellem de mindre (minni) og de större (meiri) Saar. De mindre Saar, eller Saar i egentlig Forstand, kaldes ogsaa Muskelsaar (vöðvasár)[6]. Naar slige Saar bleve tilföiede en Mand paa Thinge, stilledes samme forsaavidt lige med Drab, at der ei maatte afsluttes Forlig uden Lovrettens Samtykke[7]. En vigtig Fölge af mindre Saar bevirkedes fremdeles ved

---

[1]) Cap. 68, S. 110. — [2]) See navnlig c. 93, S. 133. — [3]) Cap. 88, S. 129. — [4]) Cap. 73, S. 115, 116, jvfr. c. 6, S. 11, c. 13, S. 18, c. 51, S. 90, c. 93, S. 133. — [5]) Cap. 13, S. 17, 18. — [6]) Cap. 13, S. 18. — [7]) Cap. 43, S. 82, c. 57, S. 96.

en af Sagsögeren foretaget Lysning, hvorom i det fölgende. De större Saar vare tre: Hjernesaar, Hulsaar og Marvsaar (heilund, holund, mergund). Hjernesaar var det Saar, der gik gjennem Hjerneskallen, „hvad enten der hugges eller rives eller brydes Hul paa den"; Hulsaar kaldtes det, naar „Blodet kan strömme ind i Legemets Hulheder fra Saaret", og Marvsaar, naar „Benet er itu indtil Marven — et saadant Been, hvori der er Marv". Til Marvsaar henförtes ogsaa Benbrud, foraarsaget ved drep (jvfr. ovenf.). Lige med disse större Saar regnedes det „naar man skjærer Tungen ud af en Mands Hoved, eller stikker Öinene ud paa ham, eller skjærer Næsen af ham, eller Örene, eller bryder Tænderne ud af hans Hoved, eller naar man gilder en Mand, eller tilföier ham et Forsmædelsesslag (klámhögg) tværs over Lænderne". Större Saar agtedes lige med Drab[1]. Baade for mindre og större Saar maatte den personlige Bod betales. For at bevise Saarenes Existents, Beskaffenhed og Antal, kunde den saarede tilkalde Vidner og forevise dem sine Saar; undlod han imidlertid dette, maatte Beviset herfor föres ved den samme Kvid fra Gjerningsstedets Nabolav (eller maaskee kun ved 5 Mænd af denne Kvid), der havde at give Udsagn om den sagsögtes Skyld[2].

Manddrab (víg) kunde udöves enten ved Tilföielsen af dödelige Saar[3], eller uden at den dræbtes Legeme fremböd noget synligt Spor, „være sig at han bliver jaget ud i Vande, eller ned ad steile Klipper, eller kværket eller kvalt paa nogen anden Maade ihjel"[4]. Vi have bemærket, at större Saar ansaaes lige med Drab, og dette gjaldt fremdeles ogsaa, naar „en Mand bliver fört ud i Holme eller Skjær eller ubeboede Öer, hvor der

[1]) Cap. 7, S. 11, jvfr. c. 51, S. 91. — [2]) Cap. 19, S. 30, c. 53, S. 93, jvfr. c. 18, S. 28. — [3]) Cap. 19, S. 29. — [4]) Cap. 20, S. 34.

er dybt Vand trindt omkring, eller han bliver hængt, eller kværket, eller sat i Grav, eller bunden (med Fodbaand) paa Fjæld eller i Flodmaal — eller hans Hænder bliver afhuggede eller hans Födder". Det hedder iövrigt: „Dersom man sætter en Mand paa Udskjær, den Mand kaldes Havdödning (sær-nár). Dersom man bliver sat i Grav, hedder han Gravdödning (graf-nár). Föres en Mand op paa Fjæld eller ind i Grotter, da hedder den Mand Fjælddödning (fjall-nár). Dersom en Mand bliver hængt, da hedder han Galgedödning (gálg-nár)". Om den paagjældende end i disse Tilfælde „beholdt sit Liv", ansaaes Forbrydelsen dog for Manddrab [1]. Drabet af en Kvinde, „som har et levende Barn i Livet", medförte to Drabssager, og naar en fredlös Kvinde var svanger, var det forbudt at dræbe hende [2].

Straffen for Manddrab var livsvarig Fredlöshed, og ligesom for drep, der efterlod sig synlige Spor, og for simple Saar, kunde Drabshevn her udöves ei blot paa selve Gjerningsstedet, men ogsaa senere lige til Althingstiden [3]. Sagsögeren maatte ikke afslutte Forlig uden med Lovrettens Samtykke, endog under Straf af Landsforvisning [4]. Fremdeles maatte Manddræberen betale den personlige Bod, der her kaldes Drabsbod (vígsbœtr), og han og hans Slægt maatte udrede Frændeböder for Drab (niðgjöld) til den dræbtes Frænder. Endelig kunde et væsentligt Onde paabyrdes Forbryderen ved den af Sagsögeren foretagne Lysning, hvorom vil blive handlet strax nedenfor. Paa den fredlöses Hoved var der efter en almindelig Bestemmelse, der navnlig ogsaa gjaldt for Manddrab i Almindelighed, sat en Pris af 1 Mark [5]. For nogle Arter af Manddrab forhöiedes denne Pris imidlertid til 3 Mark, nemlig for Drab paa Althinget, Drab, forövet ved at brænde en inde, Drab,

[1]) Cap. 90, S. 131, jvfr. Baugat., S. 185. — [2]) Cap. 35, S. 69, Festa-þ. 48, S. 364. — [3]) Cap. 13, S. 17, 18. — [4]) Cap. 38, S. 76. — [5]) Cap. 47, S. 86, c. 95, S. 134, c. 111, S. 162, 163.

forövet af Gjældstrællen eller den virkelige Træl paa Herren, Herskerinden, disses Börn eller Fosterbörn, og endelig for det saakaldte morð [1]. Som morð betegnedes Manddrabet, „naar man dölger det for Flertallet af Repsbönderne, eller söger at skjule Liget, eller ikke vedgaaer Drabet", og navnlig naar Manddraberen ikke opfyldte den Forpligtelse til at lyse den forövede Forbrydelse, der under visse Omstændigheder paahvilede ham. Naar nemlig Efterretningen om Drabet ikke kunde haves fra andre end Drabsmanden og hans Ledsagere, eller som det hedder: naar der kun gaae Folk i een Retning bort fra Kamppladsen, maatte Drabsmanden inden Etmaalets Udlöb ved en saakaldet Lysning kundgjöre det passerede for Beboerne af den nærmeste Gaard, til hvilken han troede at kunne begive sig uden at udsætte sit Liv for Fare; og forsömte Manddraberen denne sin Pligt, blev han anseet for Morder. Straffen for Mord var Fredlöshed, og Mordsagen dannede et særkilt Sögsmaal i Forbindelse med Drabssagen, i hvilket Beviset kunde föres enten ved Tylfterkvid eller ved ni Nabobönder, eller ved de ni Bönder, der boede nærmest ved det Sted, hvor Liget fandtes [2]. En anden særskilt Sag, der dog kun gik ud paa Landsforvisning, paadrog Manddraberen sig forövrigt ogsaa, naar han efterlod den dræbtes afsjælede Legeme uden at bedække det (hylja hræ) „for Dyr eller Fugle", være sig med „Sten eller Græstörv, eller Klæder eller med Sne, dersom der ei haves andet [3].

Af en særdeles Vigtighed var den af Sagsögeren foretagne Lysning af Voldsgjerningen. Den bestod i en Anmeldelse eller Kundgjörelse om Forbrydelsen for de fem Bönder, der boede nærmest ved Gjerningsstedet, og skulde foretages inden Solen tredie Gang steg op paa Himlen, fra den Tid at regne, da de stridende Parter

[1]) Cap. 47, S. 86. — [2]) Cap. 49, S. 87, 88, c. 20, S. 31, 32.
[3]) Cap. 61, S. 100, c. 49, S. 88, 89.

skiltes fra hinánden[1]. Saadan Lysning maa vel skjelnes saavel fra Lysningen af Sögsmaal paa Thinge, der gik forud for Sagernes Procedure[2], som fra den Lysning (af Manddrab), der under visse Betingelser, som nys anfört, kunde blive at foretage af selve Gjerningsmanden. Den ombandlede Lysning havde Betydning i flere Henseender. Medens den for de mindre betydelige frumhlaup var en Betingelse for Sögsmaalsretten, naar der ikke netop i samme Öieblik vare blevne tilkaldte Vidner til Voldshandlingen, og for drep synes at have været en Betingelse, for at erholde den personlige Bod[3], medförte Lysningen navnlig ved Drab og Saar en anticiperet Indtrædelse af en af Fredlöshedsstraffens Virkninger. Naar Drab eller större Saar bleve lovformeligt lyste, blev det nemlig öieblikkelig under Landsforvisningsstraf forment alle og enhver at modtage eller beholde Gjerningsmanden i sit Hus, eller underholde ham (han blev „úœll til dóms"), hvorhos det blev ham forbudt at ride til Thinge (eiga eigi þingreitt), og naar man havde foretaget Lysningen af mindre Saar og man derefter antraf Gjerningsmanden i en Mands Hus, saa anvendtes Landsforvisningsstraffen ogsaa i dette Tilfælde, og det ei blot mod Husbonden, men ogsaa mod alle de der hjemmehörende Personer, som havde delt Tag med Forbryderen Natten forud[4]. Fremdeles var Lysningen tildels at betragte som et Grundlag for den efterfölgende Proces. Det maa bemærkes, at der for et enkelt Saar eller Drab kunde anlægges to Sager, nemlig saavel for denne Forbrydelse selv, som desuden for det forudgangne frumhlaup. Hertil ud-

[1]) Cap. 16, S. 24, c. 21, S. 36, 37. — [2]) See Þingsk.-þ. 2, S. 18, (d. nord. Literatursamf. Udg. c. 21, S. 39), jvfr. Vígsl. 62, S. 100, 101. — [3]) Cap. 52, S. 91, 92. Det samme har muligen ogsaa været Reglen med Hensyn til Boden for Drab og Saar. — [4]) Cap. 9, S. 14, c. 12, S. 16, 17, c. 13, S. 18, c. 16, S. 25, c. 39, 40, S. 77—80, c. 59, S. 98.

fordredes imidlertid en særskilt Lysning for hver af disse Sagers Vedkommende, hvorimod der, naar blot enkelt Lysning fandt Sted, eller den ganske blev udeladt, ikkun kunde anlægges een Sag[1]. Lysning af Manddrab skulde foretages ved Sagsögeren for Drabet, af Saar ved selve den saarede, eller dersom han ikke kunde anvende Mælet, eller ikke var sin Forstand mægtig, af den, der vilde have været rette Sagsöger for Drab[2]. Naar denne ikke var tilstede, kunde Lysning foretages af hvem der vilde, men Sagsögeren kunde da senere foretage ny Lysning[3]. Lysningen skulde foretages i Böndernes Paahör eller paa deres Hjem[4], under Tilkaldelse af Vidner. „Jeg tilkalder Vidner til det Vidnesbyrd" — hedder det til Exempel — „at jeg paalyser N. N., at han har tilföiet N. N. et saadant Saar, som blev til Banesaar (ben) og til Bane (bana), paa den Kamplads (vettvangr)[5], hvor N. N. foretog saadant Angreb, som i Loven anmeldes mod N. N. Jeg lyser Lovlysning"[6]. For frumhlaup kunde Lysningen stiles imod alle Modstandere, naar man ei vidste bestemt, hvem af dem, der var den skyldige. Eet Saar kunde man paalyse en Mand, to Saar to, tre Saar tre, men „ei var man berettiget til at lyse mod flere Mænd end tre, om man end havde modtaget flere Saar". Drab kunde paalyses saamange af Modstanderne, som der fandtes Banesaar (ben) paa den dræbtes Legeme.

---

¹) Cap. 12, S. 16, c. 21, S. 34, ff. — ²) „Han skal spörge den saarede Mand om han kan tale eller ikke, men derefter skal han tilkalde Vidner paa, at han ikke kan tale, — eller ikke taler med sund Forstand", c. 17, S. 27. — ³) Cap. 17, 18, S. 27, 28. c. 19, S. 29, 30, jvfr. c. 49, S. 89. — ⁴) Cap. 80, S. 124, c. 21, S. 36; jvfr. forövrigt c. 20, S. 31, c. 44, S. 83. — ⁵) Kamppladsen, vettvangr, regnedes at strække sig et Pileskud i alle fire Kanter fra det Sted, hvor det förste Angreb blev foretaget, og et Pileskud regnedes atter for 2 Hundrede (240) Favne paa jevn Mark, c. 14, S. 19, c. 51, S. 91. — ⁶) Cap. 21, S. 36.

Men Banesaar regnedes de Saar for, der vilde være blevne ansete for större Saar i levende Live, ikke de mindre, undtagen naar Kviden udsagde, at slige Saar havde medfört Döden. I de Tilfælde, hvor den dræbtes Legeme intet synligt Spor efterlod sig [1], tillodes kun Lysning imod tre Mænd [2]. I Forbindelse med Lysning af Drab fandt en Paavisning af Banesaarene under et Slags Ligskue Sted (nefna vátta at benjum). Den, der skulde foretage Lysningen, skulde nemlig begive sig til det Sted, hvor den dræbtes Legeme befandt sig, og her fremviste han nu hvert enkelt af Banesaarene for de tilkaldte Vidner (sýna benjar), og angav hvem af Modstanderne hvert af Saarene var at tilregne. Den hele Act foregik under höitidelige Former. Fandt Sagsögeren sig ikke tilfreds med den af en anden, uden hans Fuldmagt, foretagne Lysning af Drab og Paavisning af Banesaarene, kunde han inden en vis Tid, i Reglen en halv Maaned efter at have faaet Efterretning derom, begive sig hen til Stedet og foretage ny Lysning, og, ifald Liget endnu ikke var begravet, ny Paavisning af Banesaarene; han kunde da angive ganske andre Mænd som skyldige i hvert enkelt Banesaar, end de ved den forrige Lysning betegnede. Beviset for Saarenes Antal förtes ved Banesaarsvidner, for de sagsögtes Skyld ved Nimandskviden; naar Banesaarsvidner ei bleve tilkaldte, maatte en Kvid af 5 Mænd udaf Nibönderskviden give Udsagn om det förste Spörgsmaal. Ogsaa i Anledning af mindre Saar fandt undertiden Paavisning for Vidner Sted; döde den paagjældende af sine Saar, kunde Sagsögeren under en Paavisning af Banesaarene sigte ganske andre Personer, end de af den saarede selv angivne [3].

Lysningen og Paavisningen af Banesaarene skulde, som vi have seet, foretages inden Solen tredie Gang viste

[1]) Jvfr. ovenfor S 234. — [2]) Cap. 16, S. 25, 26, c. 20, S. 34. — [3]) Cap. 18, 19, S. 28, ff.

sig paa Himlen. Inden samme Frist maatte Drabsmanden fremsætte sin Begjering om Leide (grið). „Det er gammel Lov i Island" — hedder det i det iövrigt alderdomsagtige Capitel om Begjering af grið[1] — „at dersom Drabsmanden begjærer Leide af den dræbtes Slægtning paa Mand- eller Kvinde-Siden (nás nið eða nefa), eller hans Frænder begjere det for ham, eller for sig selv, inden tredie Sol efter Drabet, under Tilkaldelse af Vidner, til oprigtigt Forlig med Drabsmandens Frænder eller Venner, da skulle de ikke nægte at tilstaae Leide, dersom det begjæres, efter som det er fastsat i Loven". Der tilkaldtes 5 Vidner, ikke yngre end 12 og ikke ældre end 80 Aar, mægtige baade til Angreb og Værn for Liv og Gods, til at före Skjold eller skyde med spændt Bue. „Jeg tilkalder Vidner til det Vidnesbyrd" — saaledes löd Formlen — „at jeg beder N. N. og hans Fæller, Venner og Frænder om Livs-Leide og Gods-Leide for mig og mine Mænd, til Reise og til Overförsel, til Held og til oprigtigt Forlig". Denne Begjering maatte da, som bemærket, ikke nægtes, men som Nægtelse ansaaes det ikke, naar Modparten under Tilkaldelse af 5 Vidner spurgte Drabsmandens Vidner, om de vare Venner (hyggjendr ok hollendr) af begge de modstaaende Parter og om de vilde bidrage til oprigtigt Forlig; svarede Vidnerne ikke herpaa, var han ikke pligtig til at tilstaae Leide. Ogsaa kunde han forlange en Trofasthedsed (trygðaeið) aflagt af Drabsmanden og hans Vidner, hvilken da atter kunde forlanges gjengjældt med en lignende. Denne Ed aflagdes under Paakaldelse af „Gud og alle hans hellige Mænd"; „være mig Gud huld, dersom jeg siger sandt, men grum, dersom jeg lyver; være mig Gud huld". — Men naar ogsaa denne Ed var bleven rigtigen aflagt, maatte Begjeringen ikke nægtes, under Straf af Landsforvisning. Naar man kun begjerede Leide for at besvige Modpartiet

[1]) Cap. 12, S. 20. Dette Capitel, der er interessant ved den deri anvendte Alliteration, fattes i cod. reg.

(griðabrek), anvendtes Landsforvisningsstraffen, og yttrede Svigen sig i Gjerning (griðarof), Fredlöshed. Nogen Formular for Tilstaaelsen af grið findes ikke, og man er neppe beföiet til paa dette Forhold at overföre enten Formularen for det Leide paa selve Forligsmödet, der, under Udnævnelsen af 12 Mænd, som Hævdere af Leidet, blev forkyndt af en af begge Parters Venner, og hvori det blandt andet hedder, at den der bryder et saadant Leide — et Leide, „der opretholdes af Jorden mod neden og omgjordes mod oven af Himlen, mod uden af det vide Hav, der ligger trindt om alle de Lande, som vi have Kundskab om" — „han binder sig saa tung en Byrde, at han aldrig kan undslippe den, men det er Gud Herrens Vrede og Fredbryders (griðbíts) Navn", — eller Formularerne for det endeligen afsluttede Forlig (tryggðir), der ligeledes fremsagdes af en af Parternes Venner, og hvori det forövrigt blandt andet hedder, „at den som bryder Forlig — skal saa vide jages som Ulv (vargr; Ordet bruges ogsaa om udædiske Mennesker og navnlig fredlöse), som Mænd videst jage Ulve, saa vide som kristne Mænd söge Kirker, hedenske Mænd offre i Templer, som Ild brænder til Aske, Jorden groer, Sönnen kalder paa sin Moder, Moder giver sin Sön Föde, Folkene tænde Ild, Skib skrider over Havet, Skjolde blinke, Solen skinner, Sneen falder fra Himlen, Finlappen löber paa Skier, Fyrren voxer, Falken flyver den lange Vaardag, medens Bören blæser den lige under begge Vinger, Himlen dreier sig omkring Jorden, Verden er beboet, Vinden suser, Vande strömme til Havet, Karlfolk saae Korn; han skal være forvist fra Kirker og kristne Mænd, Guds og Menneskers Hus, enhver Verden, undtagen Helvede[1].

[1]) Vígsl. 112, 113, S. 165 c. ff. Disse Formularer synes i flere Henseender ikke at stemme med det hele System, og navnlig skulde det i samme forekommende „vor Konge" synes at antyde en norsk Oprindelse, jvfr. ogsaa den ældre Gulath.-L. 320 med

Disse Formularer eller lignende, kan man, som bemærket, neppe antage at have været anvendte for Leide, der skulde tilstaaes umiddelbart efter en blodig Kampscene, da Lidenskaberne endnu maatte være saa ophidsede. Hvad Betydningen af saadant Leide iövrigt angaaer, da gik samme, som man vil have bemærket, directe ud paa en Afstaaelse fra Hevnsretten. Usandsynligt er det ikke, at ogsaa Lysningen med de dermed forbundne Fölger derved er bortfalden.

De omhandlede Sager skulde anlægges paa förste, eller dersom der ei var tilstrækkelig Tid dertil, paa andet Althing efterat Sagsögeren havde faaet Kundskab om Forbrydelsen, og iövrigt gjaldt i denne Henseende lignende Regler, som de ovenfor anförte for Leiermaal[1]. Den sagsögte skulde i Reglen stævnes, og Kviden skulde tilkaldes i Böigden, men undtagelsesvis kunde Stævningen udelades og Sagen blev da kun paa den sædvanlige Maade lyst ved Thingets Begyndelse, ligesom Kviden ogsaa undertiden kunde dannes paa Thinge, alene af de tilstedeværende Bönder, der boede nærmest det Sted, fra hvis Nabolag Kviden skulde udnævnes[2]. Naar Legemsbeskadigelser bleve tilföiede paa Althinget, i hvilket Tilfælde forövrigt de almindelige Regler vare gjældende, dannedes Kviden af de Mænd, hvis Boder paa Thinget grændsede nærmest Gjerningsstedet (búðakviðr)[3].

Særegne processuale Regler gjaldt endelig om Legemsfornærmelser begaaede i Udlandet. Naar en af „vore Landsmænd" blev dræbt i Udlandet (erlendis), var Straffen den samme, som om Forbrydelsen var bleven begaaet i Landet selv, og den kunde forfölges i Island, om end Sag var bleven anlagt eller Forlig afsluttet i Udlandet,

---

Grág. Vígsl. c. 113, S. 168. At lignende Formularer imidlertid virkelig ere blevne anvendte i Island, sees af de flere Exempler herpaa i Sagaerne, jvfr. Islend. sögur 1850, II., S. 340.

[1]) Cap. 63, 64, S. 101, ff. — [2]) Cap. 64, S. 103, 104. — [3]) Cap. 45, 46, S. 84, ff.

naar ikke den sögsmaalsberettigede selv havde anlagt Sagen der, eller havde indgaaet Forlig med den udtrykkelige Clausul, at det ogsaa skulde have Gyldighed i Island. Sagen kunde ikke anlægges förend tredie Sommer efterat Efterretningen indlöb til Island, med mindre Drabsmanden indfandt sig der forinden; derimod kunde Lysning foretages fra Lovbjerget strax Sommeren efter med den Virkning, at Drabsmanden efter sin Ankomst til Landet ikke maatte underholdes af nogen. Den, der i Udlandet havde modtaget et drep eller Saar, kunde anlægge Sag imod Fornærmeren i Island, om han end allerede tidligere havde anlagt en lignende Sag i Udlandet, naar han blot ikke havde indgaaet endeligt Forlig. Og vendte ikke Islænderen, der i Udlandet saaledes var bleven fornærmet, tilbage til sit Fædreland inden tre Sommeres Udlöb, men Fornærmeren derimod indfandt sig der, kunde Sag anlægges imod ham af den, der vilde have været Sagsöger i Anledning af den fornærmedes Drab. De samme Regler gjaldt om Ran. Beviset for drep begaaet i Udlandet förtes som sædvanlig ved Tylfterkvid, for Drab og Saar derimod ved en fangakviðr (almindelig Kvid), d. e. en Kvid af fem Islændere, uden Hensyn til disses Opholdssted [1]. Naar Forbrydelsen var bleven begaaet „i Norges eller de Danskes eller de Svenskes Konges Rige", maatte i det mindste to af hine fem Kvidmænd have været i den paagjældende „Konges Rige" enten paa den Tid, da Forbrydelsen blev begaaet, eller senere. En anden Regel gjaldt derimod, naar Drabet blev begaaet „i Vestlandene [2], norden for Frankrig (á Vestrlöndum fyrir norðan Valland), og sönden for Danerige (Danaveldi). I dette Tilfælde udfordredes der ikke mere, end at de to Mænd

[1]) Jvfr. hvad herom er bemærket i det foregaaende, Annal. f. 1849, S. 166. — [2]) Til Vestlandene pleiede at henregnes: England, Skotland, Irland, Örkenöerne, Hebriderne og navnlig ogsaa det saakaldte Valland, d. e. det vestlige Frankrig.

af Fangakviden havde besögt en af fölgende Kongers Riger: „enten Anglernes Konges Rige (Engla konungs veldi), eller Britternes (Breta) Konges, eller Skotternes (Skota) Konges, eller Irernes (Íra) Konges eller Syderöernes (Suðreyinga) Konges Rige". Sagsögerens Fangakvid skulde sværge Ed paa „at N. N. blev dræbt i den Konges Rige, og N. N., som nu her sagsöges, var der dengang; det bevidne vi paa vor Ære (leggjum þat undir þegnskap várn), og den Fangakvid afgive vi her for Domstolen". Naar Sagsögeren da ei skulde dömmes skyldig, maatte han före en lignende Kvid, bestaaende af fem andre Mænd, der skulle bevidne enten at den dræbte ikke havde været „sit Liv fjernere", fordi Sagvolderen dengang opholdt sig i den Konges Rige, eller, naar Drabet ei benægtedes, at Sagvolderen havde været i Fölge med en Konge eller mægtig Mand (ríkismaðr), eller at Drabmanden ikkun havde udövet Nödværge for sit Liv eller Gods, eller at den dræbte havde befundet sig paa et Vikingeskib (úthlaupsskip), da han blev dræbt. De anförte Regler gjaldt ikke i eet og alt om Forbrydelser, begaaede i Grönland, denne Coloni fra Island, der her betragtedes som nærmest beslægtet. Naar Sag for Drab begaaet i Grönland (Grœnaland) allerede var bleven forfulgt i dette Land, kunde ny Sag ikke anlægges i Island, med mindre hin förste Sag var bleven anlagt af en anden Mand end den rette Sagsöger, og denne Mand derhos ei havde forfulgt Sagen efter Lovens Strænghed (til fullra laga). Fangakviden kunde her dannes af Mænd, der aldrig havde været i Grönland[1].

[1]) See i det hele c. 59, S. 98, 99, c. 99–103, S. 138, ff. Det er en Selvfölge, at vi i denne Fremstilling af Bestemmelserne om Legemsfornærmelser og Drab ikkun have kunnet optage Hovedtrækkene af den udförlige Udvikling af disse Materier i Manddrabsbalken. Vi skulle imidlertid her endnu henvise til Bestemmelserne om den criminelle Lavalder (det 12te Aar), c. 32, S. 63; om den

Sögsmaalsretten for Drab havde sin egen Slægtskabsorden. Denne adskilte sig deri fra Slægtskabsordenen for Arveretten og Sögsmaalsretten for Leiermaal, at Kvinden ganske var udelukket fra Sögsmaalsretten for Drab, og at end ikke, paa en enkelt Undtagelse nær, de gifte Kvinders Mænd kunde deltage i denne Ætsrettighed. Slægtfölgen var saaledes denne[1]: 1) Sön, 16 Vintre gammel, fribaaren, ægtefödt, saa fornuftig, at han kan bestyre sin Arv selv, hjemfast. 2) Fader. 3) Samfædre Broder. 4) Sammödre Broder. 5) Uægte Sön. 6) Uægtebaaren samfædre Broder, o. s. v. Om kvindelige Slægtninges Udelukkelse hedder det specielt: „Aldeles ingensinde tilfalder Drabssag (vígsök) en Kvinde"[2]. Af Eyrbyggia saga[3] sees det, at Kvinder i en ældre Tid ei saaledes vare udelukkede fra Sögsmaalsretten, hvorimod Bestemmelsen herom först blev vedtaget paa Althinget i Aaret 993, da Indignationen over den af Goden Arnkels kvindelige Arvinger udviste Efterladenhed i at forfölge Sagen mod hans Drabsmænd fremkaldte de tvende Bestemmelser „at aldrig senere skulde Kvinde være Sagsöger for Drab, og ligesaa lidt en Mandsperson yngre en 16 Vintre" — „og" — tilföier Sagaforfatteren (fra Begyndelsen af det trettende

mildere Straf for vanvittige under de nærmere Betingelser, c. 33, S. 64; om Straffriheden for Vaadestilfælde, ikke Vaadesgjerninger, c. 34, S. 64, 65, c. 56, S. 95; om at Kvinde straffes lige med Mand, og Forbrydelse mod Kvinde lige med Forbrydelse mod Mand, men at Drab af svanger Kvinde afföder tvende Drabssager, c. 49, S. 89, c. 35, S. 69; fremdeles om Medvirkning i Forbrydelser, c. 9, S. 12, ff., c. 12, S. 17, c. 43, S. 82, 83, c. 72, 73, S. 114, 115, c. 85, S. 127; om Anslag, c. 9, S. 12, c. 75, S. 116, c. 85, S. 127; om Kvidmændenes Tilkaldelse og disses Egenskaber, (Bestemmelser, der forövrigt ligesaalidt som adskillige af de anförte ere særegne for den her omhandlede Materie), c. 22-28, S. 37, ff., c. 81-84, S. 124, ff.; om Vidner c. 29, 30, S. 53, ff.; om Værnethinget c. 58, 59, S. 96, ff. c. 99, S. 138, 139, o. s. v.

[1]) Cap. 35, S. 66, ff. — [2]) Sst., S. 68. — [3]) Cap. 38, S. 194.

Aarhundrede) — „har denne Bestemmelse bestandig senere holdt sig". Antage vi, hvad der i og for sig er rimeligt, at Kvinder oprindelig have været udelukkede fra alle Ætsrettigheder og da först og fremmest fra Sögsmaalsretten, bliver den omhandlede Begivenhed at betragte som en Tilbageförsel til den ældre Tilstand, og Kvindens Deltagelse i hin Ætsrettighed har da maaskee været indskrænket til en temmelig kort Periode. Det fortjener i Forbindelse hermed at bemærkes, at det under Opregningen af Slægtkabsordenen for Sögsmaalsret for Leiermaal hedder: „Den nærmest beslægtede skal være Sagsöger for Leiermaal, ligesom for Drabssag"[1], hvilke Udtryk synes at godtgjöre, at der har været en Tid, da Slægtskabsordenen var ens for begge disse Forhold. En vigtig Modification i den sædvanlige Fölgeorden fandt Sted til Fordel for den dræbte Hustrus Mand, naar de havde fælles Börn. Sögsmaalsretten tilkom nemlig da Enkemanden alene, naar Hustruen ikke efterlod sig nærmere Slægtninge end sammödre Broder. Men var der en voxen Sön, eller Fader eller en samfædre Broder, delte Enkemanden Sögsmaalsretten med den af disse Slægtninge, der ellers vilde have været Sagsöger, dog saaledes at Enkemanden var Formanden (ok þó búandi fyrir). For det Tilfælde, at flere Frænder, som lige nær beslægtede, i Forening vare i Besiddelse af Sögsmaalsretten, gjaldt den Regel, at naar nogle af dem vilde slutte Forlig, andre anlægge Sag, skulde de af dem raade, som vilde sagsöge efter Lovens Strænghed (til fullra laga); men vilde de alle sagsöge efter Lovens Strænghed, skulde blandt Brödre Alderen gjöre Udslaget, saaledes at den ældstes Sögsmaal alene toges under Paakjendelse, med mindre den ældre Broder havde overdraget Sögsmaalet til en anden, men den yngre selv anlagde Sag, i hvilket Fald den sidstes Sag blev at paadömme; blandt andre lige nære Slægtninge

[1]) Festa-þ. 25, S. 339.

— thi „ingensinde-gjör Alderen Udslaget blandt lige nære Slægtninge, andre end Brödre" — skulde Lodkastning afgjöre, hvis Sag blev at paadömme, eller, hvad heraf synes at være Meningen, hvem af dem skulde anlægge Sagen[1]. Som antydet, var 16 Aars Alderen en Betingelse for Sögsmaalsretten; dog kunde den dræbtes tolvaarige Sön stedes til at anlægge Drabssögsmaalet, naar den, der ellers vilde være rette Sagsöger, fandt „Svenden rask" nok „af Forstand" dertil[2]. Undtagelsesvis kunde Sögsmaalsretten, i rette Sagsögers Fraværelse, udöves af en fjernere Frænde. Naar nemlig Drabet blev begaaet paa Thinge, kunde Sag öieblikkelig anlægges af den nærmeste af de paa Thinget tilstedeværende Slægtninge af den dræbte, dog at han ei var fjernere beslægtet med den afdöde end Næstsödskedebarn. En lignende Regel gjaldt, naar Drabsmanden kom den dræbtes Frænder i Forkjöbet, og inden disse fik Leilighed til at anlægge Drabssagen, selv anlagde Sag „mod den dræbte", for at faae ham dömt til at være falden paa sine egne Gjerninger (at búa sök til úhelgi hinum vegna). Var Sagsögeren for Drab da ei tilstede paa Thinge, kunde den nærmest tilstedeværende Frænde, dog ikkun, ligesom efter den nysanförte Regel, naar han ei var fjernere beslægtet end næstabrœðri, öieblikkelig anlægge Drabssagen[3]. Som allerede i det foregaaende er bemærket[4], tilkom Sögsmaalsretten for Udlændingers Drab, forsaavidt disse ikke hidrörte fra de tre Kongers Riger, hvor „vor (Islændernes) Tunge", den „danske Tunge" er, kun undtagelsesvis de dræbtes udenlandske Slægtninge, nemlig kun deres Fader, Sön eller Broder, og dette endda kun under

[1]) Cap. 35, S. 68. — [2]) Cap. 35, S. 68, jvfr. c. 70, S. 112. — [3]) Cap. 52, S. 92, c. 65, S. 106, 107. Naar de tilstedeværende Slægtninge i de tvende her nævnte Tilfælde ikke vilde söge, eller der ingen saadan var paa Thinge, kunde Goden anlægge Sagen, sst. — [4]) See Annal. f. 1849, S. 288.

visse Betingelser. Havde Udlændingen avlet ægtefödte Börn i Island, der ikke selv formedest Ungdom eller sligt kunde anlægge Sag, tilkom Sögsmaalsretten den Mandsperson, der var Börnene nærmest paa Mödrenesiden. Ifald den dræbte Udlænding „fra den ordiske Lande, eller (iövrigt) fra Norges Konges Rige (útlendr maðr norrœnn eða ór Noregs konungs veldi)" havde giftet sig i Island, kunde Drabssagen anlægges af den, der vilde have været Sagsöger for hans Hustrus Drab[1]. Men var der ingen af disse Personer, tilkom Sögsmaalsretten for Udlændingens Drab enten den dræbtes Formuesfælle, eller Madfælle eller Styrmanden, eller Bonden, hos hvem den afdöde havde taget Ophold, eller Goden, efter de samme Regler, som vare gjældende om Retten til Besiddelsestagelse af Arven efter en saadan Udlænding, hvilken Besiddelsestagelse iövrigt, som allerede i det foregaaende bemærket, i Virkeligheden var at betragte som en subsidiær Arveret[2]. Det kan endnu bemærkes, at medens Gjældstrællen ikke kunde anlægge Drabssögsmaal, vare Frænderne sögsmaalsberettigede for hans Drab, dog imod at betale hans Gjæld, for hvilken den dræbte havde tjent som Skyldtræl, til Herren, men opfyldtes ikke denne Betingelse, blev Herren Sagsöger[3].

Hvad Legemsbeskadigelser angaaer, der ikke havde Döden tilfölge, er det en Selvfölge, at Sagen her i Reglen blev anlagt, eller besörget anlagt, af selve den fornærmede, men undtagelsesvis kunde der dog blive Spörgsmaal om

---

[1]) Cap. 66, S. 108, Not. 5. — [2]) See i det hele c. 37, S. 71, ff.; jvfr. Annal. f. 1849, S. 319. — [3]) Cap. 36, S. 69, 70. Om Sögsmaalsret for den frigivnes Drab, der under visse Betingelser tilkom Frigiveren, see c. 36, S. 70, 71. Om der med Sögsmaalsretten for Betleres eller den „for Guds Skyld forsörgedes" Drab er bleven forholdt paa lignende Maade, som med Arveretten efter saadanne Personer (jvfr. Annal. f. 1849, S. 321), kan neppe med Sikkerhed afgjöres.

Sögsmaalsret for en Slægtning af den fornærmede. Dette gjaldt om Saar, eller drep eller Haandran — ikke om et blot frumhlaup — udövet mod en Islænder udenlands; naar nemlig den fornærmede ikke kom tilbage til sit Fædreland inden tre Sommeres Udlöb derefter, kunde Sag anlægges af den, der vilde have været rette Sagsöger i Tilfælde af at han var bleven dræbt [1]. Den, der saaledes vilde været Sagsöger for Drab, havde ligeledes at anlægge Sag, naar Angreb blev foretaget mod (hlaupit til), eller Legemsbeskadigelse tilföiet (unnit á) de formedelst Alder eller Forstandsslövhed umyndige Personer. Under de anförte Udtryk er udentvivl indbefattet baade frumhlaup, drep og Saar [2]. Naar den umyndiges Værge var en gift Kone, tilkom Sögsmaalsretten for saadanne Fornærmelser hendes Mand. For enhver Fornærmelse mod Hustruens Person, var Manden Sagsöger [3]. Formynderen var Sagsöger for större Saar, tilföiede den kvindelige Myndling, og det samme gjaldt for mindre Saar eller „Angreb" mod hende (hlaupit til, under hvilket Udtryk udentvivl ogsaa drep er bleven indbefattet), dersom den, hvem Myndlingen havde overdraget Sögsmaalet — thi selv kunde hun ikke optræde — ikke forfulgte Sagen med tilbörlig Strænghed [4].

Efterat vi saaledes have undersögt de forskjellige Tilfælde, i hvilke en Sögsmaalsret fandt Sted som Ætsrettighed, skulle vi nu betragte denne Ætsrettigheds Betydning. Dette vil bedst kunne skee ved at kaste et Blik paa de Straffeonder, som Ættens Sögsmaalsret gik ud paa at paabyrde Fornærmeren. Disse Straffe vare tre, nemlig Tremarksboden, Landsforvisning eller Fredlöshed. Naar en blev dömt til Fredlöshed (skóggangr), maatte ingen under Straf give ham Föde (úœll), ingen maatte laane ham Hus

[1] Cap. 59, S. 98, 99. — [2] Cap. 70, S. 111, 112. — [3] Sst., jvfr. Festa-þ. 50, S. 370. — [4] Cap. 66, S. 108, 109.

eller dele Tag med ham (vera samvistum við), ingen maatte give ham noget Raad til hans Frelse (úráðandi öll bjargráð), og ingen maatte overföre ham til Udlandet, men slap han ud af Landet, maatte han ingensinde vende tilbage[1]. Hans hele Formue blev confiskeret. Paa Skovmandens Hoved var derhos sat en Pris af 1 Mark, eller i visse Tilfælde, som vi i det foregaaende have anfört[2], 3 Mark, hvilket Belöb skulde udredes af Goderne og samtlige Thingmænd i det Vaarthingsdistrict, hvortil den fredlöse hörte. Denne Pris blev fordelt lige paa Goderne og Thingmændene, og Thingmændene skulde betale deres Del til Goderne i Forening med Thingreiselönsafgiften (láta fylgja þingfararkaupum). Blev Prisen ei betalt, straffedes Goderne med Landsforvisning[3]. Fredlöshedsstraffens Virkninger indtraadte umiddelbart efter „Vaabentag", d. e. efter Thingets Slutning, der tilkjendegaves ved at man greb sine Vaaben[4], og navnlig anvendtes den, for at give Skovmanden Föde bestemte Landsforvisnings- eller Fredlöshedsstraf i Reglen uden Hensyn til, om den vedkommende havde været vidende eller ikke om at hans Gjæst var en saadan farlig Person; dog var „tre Nætters uvitterligt Underhold (úvísa eldi)" af en Skovmand ikke strafbart[5]. Landsforvisningsstraffen bestod i en Forvisning paa tre Aar fra Island; til at gjöre Forsög paa at komme bort til Udlandet, blev ham givet en Frist af 3 Somre, og i denne Mellemtid, indtil han skulde reise, bleve ham anviste 3 Boliger (heimili), paa hvilke han udelukkende maatte opholde sig. Disse hans Hjem maatte ikke være længere fjernede fra hinanden, end en Dagsreise. Han var fredhellig i disse Boliger og i Pileskudsafstand fra Veien, naar han ikke reiste fra det

---

[1]) See navnlig Festa-þ. 49, S. 369, Vigsl. 62, S. 100, Þingsk.-þ. 36, S. 97, jvfr. c. 28, in fine, S. 80. — [2]) See ovenf. S. 235, 236. — [3]) Vígsl. 111, S. 162—64. — [4]) Þingsk.-þ. c. 28, in fine. — [5]) Þingsk.-þ. 55, S. 143, jvfr. ogsaa S. 144, 145.

ene Hjem til det andet oftere end en Gang om Maaneden. Mödte han nogen paa Veien, maatte han begive sig saa langt til Siden, at man ikke fra Veien kunde „naae til ham med Spydsoddene". Endelig var han fredhellig paa Veien til Skibet. Ingen maatte forbyde ham at reise, tverimod skulde en Mand — udentvivl Sagsögeren i den Sag, hvorunder Forvisningsdommen var falden — fölge ham til Skibs og bede om Overförsel for ham, hvilket Besætningen af Skibet ikke maatte nægte under Straf af Bod, eller endog, naar allerede den tredie Sommer var indtraadt, uden at han havde kunde faae Plads paa noget Skib, Forvisningsstraf. Lykkedes det ikke den forviste at faae Plads paa noget Skib inden de tre Sommeres Udlöb, var hans Fredhellighed forbi, og han blev da anseet som Skovmand. Ogsaa den landsforvistes hele Formue blev confiskeret [1]. Saavel for den forvistes, som den fredlöses vedkommende, afholdtes der en Executionsret (fèránsdómr) fjorten Nætter efter Slutningen af det Thing, hvorpaa Dommen var falden, i Reglen paa det Sted, der ved Sagens Anlæg havde været den domfældtes Bolig. Executionsretten bestod af 12 af Goden udnævnte Dommere og afholdtes udenfor Hjemmemarksgjerdet, hvor der hverken var Ager eller Eng, ikke fjernere fra Gjerdet end i et Pileskuds Afstand, og paa den Side af Gjerdet, som vendte henimod Sagsögerens Bolig, dersom det kunde lade sig gjöre. Ved Hjælp af disse Bestemmelser kan udentvivl Benævnelsen fèránsdómr, d. e. Domstol til Iværksættelse af Ran af Gods, forklares. Domstolen skulde være udnævnt inden Middag, og fem Bönder afgave Kvidudsagn om alle mödende Spörgsmaal. Af den domfældtes Eiendele bleve förts samtlige Creditorer, der havde indfundet sig, fyldestgjorte for deres Krav. Dernæst udtoges den personlige Bod, forsaavidt

---

[1]) See Þingsk.-þ. 33, 34, S. 89, ff., c. 52, S. 137.

der var Spörgsmaal om denne[1]. Var der mere, fik Goden, dersom den paagjældende var dömt til Landsforvisning, 1 Mark. Denne Mark benævnedes Livsboden (fjörbaugr) hvoraf Benævnelsen fjörbaugsmaðr, fjörbaugsgarðr[2], og een — vistnok den sidste — Öre af denne Mark benævnedes Underholdningspant (alaðsfestr), hvilke Udtryk forklares ved den umiddelbart tilföiede Bestemmelse, at dersom der ei er Formue nok til at afholde Livsboden, eller dersom den domfældte ikke kan tilveiebringe samme inden 14 Nætter fra Executionsretten, bliver han Skovmand og maa af ingen underholdes. Istedetfor Livsboden kunde Goden ogsaa tage en Ko eller en 4-aarig Oxe, hvilken Præstation han vel ogsaa fik, naar den domfældte var Skovmand. Hvad der nu var tilbage, confiskeredes, Halvdelen til Sagsögeren og den anden Halvdel til Fjerdingen, eller dersom Dommen var falden paa Vaarthinget, til Vaarthingsdistrictet. Den sidste Halvdel anvendtes, som allerede i det foregaaende bemærket, til Forsörgelse af den domfældtes trængende Slægtninge[3].

Af Tremarksboden tilfaldt Halvdelen Sagsögeren; Halvdelen tilkom, naar Sagen blev anlagt paa Althinget, Lovsige-

---

[1]) I Tyvsager Erstatning for det stjaalne. — [2]) Maaskee er ved Ordet garðr taget Hensyn til den fredlöses Begrændsning til tre (maaskee i ældre Tider kun eet) Hjem. — [3]) Lovretten kunde formilde Skovgangsstraffen paa forskjellige Maader og derved opstode da fölgende Mellemforhold: 1) Skovgang med Adgang til at maatte bringes ud af Landet (ferjandi), men uden Ret til at vende tilbage, og med Tilstaaelse af 1 Hjem, indtil han kunde komme til at reise; 2) Skovgang uden Ret til at reise, men med Ret til at underholdes (œll) og med Tilstaaelse af 3 Hjem; 2) Fjörbaugsgaard med den Skjærpelse, at vedkommende ei maatte vende tilbage til Island fra sin Forvisning; 4) Endelig omtales Skovgang med endnu större Fredhellighed end den, der tilkom Fjörbaugsmanden; see i det Hele I., 89, 92, 97, 99, 119, 347, 369, II., 100, 160, 173.

manden, naar den blev anlagt paa Vaarthinget, Beboerne af Vaarthingsdistrictet, undtagen netop i det Vaarthinglaug hvortil Lovsigemanden hörte, i hvilket District denne Halvdel tilfaldt ham. Betaltes Boden ikke inden den ved Dommen fastsatte Frist, havdes der intet Middel til umiddelbart at sætte Dommen i Fuldbyrdelse, ligesaalidt som naar ellers en Præstation skulde udredes efter Dom, men Sagsögeren synes, under en ny Sag for „Dombrud" (dómrof[1]), at have kunnet faae den gjenstridige dömt til Landsforvisning og derefter holde Executionsret over ham[2].

Det vil af det anförte sees, at Sögsmaalsretten kunde medföre en Fordel. Navnlig kunde Halvdelen af den landsforvistes eller fredlöses confiskerede Formue, naar den domfældte havde været bemidlet, udgjöre et betydeligt Belöb, og i Sturlungasaga have vi saaledes et Exempel paa en domfældt, hvis Formue, efter at Hustruens Del af Fælligsboet var fradraget, i Lösöre alene udgjorde: 30 Köer, 12 Koesværdier bestaaende af unge Goldnöd, 4 Plovöxne, 120 Malkefaar, 50 Beder, 70 vintergamle Faar, 20 Heste, 25 Svin, 50 tamme Gjæs, 12 Skjolde, 12 Spyd, 6 Staalhuer, 6 Brynjer, 10 Kister og en Hests Byrder af Dunsengeklæder[3]. Denne pecuniære Fordel maa da betragtes som en Fyldestgjörelse eller Erstatning for den tilföiede Fornærmelse. Men Sögsmaalsretten medförte tillige en anden mere indirect Fyldestgjörelse, nemlig ved den Straf, der paabyrdedes Fornærmeren. Navnlig synes den fra sit Fædreland forviste Fjörbaugsmand eller den fra Menneskers Samkvem forjagede og i öde Egne, i „Skove" omvankende Skovmand netop at kunne sammenlignes med Fornærmeren, der i Naturstanden, eller den Naturstanden nærmeste Tilstand, uden Kraft til at modstaae den fornærmede Æts

[1]) Jvfr. den norske Landslov, c. 5. — [2]) See Lögsögumanus-þ. S. 3, Lögrèttu-þ. S. 12, Þingsk.-þ. c. 45, S. 131, c. 32, S. 87, 88. — [3]) Sturl.-s. III., S. 108.

Hevn, maa flygte fra Odel og Gods eller forstikke sig. Sögsmaalsretten kan da saaledes udentvivl betragtes som et Surrogat for Blodhevnen.

RET TIL HEVN.

Skjöndt Lovene havde sögt at stille den fredelige Afgjörelse ved Lov og Dom i den lidenskabelige Feides og Blodhevnens Sted, tillodes dog den private Hevn i visse undtagne Tilfælde. Man har udentvivl fundet det klogere at indrömme en indskrænket Anvendelse af dette med Folkets krigerske Tilböielighed saa meget stemmende Middel til at söge Fyldestgjörelse for Fornærmelser, end ganske at forbyde den og da maaskee netop ved en altfor stor Strænghed at modvirke den fredelige Afgjörelse.

Det er kun i de tre Arter af Sager, som vi allerede i det foregaaende Afsnit have beskjæftiget os med, Leiermaal, Injurier, samt Fornærmelser mod den personlige Integritet, at en vis Anvendelse af Blodhevnen findes hjemlet. Saadan Ret til Hevn benævnedes at eiga vígt, (d. e. at udöve Drabshevn), at hefna. Som det förste Udtryk viser, var Hevneren berettiget til ei blot at tilföie Fornærmeren en hvilkensomhelst Legemsbeskadigelse, men endog at nedlægge ham[1].

For Angreb (frumhlaup) og Stöd (drep) kunde Hevn udöves paa selve Gjerningsstedet af den fornærmede og hans Fæller, hvad enten disse nu maatte være af den fornærmedes Æt eller ikke[2]. Forsaavidt var der ikke her Tale om Ret til Hevn, som en Ætsrettighed. Dette var derimod Tilfældet med Hensyn til Saar og Drab. Medens det nemlig vel synes at have været tilladt enhver, der vilde, at hevne Drab og Saar i Löbet af et Etmaal, efterat Forbrydelsen var bleven begaaet, var der derimod indrömmet

[1]) Jvfr. navnlig Vígsl. c. 31, S. 60, ff., c. 106, S. 149. —
[2]) Cap. 3, 4, S. 9, c. 11, S. 15, jvfr. c. 5, S. 10.

Sagsögeren for Drab — eller forsaavidt angik Saar, den, der i Tilfælde af den paagjældendes Drab vilde have været Sagsöger, og det da i Forening med den saarede — Adgang til at udöve Blodhevn lige til det Althing, da Sagen skulde anlægges. Sagsögeren for Drab benævnes i denne Egenskab: „den, der har at udöve Hevn for Drab (sá er vígs á at hefna)" [1].

I Anledning af Injurier kunde Hevn udöves dels for Kvad af Nidvise paa Lovbjerget, dels naar en Mand blev betegnet med et af de tre odiöse Udtryk: ragr, stroðinn, sorðinn [2]. Som det vil erindres, afgiver Injuriematerien et enkelt Exempel paa en Ætten tilkommende Sögsmaalsret, nemlig for Smædedigt mod en afdöd Frænde. Der kan da spörges, om Sagsögeren for saadant Smædedigt maaskee ogsaa har haft Ret til Hevn for samme, naar Digtet blev kvædet paa Lovbjerget, eller den afdöde deri blev characteriseret med et af hine tre Udtryk. Herom tie Bestemmelserne imidlertid aldeles.

Hevn for Leiermaal tilkom Sönnen, Faderen og Broderen; desuden Ægtemanden, Fosterfaderen, Fostersönnen. „Saa er det bestemt i Loven, at 6 ere de Kvinder, for hvilke Drabshevn kan udöves. Den förste er Hustru, den anden Moder, den tredie Datter, den fjerde Söster, den femte Fosterdatter, den sjette Fostermoder". Der skjelnedes iövrigt mellem, om Leiermaal blot var blevet forsögt, eller det blev fuldbyrdet. I förste Tilfælde — naar Forföreren blev truffen i Begreb med at voldtage (brjóta til svefnis) Fruentimmeret og efter endog at have lagt sig oven paa hende, eller han blev truffen i Sengen hos hende, „saaledes, at de hvile der begge sammen, og han er der i den Hensigt, at ville bedrive Utugt med hende" — kunde Hevn ikkun udöves paa Stedet. For

[1]) Cap. 13, S. 17, 18. — [2]) Cap. 106, S. 149, c. 105, S. 147.

fuldbyrdet Leiermaal havdes derimod Ret til Hevn lige til næste Althing[1].

Med Hensyn til Betydningen af denne Hevn for Leiermaal, som udövet for at haandhæve Familiens Ære, kan bemærkes, at det i Materien om Injurier, altsaa uden nogen Forbindelse med Leiermaalsmaterien, hedder[2]: „Ligesaa længe har man Ret til Drabshevn for ærerörige Ord, som for Leiermaal med Kvinder".

ANSVAR OG RET TIL BÖDER.

De Præstationer, vi under dette Afsnit skulle ombandle, ere af en höist forskjellig Beskaffenhed. Medens den ene Art af disse, den personlige Bod, var af en særdeles fredelig Character og nærmest kan betragtes som en individuel Godtgjörelse for den tilföiede Fornærmelse, aander den feidelystne og hevnberedte Aand os derimod imöde i al sin Styrke af de alderdomsagtige Bestemmelser om den anden Hovedart, Frændeböderne.

Den personlige Bod synes, som bemærket, at have været en individuel Godtgjörelse for en tilföiet Fornærmelse. Den udrededes i Anledning af Leiermaal, Injurier, Drab, Saar og Stöd. Benævnelsen er i Reglen rèttr[3]; dog har den personlige Bod for Drab det særlige Navn vígsbœtr (Drabsböder), eller bœtr[4]; ligesom imidlertid Udtrykket rèttr paa et Par enkelte Steder[5] ogsaa forekommer om den personlige Bod for Drab, saaledes bruges ogsaa bœtr undertiden om Leiermaalsboden[6]. Om denne sidste bruges iövrigt ofte specielt Udtrykket rèttarfar[7]. Denne Bod var

---

[1]) Cap. 31, S. 60, ff. — [2]) Cap. 105, S. 147. — [3]) See t. Ex. Festa-þ. 49, Vígsl. 12, 20, 74, 104. — [4]) Jvfr. Vígsl. c. 35, 36, 37, 54, 66, 84; jvfr. fèbœtr og sakbœtr Festa-þ. 23, S. 337. — [5]) Vígsl. c. 52, S. 92, c. 62, S. 101. — [6]) Festa-þ. 27, S. 341, c. 30, S. 343, Not. 5, c. 48, S. 364. — [7]) See t. Ex. Festa-þ. 20, Vígsl. 52.

altid af samme Störrelse, nemlig 48 Örer eller 6 Mark. Det var sædvanligt at anvende Sölvstykker i Form af Ringe (baugar) som Omsætnings- og Betalingsmiddel, hvorpaa vi ovenfor have seet et Exempel ved den Livsbod, fjörbaugr, egentlig Livsring, som den landsforviste havde at betale i Lösepenge for sit Liv. De störste Ringe, der omhandles i Materien om Frændeböder (Baugatal), vare til Belöb af 24 Örer eller 3 Mark[1], og det hedder nu netop paa et Sted[2] om den personlige Bod, at den skal bestaae af 2 af de störste Ringe (baugar tveir enir mestu), ligesom der paa et andet Sted[3] om Halvdelen af rèttr bruges Udtrykket Totylftersring (tvítylptarbaugr), d. e. en Ring til to Gange 12 Örer. Den personlige Bod var i Reglen[4] forbunden med Landsforvisnings- eller Fredlöshedsstraffen og udtoges forlods ved Executionsretten over den landsforvistes eller fredlöses Gods.

Forsaavidt vi i det foregaaende have seet Sagsögeren for Leiermaal affordre selve den forförte Kvinde den personlige Bod, da hörer dette Tilfælde ikke herhen, hvor vi ikkun tale om Ættens Rettigheder udad til, i Forholdet til andre udenfor samme staaende. Ligesaalidt vedkommer os de Tilfælde, i hvilke den fornærmede selv oppebar Boden. Saadanne Tilfælde, hvor Nydelsen af rèttr var en Ætsrettighed, fandt derimod Sted for Drab, for Leiermaal, samt udentvivl ogsaa for Injurier mod död Mand[5].

Den personlige Bod tilfaldt for Drab samt Injurier den dræbtes Arving, for Leiermaal den forförte Kvindes nærmeste eventuelle Arving[6], og til samme sigtes derfor

---

[1]) Vígsl. c. 114, S. 171. — [2]) Vígsl. c. 74, S. 116. — [3]) Vígsl. c. 49, S. 89, cfr. c. 35, S. 69. — [4]) Som Undtagelser Festa-þ. 26, S. 340 (om Leiermaal med Betlerske) og c. 36, S. 351 (om Boden, der skulde betales af den forförte Kvinde). — [5]) Jvfr. de ovenf. S. 225, 226 anförte Steder. — [6]) See Festa-þ. 55,

udentvivl ogsaa fornemmelig ved „de Goder, der fölge med Arveretten", der paa et enkelt Sted findes omtalte [1]. Det indsees let, at den der skulde nyde den personlige Bod ofte kunde være en anden Person, end Sagsögeren, og det hedder ogsaa navnlig om Drabsboden [2]: „Alle Böder for Drabssager eie Arvingerne, hvad enten de ere Karle eller Kvinder, hvo der end söger Sagen eller er sögsmaalsberettiget" [3]. En vigtig Afvigelse fra Arveordenen fandt dog Sted, forsaavidt Moderen var berettiget til en Trediedel mod Faderen af Leiermaals- eller Drabsboden for deres i Ægteskab avlede Börn, eller efter Faderens Död, mod samfædre Broder, uagtet saavel Fader som samfædre Broder udelukkede Moder fra Arv efter hendes Börn. I Tilfælde af Fællig mellem Ægtefællerne, deltes Böderne i Anledning af deres Börn imellem dem efter Fælligsforholdet [4]. Naar Hustruen blev dræbt, tilkom Halvdelen af Drabsboden, og efterlod hun sig aldeles ingen Arvinger, endog hele Boden den efterlevende Mand [5]. Det staaer i den fuldkomneste Harmoni med vor Anskuelse af Betydningen af Leiermaal, som en Ætten tilföiet Fornærmelse, at Boden for Leiermaal ingensinde tilfaldt selve Kvinden, altsaa ei engang naar hun blev voldtagen, men altid hendes Arvinger. Til disse hendes nærmeste eventuelle Arvinger, der saaledes skulde

---

S. 381, c. 56, S. 382, c. 20, S. 333, c. 23, S. 337, c. 25, S. 339, Vigsl. 54, S. 94, Not.

1) Arfa-þ. 20, S. 225, 226. — 2) Vígsl. 54, S. 94, Not. — 3) Imod de ovenfor anförte Steder kunne de Par Steder, der synes at hjemle Sagsögeren Ret til Boden, nemlig Festa-þ. 34, S. 348, og Vígsl. 62, S. 101, saameget mindre komme i nogen Betragtning, som den i disse Steder anvendte Udtryksmaade allerede kan finde sin Forklaring deri, at det jo hyppigt var Tilfældet, at Sagsögeren netop selv var Arving. — 4) Festa-þ. c. 20, S. 333, c. 23, S. 336, 337, Vígsl. 54, S. 94, Not.; Jvfr. Annalerne for 1849, S. 296, Not. 3. — 5) Vígsl. 35, S. 68, 69, c. 49, S. 89.

modtage Leiermaalsboden, henregnedes navnlig ogsaa hendes tidligere Börn, være sig ægte eller uægte, derimod naturligvis ikke det Barn, der skyldte selve det paagjældende Leiermaal sin Tilværelse. For at hun imidlertid ikke ved Hjælp af den hende tilkommende Værgemaalsret for sine Börn eller andre Slægtninge, skulde komme til indirecte at höste Fordel af sit Feiltrin, var Leiermaalsboden undtagen fra hendes Værgemaal, naar den tilfaldt hendes egne Myndlinge[1]. Retten til Leiermaalsbod blev, som et Middel til at vaage over den kvindelige Ære, overdragen ved Ægteskabet til Manden Ligesom imidlertid den formedelst Dovenskab omvankende Betler ikke var berettiget til Leiermaalsbod i Anledning af Konens Forförelse[2], saaledes tilkom denne Bod navnlig ogsaa Hustruens Frænder, men ikke Manden, naar han „formedelst Ligegyldighed (eller Mangel paa Kjærlighed, úrækt)" undlod i hele 6 Halvaar at „hvile i een Seng med sin Kone"[3]. Blev Festemöen forfört, kunde Fæstemanden vælge enten ligefuldt at ægte hende, i hvilket Tilfælde Leiermaalssögsmaalet tilkom ham, Leiermaalsboden hendes Frænder, eller at træde tilbage fra Fæstningscontracten, i hvilket Fald Leiermaalsboden tilkom den fornærmede Fæstemand, Leiermaalssagen Frænderne[4].

Naar flere bleve dömte for Drab af eller Leiermaal med samme Person, maa det udentvivl antages, at den personlige Bod er bleven betalt af hver af dem.

Det er neppe uden Betydning for Opfattelsen af den personlige Bods Væsen, naar den fjernere Frænde, der under den nærmeste eventuelle Arvings Uformuenhed har overtaget Forsörgelsen af en Frænde, netop specielt gives Anvisning paa den personlige Bod for dennes Drab eller Forförelse, til Erstatning for Forsörgelsesomkostningerne, derimod

[1]) Festa-þ. c. 48, S. 364, c. 56, S. 382, jvfr. Arfa-þ. 19, S. 225. — [2]) Festa-þ. 27, S. 341. — [3]) Festa-þ. 16, S. 329. — [4]) Festa-þ. 8, S. 318.

hverken paa Udbyttet af Saagsmaalsretten eller paa Frændeböderne for Drab [1].

Det synes at ligge nær, at den personlige Bod, i det mindste tildels, er blevet stillet ved Siden af Arv og Værgemaal som et Æqvivalent for de Byrder, der paahvilede Ætten, navnlig Forsörgelsespligten. Hermed er dog ikke sagt at Bodens Betydning som Fyldestgjörelse for Fornærmelser er bleven glemt. Denne sidste Opfattelse turde navnlig antages at yttre sig i den interessante Regel, at Krav paa den personlige Bod fortabtes, naar den fornærmede med fuld Vidende satte sig til Bords eller iövrigt havde Samkvem med Fornærmeren [2].

I Frændeböder for Drab (frændbœtr, niðgjöld, sakbœtr) finde vi ikke som i Drabsboden (vígsbœtr) en Præstation fra et enkelt Medlem af den ene Æt til et enkelt Medlem af den anden Æt, men derimod et Forhold mellem, paa den ene Side, den hele Række af Fornærmerens beslægtede og, paa den anden Side, den hele Række af den fornærmedes Slægtninge. Bestemmelserne om Frændeböder for Drab findes i Afsnittet Baugatal [3], d. e. Ringtal, Opregning af Ringe, hvilken Benævnelse har sin Grund i at de större af disse Böder betaltes med baugar, Ringe, dette i den nordiske Oltid almindelige Omsætningsmiddel.

---

[1]) Úm.-b. c. 23, S. 278, c. 25, S. 280, 281. En anden Sag var det, at Forsörgeren ved Hjælp af den almindelige Ret til at forlange sine Udlæg erstattede af den nærmeste eventuelle Arving, Úm.-b. 7, S. 250, ogsaa kunde blive delagtiggjort i det ved de her nævnte Goder vundne Udbytte, forsaavidt vel at mærke Arvingen ikke öieblikkelig havde forbrugt det indvundne. — [2]) Vígsl. 52, S. 91, 92. Bestemmelsen handler rigtignok kun om den personlige Bod for drep, men den samme Regel maa udentvivl antages at have været gjældende i de övrige Tilfælde. — [3]) Dette Afsnit er i den arnamagnæanske Udgave opfört som et Capitel i Vígsl., nemlig c. 114.

Drabsmandens Slægtninge benævnes: de der efter Loven skulle böde (skap-bœtendr), den dræbtes: de der efter Loven skulle modtage (skap-þiggjendr), og forsaavidt de större Böder angik, hedde de modstaaende Parter Ringbödere og Ringmodtagere (baugbœtendr, baugþiggjendr).

Kun af een Mands Æt kunde Frændeböder fordres. Naar flere havde været Deltagere i Drabet, maatte Sagsögeren under Drabssagen, „for Domstolen" eller under Forliget, udvælge en af Deltagerne, hvem han helst vilde, til Drabsmand (kjósa mann til veganda), og dennes Æt kunde da ei undslaae sig for at betale Böderne[1]. I Henseende til Störrelsen af disse finde vi en Inddeling af begge de modstaaende Ætter i fölgende 10 Classer, hvortil svarede 10 forskjellige Bodstörrelser: 1. Fader, Sön, Broder. 2. Farfader og Sönnesön, Morfader og Dattersön. 3. Farbroder og Brodersön, Morbroder og Söstersön. 4. Farbroders Sönner (brœðrungar), Fasters og Morbroders Sönner (systkina synir) og Mosters Sönner (systrungar). 5. De der vare een Mand fjernere end „Brödringer" o. s. v. (den ulige Sidelinie 2. og 3. Led). 6. Næstsödskendebörn eller rettere Næstsödskendesönner (næsta brœðrar). 7. De der vare een Mand fjernere (den ulige Sidelinies 3. og 4. Led) 8. Mandlige Slægtninge i 4. Led (annara brœðra). 9. De, der vare een Mand fjernere (den ulige Sidelinies 4. og 5. Led). 10. Mandlige Slægtninge i 5. Led (þriðja brœðra). „Der falder Bodopregningen (saktala)".

Det her omhandlede Forhold er det eneste af de Ætten vedrörende Retsforhold, hvori Slægtskabsordenen er anfört fuldstændigt. Dels af denne Grund, dels med Hensyn til at Ættens Sammenslutning til Eenhed ingensteds fremtræder med en lignende Oprindelighed og Inderlighed som i Frændebödeforholdet, maa Slægtfölgen for dette være af en særdeles Vigtighed for de övrige Retsforhold, hvad vi

[1]) Baugat. S. 173, Vígsl. 48, S. 86, 87.

allerede tidligere, navnlig under Arvematerien, have haft Leilighed til at udvikle. Hvad der navnlig ved Slægtskabsordenen for Frændeböder frembyder en særdeles Interesse er Udelukkelsen af Kvinden, hvad der, ligesom Forbigaaelsen af de fjernere Ascendenter og Descendenter (Oldefader o. s. v., Sönnesönssön o. s. v.), maa finde sin Forklaring i den Kampens Aand, der afspeiler sig i Frændebodsforholdet, i den Anskuelse, at hverken Kvinden eller hine ældste eller yngste Medlemmer af Ætten vilde være skikkede til at tage Del i Blodhevnen, eller i Forsvaret. Det vil senere blive udviklet, at Agnationsforholdet havde en væsentlig Indflydelse paa Fordelingen af Böderne, idet Cognaterne vel kaldtes til Deltagelse i Böderne i een Classe med de lige beslægtede Agnater, men kun fik en mindre Del af Boden imod disse. Agnaternes Andel i Böderne benævnes bauggildi (egentlig Ringbod), Cognaternes nefgildi (af nefi, Cognat, Cognatbod): „Det hedder bauggildi, hvad de Mænd tage, der ere beslægtede paa Karlesiden (karlsift eru komnir), men det hedder nefgildi, hvad de Mænd tage, der ere beslægtede paa Kvindesiden (kvennsift)"[1]. Ogsaa anvendes disse Udtryk som en collectiv Betegnelse af de bödende eller bodtagende Agnater eller Cognater, (t. Ex.: „dersom ingen leve i den dræbtes bauggildi, andre end" o. s. v.). Udtrykkene bauggildismenn, nefgildismenn, nefgildingar, kunne her endnu bemærkes. Hvad disse Benævnelser angaaer, synes det ikke klart, hvorledes bauggildi, der simpelthen betegner Ringbod, kan være kommet til at bruges i Betydning af Agnatbod, i Modsætning til nefgildi. Det maa derhos bemærkes, at bauggildi ogsaa forekommer i en videre Betydning, om alle de Frænder, være sig Agnater eller Cognater, der skulde böde eller tage Ringe[2]. Vi ville her henlede Opmærksomheden paa et andet Udtryk, der betegner Frændeböder overhovedet, nemlig niðgjöld.

[1]) S. 176. — [2]) S. 180.

Ordet niðr, der i Almindelighed betegner Slægtning, forekommer netop paa et enkelt Sted, som vi i det foregaaende have anfört, i Betydningen af Agnat og modsættes nefi (nás nið eða nefa). Turde man maaskee antage, at Ætten i den ældste Tid kun har bestaaet af Agnater, med Udelukkelse af Cognater, og at niðgjöld og bauggildi altsaa i hin Tid paa engang have betegnet Frænde- og Agnatbod?

Til de 10 Classer, hvori Drabsmandens og den dræbtes Slægt, som allerede anfört, inddeltes, svarede ligesaamange Classer af Frændeboden. Den strængt gjennemförte Regel var, at hver Classe havde at betale ligesaa store Böder, som den under omvendte Forhold vilde komme til at modtage. „Ingen Mand skal böde större Ringe, end han skal modtage"[1]. Kun de fire förste Classer af Slægtninge toge eller bödede Ringe, af hvilke der saaledes kun gaves fire[2]. Eiendommeligt ved Ringene var det, at der med samme fulgte 2de Tilgiftspræstationer, for hvilke muligen en fælles Benævnelse haves i det paa to Steder[3] forekommende Udtryk baugbót, der da maatte betyde Ringforbedring. Disse Tilgiftsböder benævnedes baugþak (eller þak), Ringbedækkelse, Ringdække — udentvivl fordi den er blevet lagt oven paa Ringen — og þveiti, der synes at have været et mindre Omsætningmiddel eller Mynt, hvis Forhold til de övrige Værdieenheder vi imidlertid ikke kjende, men som vi for Nemheds Skyld kunne kalde Overbodspenge[4]. Saadant

---

[1]) Baugat., S. 174. — [2]) Det hedder, efterat de fire Ringe ere blevne opregnede: „Da ere Ringene forbi (farnir)". De fölgende Classer, hvis Böder ei betaltes i Ringe, betegnes S. 184 med Udtrykket eptir bauga, d. e. efter Ringene, („naar der ingen er til eptir bauga, der er berettiget til Bod" o. s. v.), jvfr. det analoge Udtryk eptir dóma, (efterat Retterne ere hævede), Þingsk.-Þ. 31, S. 81. Ifölge denne Forklaring kunne vi ikke med Oversætteren af Grágás antage Udtrykket eptir bauga for et Substantiv, der skulde betegne annuli sequiores, Ringe af anden Classe. — [3]) Sst., S. 173. — [4]) Ordet þveiti forekommer ogsaa i Frostath.-L. XIV., 12,

Ringene saavelsom Tilgiftspræstationerne vare af Sölv, om hvis Qvalitet det hedder: „Saadant Sölv er gyldigt til Ringe og Ringdække og Overbodspenge, som ei er slettere end det gamle Lovsölv, hvoraf 10 Penninge (penningar) udgjöre 1 Öre, og hvis Farve mere ligner Sölv end Messing, som taaler Indsnit uden at forandre Farven (þolir skor), og som er eens baade udvendig og indeni". Hermed maa sammenholdes et Sted i Kaupa-bálkr, hvor det hedder: „Dengang Kristendommen kom ud her til Island, gik her Sölv i alle store Betalinger (stórskuldir), blegt Sölv, der skulde taale Indsnit (halda skor), og hvoraf den störste Del skulde være Sölv, og saaledes slaaet, at 60 Penninge udgjorde en veiet Öre, og var der dengang ingen Forskjel paa tællet eller veiet Mönt"[1]. Det synes aabenbart, at begge Steder have Hensyn til samme Art Sölv, og at der kun senere er indtraadt en Forandring, dels deri, at Ören inddeltes i 10 istedetfor 60 Penninge[2], dels i Forskjellen mellem tællet og veiet Mönt, hvilken navnlig fremtræder i Baugatal, hvor Præstationerne forudsættes at blive betalte i veiet Mönt[3]. Det „blege" Sölv modsættes det rensede Sölv, det „brændte"; 1 Öre af det förstnævnte stilledes lige med omtrent $4\frac{1}{2}$ Öre Vadmel, 1 Öre af det sidste (= $\frac{1}{8}$ Öre Guld) med $7\frac{1}{2}$ Öre Vadmel[4]. Vilde man

og Bjark.-R. 147, hvor der tales om det mindre Tyveri af et þveiti, i Modsætning til det större af en Örtug (= $\frac{1}{3}$ Öre), jvfr. den tildels parallele Bestemmelse i Bjark.-R. 115, hvor der skjelnes mellem Tyveri af 1 Penning, 1 Örtug og 1 Öre; jvfr. Grágás, Vígsl. 115, S. 188. Svenbjörnsson har i Glossariet til Grág. udtalt den Formodning, at þveiti maaskee er identisk med de Penninge, der omhandles i Kaupa-b. 84, S. 500, af hvilke 60 udgjorde en Öre. Med Sikkerhed kan saadant dog neppe antages.

[1]) Kaupa-b. 84, S. 500. — [2]) Med Hensyn til Inddelingen i 60 Penninge jvfr. Bjark.-R. 133. I Henseende til Inddelingen i 10 Penninge see Festa-þ. 43, S. 357. Efter Frostath. L., X., 35, inddeltes Ören i 30 Penninge. — [3]) See t. E. S. 175. — [4]) Kaupa-b. 85,

ikke betale med Sölv, stod det enhver frit for at betale med andre ved Loven sanctionerede Betalings- eller Omsætningsmidler, navnlig med Vadmel[1].

„Fire ere Lovringe (lögbaugar)" — saaledes begynder Baugatal[2], — „Den förste er 3 Mark (24 Örer) stor (þrímerkingr), den anden 20 Örer stor (tvitugauri), den tredie 2 Mark (16 Örer) stor (tvímerkingr), den fjerde 12 Örer stor (tólfeyringr)". Med den förste Ring, der ogsaa benævnedes Hovedringen (höfutbaugr)[3], fulgte 6 Örer i Ringdække og 48 Overbodspenge, med den anden 4 Örer Ringdække og 32 Overbodspenge, med den tredie 3 Örer Ringdække og 24 Overbodspenge, med den fjerde 2 Örer Ringdække og 16 Overbodspenge. Det vil sees, at Antallet af Overbodspengene altid var 8 Gange saa stort som af Örerne i Ringdækket. Böderne for 5—10 Classe vare respective 8 Örer, 5⅓ Örer, 3½ Örer, 2⅓ Örer, 1½ Öre, og endelig 1 Öre, hvilket saaledes var den laveste Bod. Man vil bemærke, at den lavere Classe Bod her altid var ⅓ mindre end for den næstforegaaende Classe.

Hovedringen med Tilgiftsböder tilfaldt, som allerede bemærket, Fader, Sön og Broder. Hver af disse fik en tredie Del af Boden, altsaa 1 Mark af Ringen, 2 Örer i Ringdække og 16 Overbodspenge. Saavel her, som i de fölgende Classer, gjaldt den Regel, at de til Deltagelse i Boden kaldte Slægtninge inden hver Classe udgjorde Partier, der toge lige stor Andel i Boden, hvad enten Antallet af de til hvert enkelt Parti hörende Personer var stort eller

---

S. 501, Kr. R. 49, S. 172. Efter Jónsb. Kaupa-b. 5, stilledes 1 Öre brændt Sölv lige med 6 Örer Vadmel.

[1]) S. 188. — [2]) S. 171. — [3]) Det var netop med saadanne Ringe, eller som det hedder „med 2 af de störste Ringe (bauga tvá ena mestu)" at den personlige Bod skulde betales; jvfr. ovenfor S. 257. Det synes at fölge af disse Ord, at 3 Marks Ringe have været de störste, man har anvendt.

ringe. Saaledes toge flere Sönner i Forening, uden Hensyn til deres Antal, kun den for Sön bestemte Trediedel, flere Brödre i Forening kun den for Broder bestemte Trediedel. En vigtig Forskjel fandt Sted imellem samfædre og sammödre Broder. Den sidstnævnte fik nemlig kun $\frac{2}{5}$ af den i Broders Lod faldende Trediedel af Ringen, hvorimod samfædre Broder tog $\frac{3}{5}$, og beholdt derhos for sig selv alene de til Broders Lod hörende 2 Örer Ringdække og 16 Overbodspenge. Agnationsforholdet havde saaledes her en særdeles vigtig Betydning. Var Fader ikke til, tog Sönnen, og var Sönnen ikke til, tog Faderen Totrediedele af Ringen og Tilgiftsböderne. Naar Broder ei var til, kan det da antages, at Fader og Sön have delt den hele Bod til lige Dele. Naar der enten kun var Fader, eller kun Sön eller kun samfædre Broder, tilfaldt hele Ringen med Ringdække og Overbodspenge ham alene. Var Fader og Sön ikke til, men kun en samfædre og en sammödre Broder, fik den sidste $\frac{2}{5}$ af den hele Ring, den förstnævnte $\frac{3}{5}$ af Ringen, samt hele Ringdækket og Overbodspengene. Naar der ikke var nogen samfædre men kun en sammödre Broder, der da havde at dele Boden med Fader og Sön, tilfaldt sammödre Broder 5 Örer og 4 Penninge, („en halv veiet Penning mindre end halv sjette Öre") af Ringen, samt 1 Öre af Ringdækket og 8 Overbodspenge. Hvad der saaledes fradroges Broders Lod, tilfaldt da vel Fader og Sön til lige Dele. Traf det sig, at sammödre Broder skulde tage Böder enten med Sön alene eller Fader alene, fik sammödre Broder dog fuld Broderlod af Ringen, „som samfædre", og udentvivl ligeledes Broders Andel af Tilgiftsböderne. Men var der slet ingen andre „Lov-Modtagere af Hovedringen" end sammödre Broder, fik han den fulde Ring og Ringdække, „men Overbodspengene skal ingen eie".

Den 2den Ring, Tyveörersringen, tilfaldt Farfader, Sönnesön, Morfader, Dattersön. Agnaterne, Farfader og

Sönnesön, skulde tage $\frac{3}{5}$, Cognaterne, Morfader og Dattersön, $\frac{2}{5}$ af Ringen. Ringdække og Overbodspenge tilfaldt alene de förstnævnte. Var Farfader ikke til, tog Sönnesön, var denne ikke til, tog Farfader hele Agnatlodden, og paa samme Maade forholdtes der med Cognaternes Andel. Naar ingen Cognater vare til, toge Agnaterne hele Ringen med Ringdække og Overbodspenge, men vare Agnater ikke til, fik Cognaterne vel baade Ring og Ringdække, men ikke Overbodspengene. Aldeles de samme Regler vare gjældende om Fordelingen af de övrige 2de Ringe, og lignende Bestemmelser maae ligeledes antages at have kommet til Anvendelse i de fjernere Grader, hvorom detaillerede Forskrifter ei findes. I Henhold til disse Regler skulde saaledes af Tolvöresringen de $\frac{3}{5}$ tilfalde Farbroders Sönner, der ligeledes alene fik Ringdække og Overbodspenge, de $\frac{2}{5}$ derimod Fasters, Morbroders og Mosters Sönner.

Hvad der saaledes gjaldt om den dræbtes Frænder, anvendtes ogsaa paa Drabsmandens. Ogsaa her gjaldt saaledes stadigt Forholdet $\frac{3}{5}$ imod $\frac{2}{5}$ imellem Agnater og Cognater, og naar Drabsmanden f. Ex. hverken havde Fader eller Broder, men derimod en Sön, maatte denne udrede hele förste Classes Ring ubeskaaren med Ringdække og Overbodspenge, og naar der ingen andre var i denne Classe end samfædre Broder, fik den dræbtes Fader, Sön og Broder vel baade Tremarksringen og Ringdækket ubeskaaret, men ingen Overbodspenge o. s. v.

Med Hensyn til Spörgsmaalet om, hvorledes der forholdtes, naar nogle af Classerne fattedes, vare Reglerne meget simple. Fattedes en og samme Classe, paa begge Sider, f. Ex., naar hverken den dræbte eller Drabsmanden havde Fader, Sön eller Broder, bortfaldt den for denne Classe bestemte Bod aldeles. Men fattedes Classen kun paa den ene Side, maatte Boden præsteres. Her gjaldt da Reglen, at den til den manglende Classe bestemte Bod

skulde först gaae opad til den næste Classe ovenfor, uden Tilgiftsböder, men var der ingen Classe ovenfor, da til den næste Classe nedenfor, ligeledes uden Tilgiftsböder og derhos med Afkortning, saaledes at den vacante Bod blev af samme Störrelse, som den succederende Classes Bod. Fattedes da t. Ex. 3 Classe (Farbroder, Brodersön) gik denne Classes Ring (16 Örer) op til Farfaders Classe, der da ialt fik (20 + 16 =) 36 Örer, men Ringdække og Overbodspenge fulgte kun med Farfaders Ring; fattedes ogsaa 2den Classe, fik Fader, Broder og Sön (24 + 20 + 16 =) 60 Örer. Fattedes derimod f. Ex. 1ste Classe gik Hovedringen (24 Örer) ned til 2den Classe, men kun til et Belöb af 20 Örer, der var lig Störrelsen af selve 2den Classes Ring, og fattedes samtlige tre förste Classer, fik 4de Classe (Södskendebörn) 4 Ringe, hver paa 12 Örer, men med ingen af de 4 Ringe fulgte da Ringdække og Overbodspenge, undtagen med 4de Classes Ring. Efter lignende Regler forholdtes der med Hensyn til Udbetalingen af Böderne. Fattedes t. Ex. 3die Classe (Farbroder o. s. v.), maatte 2den Classe (Farfader o. s. v.), foruden sin egen Ring, tillige udrede Farbroders Ring, men uden Tilgiftsböder. Paa den anden Side kunde Södskendebörn, naar det traf sig at netop de vare de nærmeste Slægtninge til Drabsmanden, komme til at betale hele 4 Ringe, eller ialt 48 Örer.

Lignende Regler anvendtes i eet og alt i de fjernere Classer. Hvad der imidlertid frembyder en ikke liden Interesse er, at der ingensomhelst Forbindelse fandt Sted imellem Ringclasserne og disse fjernere Classer, saa at man altsaa ikke kan antage at t. Ex. Næstsödskendebörn have, i Mangel af nærmere Slægtninge, modtaget de for disse bestemte Ringe, eller at Fader, Sön og Broder, naar der slet ingen andre Slægtninge vare til, har kunnet oppebære ikke blot alle 4 Ringe, men derhos tillige Böderne for samtlige fjernere Classer.

For Drabsmanden, der jo skulde gjöres fredlös og hvis Formue skulde confiskeres, blev der i Reglen ikke Tale om Deltagelse i Frændeböderne. Slap han imidlertid i et enkelt Tilfælde fri for Straf, var det paalagt ham, naar ingen Slægtninge vare til i förste Classe, at betale Hovedringen med Tilgiftsböder. Af de Slægtninges Tal, som skulde modtage eller betale Frændeböder for Drab, vare Kvinder udelukkede. Men een Kvinde var der dog, „der baade skal böde Ring og tage Ring, dersom hun er eneste Barn, og hedder den Kvinde Ringkvinde (baugrýgr), men det er den dödes Datter". Naar nemlig den dræbtes Fader eller Sön eller Broder ikke vare til, tilfaldt Hovedringen hende, „som om hun var Sön". Var hun Datter af Drabsmanden og dennes Fader, Sön eller Broder ei vare til, skulde hun „böde Tre-marksringen som Sön". Disse Regler fandt dog kun Anvendelse, saalænge hun ikke var „kommen i Ægtemands Seng" (í vers hvílu), thi „da kaster hun Böderne i Frændernes Skjöd (í knè frændum)" [1].

For „Galgedödningen", „Gravdödningen", „Hav-" eller „Skjærdödningen" og „Fjælddödningen" [2] skulde Frændeböder betales, som om de paagjældende virkelig havde mistet Livet.

Ved Siden af de egentlige Frændeböder, fandt et sideordnet Forhold Sted mellem Drabsmandens og den dræbtes trælbaarne eller uægtebaarne Sön, hans Stedsön, og tre nærbesvogrede af ham, nemlig Stedfader, Svigersön eller Sösters Mand. De fem Mænd, der stode i dette Forhold til den dræbte skulde af de fem, der stode i lige Forhold til Drabsmanden, modtage en Bod af $12\frac{1}{2}$ Öre („12 Örer og 5 veiede Penninge"), der deltes i lige Dele imellem dem og hvoraf navnlig den trælbaarne og den uægte Sön, der saaledes her ganske stilles sammen, synes at have maattet

[1]) S. 183. Denne Bestemmelse har en frappant Lighed i Indhold og Udtryk med Frostath.-L. VI, 4. — [2]) Jvfr. ovenf. S. 234.

dele en femte Del med hinanden [3]. Ogsaa for frigivne og Trælle vare Frændeböder anordnede, skjöndt af mindre Störrelse. Den störste Ring for en frigivens Drab var af 12 Örers Værdi, med et Ringdække af 2 Örer, den mindste af 6 Örers Værdi, med Ringdække af 2 Örtuger. For Trælle var Hovedringen bestemt til 23 þveiti, med et Ringdække af 7 þveiti, Södskendebörns Ring til 12 þveiti, med et Ringdække af 2 þveiti. Femte Classe skulde modtage 8 þveiti, 6te Classe 4⅓ þveiti og 10de Classe (þriðja bræðra, 5te Led) 1 þveiti. Trælle skulde kun böde, naar de havde nogen særlig Formue (órkostr). Overbodspenge var der i disse Tilfælde ikke Tale om.

Frændebödesagen skulde anlægges samme Sommer som Drabssagen og Sagsögeren i denne var ogsaa Sagsöger i hin. Under Frændebödesagen blev da hele Drabsmandens Æt sagsögt til at betale Böder for Drabet til den dræbtes Slægtninge. Sluttede Sagsögeren Forlig i Drabssagen uden Lovrettens Samtykke, fik han ingen Del i Frændeböderne. Var Sagsögeren tillige Arving, maatte han lade sig nöie med den personlige Bod, Drabsboden, der i dette Tilfælde tilkom ham, og kunde da ikke gjöre nogen Fordring paa Andel i Frændeböderne. Nedlagde Sagsögeren en altfor lemfældig Paastand i Sagen, mistede han sin Andel i baugbót, d. e. Ringdække og Overbodspenge. Naar Drabsmanden var under den criminelle Lavalder, 12 Aars Alderen, skulde hans Frænder vel betale Frændeböder, men samtlige disse Böder tilfaldt da Sagsögeren, en Bestemmelse, der udentvivl fornemmelig er grundet deri, at Drabsmanden formedelst sin Ungdom ikke kunde dömmes til Straf, hvorfor det er blevet anseet billigt, at Frændeböderne anvendtes som en Erstatning for de med Sögsmaalsretten ellers forbundne Fordele. Frændeböderne kunde fordres, skjöndt Drabsmanden muligen allerede var bleven dræbt, t. Ex. ved Udövelse af den fornærmede Æts Ret til Hevn, derimod ikke i Nödværgestilfælde.

Til Gjengjæld for Böderne aflagdes en Trofasthedsed (trygðir). „Altid skal Trofasthedslöfte" — hedder det — „komme imod Frændeböder. Ikke kan Krav gjöres paa Böderne ellers". For Brud paa Trofasthedslöfte anvendtes ei blot den sædvanlige Straf mod Forbryderen, men der betaltes derhos dobbelt personlig Bod og Forlig maatte ikke afsluttes uden Lovrettens Samtykke[1].

Det fjendtlige Modsætningsforhold mellem Drabsmandens og den dræbtes Æt gav sig endnu tilkjende i det Forbud, Medlemmet af den sidstnævnte Æt kunde nedlægge, saalænge Frændeböderne ikke vare betalte, naar han traf sammen under eet Tag med en Frænde af Drabsmanden. Det hedder i denne Henseende: „Dersom Forbudssager (lýritnæmar sakir d. e. uafgjorte Drabssager af den Beskaffenhed, at Forbud kan nedlægges) bestaae imellem Mænd, da skal Drabsmandens Frænde ingensteds opholde sig sammen med den dræbtes Frænde, med mindre han forinden har taget fast Opholdsted der, eller han er kommen der som Gjæst, uden at vide, at den dræbtes Frænde var i Vente". Naar Drabsmandens Frænde under slige Omstændigheder ikke fjernede sig öieblikkelig, kunde den fornærmede Part, den dræbtes Frænde, under Tilkaldelse af Vidner nedlægge höitideligt Forbud eller Protest (lýrittr) mod længere at paanödes sin Modstanders Selskab, hvorefter denne under Landsforvisningsstraf var pligtig til at forlade Stedet. Dette Forbud kunde nedlægges af den fjerneste som af den nærmeste af den dræbtes Slægt og imod den fjernest som mod den nærmest beslægtede af Drabsmandens Frænder. „Imellem alle dem ere der Forbudssager, der skulle böde eller tage 1 Öre (den laveste Frændebod)". Det synes at have været en Æressag for den fornærmede Part, den dræbtes Frænde, ikke at taale Modpartens Nærværelse,

[1]) See i det hele Baugat. S. 171—188.

thi undlod han at nedlægge Forbudet, mistede han ganske sin Ret til Frændeböder [1].

I een Retning vedblev Modsætningsforholdet mellem Ætterne at have retlig Betydning, endog efterat Frændeböder vare betalte og Trofasthedslöfte aflagt. Traf det sig nemlig, at Medlemmer af de 2de Ætter mödtes paa Thinge, hvor lang en Tid der end var forlöben siden den skjæbnesvangre Begivenhed, der havde begrundet det fjendtlige Forhold mellem dem, saa behövede den dræbtes Slægtning aldrig at finde sig i at en Frænde af Drabsmanden eller endog en af dennes 3 nærmest besvogrede beklædte Dommersædet eller afgav Kvidusagn i en af ham anlagt Sag, men kunde „altid siden efter rydde ham" af Domstolen eller Kviden. Den samme Ret havde Drabsmandens Frænder i Forhold til den dræbtes paarörende [2].

I Frændeböder for Drab finde vi Ætterne sammensluttede til inderligere Eenhed, end i noget andet af Ættens Retsforhold. Vi have ikke her for os Rettigheder eller Forpligtelser udövede af den enkelte, enten den nærmest beslægtede eller en fjernere Frænde, men vi finde her Rettigheder og Forpligtelser udövede paa engang af samtlige Frænder, af ethvert Medlem indtil de fjerneste Grader. Vi see her tvende Ætter ved en enkelt Begivenhed paa engang reise sig ligeoverfor hinanden, lig mægtige Organismer, hvis samtlige Dele kun have een Fölelse, eet Liv. I Frændeböder for Drab have vi fundet det Forhold, hvori Slægtens Liv yttrer sig i sin höieste Potens, og hvori det Princip fremtræder med Klarhed og Styrke, der i de övrige Ætsforhold mere skjult laae til Grund, og vi staae saaledes her ved den islandske Æts Höidepunkt.

---

[1]) Baugat., S. 173, 186, 187, Kr. R. c. 3, S. 9, Not., c. 4, S. 24, 26, Þingsk.-þ. 6, S. 31, 32 (d. nord. Literatursamf. Udg. c. 25, S. 49). — [2]) Þingsk.-þ. 6, S. 30, Vigsl. 24, S. 41.

RUNE-INDSKRIFTER FRA ÖEN MAN OG SYDER-ÖERNE, MEDDELTE AF P. A. MUNCH.

I. RUNEINDSKRIFTER FRA ÖEN MAN.

Af disse Indskrifter, der hidtil kun mangelfuldt og unöiagtigt vare gjengivne i Gibson's Udgave af Camden, i Archæologia Scotica, og i andre antiquariske Værker, see vi os her i Stand til at meddele nöjagtige Copier, tagne efter Gibs-Afstöbninger, deels i det skotske antiquariske Selskabs Museum i Edinburgh, deels i „Archæological Institution" i London, deels i den ivrige engelske Archæolog, Sir Henry Dryden's Privatsamling, til hvilken sidste Inspecteur Worsaae under sit Ophold i England havde Adgang, og saaledes tog nöiagtige Papir-Rubbings, hvilke han senere velvilligen har tilladt mig at benytte.

Ved at sammenligne Indskrifterne vil man finde, at de dele sig i to Klasser, af hvilke den talrigste (Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13) ikke kjender stungne Bogstaver, og til at udtrykke S bruger ᛌ; den anden (Nr. 6 og 7) har det stungne ᛂ og bruger ᛋ. Det er ligeledes at bemærke, at ᚭ i den förstnævnte Klasse, ligesom paa gode danske og svenske Runestene, bruges ifleng med ᛆ som A, f. Ex. ᚦᛆᚿᚭ (Nr. 1), ᚦᚭᚿᛆ (Nr. 2 og 3), ᚦᚭᚿᚭ (Nr. 4 og 5); d. e. þana (þenna). I Nr. 7 derimod synes ᛋᚭᚿ at skulle læses son. Lægger man nu Mærke til, at der i Indskriften Nr. 1 udtrykkeligt siges, at *Gaut* gjorde denne Indskrift og alle i Man, saavelsom og at Gaut Bjarnarson atter nævnes som Runerister i Nr. 2, synes man at maatte slutte, at alle Indskrifter, paa Nr. 6 og 7 nær, skrive sig fra Gauts Haand, men at Nr. 6 og 7 ere senere komne til. Hvad nu Ælden af de gautske Indskrifter angaar, da viser paa den ene Side hiin Brug af ᚭ for A, og den totale Fraværelse af stungne Bogstaver, at de ere forholdsviis gamle, medens igjen grammatiske

Unöjagtigheder, som *Gaut* f. *Gautr* (Nr. 1), *Ulf* f. *Ulfr* (Nr. 3); *Þuriþ* f. *Þuriþr* (Nr. 8), *smiþ* f. *smiþar* (Nr. 1), synes at vidne om en begyndende Sprogforvanskning, rimeligviis formedelst Indvirkningen af det gaelisk-mankiske Folkesprog, hvilket ogsaa flere af de forekommende Egennavne tilhöre. Ældre end Midten eller Slutningen af det ellevte Aarhundrede tör man vel derfor neppe antage dem; Nr. 6 og 7 ere maaskee omtrent et halvt Aarhundrede yngre.

Hvad der især er mærkeligt og aldeles eget for denne Klasse af Indskrifter, som man maaskee kunde kalde den *sudröiske*, er den stadige Anvendelse af Runen ᛒ som B. Den findes saaledes anvendt ej alene i de gautske Indskrifter, men ogsaa i Indskriften paa det ved Largs fundne Spænde, hvilken vi derfor her til Slutning meddele og forklare paany efter en af Hr. Worsaae tagen Copi, der er langt nöjagtigere og fuldstændigere end den, der i sin Tid blev sendt Finn Magnusen fra Scotland, og efter hvilken han meddeelte Forklaringen i Bindet for 1846 af nærværende Annaler. At ᛒ virkelig her betegner B eller Bh, kan ej betvivles. Ei alene findes intet B i nogen af Indskrifterne, men i Nr. 1 maa man læse *Mailbrigdi*, ej *Mailorigdi*; i Nr. 2 *Biarnar*, ikke *Oiarnar*; i Nr. 3 *Arinbiaurg*, ikke *Arinoiaurg*; i Nr. 5 *Þurlabhr*, ikke *Þurlaor*, og paa Spændet *Malbriþa*, ikke *Maloriþa*.

1. Indskriften paa det mindre Kors ved Kirk Michael.

× ᛘᛆᛁᛚ : ᛒᚱᛁᚴᛏᛁ : ᛋᚢᚿᚱ : ᛆᚦᛆᚴᛆᚿᛋ : ᛋᛘᛁᚦ : ᚱᛆᛁᛋᛏᛁ : ᚴᚱᚢᛋ :
ᚦᛆᚿᚭ : ᚠᚢᚱ : ᛋᛆᛚᚢ : ᛋᛁᚿᛁ*: ᛋᛁᚿ : ᛒᚱᚢᚴᚢᛁᚿ : ᚴᛆᚢᛏ ×

*) Paa Stenen synes dette Bogstav at have Formen ᛆ, hvorefter man kunde læse ᛋᛁᚿᛆ (Accusativ). Men da det tilsvarende Substantiv ᛋᛆᛚᚢ staaer i Dativ, maa man antage, at den lille Tværstreg, som gjör I'et til et A, er en tilfældig Ridse i Stenen, og at der virkelig staaer Dativformen ᛋᛁᚿᛁ.

Fortsættelse for oven: Fortsættelse paa den anden Side:

ᚴᛁᚱᚦᛁ : ᚦᛆᚾᚭ : ᛆᚢᚴ : ᛆᛚᛆ :· ᛁᛘᛆᚢᚾ x

MAIL BRIGDI SVNR AÞAKANS SMIÞ RAISTI KRVS ÞANA FVR SALV SINI (SIN BRVKVIN) GAVTx GIRÞI ÞANA AVK ALA IMAVN.

Mail Brigdi er öjensynligt det gaeliske Navn, der nu sædvanligviis skrives *Melbride*, og i Sagaerne *Melbrigða*. Det er sammensat af *Mail* eller *Maoile*, der betyder „Tjener" og *Brigida*, d. e. St. Brigida; det betyder saaledes „St. Brigidas Tjener". Lignende gaelisk-christelige Navne ere *Maoilecoluimb*, nu forkortet *Malcolm*, i Sagaerne *Melkolfr*, ɔ: St. Columbas Tjener; *Maoiliosa*, sædvanligviis *Malise*, Jesu Tjener, o. fl. Paa samme Maade anvendes ogsaa *Giolla*, Dreng, Karl, af Lavlænderne ofte udtalt *Gillie*, f. Ex. *Giollachriosd*, sædvanlig *Gilchrist*, Sagaernes *Gillikristr*; *Gilcolum*, *Giladomnan*, *Gilpatrick* o. s. v. Da *Mail* og *Brigdi* egentlig ere to forskjellige Ord, kan man saaledes let forklare sig den Omstændighed, at de ere adskilte. Forresten skulde jeg ikke antage det usandsynligt, at der oprindelig har staaet *Brigda*, ikke *Brigdi*, thi Navnet skrives i Flatöbogen *Melbrigða*.

AÞAKANS maa være et gaelisk Navn.

SMIÞ synes at staa for SMIÞAR. Maaskee der her har været et Forkortningsmærke, der senere er udslettet, eller at det paafölgende R har foranlediget Runeristeren til at slöjfe Genitivsmærket.

Raisti krus þana fur salu sini; en paa Runestene hyppigt forekommende Talemaade.

De i Parenthes indsluttede Ord have ej kunnet læses nöjagtigt, og lade sig derfor heller ikke forklare.

Gaut, et Mandsnavn. Der skulde staa *Gautr*; imidlertid er dette ikke det eneste Tilfælde i disse Indskrifter, hvor Nominativmærket R mangler, see nedenfor Nr. 3.

Girþi þana, „gjorde denne", underforstaaet *kross.*

Auk ala (ɔ: *alla); imaun* staar istedetfor *i Maun* (i Man), efter Runeindskrifters og Oldhaandskrifters sædvanlige Skik, at skrive en Præposition i eet med det Ord, den styrer.

I almindelig Orthographi bliver saaledes den forstaaelige Deel af Indskriften fölgende: *Melbrigða sunr Aþakans smið(ar) reisti kross þenna fyrir sálu sinni .... Gautr gerði þenna ok alla (sc. krossa) í Mön.* Oversat: Melbrigde, Sön af Athakan Smed, opreiste dette Kors for sin Sjæl .... Gaut gjorde dette (Kors) og alle i Man.

Her nævnes saaledes Gaut, som den, der har hugget alle Kors, der findes paa Öen.

2. Indskriften paa et af de to Kors ved Kirk Andreas:

ᚦᚭᚿᛆ : ᛆᚠ : ᚢᚠᛆᛁᚴ : ᚠᛆᚢᚦᚢᚱ : ᛌᛁᚿ : ᛁᚿ : ᚴᛆᚢᛏᚱ : ᚴᛁᚱᚦᛁ : ᛌᚢᚿᚱ : ᛒᛁᛆᚱᚿᛆᚱ : ᚴ.....

ÞANA AF VFAIG FAVÞVR SIN IN GAVTR GIRÞI SVNR BIARNAR K.....

Det vil let sees, at Begyndelsen, der har indeholdt noget saadant som „NN. reisti kross" er tabt.

ÞANA, som ovenfor, istedetfor *þenna.*

AF, rimeligviis Skrivfeil for AFT, ᛆᚠᛏ.

Ufaig, Accus. af *Ufaigr*, sædv. *Úfeigr* eller *Ófeigr*, et i Sagaerne hyppigt forekommende Navn.

Fauþur sin, almindelig *föður sinn;* Omlyden betegnet ligesom ovenfor i *Maun. In*, ɔ: *en*, men. *Biarnar*, Genitiv af *Björn.*

De sidste Bogstaver ere meget utydelige, og derfor her ej anförte. Ved förste Öjekast synes der at staa KRO KVLI, hvilket dog neppe kan være rigtigt.

I sædvanligt Sprog vilde Indskriften lyde: *(NN. reisti kross) þenna of Úfeig föður sinn, en Gautr gerði sunr Bjarnar K...* Oversat: (NN. opreiste) dette (Kors) efter sin Fader Ufeig, men det blev gjort af Gaut, Sön af Björn K.... Heraf lære vi saaledes at Steenhuggeren hed *Gaut Björnssön.*

3. Indskriften paa det andet Kors ved Kirk Andreas.

ᛁᚼᛏᛏ : ᚢᛚᚠ : ᚼᛁᚾ : ᛋᚢᛆᚱᛏᛁ : ᚱᛆᛁᛋᛏᛁ : ᚴᚱᚢᛋ : ᚦᛆᚾᛆ : ᛆᚠᛏᛁᚱ :
ᛆᚱᛁᚾ : ᛒᛁᛆᚢᚱᚴ : ᚴᚢᛁᚾᚢ : ᛋᛁᚾᛆ

L(S)AND VLF HIN SVARTI RAISTI KRVS ÞANA AFTIR ARINBIAVRG KVINV SINA.

Det förste Bogstav er utydeligt, saaat man ej kan afgjöre, om Navnet skal læses *Landulf* eller *Sandulf*. Ligesom det ovenomtalte *Mailbrigdi* og det fölgende *Arinbjörg* er nærværende Navn deelt ved et Colon, der adskiller de to Rödder, af hvilke det er sammensat. Ogsaa her mangler Nominativmærket R, ligesom ovenfor (i Nr. 1) ved GAVT.

Hin — . H'et er utydeligt, og ligner nu et ᚼ eller ᛆ, idet de tre Arme af Krydset ere afslidte. Bogstavet maa være et H, da A her umuligt kan passe.

Arin biaurg, sammensat af *Arinn*, Arne, og *Björg*, Hjelp. Den kortere Form *Arnbjörg* er sædvanligere. I *biaurg* staar atter *au* for Omlyden *ö*.

Kvinu, gammel Form istedetfor *konu*.

I sædvanlig Form: *Landúlfr (Sandulfr) hinn svarti reisti kross þenna eptir Arnbjörg konu sína*. Oversat: Landulf den sorte opreiste dette Kors efter sin Hustru Arnbjörg.

4. Indskriften paa det större Kors ved Kirk Michael.

ᛁᚢᛆᛚᚠᛁᚱ:ᛋᚢᚾᚱ:ᚦᚢᚱᚢᛚᚠᛋ:ᚼᛁᚾᛋ:ᚱᛆᚢᚦᛆ:ᚱᛁᛋᛏᛁ:ᚴᚱᚢᛋ:ᚦᛆᚾᛆ:
ᛆᚠᛏ:ᚠᚱᛁᚦᚢ:ᛘᚢᚦᚢᚱ:ᛋᛁᚾᛆ:

JVALFIR SVNR ÞVRVLFS HINS RAVÞA RISTI KRVS ÞANA AFT FRIÞV MVÞVR SINA.

Det förste Navn *Jualfir* kunde maaskee ogsaa læses *Aualfir*. Imidlertid er *Jóalfr* en ikke usandsynlig Form, der kan være sammensat af *jórr*, Hest og *álfr*. Nominativformen R er her skreven ᛁᚱ, hvilket ellers er charakteristisk for svenske Haandskrifter.

Risti staar, som det meget ofte hænder i Runeindskrifter, istedetfor *reisti.*

Med sædvanlig Retskrivning: *Jóalfr sunr Þórólfs hins rauða reisti kross þana ept Fríðu móður sína.* Oversat: Joalf, Sön af Thorolf den röde, opreiste dette Kors efter sin Moder Frida.

5. Indskriften ved Kirk Braddan.

ᚦᚢᚱᛚᛅᛒᚱ : ᚿᛆᛅᚴᛁ : ᚱᛁᛌᛏᛁ : ᚴᚱᚢᛌ : ᚦᛆᚿᛆ : ᛅᚠᛏ : ᚠᛁᛅᚴ : ᛌᚢᚿ (: ᛌᛁᚿ :)
ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ : ᛌᚢᚿ : ᛁᛅᛒᚱᛌ ×

ÞVRLABR NEAKI RISTI KRVS ÞANA AFT FIAK SVN (SIN) BRVÞVR SVN IABRS.

Þurlabr staar istedetfor *Þorláfr*, B staar for F ligesom i *bjálbi* for *bjálfi.*

Neaki, hvis det ellers er læst rigtigt, maa være en gaelisk Form, saavelsom det følgende *Fjak* og *Jabrs.*

Umiddelbart efter Runerne fölge nogle Træk, der her ej kunne gjengives, men som synes at skulle forestille de latinske Bogstaver JHSUS, ɔ: *Jesus.*

Med sædvanlig Retskrivning: *Þorláfr „neaki" reisti kross þenna ept „Fiak" sun sinn, bróðursun „Iabrs".* D. e. Thorlaf Neaki opreiste dette Kors efter sin Sön Fiak, en Brodersön af Jabr.

6. Indskriften paa det tredie Kors ved Kirk Michael.

ᛘᛆᛚ : ᛚᚢᛘᚴᚢᚿ : ᚱᛆᛁᚿᛏᛁ : ᚴᚱᚢᚿ : ᚦᛆᚿᛆ : ᛂᚠᛏᛁᚱ : ᛘᛆᛚ : ᛘᚢᚱᚢ :
ᚠᚢᛌᛏᚱᛆ ı ᚿᛁᛁᛘᛁᚾᛏᛁᚱᛏᚢᚠᚴᛆᚱᛁᚠᚽᚼᛆᚿ : ᛆᚦᛁᚿᛚᛆᛏᛁ ×

MAL LVMKVN RAISTI KRVS ÞANA EFTIR MALMVRV FVSTRA SIN(?) . . . .

Mal Lumkun maa være et gaelisk Navn af det ovenbeskrevne Slags (rimeligviis „Servus S^ti^ Lupicini); det fölgende *Malmuru*, Malmor, er ikke sjeldent.

Slutningen af Indskriften er saa forslidt, at vi ej med Sikkerhed kunne bringe noget derud af. Efter FUSTRA synes der at fölge SIN, idet den lille vertikale Streg mellem

A og S neppe kan være en Rune, men kun en tilfældig Fordybning.

Med sædvanlig Retskrivning: *Mallumkun reisti kross þenna eptir Malmuru fóstra sinn* . . . . D. e. Mallumkun opreiste dette Kors efter sin Fosterfader Malmor . . . .

7. Förste Indskrift ved Kirk Onchan.

ᛏᚱᛅ : ᛅᛋ : ᛚᛅᛁᚠᛅ : ᚠᚢᛋᛏᚱᛅ : ᚴᚢᚦᛅᚾ : ᚦᛅᚾ : ᛋᚢᚾ : ᛁᛚᛅᚾ.

TRA ES LAIFA FVSTRA GVÞAN ÞAN SON ILAN.

Et Fragment, af hvilket blot *Laifa fustra guþan (Hleifa fóstra góðan)* kan læses paa en tilfredsstillende Maade. Gibson combinerer ellers, besynderligt nok, denne Indskrift med den foregaaende, hvilket kan sees af hans, ellers fejlagtige, Læsning: Laifa fustra guþan þan son ilan . . . . a raisti krus thana aftar Malmuru fustra sina Toirluf Katlskona.

8. Anden Indskrift ved Kirk Onchan.

ᚦᚢᚱᛁᚦ ᚱᛅᛁᛋᛏ ᚱᚢᚾᛁᚱ

(paa den ene Ende); (paa den anden Ende).

ÞVRIÞ RAIST RVNIR.

Þuriþ er et meget sædvanligt Kvindenavn; *raist*, sædvanlig *reist*, er Præterit. af *rísta*, indhugge, og maa ej forvexles med *reisti*, af *reisa*, oprejse.

Med sædvanlig Orthographi: *Þuríðr reist rúnir;* ɔ: Thurid ristede Runer.

9. Tredie Indskrift ved Kirk Onchan.

x ᛁᛋᚢᚴᚱᛁᛋᛏ Fragment: x ISVKRIST. *Jesu Krist.*

10. Fjerde Indskrift ved Kirk Onchan.

ᛋᚢᚾᚱ ᚱᛅᛁᛋᛏᛁ ᛁᚠᛏᛁᚱ . . . . . .

og omvendt, nedenunder: ᚢᚴᛁᛅᛚᚢ.

. . SVNR RAISTI IFTIR . . . . . . VKIALV . .

Fragment: . . *sunr reisti eptir* . . ɔ: . . Sön reiste efter . .

Ukialu lader sig i sin nærværende Skikkelse neppe

forklare. Det kunde være en Levning af AVK I ALV (ok í öllu), men derved er kun lidet vundet.

11. Femte Indskrift ved Kirk Onchan.

ᚢᚴᛁᚴᛅᛏ x ᛅᚢᛁᚱᛅᚦᛁᚴᚱᛁᛏ.

VKIKAT AVIRAÞIKRIT.

Uforklarligt Fragment, maaskee gaelisk.

12. Fragment af et unavngivet Kors i Museet i Douglas.

.. ᚱ ᛅᛋᚴᛁᛏᛁᛚ : ᚢᛁᛚᛏᛁ : ᛁ : ᛏᚱᛁᚴᚢ;

ovenfor, tilhöjre: ᛅᛁᚦᛋᛅᛅᚱᛅ : ᛋᛁᛁᚾ.

.. R ASKITIL VILTI I TRIGV; AIÞSAARA SIIN.

R synes at være Levning af Relativpartiklen *er*, hvilket forresten er besynderligt nok, da man her snarere skulde formode *es*, den ældre Form.

ASKITIL, sædvanlig *Ásketill*, Áskell, et Mandsnavn.

VILTI, Præt. af *véla*, besvige, overliste.

Trigu synes at staa for *tryggu*. I de gamle norske Love forekommer ofte Nom. plur. *tryggvar* istedetfor det sædvanlige *trygðar*. Hiint forudsætter Nom. sing. *trygg*, Gen. *tryggvar*, Dat. *tryggu*. Den gotiske Form *triggvs*, svarende til oldnordisk *tryggr*, viser, at *y* kun er fremkommen ved stærk Omlyd, istedetfor det oprindelige I; Indskriftens Form *trigu* ɔ: *triggu*, er derfor aldeles rigtig. *Trygð*, *treuga*, er Fredspagt, Tryghedslöfte, indgaaet af to stridende Parter. „*vélti í tryggu*" er saaledes: sveg, uagtet tilsagt Fredslöfte. Indskriften handler altsaa om en Mand, der er bleven svegen af en vis Asketil, trods givet Sikkerhedslöfte. Den anden Deel af Indskriften: AIÞSAARA SIIN, synes enten at være Feilskrift for, eller at burde forklares som *eiðsvara sinn*. *Eiðsvari* er edelig Medcontrahent; dette passer godt med det foregaaende, thi *eiðsvara* maa tages som Apposition til det Navn, hvortil Relativet *er* har sigtet. Indskriften i sin Heelhed har maaskee lydt saaledes. *NN. reisti kross þenna eptir*

NN., er Ásketill vélti í tryggu, eiðsvara sinn; d. e. NN. opreiste dette Kors efter NN., hvilken Asketil sveg i Trygd, uagtet han havde tilsvoret ham Sikkerhed.

13. Brudstykke.

ᚴᚱᛁᛘᛋ : ᛁᚾᛋ : ᛋᚢᛅᚱᛏᛅ. GRIMS INS SVARTA.

ANHANG.

INDSKRIFTEN PAA DET VED LARGS FUNDNE SPÆNDE.

Det viser sig heraf, at Indskriften er langt vidtlöftigere, end saaledes som opgivet i den Tegning, efter hvilken Finn Magnusen forsögte dens Læsning i nærværende Annalers Aargang for 1846. Af ovenstaaende Copi vover jeg dog kun at læse de förste Ord: MALBRIÞA A DALK ÞANA..; vistnok staar der ej udtrykkelig A og ÞANA, men man kan let tænke sig, at de faa Træk, der udfordres til at udbringe disse Ord, kunne være blevne forviskede. Af den anden Linje derimod vover jeg ikke at læse mere end DALK, det förste Ord. Navnet ASTRITAR kan umuligt udbringes. Tredie Linje er ligeledes uforklarlig.

Navnet *Malbrida* er neppe noget Kvindenavn, men det samme Navn, der ovenfor skreves *Mailbrigdi* og i Flatöbogen *Melbrigda*, i Skotland sædvanligviis *Melbride*.

II. EN HIDTIL UBEKJENDT RUNEINDSKRIFT FRA SYDERÖERNE.

VED den östlige Kyst af Öen *Arran*, vore Forfædres *Hersey*, en af de sydligste blandt Syderöerne, ligger den

lille Ö *Lamlash*, ogsaa kaldet *Holy Island*, nu især bekjendt af den ypperlige Havn, som den danner ved at beskytte en i Arran indgaaende Vig mod Storm og Sögang. Denne Havn, *Lamlash harbour* kaldet, er isærdelesbed belejlig for de mange Skibe, der befare Clyden og besöge eller forlade det driftige Glasgow. Öen har faaet sit Navn efter den hellige *Maoliosa* (ɔ: Jesu Tjener), sædvanligen kaldet *St. Malise*, *Molios*, *Mollans*, eller *Molio*, en Discipel af St. Columba, der i sin Tid skal have opholdt sig i denne Hule som Eremit. Pennant, der paa sin Rejse i Skotland 1772 besögte Hulen, siger derom *(A Voyage to the Hebrides*, II. 214): „St. Maolios's Hule, i hvilken denne hellige Mand opholdt sig, hans Brönd med særdeles helbredgivende Vand, et Badested, hans Stol, og Ruinerne af hans Kapel pleje at forevises Fremmede. Dechanten over Öerne (Munro) siger at Johan, Herre over Öerne, stiftede et Kloster her, som nu er forfaldet." Den oprindelige, gaeliske Form af Öens Navn var *Elan Maolios*, *Elan Molas*, hvilket siden er forkortet til *Lanmolas*, *Lamlash*. Buchanan kalder den i sin skotske Historie *Molassa*, og den omtales i Haakon Haakonsons Saga under Navnet *Melasey* eller (i Flatöbogen) *Melanzey*. Kong Haakon laa nemlig for Anker her i nogle Dage efter den bekjendte Træfning ved *Largs* 2den og 3die October 1263; Torsdagen efter Kampen (4de October), hedder det, lod han Skibene lægge fra Kysten ved Largs ud til den ligeoverfor liggende Kumrey; Fredagen (5te October) lod han de strandede Skibe brænde, og sejlede samme Dag ud til Melanzey, hvor han i nogle Dage blev liggende.

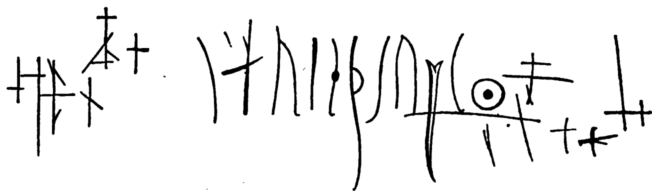
St. Maolios's Hule er oftere bleven besögt af Reisende, og var rimeligviis i tidligere Dage Gjenstand for Pilegrimsfærder. Det har i længere Tid været bekjendt, at der blandt andre Indskrifter, som Besögende have efterladt paa dens Vægge, ogsaa skulde findes en Runeindskrift,

men denne har neppe nogensinde været undersögt eller aftegnet, förend i Aar, da den dygtige og virksomme Oldgrandsker Daniel Wilson, Secretair ved det antiqvariske Selskab i Skotland, foretog en Reise til Öen, og undersögte Hulen. Han fandt strax Rune-Indskriften, der endnu er ganske heel og uforstyrret, aftegnede den saa nöjagtigt som muligt, og sendte mig en Copie deraf, ledsaget af endeel Bemærkninger om Hulens Udseende, Skriftens Beskaffenhed o. s. v. Det Væsentligste af hans Skrivelse er fölgende:

„Runerne findes paa en af Hulens Klippevægge, der alle ere af rödagtig Sandsteen, hvis Blödhed og Bekvemhed for Meiselen har fristet en Mængde Besögere, endog, som man seer, i dette Aar, til at efterlade sig en Indskrift. Disse Indskrifter ere dog ikke til Skade for Runeindskriften, der staar paa et mindre tilgængeligt Sted. Rundt om den findes smaae Kors, rimeligviis Erindringstegn efter Pilegrime i fordums Dage. Runerne selv ere omtrent 1¾ Tom. lange, dybt og regelmæssigt indhuggede:

+ ᚿᛁᚴᚢᛚᛆᛌ : ᛆᚼᛆᚿᛆ : ᚱᛆᛁᛌᛐ.

Det maa forresten bemærkes, at der blandt de omtalte Kors ogsaa findes enkelte Runebogstaver, men næsten dobbelt saa store som Indskriftens, og hverken saa dybt eller saa regelmæssigt indhugne. Her fölger et Facsimile af dem:"

Hr. Wilson bemærker, at han tog baade Blyantscopier paa fri Haand, og „rubbings" af Indskrifterne, og at man derfor kan ansee hans Copier fuldkommen paalidelige.

Vi see ved förste Öjekast, at disse Runer höre til den *yngre*, eller de stungne Runers Klasse, der ikke længer fremstille de nordiske Lydformer efter det oprindelige, af de latinske Lydtegn uafhængige, System, men ved Punktering og paa andre Maader har saaledes foröget det oprindelige Antal Bogstaver, at der til ethvert Bogstav i det efter Christendommens Indförelse optagne latinske Alfabet findes en tilsvarende Rune, hvoraf fölger, at denne senere Runeskrift egentlig blot er at ansee som latinsk Chiffre-Skrift, og aldeles retter sig og maa forklares efter den til enhver Tid herskende Anvendelsesmaade af de latinske Bogstaver. Af saadanne senere tilkomne eller uægte Runer findes i vor Indskrift ᛅ, der betegner Æ, fordi dette Bogstav ej længer kunde undværes, og ᚽ, der betegner E. At ᛅ ikke her, ligesom i de ældste Runeindskrifter, betegner A, sees deraf, at der ogsaa findes et ᛆ, hvilket i den senere Periode var den stadige Form for A. Charakteristisk for den yngre Klasse af Runer er ogsaa ᚮ i Betydningen af O, og ᛐ (T) istedetfor det ældre ᛏ, ligesom ogsaa ᛌ (S) i alle Fald maa ansees noget yngre og mere betegnende for norske Runeindskrifter, end ᛋ, om den end er noget ældre end Brugen af de stungne Runer. Indskriften hörer saaledes ganske til den samme Periode, som Sigurd Jarlssons bekjendte Indskrift fra Slutningen af det tolvte Aarhundrede i Vinje Kirke (aftrykt i Antiq. Annaler II, 2, og i min Kortfattet Fremstilling af den ældste nordiske Runeskrift, Nr. 19), hvor der foruden de nysnævnte nyere Runer ogsaa findes ᚯ (Œ), ᚵ (G), og ᛑ (D), og hvor blandt andre Ord Præteritumsformen ᚱᛅᛁᛌᛐ (RAIST) forekommer, skreven aldeles paa samme Maade, som i nærværende Indskrift. Dennes Alder bliver saaledes at henföre til det tolvte eller trettende Aarhundrede.

Naar Runerne ombyttes med de tilsvarende latinske Bogstaver, kommer Indskriften til at see saaledes ud:

+ NIKVLOS : AHÆNE : RÆIST.

Nogle smaa Punkter eller Linjer ovenover ᚼ og ᛁ have intet at betyde, og ere aabenbart kun senere tilkomne, denne Runeindskrift uvedkommende, Mærker.

Formen *Nikulos* er ikke saa almindelig som *Nikulas* eller *Nikolas*, men forekommer dog heller ikke saa sjeldent i ældre Diplomer og Haandskrifter. I den osloiske Biskop Haakons Brev af 1264 (Thorkelins Dipl. Arnamagn. II. p. 49, 50) forekommer saaledes tvende Gange Navnet *Nicholos-kirkia* (det vil sige, naar Brevet er behörigt rettet efter Originalen).

AHÆNE bör læses i to Ord: *a Hæne*, ɔ: *á Hæni*; det var nemlig almindeligt, især indtil Udgangen af det trettende Aarhundrede, at skrive og læse de kortere Præpositioner, som *á*, *í*, i eet med Substantivet, f. Ex. *afleti* ɔ: *á fleti*, *ilandi*, ɔ: *í landi*, o. s. v. Ogsaa i Angelsaxisk finder man den samme Skik. *Á Hæni* d. e. *paa Hæn*; Manden benævntes nemlig paa norsk Viis efter sin Odelsgaard, ligesom f. Ex. *Petr á Hússtöðum*, *Ásolfr á Reini*, o. s. v.

Ræist er Præteritum af *rísta*, indhugge; i de ældste Indskrifter skrives dette Præteritum *raist*; at det i det trettende Aarhundrede var almindeligt at skrive Diphthongen *ei* som *æi*, viser blandt andet Skule Jarls Brev af 1225 (Dipl. Norv. I. Nr. 8), Knut Jarls Brev af 1255 (Thorkelin Dipl. Arn. II. p. 46), Erkebiskop Birgers Brev af 1263 eller 1264 (sammest. p. 48 og Dipl. Norv. I. Nr. 59), og fl. andre.

Oversat lyder altsaa Indskriften saaledes:

Nikolaus paa Hæn indhug [disse Runer].

At Indskriftens Runer ere af et andet Slags og rimeligviis fra en anden Tid end de i den næstforegaaende Meddelelse forklarede manske Runeindskrifter, vil af det Oven-

anförte lettelig indsees. I disse betegner ᚬ B, medens det i nærværende Indskrift betegner O; denne Indskrifts Skjelnen mellem ᛅ (A), ᛆ (Æ) og ᚽ (E) er fremmed saavel for den ældre nordiske Runeskrift i Almindelighed, som ogsaa tildels for de manske Runestene, paa hvilke der vil findes ᚽ (E), men hvor ᛆ stedse, i Lighed med den ældste Skrivemaade, betegner A. Skriften paa de manske Runestene tilhörer altsaa enten en ældre Periode, end Indskriften i St. Malise's Hule, eller en ganske anden Klasse eller Art, der maa ansees at være egen for Syderöerne. Da nu nærværende Indskrift, som ovenfor viist, er aldeles af samme Slags, som norske Indskrifter fra tolvte og trettende Aarhundrede, bliver det mere sandsynligt, at den er indhuggen af en Nordmand eller idetmindste Ikke-Syderöing, end at den skyldes en Indbygger af Man eller Syderöerne. Det er vel endog et stort Spörgsmaal, om ikke det norske Sprog paa Syderöerne i det trettende Aarhundrede allerede var saa fortrængt af det gaeliske, at ingen indföd Syderöing længere benyttede sig af Runerne, eller kunde forfatte nogen norsk Indskrift. Den Mening, at Indskriften hidrörer fra en Nordmand, bestyrkes ogsaa af Tillægget *á Hæni*, thi en saadan Benævnelse efter Odelsgaarden var, som vi ovenfor have nævnt, og er endnu, sædvanlig i Norge, medens man hverken i den manske Krönike eller i de norske Kongesagaer finder nogen Syderöing saaledes betegnet, hvilket vel og nærmest har sin Aarsag deri, at Clansforfatningen medförte Benævnelser, der mere sigtede til Familien, end til Hjemmet.

Antage vi det nu mest sandsynligt, at Indskriften er forfattet af en Nordmand, og erkjende vi dens Runer at være af det Slags, som i det tolvte og trettende Aarhundrede var brugeligt, medens Orthographien har mest tilfælles med norske Diplomer fra c. 1260, saa falder det

heel naturligt at tænke paa Kong Haakon Haakonsöns föromtalte Ophold i *Lamlash harbour* i October 1263 som den Lejlighed, hvorved Indskriften er bleven til. At flere af hans Mænd have benyttet Lejligheden til at besöge den mærkelige Hule, maaskee for at forrette deres Andagt, maaskee og kun for at fordrive Kjedsomheden, medens Flaaden laa stille, og at en af dem derhos har faaet Lyst til at forevige sit Navn ved en Indskrift, er idetmindste saare rimeligt. Hvad dette forresten kan have været for en Nikolaus paa Hæn, er, hvis der ikke skulde opdages et eller andet Diplom, som nævner ham, umuligt at sige, eftersom der ingensteds findes nogen fuldstændig Fortegnelse over alle de Mænd, der ledsagede Kongen paa Toget. Blandt de i Haakon Haakonsöns Saga cap. 318 og 319 opregnede Mænd forekommer han ej, men her nævnes ogsaa kun de mest anseete Mænd paa Kongens eget Skib, samt Lendermændene; og Navnet *Nikulás* var paa den Tid saa almindeligt i Norge, at der vist ogsaa vare mange Mænd af dette Navn med i Hæren, om de end ikke udtrykkeligen omtales.

Der er i Romsdalen en Gaard, som nu kaldes *Heen* eller *Hein*, den största i Heens Annexsogn til Grytens Hovedsogn. Navnets ældre Form har hidtil ikke været fundet i Diplomer, men der er Grund til at antage, at den enten har været *Hæn* eller *Hein*. At *Nikulas á Hæni* kan have været derfra, er ikke usandsynligt.

Hvad de övrige uordentligt indridsede Kors og Runetegn angaar, da vilde det være en forgjeves Umage at forsöge paa at bringe nogen Mening ud af dem.

NOTITS OM ST. MICHAELS KIRKEHULE I THELEMARKEN I NORGE, VED CHR. C. A. LANGE.

(Jevnför de tvende Prospecter tab. I.).

Uagtet man om denne Hule ikke for Tiden har andre Oplysninger end hvad allerede af andre Skrifter er bekjendt, har jeg dog ikke villet undslaa mig for paa Opfordring her samlet at meddele nogle Oplysninger om denne Hule, som Text for de to Prospecter af samme, som Landskabsmaler Zeuthen i 1845 har taget, og som her meddeles tab. I. Maaskee vil og det fornyede Vidnesbyrd, som denne Notits afgiver om Erkeenglen Michaels Dyrkelse i Huler og Bjerge, hvorom jeg allerede andensteds har ytret mig[1], give Anledning til andre væsentligere Oplysninger om dette for den christelige Archæologi altid interessante Spörgsmaal[2].

Mælum Sogn i Hollen Præstegjæld i Nedre Thelemarken indtager begge Kystströg af den betydelige Norsjö (fordum Nonnsjór), der optager samtlige Thelemarkske Vatsdrag, som den derpaa gjennem Skiens-Elven sender til Havet. Den vestlige Fjordkyst er temmelig flad og skikket til Agerbrug, derfor og vel bebygget, medens Östkysten kun har enkelte spredte Gaarde og Pladser paa sine i det Hele bratte og udyrkede Fjeldsider. Nordsöens Beliggenhed saa at sige ved Dören til den Thelemarkske Fjeldstue, gjör den og har altid gjort den til en af Rigets mest befarede Indsöer. Men hele Færdselen gaaer helst midtfjords eller langs den vestre Kyst, hvor ligeledes god Landevei haves, medens man sjeldnere finder det bekvemmest at roe langs Östkysten, der til Lands er uveibar.

[1]) De Norske Klostres Historie S. 414. — [2]) Om denne Hule findes iövrigt Oplysninger i Krafts Beskrivelse over Norge (1ste Udg.) III. 105. O. Wormii Monumenta p. 689-490. Antiqvariske Annaler III. 93-95. Wargas Bedemars Reise nach d. hohen Norden I. 74-75.

Paa denne findes imidlertid paa Gaarden Gisholts Grund en Bjerghule, nu kaldet *Michelskirken*, hvori Sagnet vil, at de ældste Christne der i Fylket skulle have holdt deres hemmelige Gudstjeneste. Beliggenheden kunde nok passe for en saadan Anvendelse af Hulen, thi den ligger ei alene, som anfört, af den alfare Vei, men desuden 200 eller flere Fod over Vandfladen, og med en yderst besværlig Opstigning fra Söen. Imidlertid er dette i og for sig lidet troværdigt, da en saa mærkelig Omstændighed vistnok baade vilde været optegnet og af Geistligheden benyttet til deraf at gjöre en Legende, ligesom om Seljemændene eller St. Halvard, og dette Sagn er sikkert ikke fra Oldtiden, men en nyere Tids Forsög paa at forklare sig Tilværelsen af en indviet Hule paa et saa afsidesliggende Sted.

Hulen er henimod 40 Alen dyb indad med noget opgaaende ujævn Bund, 5 à 6 Alen höi ved Indgangen, men betydeligt höiere indefter, indtil den mod Bunden skraaner brat ned. Dens Bredde, der yderst omtrent er 7 à 8 Alen, tiltager mod Midten til 10 à 12 Alen, og runder sig derpaa sammen mod den indre Bund. Hvad enten den af Naturen er dannet saa regelret som den er eller ikke, saa afgiver den et rummeligt, tört og luunt Tilflugtssted i den vilde Egn, og fra dens Aabning har man en smuk Udsigt over Söen og Bygden paa sammes anden Side. At den har været benyttet til Kirke i Middelalderen maa ansees hævet over enhver Tvivl, naar man læser hvad Biskop Öystein af Oslo derom anförer i den Jordebog, han paa sine Visitatsreiser i Slutningen af det 14 Aarhundrede optog over hele sit Stifts Præste- og Kirke-Gods. Vi skulle her meddele, hvad den indeholder om denne Kirke, fol. 29, b.

Eodem anno (1398) atte Mikjalsbergh swa mykit til presttækiunnær:

I Gæitzholte ij mærka bool.

Item i Dale iiij ertoga bool.

En þetta aa bærghæt till bygginghær:

I Sæliugiarde i Hæitradale ij mærka boll. gaf biscup Jon.

Item i Stighi ij aura boll gaf Þorder aa Amdalom.

Item vaxet sæm fællær ok þridhiunghen of allo offre. badæ a altareno ok annærsstadh hwera þæt ær. litit æder mykit. vttan þæt offer sæm fællær i mæssom i ræidhw pæininghom.

Heraf seer man, at Mikialsberg, som opföres i Jordebogen blandt Kirkerne umiddelbart efter Mælums (Meðalheims) Kirke, og foran den söndenfor liggende Solums Kirke, har havt sin Præst, der har eiet to af de i Hulens Nærhed liggende Gaarde, Geitsholt (Gisholt) og Dale, medens „Berget", som Kirkehulen betegnende kaldes, til sin Vedligeholdelse (til byggingar) ogsaa havde noget Jordegods, hvoraf Biskop Öysteins Formand paa Oslo Bispestol *Jon* (Klemetssön), der af flere Grunde maa antages at have havt sin Slægt i denne Egn og döde i Sept. 1385, havde givet det meste, og den Thord paa Amdal, som havde givet den anden Gaardpart til Bjergets Vedligeholdelse, synes at have levet omtrent paa samme Tid. För sidste Halvdeel af 14 Aarhundrede har altsaa Kirken ingen faste Indtægter havt, men har — saafremt den var meget ældre — maattet hjælpe sig med hvad Tilfældet gav: alt Voxet (Kirkelys), Trediedelen af det Offer, som faldt paa Alteret og andensteds i Kirken, undtagen hvad der under Messen ofredes i rede Penge, som nemlig tilligemed de to Trediedele af det övrige Offer tilfaldt Præsten.

Hermed er alt meddeelt, som man veed om denne Kirke eller Hule. Om paa hvad Tid og af hvilken Grund Gudstjeneste her er indstiftet, haves ingensomhelst Oplysning, og en Gjætning er altid mislig. Men da den almindelige Læser og den Reisende, som besöger Steder, dog altid gjerne vil höre eller have en Mening derom, skal jeg ikke tilbageholde min, at Kirken i Michelsbjerg er en *Love-* eller

Gave-Kirke, af hvilke man i sin Tid havde mange og tildeels endnu har enkelte i Norge (f. Ex. Grinaker paa Hadeland), det vil sige en Kirke, indrettet og udstyret af en Privatmand, iſölge et til Gud i Nödens Stund gjort Löfte. At netop den afsidesliggende Hule er valgt, kan have havt mange Grunde; Vedkommende kan her have fundet Frelse for Uveir eller Havsnöd, Hulen kan forud have havt Helligdoms Ry eller deslige. Den Omstændighed at Kirken först efter den sorte Död (1349—1350) har faaet sit Gods, kunde vække Formodning om, at dens Indvielse staaer i nogen Forbindelse med hiin Landeplage. Kort man kan gjætte paa mangt, förend man seer sig nödt til at ty til Sagnet om en hemmelig Gudstjeneste i Hedendommens Dage. Det Væsentlige er og bliver Sikkerheden om, at denne *Fjeldhule* i sin Tid er bleven benyttet som en *Erkengelen Michael indviet Kirke.* Af Alteret findes nu intet Spor, ei heller veed man noget om Kirkens Klokke eller övrige Udstyr.

OM KILDERNE TIL SVERIGES HISTORIE I DEN FÖRCHRISTELIGE TID; AF P. A. MUNCH.

1. I en Anmeldelse af min „Forn-Svenskans och Forn-Norrskans Språkbyggnad", der omtrent for et Aars Tid siden stod at læse i det svenske Blad „Tiden", og med hvilken jeg forresten har al Grund til at være tilfreds, findes der (Nr. 78) en Vindication for de ældre svenske Forfatteres Fremstilling af den Periode af den svenske Historie, der ligger forud for Christendommens Indförelse. Anmelderen misbilliger, at jeg forkaster de gamle svenske Autoriteter, hvilke alle, tvertimod „Islændernes" Angivelser,

lade Olaf Trætelgjas Efterkommere faae Regjeringen i Uppsala igjen efter Ivars Invasion. Han „är öfvertygad, att våra inhemska uppgifter lemna en redigare chronologi och att hela Ivarska ätten bör afföras ur Svea Rikes historia, då den i Uppsala blott genom tilfälliga usurpationer innehaft thronen". Han undrer sig over, at jeg paaberaaber mig en Kilde af saa tvetydigt Værd som Hervararsaga, og han mener, hvad der forresten i andre Henseender kan have noget fór sig, at endog Harald Hildetands, Sigurd Rings og Ragnar Lodbroks Historier for en stor Deel synes at være sammensatte i norsk Interesse. „Våra inhemska konungalängder", vedbliver han, „uppställa Olof Trätäljas thronföljare i Uppsala sålunda: Olofs Sön Inge, Erik Väderhatt, Anund, Erik Sägersäll, Olof Skötkonung. Antager man tillika *deras* chronologi, så behöfves visserligen icke flera interjacentes för att fylla rummen emellan Olof Trätälja ock Olof Skötkonung. Enligt Hamsfort hos Langebek afled Olof Trätälja först 863; Messenius och Johannes Magnus öfverensstämma dermed och låta honom vara döpt. Han kan således vara Remberti Olof. Så kan och förklaras Sturlesons uppgift om Olofs likgiltighet för de hedniska offren och deraf uppkommet missnöje hos de hedniska presterna. Hans anfall på skogen i stället för på menniskar synes ock antyda mera christliga åsigter, då han dermed synes åsyftat, att folket dädanefter skulle lefva på egna skörder i stället för att plundra Europa. Härvid må anmärkas, att Erik Unge i Danmark, som hos Langebek (I. 66) uppgifves vara döpt af Ansgarius, ställes *före* Sigurd Ring. Johannes Magnus gör Olof Trätälja samtidig med Ragnars söner. Hos Hamsfort krigar Ivar Benlös i England 868. Således blir härigenom bättre chronologi än då man följer Isländarne". Anmelderen anförer derpaa følgende Sted af Wieselgrens „Ny Smålands Beskrifning" I. 234, der ligeledes gaaer ud paa at forsvare de svenske

Skribenter, fornemmelig Johannes Magnus, fremfor Islænderne, især deleshed hvad Ragnar Lodbroks Levetid angaaer, hvilken han antager at maatte tilhöre det 9de Aarhundrede.

„Johannis Magni skildring af Sverige i nionde seklet är vida mera enlig med *Europeiska* historien, än de Isländska sagor befinnas vara, som vunno kanoniskt anseende, då J. M. blef en apokryph äfven i det hänseendet, att ingen vågade citera honom. Han blandar olika furstar om hvarandra, då han af dem nödgas uppgöra en skandinavisk monarchis kungalängd; han delar dem i tu för att få nog personer för sin chronologi från Magog — en *då-tidens* allmänna vurm; men för *nämnde* sekel måste han ha haft källor, som vi nu sakna, efter han saknat dem vi ega och har kunskap om sådant, som vi först ur dem lärt känna. ... Att ifrån och med nionde seklet hans kungalängd eger lika värde, om ei ett större, än de utländska sagornas, torde af det anförda vara klart. Det måste till och med väcka förundran, att när Isländska genealogisterne samlat så svåra gordiska knutar genom att leda stamträd, uppgjorda sedan Lodbrokidernas rykte från Britannien hunnit Island, upp till dessa lysande namn (neml. så högt upp i anorna, att ingen lefvande kunde beslå dem), hvarigenom de förvirrade vår historia och förledde våra häfdaforskare till att hvar efter sin art skapa ett mellanting mellan sagans och historiens uppgifter, ett $2 \times 2 = 4\frac{1}{2}$, jemte det ett nedtyngande arbete vållats, så uppger den så föraktade, den vid alla kungalängders uppgörande i sekler förbisedde J. Magnus, att Lodbrok får en efterträdare 868 och hans son Björn en dylik 883. Nu veta vi, att samtida annalister uppgifva, att Lodbrok stupar mellan 862—865, och fornsångerna i Norden vittna, att han föll för Ella — ett kunganamn, som ej anträffas i det land, der han stupar, från 589 till 862, men att just sistnämnde år en djerf konung med detta namn uppsvingade sig på Deiras (det halfva

Northumberlands) thron; att sönerne började hämndkriget mot Ella 867 samt blifvit herrar öfver hela Northumberland 876, hvarjemte dessa annalisters ransakare försäkra, att Björn ej nämnes efter 880. (Han saknas, då Ragnårs söner plundra vid Rhen og Maas 883, enligt Frankiska annalister). Säkert skall ändå ingen kritik bevärdiga den gode Joh. Magnus med en *granskande* — förkastelse. Tiden upptages dertill alltför mycket genom bestämmandet af de Isländska genealogiernas åratal eller uppgörandet af huru många folkrika familjer med alldeles samma namn och charakterer få lefva i medlet af både 8de och 9de seklerna. ... Vi rösta för det förslaget, att man begynner från 9de seklets början räkna hans historia bland de skrifter, som förtjena att med lika kritisk varsamhet begagnas som de Isländska sagorna. ... Således se vi, att, förrän den Isländska genealogien, upprättad till Harald Hårfagers ära, blef bekant, var *hela Skandinaviska historiographien* ense med hvad de *utländska annalerna* nu gjort *nödvändigt* att antaga, eller att Lodbrok hörde till *nionde* seklet. Men för den genealogien öfvergafs allt! Måtte Theologerne alltid tro så fast på Bibeln, som våra lärde nu ett sekel trott på Isländarne! Vi erinra, att enligt den chronologi, som står i sammanhang med den *Europeiska* historiens, Harald Hildetand hvarken behöfver bli 120 eller 100 år på Bråvalla, liksom Lodbrok 80 eller 90 år, då han täflar med sina söner om ryktbarhet. Ej eller förkasta vi vår inhemska kungalängd från 1333 (som, i öfverensstämmelse med allmänna öfvertygelsen i Sviarike i Olof Skötkonungs tid, leder denne kung från Gudarne, således från Ingialds ätt), blott derför att inom en Isländsk sagoskola den ene öfverböd den andre vid uppgörande af stamtaflor åt sagohjeltarne Lodbroks eller Jernsidas antagna eller verkliga ättlingar".

Anmelderen fortsætter selv saaledes:

„Att Olof Trätälja sjelf och hans ättlingar verkligen bestigit Upsala thron, uppgifva enhälligt *alla* våra inhemska urkunder. Allt efter bekantskapen med Isländarne har man visserligen äfven i Sverige blindt vidhållit de sednares mening, ehuru i de af Sturleson sjelf ur Thiodolf lånade verser Olof kallas „Svea konung" och det tydligen heter, att han „svandt *fra Upsaler*" (enligt Aalls öfversättning) d. v. s. att det var vid Upsala, som han gick ur tiden. Deri instämma alla äldre svenska författare, hvilka särskildt och otvetydigt förtälja att Olof en tid efter fadren Ingjalds död återkommit till väldet i Upsala och *der* aflidit, samt att den gamla gudabefryndade kungaätten der fortlefde. Sådant åberopas också ännu under Olof Skötkonung. Sturleson har påtagligen missförstått de verser af Thiodolf, han sjelf anförer, eller och har en sednare hand vanställt hans text. Messenius, som måhända genom P. Clausöns öfversättning eller åtminstone genom Jens Mortensens 1594 utgifna „Norske Kongers gamle Krönike" redan kände det väsendtliga af Sturleson, yttrar också sin bestämda mening härom uti 12te tomen af sin Scondia Illustrata, hvilken tom, såsom corrigerande de föregående och utmärkt för en på den tiden ganska aktningsvärd kritik, förtjenar ett särskildt afseende. Hans om sjelfständig forskning och omsorgsfull granskning vittnande, synnerligen vigtiga anmärkningar om Olofs offerdöd äro följande: Neque tamen hoc in Vermelandia factum, ut falso Historia Norica (härmed kan ej menas något annat än Norrönasagorna) perhibet, sed in Suecia Upsaliæ, ubi rex Othino factus holocaustum pro fructuum ubertate impetranda; ut neque in Vermelandia continuo moratus, verum inde vocatus, Sueciæ et Daniæ potenter dominatus est. (Denna sednare uppgift om Danmarks intagande bestyrkes äfven af Hamsfort hos Langebek I. 36, der Olof Trätälja kallas „Rex Sueonum"

hvilken „partem Daniæ occupat". Äfven den kritiske Dahlman låter vid samma tid en Olof, som kom från Sverige, eröfra ett Danskt rike med vapenmakt). Att den s. k. Olof Trätäljas hög vid Seffle i Vermland fått detta namn blott på grund af en *lös gissning*, som sedan växt till tradition, är nu utredt. Högen kallas ännu i 1600-talets jordeböcker för „Knutsbacken".

För öfrigt kunde det vara mindre oväntadt, om *Norska* urkunder till och med afsigtligt framställde Ynglingarnes gren såsom utslocknad i *Sverige*. Thiodolf, på hvilken Sturleson hufvudsakligen stödjer sig, diktade inför Harald Hårfager, hvilken sannolikt gjorde anspråk på Vermland just af det skäl, att *hans* förfäder skulle först hafva odlat denna provins, der stamfadren Olof skulle ha *aflidit* utan att sjelf ha återvunnit Svea thron eller i Sverige lemnat arfvingar. Vermland vore således ett otvistigt arf till Norges kung. Med ännu större framgång skulle ett sådant föregifvande kunna framkastas i en sednare, aflägsnare epoch — under Sturlesons tid — då de Norska anspråken på Vermland, såsom kändt är, ännu sökte göra sig gällande. Det passar sig då ej illa, att Sturleson låter Sveakungen *blott* åberopa Sigurd Ring och Lodbrok såsom tillfälliga innehafvare, på *Svenska* sidan, af Vermland, då deremot Harald såsom *Ynglingarnes* universalarfvinge skulle hafva urminnes häfd och ostridig rätt på sin och Norges sida.

Att den ingalunda moraliskt oförvitlige och i Norska hofvets tänkesätt djupt invigde Sturleson med någon afsigt kunnat vanställa förhållanderna, bör icke anses alldeles otroligt. Sedan han låtit bulvanen Ivar Vidfamne (som han kallar *Skånsk* furste, men hvilken Skåningen *Saxo* icke ens till namnet känner!!) intaga Sverige, Danmark, Saxen, England samt det vid samma tid (enligt Ref:s chronologi, i nionde seklet) stiftade Vareger-riket i öster, d. v. s. jemt upp *alla* de länder, *utom Norge*, der Odens

ättlingar skulle hafva herrskat, så likasom lättar han sitt hjerta med en suck: „Efter Ingiald Illråda föll Upsaladväldet från *Ynglingaätten*"; — „af *Ivars* ätt äro sedan komne de Dana- och Svea-kungar, som innehaft enväldet".

Disse Yttringer foranledigede mig til at anstille nærmere Undersögelser om Kilderne til og Paalideligheden af de ældste svenske Beretninger om Kongerne indtil Hedenskabets Ophör, og da Resultaterne af disse Undersögelser forekomme mig at være mærkelige og vigtige for den svenske Historieforskning, medens de tillige bestyrke den af mig i Fortalen til den ovennævnte Sproglære fremsatte Paastand, vil jeg her fremsætte dem fuldstændigt.

---

2. Hvis man skal slutte sig til en Krönikes Ælde fra det Punkt, hvor den ophörer, maa man som den ældste svenske Kongerække ansee den, som meddeles i Cod. B. 59, 4 b. af den ældre Vestgötalov, og er forskjellige Gange udgiven, allersidst og særdeles nöiagtigt af Schlyter i hans Udgave af Vestgöthaloven. Den ender nemlig med Kong Jon Sverkersöns Död 1222, og at dette ikke er en tilfældig Afbrydelse, men at Forfatteren virkelig maa have levet ved den Tid, sees deraf, at der i samme Codex leveres baade en Bispe- og en Lagmandsrække fra Vestergötland, der begge ophöre ved selvsamme Tidspunkt. Kongerækken, der er temmelig kort og kun i faa Træk skildrer Kongernes Characteer og Hovedbedrifter, bærer baade Originalitetens og Troværdighedens Præg, og den maa ansees som særdeles vigtig for Sveriges Historie i den Tid, den omfatter. Men uheldigviis begynder den först med Olof Skötkonung, og melder saaledes intet om dennes Forgængere. De ældste Efterretninger om disse i svensk Skrift maa man derfor söge i de tvende Kongerækker, der, efter tidligere at have været udgivne andensteds, allersidst ere aftrykte i förste Bind af *Fants's* Scriptores Rerum Svecicarum,

som Nr. 2, Nr. 3 og Nr. 6. Da disse, som det siden vil vise sig, spille en betydelig Rolle i den tidligere svenske Historiographi, ville vi her undersöge dem noget nöiere.

Den förste Kongerække (Nr. 2) er forfattet paa Latin, og naaer fra *Inge*, det svenske Riges foregivne Stifter, til Aaret 1333. Den er saaledes efter al Rimelighed nedskreven i dette Aar, forudsat, at den ikke er en Copi efter en ældre, hvilket vi, da vi ei have seet Haandskriftet, ikke med fuldkommen Vished kunne afgjöre, skjöndt vi rigtignok af flere Grunde antage det for sandsynligt. I Aftrykket hos Fant findes nemlig flere, ved förste Öiekast indlysende Feil, f. Ex.: *Stroyer* istedetfor *Froyer* (Originalens *ff*, der i de Tider var brugeligt, forvexlet med *ft*), *Vithfodhin* istedetfor *Vithfadm*, o. s. v., og skjöndt flere af disse Feil, at dömme efter den Unöiagtighed, hvormed de övrige af Fant meddeelte Stykker ere aftrykte, nok kunde antages alene at skyldes ham, sees det dog af hans Fortale og Anmærkninger, at de væsentligste af dem virkelig maa være tilstede i Haandskriftet. Flere af dem ere endog af en saadan Natur, at de antyde en fornyet og hver Gang tiltagende Forvanskning gjennem flere Afskrivere, f. Ex.: *Neask* istedetfor *Njord* (*Niorþ* eller *Niorth*, læst som *Niorch* eller *Neorch*, da *c* og *t* ere meget lige i mange Haandskrifter, og *ch* siden ombyttet med *k*), hvilket endog stempler Haandskriftet som en Afskrifts Afskrift, ikke at tale om, at man hos senere Forfattere, der dog levede længe för Fant, f. Ex.: Joh. Magnus o. fl., finder omtrent de samme Feil, der altsaa maa hidröre enten fra dette Manuskript, eller fra et andet, afskrevet efter dette eller dets Original. Men Spörgsmaalet bliver nu: grunder denne Kongerække sig paa indenlandske svenske Sagn eller Optegnelser, eller paa norsk-islandske Kvad og Sagaer, fornemmelig Ynglingasaga, med hvilken den i det Hele taget stemmer? Det förste har en Tid lang været almindelig

antaget, og enkelte have endog gaaet saavidt at opstille den Gisning, at Snorre under sit korte Besög i Sverige skulde have erfaret de Beretninger, hvormed han i sin Ynglingasaga supplerer de korte Notitser, der indeholdes i Thjodolf den Hvinverskes Ynglingatal.

Der gives dog Omstændigheder, hvoraf det modsatte med Bestemthed kan godtgjöres. I den korte, for ikke lang Tid siden af mig efter et orknöist eller skotsk Haandskrift udgivne „*Chronicon regum Norvegiæ*", der aabenbart er forfattet i Norge og stötter sig til de norske Kongesagaer, findes (S. 9 og 10) Ynglingekongerne omtalte Ord til andet (Feilene og nogle ubetydelige Varianter naturligviis fraregnede) saaledes som i ovennævnte svenske Kongerække, ligefra Ingve til Halfdan Hvitbein. Og dette Parti af den norske Krönike bærer ikke Præget af at være indflikket i denne efter noget andet Værk, thi deels maatte saadant aabenbare sig ved en kjendelig Forskjel i Stiil og Foredrag, hvilket her ikke spores, deels ligger der i de Ord, hvormed Halfdan Hvitbein omtales, „*quem de Swethia venientem Norwagenses in Montanis sibi regem constituerunt*", en bestemt Hentydning til den korte Udsigt over Norges Geographi, der i den norske Krönike forudskikkes den egentlige Historie, og hvor Norge inddeles i tre Hoveddele eller Zoner: *Maritima* (Kystfylkerne), *Montana* (Oplandene) og *Finmarken*. Hiint *Montanis* vilde ei være forstaaeligt, hvis det ikke sigtede til det sidstnævnte *Montana*, i alle Fald vilde det da ei saa bestemt kunne oversættes med det Ord, Krönikens Forfatter her ene har for Öie, nemlig *Upplönd*. Ved *Norwagenses in Montanis* udtrykker han altsaa Sagaernes *Upplendingar*, og naar han nævner at disse valgte Halfdan til Konge, er det Titlen *Upplendingakonung*, som han hermed har villet gjengive, hvilken i vore Sagaer, fornemmelig af Are Frode, tillægges Halfdan. Overalt i den hele Krönike bruges det samme Ord *Montana*

til at udtrykke *Upplönd*, og da det ei er nogen bogstavelig Oversættelse deraf, hvilket Ord som *altiora*, *sublimiora*, *edita* eller lignende snarere vilde have været, maa man nödvendigviis antage, at den samme Forfatter eller Compilator, der udfandt denne Maade at gjengive Ordet paa i den geographiske Beskrivelse, ogsaa har fört de övrige Dele af Skriftet i Pennen. Da det saaledes viser sig, at den Deel af Kröniken, der omtaler Ynglingekongerne, er ligesaa integrerende og er fört i Pennen paa samme Tid, som enhver anden af samme Værk, fölger allerede heraf, at den Deel af den svenske Kongerække, som denne har fælles med den norske, nemlig Kongerne fra Ingve til Halfdan Hvitbein, maa være laant fra den norske, ei omvendt. Men det fremgaaer desuden endnu tydeligere af flere höist mærkelige Enkeltheder. Först og fremmest vise Begyndelses-Ordene i den svenske Række: *Rex itaque Ingo etc.*, at der maa have gaaet noget forud, hvortil *itaque* sigter, og dette Forudgaaende finde vi i den norske Krönike, nemlig: „*Vetus prosapia regum Norvegiæ e Svethia sumsit exordium, unde etiam inhabitata est Trondemia, quæ patria principalis est in Norvegia*" . . . en Bemærkning, som kun har Interesse for Norges Historie, da den nemlig har Hensyn deels til de norske Ynglingers Herkomst fra Njörd, deels til de mægtige Ladejarlers, fra Seming, Odins Sön, stammende Æt. Allerede dette stempler den svenske Række som udskreven af et norsk, eller Norge nærmest vedkommende Skrift. Dernæst er det paafaldende, at den svenske Kongerække omtaler Halfdan Hvitbein, og det saaledes, at den for at komme til den svenske Linje igjen, maa gjöre et Tilbagespring til hans Fader Olaf Trætelgja[1],

[1]) Der staaer: „*Olaus genuit Haldanum cognomine huitben, quem de Swecia venientem Norvegenses in montanis sibi regem constituunt. Hic provectus ætate in provincia Thothne reddidit spiritum. Olaus itaque trætælghiæ rex Sweciæ genuit Haldanum*

ei at tale om, at dens Ord endog her ere aldeles de samme som i den norske, lige indtil det ovennævnte *in montanis*, der ei kan forstaaes uden den geographiske Indledning. Fremdeles kan den Maade, hvorpaa den svenske Kongerække fortæller Svegders Endeligt, ei forklares, uden ved en paa Skrivfeil grundet Misforstaaelse af den norske Krönikes Ord. Thjodolf fortæller, som bekjendt, at Svegder af en Dverg blev lokket ind i en Steen, og dette beskrives udförligere hos Snorre. Det er saaledes det rette, uforfalskede Oldsagn, vi hos Thjodolf og Snorre lære at kjende. Forfatteren af den norske Krönike har i Korthed gjengivet det saaledes: *nanum in petram persequitur nec rediisse dicitur*, hvilket jo er aldeles rigtigt. Men naar den svenske Kongerække har: *manum in petram projeciens non retraxisse dicitur*, saa seer man tydeligt, at Afskriveren enten ei har forstaaet Ordet *nanum* (Dverg) eller feilagtig skrevet *manum* (Haand) istedetfor *nanum*, og derefter lempet de övrige Ord, forandrende *persequitur* til *projiciens*, og *rediisse* til *retraxisse*. Det er klart, at den svenske Compilators eneste Kilde her har været den norske Krönike, thi havde han kjendt Sagnet fra Thjodolf, Snorre, eller andre paa dem grundede Bearbeidelser, vilde han ei have kunnet begaae hiin Feiltagelse. Men nu har han ene havt den norske Krönike at hente sin Viisdom fra, og har paa bedste Maade berigtiget dennes, ham uforstaaelige Udtryk efter Conjectur. Et andet mærkeligt Exempel er Maaden, hvorpaa den svenske Kongerække gjengiver den Norskes Ord om Kong Alfs Dronning Bera, der gav Anledning til at han dræbte sin Broder Yngve: *quæ Bera dicta est, hoc nomen latine sonat ursa*". Den svenske Text har kun: *quod nomen late sonat*, aabenbart fordi Ordet *latine* i det Exemplar af den norske Krönike, som den har fulgt

vidhben, de quo reges Norvegiæ orti sunt. Item Olaus genuit Inge" o. s. v.

har været abbrevieret saaledes, at Compilator kun læste „*late*". Har han nu læst: *quod nomen late sonat ursa* (d. e.: hvilket Navn, Hunbjörn, klinger vidt og bredt) istedetfor „*quod nomen latine sonat ursa*" (d. e.: hvilket Navn, nemlig Bera, paa Latin betyder *ursa*, Hunbjörn), saa maa han have fundet Ordet *ursa* overflödigt eller uforstaaeligt, og derfor udeladt det. Alt dette maa være tilstrækkeligt til at vise, at den svenske Compilator til denne Deel af sin Kongerække har benyttet et Haandskrift af den ovennævnte norske Krönike, og at han kun gjennem dennes magre Uddrag har lært Sagnene om Ynglinge-Kongerne at kjende; at det derfor er saa langt fra, at Snorre under sit Ophold i Sverige erfarede de nærmere Omstændigheder ved Ynglingernes Bedrifter, at disse meget mere maae have været ukjendte i Sverige indtil den norske Krönike kom til Landet, og selv da kun kjendtes i den magre Form, hvori de der forekomme, lige indtil 1594, da Jens Mortensöns Uddrag eller Oversættelse, som i dette Aar udkom i Kjöbenhavn, allerförst underrettede Nordens Lærde om Tilværelsen af Snorres Værk.

En og anden vil maaskee i den Omstændighed, at Fremstillingen af Ynglingernes Historie, saavel i den norske Krönike, som i den svenske Kongerække, indeholder enkelte smaa Afvigelser fra Ynglingasagas Ord, troe just at kunne finde en Stötte for Paastanden om dens ægte, oprindelige Svenskhed, saa at den altsaa skulde indeholde den svenske, Ynglingasaga den norske Bearbeidelse af Sagaerne. Disse Afvigelser ere fölgende: at *Ingvi* eller *Yngvi* sættes i Spidsen som Njords Fader, medens Ynglingasaga kun lader Yngvi være et Tilnavn for Njords Sön Frey, at Alrek sættes imellem *Dag* og *Agne*[1], medens Ynglingasaga sætter

[1]) At denne i den svenske Kongerække kaldes *Ingimar*, i den norske Krönike *Hogaia* maa blot hidröre fra en Utydelighed i det Haandskrift, hvorfra de begge gjennem forskjellige Led nedstamme,

Agne mellem Dag og Alrek; at Kröniken og Kongerækken giver Egil Tunnadolg Tilnavnet *Vindilkraaka*, hvilket Ynglingasaga langt rigtigere tillægger Sönnen Ottar, der blev dræbt paa Vendel; fremdeles, at hine lade Braut-Anund blive dræbt af sin Broder *Sigurd*, medens Ynglingasaga og Thjodolf selv lade ham omkomme ved et Steenskred; endelig, at Kröniken og Kongerækken lade Olaf Trætelgja dö roligen og mæt af Dage i Sverige, medens Ynglingasaga lader ham blive indebrændt af sine egne Mænd i Vermeland som et Offer til Guderne. Men undersöger man den Maade, hvorpaa Are Frode i sin Íslendingabók omtaler Ynglinga-Ætten, vil man finde, at de fleste af disse Afvigelser allerede ere tilstede hos ham. I hans Opregnelse af Ynglinga-Ætten, Cap. 12, staaer *Yngve Tyrkekonge* i Spidsen, derpaa fölger *Njörd Sveakonge*, dernæst Frey, Fjölner, Svegder, Vanlande, Visbur, Domald, Domar, Dyggve, Dag; efter denne fölger, som i Kröniken og Kongerækken, *Alrek*, og efter Alrek *Agne;* dernæst Yngve, Jörund, Aun den Gamle, Egil, som ogsaa her kaldes Vendelkraaka, og Ottar. Rigtignok omtales der ikke, at Braut-Anund blev dræbt af sin Broder Sigurd, men noget saadant var der heller ikke Anledning til at omtale, da Are strengt indskrænker sig til at opregne Slægtledene, uden at indlade sig paa at beskrive de enkelte Mænds Bedrifter eller Dödsmaader, med Undtagelse af Fjölner, om hvem

---

thi Navnet *Agne* have de dog bibeholdt i *Agnafit*, hvilket strax efter nævnes. Det samme maa være Aarsagen til at Yngve Alrekssön (Agnesön) kaldes *Ingjald*. Det er aabenbart ved *Aun*, hvilket Navn den norske Krönike udvider til *Auchun* (Auchim, Anhim), som igjen i den svenske Kongerække er blevet til *Haqum*, fordi dette Navn forekom Afskriveren grundigere. Ligeledes er det let forklarligt ved den danske Jarl *Vöttr*, der er blevet til *Vóth*, *Óttr*, og saaledes til *Óttarr*, hvorfor han kaldes Kong Ottars Navne *(æquivocus)*.

han i Korthed tilföier at han döde hos Fred-Frode, for dermed at tilkjendegive at han levede paa den Tid, da man antog, at Christus blev födt. Derimod er det characteristisk, at Are, og ligeledes den vistnok fra först af ved ham forfattede Landnama, aldrig omtaler Kong Halfdan Hvitbein, uden med Tillægget *Upplendingakonungr*, der nöie svarer til det för omtalte: *Qvem Norvegenses in montanis sibi regem constituunt*, medens derimod Ynglingasaga, og de, der gjengive dens Række, f. Ex.: Hr. Hauk Erlendssöns Langfedgatal, og Kongerækkerne i Flatöbogen (*hversu Noregr bygðist* og foran Sverres Saga) ei ligefrem give ham dette Epitheton. Fremdeles maa det ansees som en mærkelig Omstændighed, at Ynglingasaga og dens Efterfölgere ikke kjende til noget Ögenavn for Eystein, Halfdan Hvitbeins Sön, medens derimod Are i sin Indledning kalder ham *Eysteinn fretr* og den norske Krönike — som norsk Konge efter Halfdan hvitbein har han naturligviis ingen Plads i den svenke Kongerække — *Eustein cognomento bombus*, hvilket sidste Ord i Middelalderens Latin er en ligefrem Oversættelse af *fretr* (*strepitus ventris*). Saaledes vedbliver den norske Krönike endnu, efterat have skilt sig fra den svenske, paa en yderst mærkelig, characteristisk og om fælles Oprindelse vidnende Maade, at stemme med Are Frode. Det viser sig af det her Oplyste, at der i Middelalderen i Norge og paa Island herskede tvende noget, skjöndt vistnok ubetydeligt, forkjellige Bearbeidelser af Ynglingasagnene, af hvilke den ene, der sætter Yngve i Spidsen, er fulgt af *Are* og den norske Krönike, den anden, der sætter Njörd i Spidsen, er fulgt af Ynglingasagas Forfatter og dem, der stötte sig til ham. Der kan neppe være nogen Tvivl om, at Are Frode, hvis han havde optegnet Ynglingasagnene saaledes som han kjendte dem, vilde have kommet til at nævne hiin apokryphiske Sigurd, Braut-Anunds Broder, der omtales i Kröniken, og som

maaskee endog kunde antages at være fremkommen ved en fra den almindelige forskjellige maaskee rigtigere Fortolkning af Thjodolfs Vers, forsaavidt man kan forudsætte, at ogsaa Are Frode eller hans Hjemmelsmand kjendte og benyttede dette. Det lyder nemlig saaledes: *Varð Önundr Jónakrs bura harmi heptr und Himinfjöllum, ok of veg Eistra dólgi heipt hrísungs at hendi kom* o. s. v., hvilket, ligefrem oversat, lyder saaledes: Anund blev under Himmelfjeldene standset af Jonakrs Sönners Skade, og Frillesönnens bittre Had rammede Esternes Fiende (d. e. Anund, som havde fört Krig i Estland) paa Veien. Jonakrs Sönner, som her omtales, ere de af Eddadigtene og Völsungasaga bekjendte *Sörli* og *Hamdir*, der udsendtes af deres Moder Gudrun for at hævne deres Halvsöster Svanhild, hvilken hendes Mand, den grusomme Jörmunrek, havde ladet söndertræde af Heste. Sagnet lyder saaledes, at de, ledsagede af den tredie Broder, *Erp*, der ifölge Kvadet *Hamðismál* kun var deres Halvbroder (han kaldes nemlig hinn *sundrmæðri* d. e. den af en forskjellig Moder födte, og udskjeldes af sine Brödre for en *hornungr* d. e. Frillesön, ligesom ogsaa vistnok Navnet *Erpr* eller *Jarpr* d. e. den Blonde, staaer i Modsætning til Snorra-Eddas Udsagn om Niflungerne, at de vare sorthaarede), begave sig paa Veien til Jörmunrek, og spurgte Erp underveis, hvad Hjelp han vilde yde dem; da han svarede: „som Haanden hjælper Foden", fandt de dette at være en daarlig Hjelp, og dræbte ham. Men siden angrede de hans Drab, især da de havde overrumplet Jörmunrek, og den ene havde hugget Hænderne, den anden Födderne af ham; „nu vilde Hovedet ogsaa have været af, hvis Erp levede", udbröde de, medens Jörmunrek raabte at man skulde stene dem ihjel, da Vaaben ei bed paa de ypperlige Rustninger, hvormed Guderne havde forsynet dem. Enden blev, at de virkelig bleve stenede til Döde. Dette er Grunden, hvorfor man

forklarer Omskrivningen: „*Jonakrs Sönners Skade*" med „Steenregn"; men det indsees let, at da ogsaa Tvisten med deres Broder Erp voldte dem Skade, kunde Omskrivningen ogsaa fortolkes med „Brödretvist". Men om man endog, vel ogsaa med Rette, fastholder Forklaringen „Steenregn, Steenskred", saa bliver det dog næsten umuligt at henföre den næste Omskrivning til det samme. Skal *hrísungr* gaa paa Erp, hvilket i og for sig ikke kunde være saa usandsynligt, siden han i *Hamðismál* kaldes *hornungr*, der omtrent er eenstydigt med *hrísungr*, og „*hinn sunðrmœðri*", saa maa det dog indrömmes at *heipt hrísungs* ikke betyder „det Had, den Skade, der overgik Frillesönnen", men „det Had, den Skade, der udgik fra Frillesönnen". Og om man end kunde tage det i den förste Betydning, saa kunde det dog ei forklares om Steenregn, da Erp ikke blev stenet, men dræbtes af sine Brödre, förend de kom til Jörmunrek. Her synes der saaledes virkelig at være en Hentydning til en uegte Broder af Anund, der har overfaldet ham, og maaskee bragt ham af Dage ved at styrte Stene ned over ham i det trange Pas. Og hvis Snorre eller Forfatteren af Ynglingasaga har henfört *heipt hrísungs* til Erp, saa har han deri endog begaaet en Feil. Forresten behöver man ikke, for at forklare denne Afvigelse i Krönikens eller Ares Beretning, at udlede den fra en forskjellig Udtydning af Thjodolfs Ord, eller overhoved at antage, at Are har kjendt eller benyttet Thjodolfs Kvad. Allerede Navnet *Sigurd* paa den Broder (Halvbroder? *hrísungr*) af Anund, der bragte ham af Dage, tyder paa en selvstændig Beretning udenfor og uafhængig af Kvadet, hvori dette Navn ikke forekommer. Thjodolf, til hvis Kvad Ynglingasaga nærmest slutter sig, var Halfdan Svartes Hofskald, og digtede sit Ynglingatal nærmest som Ættedrápa for Halfdans Brodersön Ragnvald *heiðumhærri*. Thjodolf maa saaledes antages at have holdt sig til den

Maade at fortælle Sagnene paa, der var brugelig i Halfdan Svartes Familie, eller hos den Green af Ynglingestammen, til hvilken han hörte. Are Frode repræsenterer derimod en anden Green, der nedstammer fra Gudröd, Halfdan Hvitbeins Sön, og Broder til Eystein Fret, Halfdan Svartes Oldefader. Are udleder selv sin Herkomst i lige nedstigende Linie fra Ynglingestammen, gjennem Landnamsmanden *Olaf Feilan*, hvilken igjen var en Sönnesön af den navnkundige Hærkonge *Olaf Hvite*, Dublins Erobrer, der i fjerde Led nedstammede fra hiin Gudröd, medens Halfdan Svarte i tredie Led stammede fra Gudröds Broder Eystein. At der, allerede förend Thjodolf digtede sit Kvad, hvilket fornemmeligt maa have bidraget til at fastholde een Bearbeidelse af Sagnene, har dannet sig tvende indbyrdes lidt afvigende Fortællemaader, den ene i Gudröds Green, der siden blev mægtig i Vesten og paa Island, og den anden i Eysteins Green, der forblev i Norge, er ei alene ikke usandsynligt, men maa efter det Kjendskab vi have til Maaden, hvorpaa slige Sagn pleiede at opbevares og forplantes hos vore Forfædre, ansees for en naturlig Fölge af Ættens Deling i tvende sideordnede, tildeels endog i et vist Oppositionsforhold til hinanden staaende Grene[1]. Man kan ikke et Öieblik tvivle paa, at de Familiesagn, Are hörte af sine Omgivelser, fornemmelig af sin Farfader *Geller Thorkelssön*, hos hvem han opfostredes, vare de samme, som de, Geller i sin Barndom hörte af sin Fader, og denne igjen af sin Farfader, *Olaf Feilan*, der havde været opdragen af sin Farmoder *Aud*, Olaf Hvites Enke, og rimeligviis var bleven fuldstændigt indviet i alle de Sagn, der vedkom Ætten, og knyttede sig til dens ældre Led,

[1]) Hvo veed om ikke endog Ögenavnet *fretr*, som Are og Kröniken giver Eystein, men som ei findes hos Thjodolf og i Ynglingasaga vidner om at Gudröd og hans Ætlinger saae skjevt til Eystein og hans Æt, og sögte at gjöre den latterlig?

fra hvilke man netop udledede dens Glands og dens Berettigelse til at nævnes som en af de fornemste paa Island. Det er altsaa i höieste Maade sandsynligt, at de Sagn, Are hörte og hvortil han henholder sig, ere de selvsamme, som de, der allerede fortaltes ved Olaf Hvites Hof i Dublin, förend endnu Thjodolf havde digtet sit Kvad, og fjernt fra nogensomhelst Indvirkning af Hoftraditionen hos Ynglingekongerne paa Vestfold. Thjodolfs eller Ynglingasagas Bearbeidelse kan paa den Maade ei have ligget til Grund for den, som Are og Kröniken have fulgt, men man maa ansee begge som sideordnede og indbyrdes uafhængige. Det maa derfor betragtes som et stort Held, at vi nu i Kröniken besidde en nogenlunde fuldstændig Fremstilling ogsaa af den sidste, hvilken man maaskee, i Betragtning af den Forkjærlighed, hvormed den nævner Halfdan Hvitbein som Oplændingekonge, kunde antage at have uddannet sig paa Oplandene[1] og saaledes kalde den *oplandske*, medens Thjodolfs og Ynglingasagas kunde kaldes den vestfoldske. Begge Bearbeidelser maae have holdt sig ved Siden af hinanden i Norge og paa Island, den ene stöttende sig til Thjodolf, den anden til en eller anden Familiesaga, eller et eller andet Ættekvad, der endog efter al Rimelighed fandtes optegnet, maaskee af Are selv, men i Tidens Löb er gaaet tabt. Den oplandske Bearbeidelse har maaskee været den, der nöd mest Anseelse i ældre Tider, den

---

[1]) Gudröd, Halfdans Sön, eller hans nærmeste Descendenter, maae nemlig, da de afsondrede sig fra Hjemmet, have medbragt en bestemt Forestilling om Halfdan som Oplændingekonge og vedligeholdt den, medens Eysteins Descendenter fra Halfdan milde af nærmest betragtede Vestfold som Ættens Hjem. Gudröds Green synes derfor at have haft hjemme paa Oplandene, og, tidligere end den vestfoldske Green kom til nogen Anseelse, at være dragen til de vestlige Öer.

vestfoldske derimod den, som var mest gængse paa Snorres Tid, eller da Ynglingasaga blev optegnet.

Det er altsaa aabenbart, at Krönikens og Kongerækkens Fremstilling ligesaavel som Ynglingasagas er opstaaet og har hört hjemme i Norge og paa Island, at den norske Krönike senere er kommen til Sverige og der har været benyttet som Kildeskrift af de svenske Chronister i Middelalderen, men at heller ikke mere af Ynglinge-Sagnene end hvad dens magre Beretning indeholder, er blevet de Svenske bekjendt, og at navnligen Ynglingasaga, saavelsom hele Snorres Værk og de övrige norsk-islandske Sagaer, paa den Tid, da Kongerækken compileredes, vare aldeles ukjendte i Sverige. Man seer tillige, at allerede den förste svenske Afskrift, ja maaskee endog den Codex af den norske Krönike, som kom til Sverige, har indeholdt de mest charakteristiske Feil, der siden gaae igjen hos de senere svenske Chronister, f. Ex. hiint *manum* for *nanum*, *late* for *latine* o. s. v. Skulde man gjætte paa Tiden, da Kröniken bragtes til Sverige, maatte man nærmest tænke enten paa Unionstiden under Kong Magnus Erikssön, da svenske Mænd af Anseelse oftere havde Anledning til at opholde sig i Norge og lære dets Literatur at kjende, eller maaskee endnu snarere i Dronning Euphemia's Tidsalder, da norske Oversættelser af franske Ridderromaner begyndte at oversættes paa Svensk, eller rettere at omsættes i svenske Vers.

Da Sagaliteraturen var ukjendt for den svenske Compilator, har han heller ikke kunnet benytte den til at supplere Kongerækken efter Olaf Trætelgja. Han har derfor ogsaa kun fire Slægtled mellem Olaf Trætelgja og Olaf Skötkonung, der, som bekjendt, levede i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede. Den sidste af disse er Erik Aarsæl, der siges at have været Christen; foran ham stilles Erik Sejersæl, og foran ham igjen Sagnfiguren Erik Vedrhat,

der blot behövede at dreie paa sin Hat for at skaffe hvilken Vind, han önskede; den allerförste, Eriks Fader og Olafs Sön, er en ny Inge, om hvem der intet andet vides, end at han var gift med en Datter af Ragnar Lodbrok. Compilatoren har her aabenbar været i Forlegenhed for at faae udfyldt Rummet mellem Olaf Trætelgja og Olaf Skötkonung, med hvem de egentlige indenlandske Beretninger begynde. At Olaf Skötkonungs Fader hed Erik, maatte nu vel være bekjendt, ligesaavelsom at hans Moder hed Sigrid, og om hende idetmindste havde man et varigt Mindesmærke i den saakaldte „*Sigridlef*", hvorved man forstod den Samling af Jordegods, der i sin Tid havde tilhört Sigrid Storraade, og som gjennem flere Aarhundreder synes at have forblevet i hendes Arvingers, hvoriblandt ogsaa den danske Kongestammes Besiddelse[1]. Men af

[1]) Sigrid Strorraades store Landeiendomme omtales ogsaa i Sagaerne, det heder nemlig hos Snorre i Olaf Tryggvesons Saga Cap. 48: „En Sommer (995) da Harald Grenske drog i Österveg paa Hærtog og for at avle sig Gods, kom han til Svithjod; da var Olaf svenske Konge, en Sön af Kong Erik og Sigrid, Sköglar Tostes Datter; hun var da Enke, *og eiede mange og store Gaarde*". I Cap. 66 heder det: „hun sad paa sine Gaarde". Disse mange Gaarde var det vel ogsaa egentlig, der gjorde hende til et saa meget omspurgt Parti, uagtet hun allerede var ud i Aarene. Om disse Gaarde vare Arvegods, eller om de vare hende givne som etslags Livgeding af hendes Mand, er uvist; det sidste synes dog rimeligt, siden det endog heder i Odd Munks Olaf Tryggvasons Saga og i den ældre Olaf den Helliges Saga (Cap. 4), at Erik Sejersæl, da han skilte sig ved Sigrid, gav hende Gautland at raade over; den sidstnævnte Saga fortæller endog at hun herskede der tilligemed sin Sön Emund Slemme. Siden finde vi Sigridlef omtalt i den danske Konge Valdemar den 2dens Jordebog (Langebek Scriptt. VII 529; Antiquités Russes I, 485) hvor Valdemar den 1stes Besiddelser i Sverige opregnes; först endeel Gaarde, hist og her, dernæst „*prætes alia multa quæ pertinent ad Syghridlef*". Man skulde næsten formode, at Sigridlefven var kommen i den

hiin Erik gjör Compilatoren tvende Personer, Erik Sejersæl og Erik Aarsæl, hvad enten han nu har ladet sig forföre af det dobbelte Tilnavn, eller fordi der virkelig har været nogle dunkle Sagn om to forskjellige Konger af dette Navn, hvilket i og for sig ikke er usandsynligt, medens det nok ogsaa paa den anden Side er troligt, at Opförelsen af Erik Aarsæl som Sveriges förste christne Konge allerede i Kongerækken grunder sig paa den samme Misforstaaelse af Adam af Bremen, som man senere hos Ericus Olai og andre finder udförligen fremsat, og som bestaaer deri, at Kong Steinkel, der omtales i 4de Bogs Cap. 28 og 29 som Christendommens Befordrer og som en Beskytter af den bremiske Missionair Adalward, forvexles med den i 2den Bogs Cap. 36 omtalte Erik Sejersæl paa Grund af fölgende Udtryk: „*Hericus igitur Suedorum in Dania conversus ad christianitatem ibidem baptizatus est, qua occasione prædicatores in Svediam transeuntes a Dania, fiducialiter agebant in nomine Domini*". Om Erik Vedrhatt skulde være hentet fra de danske, mestendeels med Saxo stemmende, Kröniker, hvilke idetmindste Ericus Olai

---

danske Kongestammes Besiddelse paa den Maade, at Svend Tjugeskeg fik den i Medgift med Sigrid Storraade, og at den siden nedarvedes paa hendes eneste Barn af dette Egteskab, Datteren *Æstrid*, der igjen bragte den til sin Mand, *Ulf Jarl*, og efterlod den i Arv til sin Sön, Kong *Sven Ulfsön*, hvis lige nedstigende Linie den nu fulgte som Privatbesiddelser, og rimeligviis öftere udstykkedes, indtil Valdemar 1 igjen samlede Arven. Naar Sven Ulfssön, landflygtig for Magnus den Gode, opholdt sig i Sverige, har han sikkert fordetmeste boet paa sine egne Arvegodser, og naar hans Sönnesön *Magnus Nikolassön* senere blev Konge i Gautland, skete dette vist ogsaa for en stor Deel i Betragtning af de store Eiendomme, der som Sigridlev tilhörte ham. Naar den danske Kongeæt tabte Sigridleven, eller naar denne adsplittedes, lader sig af de forhaandenværende Data ikke bestemme; men Undersögelser derom burde skee i svenske Arkivdocumenter.

flittigen har benyttet, bliver vanskeligt at afgjöre: det rimeligste synes imidlertid at være dette, at der paa den Tid, da Kongerækken compileredes, virkelig fandtes Sagn eller Viser om ham. Og hvad Inge angaaer, da bör man vel snarest i ham see en Repræsentant for hele Ynglinge-Ætten, saaledes, at hvad der i Sverige selv havde holdt sig af Sagnene om denne, indskrænkede sig til den dunkle Fortælling om det blotte Factum *at den förste svenske Konge hed Inge.* At et saadant Sagn stedse har hersket i Landet, kan man endog slutte deraf, at Steinkel, der grundede et nyt Dynasti, fornyede Inge-Navnet ved at kalde sin Sön saaledes. Den svenske Kongerække har altsaa rimeligviis, förend den norske Krönike blev bekjendt, kun været: Inge, Erik Vedrhat, Erik Seiersæl eller Aarsæl, Olaf Skötkonung o. s. v., og Compilatoren har simpelthen stillet den i den norske Krönike indeholdte Række af Ynglingekonger foran den svenske.

Anmelderen i „Tiden" mener vistnok, at Olaf Trætelgja virkelig bör flyttes længere ned, beraabende sig paa Hamsfort, der lader ham döe 863, og Messenius og Johannes Magnus, der lade ham være döbt; men disse Mænds Udsagn er her af ingen Vægt, da de ei ere Kilde-Skribenter, men kun nyere Forskere. Det retteste er vistnok, i Olaf Trætelgja kun at see en Sagnfigur, der neppe nogensinde har været til; som af de gamle Genealogister i Norge er bleven indsat i Slægtregistret, og hvis Navn först gjennem vor Krönike er bleven de svenske Compilatorer bekjendt. Anm. anseer det for mærkeligt at alle indenlandske svenske Kilder (det vil da sige alle yngre end Kongerækken) lade Olaf Trætelgja herske i Uppsala, ikke i Vermeland. Men Aarsagen dertil er, efter hvad der ovenfor er oplyst, kun den, at den norske Krönike, der for de svenske Ynglingers Vedkommende hovedsageligen er genealogisk, ikke finder Anledning til at omtale Olafs Flytning til Vermeland. For

dens Behov er det nok, at Olaf döer i Sverige; om det er i Vermeland eller Uppland, er ligegyldigt, naar det kun ikke er i Norge, hvor först hans Sön-Halfdan fæstede Fod. Anmelderen beraaber sig ogsaa paa Johannes Magnus' lodbrokske Chronologi, hvilken han forsvarer paa de „islandske" Genealogiers Bekostning. Men Johannes Magnus stötter sig væsentligst paa Saxo, og derhos paa nogle andre uheldige Combinationer, hvilke vi paa sit Sted skulle eftervise.

3. Den anden Kongerække Nr. 3 hos Fant, er en svensk Oversættelse af den foregaaende, og indfört i samme Codex; men kun Brudstykker deraf (fra Inge til Svegder og fra Alrik til Adils) ere tilbage. Den gjengiver nöiagtigt alle de paa de ovennævnte Misforstaaelser grundede Feil. Saaledes kaldes Njörd ogsaa her Neork; Frey (Froy) kaldes endog Frode. Om Svegder eller Sverker heder det: *han war swa starkr at han slo hand sina oppa ena hæl och hon fastnadhe ther;* hvilket atter röber Læsemaaden *manum* istedetfor *nanum;* Ordene „*han war swa starkr*" er tilsat af Oversætteren, der nödvendigviis maatte ansee denne Bedrift som en Styrkepröve. Tillægget til Beras Navn: „*quod nomen late*" (istedetfor *latine*) *sonat*", er aldeles udeladt.

Den tredie Kongerække, der findes i det saakaldte *Registrum Upsaliense*, meddeelt som Nr. 6 hos Fant, er tidligere udgivet af Scheffer og Benzelius, hvorved det saaledes er blevet mere bekjendt og anvendt, end det först omtalte. Det er forfattet paa Latin, har Overskriften: *Hi fuerunt reges pagani in Swecia*, og gaar fra Inge til Erik af Pommerns Valg 1396. Det viser sig ved förste Öiekast at være udsprunget af Nr. 2, hvormed det for det meste stemmer Ord til andet; men det har ogsaa enkelte smaa Afvigelser, hvilke dog alle kunne forklares deraf, at Nedskriveren ved Siden af Nr. 2 ogsaa har brugt Nr. 3 eller den svenske Oversættelse, hvis friere Om-

skrivninger han igjen har oversat paa Latin, og derved fjernet sig noget mere fra Originalen. Fölgende Exempler ville tilstrækkeligt vise dette. Det er strax ovenfor omtalt at Udtrykket om Svegder „*manum in petram projiciens non retraxisse fertur*" er oversat: „*han war swa starkr*" at o. s. v. Her har Nedskriveren af Nr. 6 anseet det nödvendigt, ogsaa at gjengive Ordene „*han war swa starkr*" med Tillægget: „*de quo arguitur fortis*". Ordene: „*Cum catena* AUREA" i Fortællingen om Agne er i Nr. 3 oversat med „*medh enne* FORGYLTO *boio*", og dette igjen i Nr. 6 gjengivet „*cum catena* DEAURATA". Ordene i Nr. 2: „*lac tantum* (Fant læser her urigtigt *cum*) *de cornu ut infans suxisse fertur*" oversættes: „*tha didhe han* HORN-SPINA *swa som eth barn*", og dette gjengives igjen i Nr. 6 med „*suxit* MAMILLAM CORNEAM". Allermest charakteristisk er Maaden, hvorpaa Beretningen om Ottar og Adils er bleven forvansket. Ottar blev, som Ynglinga-saga og Thjodolf fortælle, dræbt paa Vendel (Vendsyssel) af de danske Jarler *Vöttr* og *Fasti*. Disse to Jarler nævnes ogsaa i Nr. 2, dog saaledes, at Navnet *Vöttr*, som anmerket — rimeligviis gjennem Læsningen Vóttr — er forandret til *Óttarr*, og at Jarlerne siges at være Brödre. Der staaer altsaa i Nr. 1 „*Cui successit in regem filius suus Ottarus, qui a suo æquivoco Ottaro Danorum comite et fratre eius Fasta, provinciarum Daniæ, scilicet Vendli*[1], *interemtus est. Eius filius Adhils vel Adhisl ante ædem Dianæ . . . equo lapsus exspiravit*". Den svenske Oversættelse lyder: *Sidhan kom eptær han Otar hans son oc war i (hæl) slaghin af enom herra af Danmark som hæt Otar oc hans brodher Fasta. Hans son som hæt Adhils* etc. Nu er det aabenbart, at Nedskriveren

[1]) Fants Codex eller maaskee han selv, læser her *Venali* istedetfor *Vendli*. Men istedetfor at rette *Venali* til *Vendli* foreslaaer Fant at læse *veneno*.

af Nr. 6 ej har forstaaet at *Fasta* er et Navn, men har læst det som om der stod Præteritum *fæste*[1], thi istedetfor „*oc hans broder Fasta*" sætter han „*cujus frater desponsavit*"; det fölgende *hans son*, der begynder et nyt Punctum, har han henfört som Object til *desponsavit*, men da det var en Urimelighed at lade en Mand fæste en Mand, har han forandret *filium* til *filiam*, hvorved fölgende besynderlige *quid pro quo* er fremkommet: „*Post hunc Otar (Okar) filius ejus interficitur a quodom domino de Dacia, cujus frater desponsavit filiam ejus, qui cecidit de equo.* Ogsaa hvor den svenske Oversættelse nu er tabt, og derfor ei længer kan sammenlignes med Nr. 3, kan man spore dens Indvirkning paa denne, f. Ex., naar Udtrykket i Nr. 1 „*in quadam insula baltici maris quæ ab indigenis Ösylia vocatur*", gjengives kort og godt ved „*juxta Beltesund*" aabenbart fordi Oversætteren har misforstaaet Benævnelsen „*balticum mare*". Kongerækken er forresten den samme: efter Olaf Trætelgja nævnes de ovenomtalte fire Konger för Olaf Skötkonung.

4. Efter de trende nu gjennemgaaede Kongerækker træffe vi intet i Sverige selv optegnet historisk Skrift, der vidner om det fædrelandshistoriske Studiums Standpunkt i Landet, för den gamle prosaiske Krönike, ogsaa efter den förste Udgave kaldet Messenii Chronica, der ophörer ved 1449, og er sidst udgiven i Fants Scriptt. rer. Svec. 1ste B. S. 239 fgg. Vi finde, at Forfatteren af denne Krönike eller af det Skrift, som ligger til Grund for den, har optaget alt hvad hine Kongerækker have, som den egentlige Kjerne eller Traad, men derhos har tilföiet Notitser, hentede fra de fremmede Kilder, han kjender, hvilke forskjelligartede Bestanddele han sammenknytter

---

[1]) Den prosaiske Krönike kalder Faste „*Fæste*".

saa godt han formaar. Men af alle disse Notitser er dog ingen tagen fra norsk-islandske historiske Sagaer; med disse maa Forfatteren fölgelig antages at have været aldeles ubekjendt. De Forfattere, han nævner og flittigt benytter, ere Jornandes (hvilken han efter den især i Middelalderen brugelige Mode at skrive Navnet paa, nemlig *Jordanes* kalder *Ardan*); dennes Udskriver Rodericus Toletanus, Mag. Adam af Bremen, og endelig en „dansk Krönike", i hvilken man strax gjenkjender de saakaldte *esromske Annaler* (udgivne i Langebeks Scriptt. rer. Danicar. I S. 212 fgg.), hvoraf desuden vidtlöftigere Uddrag ere meddeelte som Anhang i samme Codex. Den Bearbeidelse af den danske Historie, der findes i de esromske Annaler, stemmer paa det nærmeste med den, man lærer at kjende af den saakaldte *Chronicon Erici regis* (ligeledes udgivet af Langebek sammesteds S. 148 fgg.); de ere omtrent samtidige, forsaavidt de begge standse ved Slutningen af det 13de Aarhundrede eller Begyndelsen af det 14de, nemlig Esrom-Annalerne ved 1307 og Erikskröniken ved 1288. Det charakteristiske ved dem begge er, at de indeholde en Beretning om Danernes Udvandring fra Götaland eller Sverige, og Bebyggelse af de danske Öer, der fordum kaldtes *Withesleth*. Esrom-Annalerne, der forresten i sin tidligere Deel fölge Beda's *Chronicon de sex mundi ætatibus*, fortælle efter dette, i den saakaldte *secunda ætas a diluvio*: *Ragan anno 133 genuit Saruch, regnum incolatur Scitarum;* men i et Fragment af de samme Annaler, skreven med en ligesaa gammel Haand som Hovedcodex, findes i Margen tilföiet med en samtidig Haand: *Tempore Saruch cepit inhabitari Dacia per quosdam profugos et relegatos.* Dernæst findes ved Julius Cæsar i det samme Fragment en Marginaltilföielse med samme Haand om at Cæsar undertvang Danerne og byggede

Castellet *Juræsburgh (quasi Julæsburgh)* ved Slesvig. Endelig fölger Hovedberetningen saaledes:

Primo tempore invadente *Daciam* imperatore in etate David, partes iste, *Jutia*, *Feonia*, *Sialandia*, *Mön*, *Falster*, *Laland*, *Scania*, non dicebantur *Dania* vel *Dacia*, sicut postea docebimus, quia nullo regebantur imperio; sed ad *regem Svethie* habuerunt respectum; fuit enim in *Upsala* civitate Svethie rex quidam, *Ypper* nomine, tres filios habens, quorum unus *Nori*, alter *Östen*, tertius *Dan* dicebatur; quem pater suus misit in has partes, quæ nunc dicuntur *Dacia*, ad regendum insulas quatuor, scilicet *Sialand*, *Mön*, *Falster et Laland*, que omnes uno vocabulo nuncupabantur *Withesleth;* imperavit enim *Ypper* hic ab intus habitantibus, ut hanc plagam, scilicet *Withesleth*, filio suo *Dan* darent ad sedem regni. Quo facto, regnavit Dan in *Withesleth Sialandie* tantum, civitatem construens *Lethram* nomine, quam magnis opibus ditavit; fuit autem Dan rex sedis illius, et regnavit per triennium.

Nunc vero scire volumus, unde *Dacia* nomen assumpsit, adtestatur equidem nobis antiqvorum memoria, predictas partes istas, *Juciam* scilicet, *Feoniam*, *Scaniam*, *et Withesleth*, que nunc dicitur *Dacia*, a nullo extitisse subjectas, excepto tantum *Lodowico*, cujus pace et benevolentia baptizato *Haroldo* rege apud Maguntiam christianitatem *Dani* receperunt. Aliter nec suo subsequente, nec antecessore aliquo unquam erant subjecte, sed resistentes quibuslibet invadentibus invise ab omnibus in principio habebantur. Erat ergo *Jucia* quasi periculis proxima quodam lignorum fragore munita, ubi nunc est *Danæwirchi*, pre insidiis *Augusti* Cesaris primi circumsepta, ad qvam iste *Augustus*, collecta multitudine, primo constituebat prelia. Cui resistentes *Jutones*, Dan principi Withesleth nunciaverunt, ut eis veniret in adjutorium. Quo nuncio Dan magno repletus gaudio, suos convocans exercitus sine

mora procedebat ad prelium. Cumque DAN venisset ad fragorem, *Jutones* cum eo sua movebant castra ad Cesarem, et cum eo grave prelium commiserunt; quo plerosque ejus in ore gladii dejecerunt; ceteros autem fugaverunt. Videntes autem *Jutones Dan* strenuum virum, fortem, et virtuosum, duxerunt eum ad lapidem, qui dicitur *Danærugh* posueruntque eum super lapidem imponentes ei nomen regis; sequentesque eum *Jutones*, *Feoniam*, *Witheslef*, *Scaniam*, cum aliis adjacentibus insulis, subdiderunt. Vidit autem rex DAN regionem suam, super quam regnavit, *Juciam, Fiuniam, Withæsleff, Scaniam,* quod esset bona, vocavit primates suos et exactores, et ait: bene placet mihi regio mea, quo nomine appellabimus eam. Respondentes principes terræ dixerunt: rex in eternum vive, *Tu es Danus,* regio tua *Dania* vel *Dacia* vocabitur, quod nomen in eternum non delebitur.

Det er herved at mærke at den för omtalte samtidige Marginalhaand i Fragmentet retter „*Augustus*" paa begge Steder til „*Vesoces,* Ægyptens Konge".

Chronicon Erici regis fortæller Sagen kortere, og med nogle faa Forandringer, saaledes:

Dani, ut testantur *veteres Historiographi*, tempore *Saruch,* proavi Abrahæ, regnum, quod nunc *Dania* dicitur, intraverunt, venientes de *Gothia;* qui quidem *Gothi*, ut dicit *Papias*, de *Gog* filio *Japhet* orti sunt; quod autem qvidam dicunt, *Danos* a *Danaitis* i. e. Græcis venisse, verisimile est, sed usquequaque certum non est, nisi ab initio dicti sunt *Dani*, sed quælibet terra habuit nomen speciale, quod habet adhuc, donec tempore *David* regis habuerunt regem DAN. Nam tempore illo, DAN, filius *Humblæ*, de *Svecia* veniens, regnavit super *Sialandiam, Monen*, *Falster*, *et Laland*, cujus regnum dicebatur *Withesleth*. Eo tempore rex quidam potentissimus ad invadendum *Jutos* venit; quo audito, *Juti*, timentes valde,

locum, qui adhuc *Kowvirki* dicitur, fossatis et fragis ligneis munierunt, miseruntque nuncios ad DAN regem *Withesleth*, ut eis ferret auxilium, pollicentes ei, victoriam si reportaret, dominium super se; qui cum suis veniens, apud *Kowirki* hostibus occurrit, occisis plurimis, et reliqvis in fugam actis. Dominus *Jutorum* factus DAN, cum *Jutis Fyoniam*, *Scaniam*, ac omnes alias *insulas Daciæ* sibi subjugavit, et postmodum, communi omnium decreto, regnum suum *Daniam*, et incolas *Danos* a se, qvi DAN dicebatur, apellavit.

En Combination af disse Kröniker med Jornandes eller rettere med Roderik af Toledo har sat den svenske Chronist istand til at före den svenske Kongerække endnu længere op end til Inge. Roderik beretter (I. Cap. 8):

„Ex hac igitur Scandia insula quasi gentium officina et nationum vagina Gotthi cum rege suo nomine *Verio* (længere nede kaldes han *Teries*, i Cap. 13 *Varic*, Jornandes kalder ham *Berich)*, quondam memorantur egressi, et quam cito terram exeuntes a navibus attigerunt, dedere illico nomen loco Gotthiscandiam nominantes, et locus ille hodie Gotthiscandia appellatur. Etin de venientes ad sedes Ulmerugorum, qui tunc in ripis Oceani habitabant, commisso proelio eos a propriis sedibus pepulere, eorumque vicinos Vandalos subjugantes suis victoriis applicarunt et diversos reges ex suo genere habuerunt. (Cap. 9) Post mortem Terie (ovenfor Verius) regnavit in eis Gadaric, qui fuit magnificus triumphator et multos in Scythia et Gepidia, quæ nunc Dacia dicitur, populos subjugavit. Post hunc filius eius Philemer[1], et videns Philemer

---

[1]) Roderik, som ellers fölger Jornandes næsten Ord for Ord, har her været noget skjödeslös eller egenmægtig. Thi Jornandes veed intet om Gadariks eller Godariks store Bedrifter at fortælle, men siger kun, efterat have omtalt Vandalernes Overvindelse: „*Ibi vero magna populi numerositate crescente etiam pene quinto* rege regnante post Berich, Filimer, filio Godarici, consilio sedit,

Rugorum terram ubertatis penuria laborare, dedit consilium, ut ab illis sedibus transmigrarent. Et cum diu sedes altissimas et congrua loca perquirerent, ad ulteriores Scythiæ terras venit. — Exinde ut victores ad extremam partem Scythiæ, quæ adjacet Ponto mari, cum triumpho venerunt, et Scythiam suis victoriis subjecere. Et quia ibi diutius resederunt et regimen tenuere, Scythæ ut indigenæ sunt vocati. — — Vexorem (al Vesosum) regem Ægypti proelio fugavere, Asiam subjugarunt — — Horum feminæ relictæ a viris armis in proeliis claruere et partem Asiæ subjecere, Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam, Pisidiam, Ioniam et Æoliam domuere &c.

Her fortæller nu den svenske Krönike for det förste: „En annar dyr wiis mestare som heet Ardan biscop sighr at första konungh j Götalandom waar heet Eric. och then same Eric konungh loth allare först optaga och byggia thet landh som Skane hethr Ok foro sidan j the öyar ther nest liggia och thogo them under sigh som tha kalledes Wetolade heedh och nw Sælandh, Mön, Fiwn, Lalandh, och Falsther".

Kröniken paaberaaber sig her ligefrem Ardan, det vil sige Jornandes. Det er altsaa aabenbart, at vi som den her meddeelte Fortællings Hovedkilde ikke kunne holde os til nogen anden end Jornandes eller Roderik, hvis Beretninger Forfatteren kun har underkastet nogle Tillempninger. Man kan jo desuden ikke vide, hvilke Læsemaader det af ham benyttede Haandskrift (maaskee et meget daarligt) kan have haft; det er endog sandsynligt at flere af de Navne, vi hos ham finde forandrede, allerede i hiint Haandskrift vare forvanskede. Jornandes's *Berich*, Roderiks *Verius*,

ut exinde cum familiis Gothorum promoverit exercitus. Qui — — pervenit ad Scythiæ terras". Filimer, Godariks Sön, er saaledes ikke, som Roderik siger, den anden, men den femte Konge efter Berik (Veric, Verius, Terius).

(Varic, Teries) er hos ham ombyttet med det for svenske Ören fortroligere Navn *Erik*, og da Uovereensstemmelsen mellem Jornandes og Roderik viser, at der virkelig har hersket nogen Uvished med Hensyn til Navnets förste Bogstav, er det ei utroligt, at der i Chronistens Exemplar kan have staaet *Hericus*, *Ericus*, *Jericus* eller noget lignende. Istedetfor *Scanzia* eller *Scandia* og *Gothiscandia* sætter Chronisten *Skane* og *Göthaland*, idet han dog indskyder, hvad han forudsætter som givet, og hvad Jornandes aldeles ikke siger, at Erik (Berik) var den förste, som lod optage og bebygge Skaane. Jornandes's *sedes Ulmerogorum in ripis Oceani* gjengives ligesaa frit ved „*the öyar ther nest liggia*"; Tillægget, at de da kaldtes „*Wetoladhe heedh*" stötter sig naturligviis til de ovenanförte danske Kröniker, der, — som vi snart skulle see — nedenfor, hvor der handles om Dan og Danmark, endnu yderligere benyttes. „*Wetoladhe heedh*", der tillige, saavel i Kröniken selv, som i Uddraget af de esromske Annaler kaldes *Wetalaheedh*, er, som man lettelig seer, de danske Krönikers *Withesleth*, hvilken ubetydelige Afvigelse vistnok ogsaa nærmest er grundet paa en forskjellig Læsemaade, maaskee og paa en egenmægtig Forandring, Chronisten her, som paa saa mange andre Steder, har tilladt sig. Navnet *Withesleth* har jeg, og andre för mig, tidligere sögt at forklare; jeg vil kun henkaste det Spörgsmaal, om ikke ogsaa dette Navn mod Formodning skulde skyldes Jornandes. Marginal-Tillægget om *Vesoses*, Ægyptens Konge, i Fragmentet af den esromske Krönike viser aabenbart, at Jornandes's Tillempning af de ældre historiske Forfatteres Beretning om Ægypterkongen Vexores's eller Sesostris's Kamp med Skytherne paa de fra Skandia udvandrede Gother ei har været Tillæggets Forfatter ubekjendt; den maa saaledes have existeret i Danmark paa samme

Tid, som begge de omhandlede Kröniker forfattedes. Man seer ligeledes, at den Identification af Skyther med Gother, som hos Jornandes har fundet Sted, er optagen af Eriks-Krönikens Forfatter, eftersom han ved at henföre Danernes Udvandring til Sanichs Tider, viser at han anseer denne for den samme Begivenhed som Skytherrigets Stiftelse. Nu beretter Jornandes paa et andet Sted (S. 98) at da Goterne under Berich allerförst seilede over Havet fra Scanzia, kom Gepiderne sildigere end de övrige, og bleve tilbage paa den Ö ved *Viscla's*, ogsaa kaldet *Vistula's*, *Vistla's* Munding, der senere beboedes af *gens Vividaria*, eller, som det S. 85 rettere heder, *Vidioarii*[1] (ɔ: *Vidivarii, Vid-verjas*). Da det nu er klart, at disse Öer i Weichselmundingen omtrent maae blive de samme, som Jornandes tidligere kalder Ulmerugernes (Holmrygernes, Öboernes) Bopæle, og da vi allerede have seet, at den svenske Chronist anseer disse for de samme som de danske Öer, hvilket i og for sig er rigtigt, da det af Grunde, som det ei hörer hid at anföre, bliver saagodtsom aldeles vist, at de danske Öer lige fra Ptolemæos's Tid betragtedes som liggende ved Weichselens Udlöb, og de tre danske Belter forvexledes med Weichselens Mundinger —, saa fölger ogsaa heraf ligefrem, at Chronistens *Wetalahcedh* bliver det samme som Jornandes's „*insüla Vistlæ amnis vadis circumacta*" og „*Vidivariernes Bopæl*". Men have Forfatterne af hine ældre danske Kröniker kjendt Jornandes, bliver det sandsynligt, at ogsaa de have gjort den samme Combination, og at saaledes deres *Withesleth* minder enten om *Vistla*, eller om *Vidivarii*. Man kunde og med Grund slutte til den udenlandske Oprindelse af Sagnet om *Withesleth* deraf at Saxo ikke kjender det, uagtet han

[1]) Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulæ fluminis ebibuntur, Vidioarii resident.

omtaler *Dan*, Sön af *Humble*, ligesom Eriks-Kröniken; paa den Maade vilde Tiden, da Jornandes blev bekjendt i Danmark, falde mellem Saxo og Erikskröniken, eller i Löbet af det 13de Aarhundrede.

Den svenske Chronist fortsætter saaledes: „Eric Konung doo ij Gothalandom; epter honom wart hans son Goderik och finz j androm kronekom både i Rom och flerestadz kallas Theodericus. Han wan Expediam som nw kallas Jwtlandh norra och swdhra, Frysen och Holsten, och drogh förrst medh hær wtaff Götalandom och wan Tydzlandh, Walskalandh och flere landh som nogh findz ij the landen wtaff honom scriffuet. Tha han wæxte mykit gamal, foor han til Göthelandh i gen. Tha liffde Sarugh godhe madhr Abraham patriarchas fadher fadher".

Her kjende vi endnu bedre Roderik af Toledo igjen, men vi lære ogsaa tydeligt at skjönne, hvor stor Frihed Chronisten har taget sig i at gjöre Tilsætninger. Saaledes har han paa egen Haand tilladt sig at erklære Goderik og Theoderik for een og samme Mand. I hans Ord: *han wan Expediam som nu kallas Jutlandh etc.* gjenkjende vi strax: „*Gepidia quæ nunc Dacia dicitur*". Tillæggene om de store Erobringstog vedkomme igjen Theoderik. Og Bemærkningen om Saruch gjenkjendes fra de danske Kröniker. Saruch flyttes her ned til Eriks Sön, fordi Erikskröniken sætter ham samtidig med Danernes Udvandring fra Gothia til Dania, altsaa ikke med den förste Udvandring *til* Gothia.

Chronisten fortsætter med at fortælle om den i Götaland afdöde Goderiks Sön *Philemer*, der med en stor Hær drog ind i *Sithia som ær Swidia offwan Thywedh och Colmardh* „*oc wan alla Helsingia ok them undher sigh*"; hvorpaa han vendte sin Færd, undertvang „*Almanniam och all landh in til Danubium*", satte over Donau og vandt „*Traceam och Messiam*", drog siden over Alperne ind i

Macedonien og indtog dette tilligemed Grækenland, Pontus, Asien, Illyrikum og havde disse 5 Lande i sin Vold i 15 Aar. Sidenefter, heder det, vandt Göterne Armenien, Syrien, Cilicien, Galatien, Pisidien, Wernien, Jochien (d. e. Ionien og Æolien ifölge Roderik), dræbte Vesosus Konge i Ægypten og indtoge Ægypti Land.

Vi gjenkjende her fremdeles Jornandes og Roderik. Men deres Scythia er her uden videre bleven localiseret til *Svedia* eller Sverige. Chronisten nöies ikke med at lade Vesoses blive dreven tilbage og forfulgt, men han lader ham endog, tvertimod Kildernes Ord, blive dræbt og Ægypten blive undertvungen. Naar man erfarer, at han paa egen Haand kan tillade sig saa'danne Forandringer af de forefundne, her saa let gjenkjendelige, Beretninger, vil man neppe længer finde de ovenfor paapegede saa besynderlige, eller ansee vor Forklaring af dem usandsynlig. Chronisten meddeler fremdeles et Stykke af Roderiks I B. Cap. 9, hvortil vi her henvise. Og först derefter kommer han til den af de foregaaende Kongerækker bekjendte Inge, hvilken han udenvidere gjör til en Sön af Philemer. Dette er en Vilkaarlighed, men ingen större Vilkaarlighed end dem, han allerede har tilladt sig.

Efter Inge fölger Neorch og Froe, som her gjöres til Brödre. Og Froe gjöres igjen til Fader af den i de esromske Annaler omtalte Ypper, hvis Navn hos Chronisten skrives Urbar eller Urban. Her meddeles nu et Udtog af hiint Sted i Esroms-Annalerne, hvortil der desuden udtrykkeligen henvises med disse Ord: „*som ytherligare sigs her j bokinne j danska krönikerne*". At ogsaa Erikskröniken er benyttet, derom vidner Tillægget: „*Israels konungh David propheta war j Urbars tiidh ho thet wil witha*". Dog foretages, som sædvanligt, enkelte Forandringer. For det förste regnes her, ligesom ovenfor, ogsaa Fyen med til *Vetalahed*, uagtet den i de danske Kröniker ude-

lades; for det andet fortælles der udtrykkeligere om, hvorledes baade Danmark og Norge vare Sverige undergivne og skatskyldige. Endog i Oversættelsen af Esrom-Annalerne indskydes den Bemærkning om Vetalahedes Öer: „*för thy the lagho altiidh för undher Göta och Upsala konungh*". (Fant I p. 247). Aarsagen hertil er let at skjönne. Kröniken udarbeidedes paa den Tid, da Karl Knutsön just var bleven kronet baade i Sverige og Norge som disse Landes Konge, medens den danske Konge Christian den förste, i Kraft af Kalmarunionen, ligeledes gjorde Fordring paa disse Lande. Lige siden Dronning Margretes Tid havde Danmark, idetmindste i Svenskernes og Nordmændenes Öine, sögt at udöve et vist Supremati, der saarede Nationalforfængeligheden, hvilken efter de voldsomme Optrin under Engelbrekt Engelbrektson og Partistridighederne efter dennes Död maa have steget til den höieste Grad, af Pirrelighed. Krönikens Forfatter, der öiensynligt tilhörer det nationale eller Karl Knutsönske Parti, söger derfor paa sin Viis at tilveiebringe historiske Grunde imod den danske Konges Fordringer; under alle Omstændigheder er Skriftet udarbeidet under Fölelsen af at den danske Konge gjorde Fordringer, der vare saarende for den svenske Nationalforfængelighed og som Forfatteren derfor overalt hvor det kunde skee söger at möde ved at vise at det ei var Danmark, men tvertimod Sverige, hvem Principatet i Norden tilkom. Den af Forfatteren anvendte Fremgangsmaade eller vilkaarlige Tillempning af Facta var i de Tider og tildeels lige ned til det 17de Aarhundrede ikke usædvanlig.

Ved at nævne Inge kommer Chronisten til at omtale og beskrive Templet og Offerskikkene i Upsala. Man gjenkjender fuldkommen Mag. Adam's Beskrivelse i hans 4de Bogs 26 og 27 Capitel; hvad han fortæller om de tre Hovedguders Billeder, om de blodige Offringer hvert 9de Aar, og om den hellige Lund med de der ophængte Dyre-

og Menneske-Kroppe, er næsten Ord til andet oversat. Men det forstaaer sig, at mange vilkaarlige Tilsætninger — enten ved Misforstaaelse, eller som ovenfor med Plan — ere komne ind. Til Exempel kunne vi især anföre, hvad Mag. Adam melder om Gudernes Billeder: „*In hoc templo, quod totum ex auro paratum est, statuas trium deorum veneratur populus, ita ut potentissimus eorum Thor in medio solium habeat triclinio, hinc et inde locum possident Wodan et Fricco . . . . . Thor autem cum sceptro Jovem simulare videtur*". Dette gjengives saaledes: *J thet sama mönstret hedrade the three gudha, then ene stodh mith j mellan och kallades Toor; . . . . hans belæte war giort som eth nakit barn och sath oppa karlawagnen och 7 stjernor hade han j hende . . . Annar heet Oden . . then tridie thera gudh han heet Frigh*" o. s. v. Denne Beretning om de syv Stjerner og Karlsvognen klinger noget besynderlig. Men tænker man sig de i Haandskrifter fra Middelalderen brugelige Forkortninger ogsaa her bragte i Anvendelse, vil man finde det heel rimeligt, at Ordene „*cum sceptro Jovem*" i den Codex af Ad. Bremensis, som Chronisten brugte, have været skrevne saaledes: „cū ſᵉptᵒionē"; og da man nu veed at n og u i slige Haandskrifter næsten altid ere lige, vil man finde det heel rimeligt at Chronisten har læst „*cum septentrione*", eller maaskee endog *cum septentrione juvenem*". Nu betyder, som bekjendt, *Septentrio* eller *Septemtriones* netop egentlig de 7 Stjerner i Karlsvognen, og det bliver saaledes en til Vished grændsende Sandsynlighed, at begge Dele, baade de 7 Stjerner og Karlsvognen, paa denne Maade ere fremkomne som Thors Attributer. Tilsætningen om Thors Nögenhed skriver sig maaskee fra ældre Sagn, thi ogsaa i Eddadigtene findes Antydninger dertil. De syv Stjerner ere igjen hos Johannes og Olaus Magnus — maaskee ved en Feiltagelse af vij som om der stod ,vij, skjönt

rigtignok Afbildningerne, der ledsage Beskrivelsen, fremstille 12 Stjerner — blevne til tolv; man maa her sande Olaus Petri's Ord: thet som icke är beskrifvet, utan then ena söger efter then andra, thet plägar vara ovifst, ty att hvar ökar ju något eller forminskar, och säger thet icke alldeles så ifrån sig som han thet hörde".

Vi omtalte, at Chronisten, afvigende fra Kongerækken Nr. 1, gjör „Froe" (Froy) til Neorks Broder, ikke Sön. Aarsagen hertil kan dog let paapeges. Den svenske Oversættelse (Nr. 3) misforstaaer nemlig Ordene i Nr. 1 „*Ingo . . . . . . genuit Neork, qui genuit Froy*" saaledes som om *qui* gik paa *Ingo*, og oversættes: „*han fik en son som hæt Neork, sidhen fik han en son som hæt Frodhe*". Vi have ligeledes nævnt, at *Urbar* (Ypper) sættes efter Froy; efter Urbar fölger Sönnen Östen, og saa endelig dennes Sön Fjolner, som her forekommer under den besynderlige Fordreielse *Sælingh*. Sagen er den, at man læste den norske Krönikes fjolni deels som *Fjolm*, deels endog som *Siolm*, hvilken sidste Fordreielse er kommen ind i Rimkröniken saavelsom i flere Haandskrifter af Ericus Olai, og i Johannes Magnus's Historie. Af *Siolm* er igjen *Sælingh* dannet. Kongerækkens Ord: *in dolio medonis dimersus est,* oversættes her ikke „han druknede", hvilket vilde være det rette, men „*han vard drenkter*", hvilket vækker Forestillingen om at han ei druknede af Vanvare, men blev druknet af andre. Og denne falske Forestilling er videre udfört, baade i Rimkröniken og hos Ericus Olai. Den förste siger: *mine egne män gjorde mik ett ondh par och dränckte mik i ett Miödakaar;* den sidste: *a suis in dolio medonis dicitur fuisse demersus*". At den snurrige Feiltagelse om Sverkers (d. e. Svegders) Styrke og Haandslag i Stenen gjentages, er i sin Orden. Mellem Domald og Dyggve indskydes *Attila*, det vil sige Eriks-Krönikens og de esromske Annalers *Athislus rex Sveciæ*,

der undertvinger Danmark og giver de Danske sin Hund Rakke til Konge; men Chronisten gjenkjender ikke i denne *Athislus* den samme *Adils*, Ottars Sön, der forekommer længer nede i Slægtrækken, endog hos ham selv (under Navnet Adhil): det bedste Beviis for, at han ei har haft det fjerneste Kjendskab til Ynglingasaga, af hvilken han vilde have erfaret Adils's Giftermaal med Yrsa, der ogsaa omtales i de esromske Annaler, og hvorved han saaledes vilde have lært Adils's og Athislus's Identitet at kjende. Men derimod sammenblander han Adils med Hunerkongen Attila. Kongerækken fölges nu et Stykke, med enkelte Tillæg af de danske Kröniker; saaledes erklæres Jörunds Sön *Haakon* (der egentlig skulde hede *Aun*, hvilket, som ovenanfört, er blevet til *Auchun, Aukon, Haquon, Hákon*) for at være den samme som *Ring*, Sveriges Konge, der seirer i Braavallaslaget. Ved denne Leilighed omtales Starkad og Ubbe af Frisland, hvilket atter vidner om at Chronisten ogsaa har benyttet Eriks-Kröniken, da det er denne, og ikke Esrom-Annalerne, hvor Ubbe nævnes. Ved Ottar heder det at hans Broder „*Fæste*" dræbte ham, fordi Chronisten har henfört Ordet „*ejus*" i Kongerækken til *Kong Ottar*, ikke til Jarlen Ottar (Vöttr), hvilket har været Nedskriverens Mening. Ved Yngvar, som her kaldes *Ingemar*, heder det ei alene at han dræbtes paa en Ö ved Beltesund, men ogsaa Navnet paa Öen er angivet, nemlig „*Lagundö*": det maa være Langeland eller Laaland, paa hvilken Chronisten har gjettet, formedelst dens Beliggenhed ved Beltesund ɔ: Store-Belt, og derved har han og faaet en velkommen Anledning til at give efter for National-forfængeligheden og lade Yngvar underkaste sig hele Danmark. Braut-Anunds Navn, der allerede i Kongerækken Nr. 2 lyder *Bretomund*, er her blevet til *Bræntamundher*. Kongerækken afskrives fremdeles, indtil den saakaldte Erik Aarsæl, som her ligefrem kaldes Steinkil Aarsale, thi nu

berettes fuldstændigt det Mirakel, som M. Adam omtaler i sin 4de Bogs Cap. 28 og 29, om den blinde Offerpræst, som ved den hellige Jomfrus Miskundhed fik sit Syn igjen. Men Chronisten lader samme Steinkil den förste sende Bud til Ansgarius, som derpaa afsender Adalward som Missionair, medens det hos M. Adam naturligviis er den 200 Aar efter Ansgarius levende Adalbert, fra hvilken Adalward kommer til Chronistens Steinkil II. Saa forvirret er Chronistens Chronologi. Om Anledningen til Erik Seiersæls Navn fortæller han paa fri Haand, at han vandt hele Danmark og Tydskland.

Det er saaledes langt fra, at Chronisten af 1449 endnu har kjendt en Töddel af de norsk-islandske Sagaer. Havde han kjendt dem, vilde han nok have benyttet dem til det yderste, at dömme af den ængstelige Stræben, han lægger for Dagen efter at skaffe sig Stof fra hvilkensombelst Kant, og det endog ofte et ubekvemt Stof, medens han i Sagaerne vilde have fundet det aldeles færdigt.

5. Vi gaae nu over til den i Rækken næstfölgende, i Sverige selv forfattede, Bearbeidelse af Sveriges Historie. Her möde os tvende, omtrent samtidige Skrifter, nemlig den *lille Rimkrönike* og *Ericus Olai's* vidtlöftigere svenske Historie; om den sidste veed man, at han döde 1486, og at hans Krönike naaer til 1464; den oprindelige Deel af Rimkröniken naaer derimod neppe engang heelt til samme Punct, som den prosaiske Krönike, nemlig Karl Knutsöns Kroning i Trondhjem 20de Novbr. 1449, thi den ophörer allerede ved hans Hylding i Hamar den 21de Octbr. 1449. Disse to kunne derfor betragtes som samtidige. Men ved at sammenligne dem med Ericus Olai, mærker man dog strax, at Rimkröniken staaer mellem dem begge, saaledes, at dens Forfatter har kjendt og benyttet den prosaiske svenske Krönike, men har derimod ikke kjendt Er. Olai, medens denne sidste har kjendt og benyttet baade Rim-

kröniken og den prosaiske Krönike. Det bliver altsaa *Rimkröniken*, hvilken vi her allerförst komme til at undersöge.

Her stöde vi nu först paa den velbekjendte Beskrivelse over Templet i Upsala efter Mag. Adam, med den samme Feiltagelse om Karlsvognen o. s. v., derpaa kommer Erik med Vetalahede, saa Göderik Erikssön og Filmer Göderikssön. Hvad Erik angaaer, da maa det mærkes, at de her anvendte Udtryk ganske bestemt minde om den saakaldte *Eriks-Vise*, der nys med saamegen Lærdom er bleven udgiven og forklaret af Mag. Sæve. De Grunde, der hindre mig fra at kunne være enig med ham i det Resultat, hvortil han er kommen, nemlig at Eriksvisen skulde være en allerede i det 13de Aarhundrede forfattet Paraphrase af et ældgammelt Kvad, ville allerede af det Foregaaende tildeels være indlysende. Her vil jeg dog yderligere paapege enkelte vigtige Omstændigheder. Det forekommer mig afgjörende, hvad jeg ovenfor har viist, at ingen svensk Krönike eller Kongerække, ældre end 1449, omtaler Kong Erik, og det uagtet man öiensynlig har været saameget om sig efter Stof, og saa lidet nöieregnende med dettes Gehalt. Dertil kommer, at Kröniken af 1449 ligefrem paaberaaber sig Ardan (ɔ: Jornandes) som Hjemmelsmand for Beretningen om Erik, men omtaler ikke med et eneste Ord Eriksvisen, og udtrykker sig i det hele taget saaledes, at man ligesaa tydeligt kan skjönne at Forfatteren ei har haft Eriksvisen for sig, som man kan forstaae at Rimkrönikens Forfatter har kjendt den. Er den hele Tillempning af Jornandes's Fortællinger, idetmindste for Sveriges Vedkommende, först bleven iværksat af Chronisten af 1449, hvilket jeg ovenfor troer at have godtgjort, saa fölger ogsaa deraf, at Eriksvisen maa være yngre end hans Skrift. Men da den tillige maa være ældre end den næsten samtidige Rimkrönike, saa fölger heraf, at vi saagodtsom med Vished kunne bestemme dens Tilblivelses-Tid, nemlig

omkring 1449 eller 1450. Herom vidner og dens politiske Slutning, der aabenbart er rettet ligefrem mod Christian I: „Twi hugsi nu Danakunungi wäl om thät mun plicht Dana wära, Medher ävughum rætt uk fultaka skäl Götha konungi skatt äghä göra". At Joh. Magnus kalder Visen *carmina ab antiquissimo ævo edita*, har her lidet at betyde, efter hvad man kjender og vi nærmere skulle lære at kjende til hans Paalidelighed. Navnet *Humlin (Humbli)*, som udtrykkeligt forekommer i Visen, röber ligeledes dens Sammenhæng med og Oprindelse fra Eriks-Kröniken. Dertil kommer, at Sproget ei er saa antikt, som det ved förste Öiekast synes at være. Ord, som *ginstan*, *frägderu*, *plicht*, *rua* o. fl., smage af en temmelig sildig Tidsalder, ligeledes Vendinger som „*Götana ginstan Eirikes mild, togh vthan konunge, vthsändis*". Paa mig gjör Visen endog — skjönt jeg indrömmer at dette er noget, der alene kommer an paa den personlige Fölelse, og ei kan gjelde som Beviis — det Indtryk, at Forfatteren med Flid, skjönt uden Skjönsomhed eller tilbörlig Indsigt, har sögt at give den et alderdomsagtigt Præg for derved at vække en Forestilling om dens höie Ælde. Det maa vel mærkes, at Hr. Sæve i sit Skrift aldeles ikke har omtalt Eriks-Kröniken og de esromske Annaler, hvor dog Vithesleth, Visens Vetala, og Krönikernes Vetalahede, allerförst omtales, ligesom han og synes at have overseet eller ikke nok paaagtet den Omstændighed, at Chronisten af 1449 udtrykkelig paaberaaber sig Jornandes.

Rimkrönikens Forfatter lader sig ikke nöie med den Udvidelse af Kongerækken, hans Forgænger har tilveiebragt ved Hjælp af Erikskröniken og Jornandes. Mellem Filmer og Inge indskyder han ikke færre end *fire* Konger, hvilke alle ere hentede fra en hidtil ubenyttet Kilde, nemlig *Didrik af Berns Saga*. Egentlig kan man regne *fem*, thi ogsaa Filmer bliver en af denne Sagas Helte, derved

at de Bedrifter tillægges ham, der i Sagaen (Cap. 17, 18 i den gamle svenske Oversættelse) omtales som udförte af Kong Vilkinus i Vilkinaland. Hvorledes man har faaet denne Combination istand, er ikke saa vanskeligt at udfinde. I Didrik af Berns Saga Cap. 17 hedder det: „*han wan medh stridh Wilcinalandh, som nu ær kalladh Swerige oc Götaland oc Skane oc Siæland oc Win(d)-land oc all the rike ther till lage*". Da det nu heder i den prosaiske Krönike om Filmer, at han drog ind i Skythien eller „Swidia" (Sverige) og underlagde sig dette tilligemed endeel andre Lande, og Oversættelsen af Didriks Saga desuden overalt har „Swerige", hvor den norske Original har *Svíþjóð* ɔ: *Svíþjóð hin mikla* eller Skythien, saa faldt det næsten af sig selv, at Vilkinus og Filmer ansaaes for identiske, at Vilkinus's Bedrifter (f. Ex.: Kampen med Russernes Konge Hertrud m. fl.) tillagdes Filmer, og at de Konger i Sverige, Sagaen dernæst omtaler, nemlig Nordian, Hertnid, (Hernit), Osantrix og Hertnit den yngre, indsködes foran Inge. Dette maatte man finde saameget beleiligere, som man derved fik nogle flere Slægtled mellem Erik, der skulde være samtidig med Saruch og Urbar, der skulde være samtidig med David. Den fölgende Deel af Kongerækken stemmer med den prosaiske Krönike paa enkelte uvigtige Tilsætninger nær; en af disse er at Östen, Urbars Sön, skulde have givet Nordmændene sin Hund Swerre til Konge, hvilket kun er en Omplantning af Sagnet om Eystein, Konge paa Oplandene, der satte sin Sön Saur til Konge over Thrönderne. Aun, som i de tidligere Kröniker er bleven til *Auchun, Haquon,* og endelig i den prosaiske udgivet for at være den samme, som seirede paa Braavoldene, kaldes i Rimkröniken ligefrem *Håkon* Ring. Fjölner heder ligefrem *Siolm*, formedelst den omhandlede Feillæsning; Misforstaaelsen af *ejus* i Beretningen om Ottar er fuldstændigen bibeholdt,

idet han ligefrem kaldes Ottars Broder; Ingemar eller Yngvar falder ved Lagundö i Beltesund; Braut-Anund kaldes *Brettamunder*, af Steenkil Aarsale med Legenden om Christendommens förste Indförelse forekommer ligeledes uforandret.

Af Didrik af Berns Saga gives der nu kun eet Pergaments-Haandskrift, hvis Retskrivning m. m. viser, at det er skrevet i Norge af forskjellige Afskrivere i den förste Deel af det 13de Aarhundrede[1], det er saaledes overhoved et af de ældste og bedste norske Haandskrifter, som endnu ere til. Det tilhörer nu det kongelige Rigsbibliothek i Stockholm, og har, saa langt tilbage man kan erindre, været i Sverige. Da nu den gamle svenske Oversættelse af Didrik af Berns Saga tydeligt viser sig at være en forkortet Oversættelse af en norsk Text, for en stor Deel endog af dette selvsamme Haandskrift[2], bliver det i sig selv heel sandsynligt,

[1]) Det er mærkeligt at see, hvor megen unödig Umag P. E. Müller, der svæver i den forudfattede Forestilling, at alt, hvad der i den oldnorske Literatur er præsteret, saaledes og Vilkinasaga, er skrevet paa Island, gjör sig (Sagabibl. II. 294 fgg.) for at forklare, hvorledes Islænderne havde lært disse tydske Bearbeidelser af Sagnene at kjende. Naar man erfarer, at den ældste og bedste Codex er norsk, og fra Begyndelsen af 13de Aarhundrede, bortfalder det hele Ræsonnement. — [2]) Blandt andre Beviser herpaa kunne vi ei alene anföre den Omstændighed at den norske Text er mindst 250 Aar ældre end den svenske, man kjender, eller at Didrik af Berns Saga ei har været benyttet til nogen svensk Krönike ældre end 1449, men der gives ogsaa speciellere Kjendetegn derpaa, af hvilke jeg anförer fölgende, som Hr. C. Unger, der just er ifærd med at udgive Sagaen, har meddeelt mig. I det Cap. af den norske Text, der svarer til den svenskes Cap. 18, heder det om Vilkinus, at han havde en Sön ved Navn Nordian, og derpaa siges der om Kongen: *Ok nu fýsist hann Vilkinus konungr at fara heim;* d. e.: han (Vilkin) fik Lyst til at drage hjem igjen. Men dette *fýsist* har den svenske Oversætter misforstaaet, som om det gik paa Nordian, og skriver saaledes: „*han badh sin fadher at fara hem igen*".

at denne norske Text ikke er bleven bekjendt i Sverige förend efter Karl Knutsöns Kroning i Trondhjem 1449, og at endog rimeligviis dette Haandskrift, der nu findes i det stockholmske Bibliothek, er blevet erhvervet i Norge af en eller anden videnskabelig dannet Mand i Karls Fölge, og af ham bragt til Sverige, for at benyttes ved Oversættelser. Det var her ikke alene den historiske Interesse i at kunne forōge Sveriges Kongerække med fire eller fem hidtil ubekjendte Konger, som gjorde sig gjeldende. Christian den 1stes Fordringer paa Sveriges og Norges Throne som dansk Konge, og den derved udtalte Paastand om Danmarks Supremati, hvilket de Danske ogsaa paa sin Side sögte at före tilbage til de længst hensvundne Tider, maatte i de andre Riger, fornemmelig det mægtigere og i det danske Kongehuses Arveforhold mindre indviklede Sverige, frembringe hin forhen omtalte tilsvarende Stræben efter at opstille Möd-Paastande. Den nys skildrede Benyttelse af danske Kilder, nemlig Eriks Krönike og de

---

I den oldn. Bearbeidelse Cap. 250 heder det: *„Eptir þat stigr hann (ɔ: Herburt) á hest sinn ok riða þau leið sína langar leiðir, þar til er þau koma til konungs eins"*. Dette *eins* skrives i de yngre Papirshaandskrifter heelt ud, men i den gamle Pergaments-codex udtrykkes det ved det romerske Taltegn, saaledes: *til konungs .i.* Men den svenske Oversætter har aabenbart misforstaaet dette Taltegn, idet han skriver i Cap. 220: *oc rido till en konung som iron het.* Han har antaget at hiint *.i.* var Begyndelsesbogstavet til Navnet *Iron*, uagtet Iron Jarl forekommer længere inde i Sagaen, og er en langt anden Person end denne Konge. Altsaa maa den selvsamme Perg.-Codex, eller en meget lignende, have været benyttet af Oversætteren. I den gamle norske Perg. Codex Cap. 292 staaer ved en Feilskrift *ótrúr maðr* istedetfor *vitr maðr*, der findes i Papirsafskrifterne; men den svenske Oversættelse har paa det tilsvarende Sted i Cap. 238 *en otro man*, hvilket fölgelig aabenbart viser at hiin norske Perg. Codex her har været dens Original. Der gives flere Steder, der vise det samme.

esromske Annaler, forsaavidt Besættelsen af Vetalahed fra Sverige, og dettes Supremati under Kong Ypper eller Urbar angaaer, aabenbarer sig, som vi ovenfor have seet, ikke i nogen svensk Krönike ældre end den prosaiske af 1449; og Eriks-Visen, der heelt igjennem har en politisk Tone, og aabenbart gaaer ud paa at fremstille Sverige som Nordens Hovedland, er ligeledes, som vi have sögt at godtgjöre, fra samme Tid. At nu Opdagelsen af en i det norske Sprog forfattet Saga, der ligefrem skildrede Svithjod som det herskende Land i Norden, maatte være de svenske Politikere behagelig, og at det maatte være dem særdeles magtpaaliggende, snarest muligt at faae den oversat paa Svensk, bliver mere end rimeligt. Og vi see af Rimkröniken, hvorledes man öieblikkeligt har benyttet den. Endog den med D 3 betegnede, rimeligviis lidt yngre Codex af den prosaiske Krönike af 1449 har enkelte Tillæg af Didriks Saga, see Fants Scr. I. S. 250, 251. Men da den bedste Codex af hiin Krönike, uagtet den naaer ligesaalangt ned i Tiden, som det ældste Stykke af Rimkröniken, dog ikke har optaget det mindste af Sagaen, bliver det saameget lettere at bestemme Tiden, naar denne allerförst blev bekjendt i Sverige; nemlig her som ved Beretningen om Kong Erik, i Mellemtiden mellem den prosaiske Krönike og Rimkröniken, eller i de förste Maaneder efter Karl Knutsöns Tilbagekomst fra hans Kroning i Trondhjem Hösten 1449.

Hvad der gjör det endnu sandsynligere, at en eller anden i Karl Knutsöns Fölge har draget Omsorg for, under Opholdet i Norge at samle Sagn og historiske Beretninger, der kunde være af Interesse for Sveriges Historie, er det ovenfor omtalte, i Rimkröniken indskudte Sagn om Kong Östen og hans Hund Swerre eller Saur. Dette Sagn havde just hjemme i Thröndelagen, hvor Begivenheden skulde have foregaaet, hvor det endnu er til, og hvor

Navnet *Saurshaug* paa Inderöen endnu holder det i friskt Minde. (See Fayes norske Sagn S. 163). Det hörer ikke til Beretningen om Ypper eller hans Sönner, hvilket allerbedst sees deraf, at den danske Version forekommer længere nede i den selv samme esromske Krönike, fra hvilken de svenske Kröniker have hentet deres Viisdom om Ypper eller Urbar og hans tre Sönner Östen, Nore og Dan. Men hvis der först i Karl Knutsöns Fölge var en Mand, som var saa ivrig om sig efter Hjelpemidler til Sveriges Historie, at han anskaffede sig og förte hjem med en Afskrift af Didriks Saga, da er det ogsaa mere end rimeligt, at han har ladet sig fortælle alleslags Sagn, blandt hvilke han först og fremmest maa have erfaret Sagnet om Kong Eystein, og strax foresat sig at benytte det til den svenske Historie, antagende Eystein for den samme som Esromkrönikens Östen. Men hvo var denne Samler? Af svenske Diplomer kunde det maaskee oplyses eller en sandsynlig Gisning derom opstilles. Dog dette maae vi overlade til svenske Historieforskere.

De fölgende Partier af Rimkröniken, forsaavidt de vedkomme den egentlige Sagatid, röbe forresten ligesaalidet Slægtskab med de historiske Sagaer, som den prosaiske Krönike. Hist og her findes noget indskudt, som ei forekommer i denne, men man kan overalt paavise, hvorfra det er taget; saaledes f. Ex.: Beretningen om Olaf Skötkonungs Daab og hans Datters Giftermaal med St. Olaf, hvilket alt er hentet fra Legenden om St. Sigfrid (see Fants Script. II. 364, 373, og „Ett fornsvensk Legendarium p. 839). Rimkrönikens Forfatter har altsaa af norske Kilder kun kjendt den allerede saagodtsom lokaliserede latinske Kongekrönike, Didriks Saga og Sagnet om Kong Eystein den onde i sin norske Form. Ellers have Sagaerne været ogsaa ham ubekjendte.

6. Paa de nu omtalte Forarbeider, nemlig det korte Stykke af den norske Krönike, den svenske christelige Kongekrönike, den prosaiske Krönike af 1449 og den lille Rimkrönike, byggede nu Ericus Olai sit Værk, idet han derhos hentede nye Tilsætninger fra andre Kilder. Af disse Kilder gjenkjende vi nu först og fremst Saxo, eller maaskee dennes Epitomator Th. Gheysmer — hvilken af Delene, lader sig vanskeligt afgjöre — hvilken han kalder Chronica Danorum, og af hvilken han hist og her indskyder lange Beretninger, som naturligviis ikke vedkomme os her. Vi gjenkjende ligeledes Mag. Adam af Bremen. Men derhos finde vi og, for förste Gang i svenske Kröniker siden den ældste Kongerække af 1333, Spor af norske Kongesagaers Indflydelse. Saaledes forekommer der i Beretningen om Olaf Tryggvesön og hans Forhandlinger med Nabofyrsterne, der ellers er tagen af Saxo's 10de Bog, fölgende Stykke: „*Post multam enim in regno Norvegiæ dissensionem et discordiam in regnando, convenientes tunc temporis majores natu apud Tonsbergh, creabant in regem quendam Harallum Grymsson aut regem provisorem; ille vero tradidit regnum Harallo Grönskæ, qui pater erat Sancti Olavi. Hic Harallus ante regium principatum, quum a parte adversa cum multis nobilibus quæreretur ad mortem, aliis occisis, solus evasit ac in Sveciam fugit, ubi manu bellatorum valida conquisita, factus est pirata insignis, nemini parcens, sed regnum Daciæ acrius invadens. Cum vero jam rex factus fuisset, et hunc filium, scil. Olavum, genuisset, nescio qua ex caussa combustus est Upsaliæ per reginam Sveorum Sigridem*". Der fölger nu atter endeel om Olaf Tryggvesön, der ligeledes er hentet fra Saxo, hvis Afvigelser fra Sagaerne, f. Ex. den, at Olafs Hustru Thyre udgives for en Datter, ei for en Syster af Sven Tjugeskæg, nöie fölges, uden at mindste Bekjendtskab til Sagaernes Frem-

stilling röbes. De ovenfor anförte Udsagn om Harald Grönske m. m. ere derimod aabenbart laante fra Olaf den Helliges Saga, i hvis 11te Cap. (i Fornm. Sögur) der tales om Harald Grönskes Flugt til Sverige og hans Vikingetog, i Cap. 12 om Harald Gormsöns Ankomst og Hylding i Tunsberg, og hans Overdragelse af endeel af Riget til Harald Grönske, og endelig i Cap. 14 om hans Indebrændelse ved Sigrid Storraade. Efterat Beretningen om Svolderslaget er endt, anförer Ericus Olai atter Beretninger om St. Olaf, der ere laante fra Sagaerne; om hans Vikingetog under Tilsyn af Fosterfaderen Rane, om Gjennemgravningen af Agnafit, om hans Ophold i England hos Kong Adalraad, hvilken Forfatteren antager for den samme som den i Legenden om St. Sigfrid omtalte Mildrid, om Tilfangetagelsen af Haakon Jarl, m. m. Det vilde blive for vidtlöftigt at anföre alt dette i sin hele Udstrækning, og vi nöie os derfor med at henvise til Udgaven af Ericus Olai i Fants Scriptores, p. 31 fgg.

Men her möder nu den Besynderlighed, at medens Ericus Olai saaledes viser sig bekjendt med enkelte af Sagaens Beretninger, især dem, som angaae Sverige, röber han tillige det fuldkomneste Ubekjendtskab med andre, ligeledes i samme Saga forekommende Beretninger. Hvad han veed, det er især deleshed hvad der nærmest angaaer St. Olaf og dennes Æt; det övrige synes han ei at have kjendt. Et paafaldende Exempel er, hvad der ovenfor er anfört om det Möde i Tunsberg, hvor Harald Grönske fik en Deel af Norge til Lehn. At den „Harald Grymesson", der gav ham Lehnet, er ingen anden end den danske Konge Harald Gormssön, og den her omtalte Begivenhed ingen anden end den, der fortælles i Olaf d. hell. Saga Cap. 12, nemlig hvorledes Kong Harald Gormssön strax efter Slaget ved Hals 976 drog til Norge med 700 Skibe, ledsaget af Haakon Jarl og Harald Grönske, og efterat

have ladet sig hylde i Tunsberg gav Haakon Jarl Forleninger i det nordlige, Harald Grönske i det sydlige Norge — alt dette maa for den, der endog kun nogenlunde er bevandret i Norges Historie, være klart. Og dog veed Ericus Olai intet om at „Harald Grymesson" er Danmarks Konge; han antager ham kun for at være en för den Tid ubekjendt og lidet anseet Mand, der först da udvalgtes af Folkets Ældste til Konge; det er saameget mere paafaldende, som Ericus Olai selv tidligere (S. 26, S. 3 fr. n. fgg.) omtaler Kong Harald Gormssön i Danmark; det falder ham desuagtet ikke ind at gjöre ham til een og samme Person med „Harald Grymesson". Det er allerede heraf öiensynligt, at Ericus Olai ei kan have kjendt Olaf den Helliges Saga i dens hele Udstrækning, men at han kun har benyttet et magert Uddrag deraf, tildeels endog med forvanskede Navne, og i alle Fald med lösrevne og mangelfulde Beretninger. Det samme Indtryk faa vi, naar vi læse at han ei kjender Grunden, hvorfor Sigrid Storraade lod Harald Grönske indebrænde, uagtet denne Grund findes udtrykkeligt anfört i Sagaen; vi kunde anföre en Mængde lignende Exempler, hvis det ei allerede maatte ansees overflödigt.

Nu træffer det sig heldigt, at vi med Bestemthed kunne paavise det selvsamme Udtog, hvilket Ericus Olai har fulgt. Det er den svenske, i Rimkrönike-Maneer bearbeidede, forkortede Paraphrase af Olaf den Helliges Saga, hvilken Hadorph senere har udgivet 1675[1], og hvis Sprog

[1]) Dens (kobberstukne) Titel er: Sanct Olaffs Saga på Svenske Rim, fördom öffwer 200 år sedan uthdragin af then gambla och widlyftige Norske sagan och här korteligare författat; utskrifwen af ett gammalt Msto Archivi, item några Norske föreningar medh Sverige, eller hyllnings-bref på Carl Cnutson, sampt någre Erchiebiskops stadgar i Upsala för Jemteland, och andra bref uplagde i Stockholm, af Johan Hadorphis. Aarstallet anföres ved Slutningen

og hele Character röber at den maa være bleven til i anden Halvdeel af det 15de Aarhundrede, saaledes at den er omtrent samtidig med den store Rimkrönike. Denne rimede Paraphrase fölger Olaf den Helliges Saga, i den samme Redaction, hvori den er udgiven i Fornm. Sögur, 4de og 5te Bind, Skridt for Skridt, udeladende meget, hvoriblandt alt det, hvorom Er. Olai er uvidende, og kun en sjelden Gang tilföiende en Ubetydelighed, aabenbart for Rimets Skyld, og da altid feilagtigt. At Ericus Olai har kjendt og benyttet denne Rimkrönike, er allerede anmærket og ved Exempler godtgjort i Udgaven hos Fant; vi ville her kun anföre, hvad der svarer til de ovenfor udhævede Steder hos Ericus Olai, for at man kan overbevise sig om at Rimkröniken her har været hans *eneste* Kilde. Den föromtalte Beretning i Olaf den Helliges Saga Cap. 12 om Harald Gormssöns og Haakon Jarls Tog til Norge og Lehnsuddelingen 976 er i Rimkröniken forkortet saaledes (P. 8).

Harald Grönson (d. e. Gormsson, hvilket den rålambske Cod. har) och Håkon järl,
Harald Grönske och jämsäl
komm til Tonsberg med storan skara,
Drogo för Erichs Sönom enga fara;
Harald Grönson fick tha Landit,
Ther han wille, ther satte han bandit;
Haralder Grönson framdeles gaf,
Haralde Grönske thet han bad,
Wiknswärk och Wästfalla
Thor til Nampn och Konungz walla.

---

af Dedicationen til Friherre Clas Rålamb. Udgavens Text er trykt efter Codex Regius I, (nu i det kongl. Rigsbibliothek i Stockholm, sign D. 2, hvor den findes, med en Haand fra c. 1500, mellem den svenske Rimkrönike fra c. 1480, og Christian IIs Krönike fra Tiden efter 1520. Hadorph har anfört Varianter efter en anden Codex, der tilhörte Baron Rålamb, men som nu er tabt.

Nu er det herved at mærke, at Rimkröniken, i den Tilstand hvori vi have den, og hvori Ericus Olai læste den, ingensteds nævner at „Harald Grönson" (Er. Olai's Grymson) var Danmarks Konge[1] og derfor har heller ikke Ericus Olai vidst det, men antaget ham for en anden Magnat, der ved Vaabenmagt tiltvang sig Thronen. Hvad Ericus Olai fortæller om Harald Grönskes Flugt til Sverige og Herjetog til Danmark, lyder saaledes i Rimkröniken (S. 7).

Haralder Grönske flydde bort,
Till Swerike, saa hafwer jak spordt;
Han fick sik hjälp och storan skara,
och lät saa in til Danmark fara,
Lagde til Siöss, och tog till röfwa,
Wardt starcker som man må pröfwa o. s. v.

(See Olaf den Helliges Saga Cap, 11) Herjetoget til Danmark er et Paafund af Paraphrasten og fölgelig findes det ei i Sagaen, men vel hos Ericus Olai, der kun er Rimkrönikens Echo. Om Harald Grönskes Indebrændelse ved Sigrid Storraade fortæller Sagaen vidtlöftigt i Cap. 14, men nævner ikke et Ord om at den foregik i Upsala, hvilket den heller ikke kunde gjöre, eftersom Sigrid ikke opholdt sig der. Rimkröniken, som forkorter Beretningen, og ikke indlader sig paa at fortælle Sigrids Bevæggrund til sin Gjerning, meddeler kun Resultatet korteligt saaledes (S. 9):

---

[1]) Vistnok omtaler Rimkröniken Harald Gormssön paa en Maade tidligere, og i Forbindelse med Danmark, men med en saadan Forvanskning af Navne og Ord, at ingen, der ei kjende Sagaen forud, vilde kunne gjette det rette. Der staaer om Haakon Jarl: *„Han kom i Harald Grönska Sund og blef med honum longa stund;* istedetfor *„Harald Grönska sund"* bör der naturligviis læses *„Harald Gormssons Fund".* Derpaa fölger: *„Danmarck fick Harald Erikson Gudbranda thet illa kom"* — læs: „till Danmark fik Harald Erikson, Gullharalde thet illa kom o. s. v.

Harald Grönske war wiida känder
Sancti Olafz Fader i gambla Upsala bränder;
Sigrid Drottning thet göra torde,
Norges män thet rätt sporde.

Den forudsætter som givet, at det skete i Upsala. Fölgelig veed ogsaa Ericus Olai at fortælle, at Harald indebrændtes i Upsala, men tilföier udtrykkeligt, *at han ikke kjender Grunden.* Paraphrasten har aldeles misforstaaet Sagaens Beretning i Cap. 44 om Jarlen Haakon Erikssöns Tilfangetagelse i Saudungssund, thi han lader först Olaf slaae Haakon Jarl ihjel, dernæst heder det:

Ulfwer med sitt fagra haar
Hafde om gullad som androm traar
Han lofwade troo och hölt hona illa
Ty monde lögnen mycket spilla (S. 15).

Dette er en aabenbar Misforstaaelse af Sagaens Ord: „*hann var manna vænstr ok hærðr allvel; hann hafði bundit gullhlaði um höfuð sér*" o. s. v.; senere hen (S. 56) fortæller Paraphrasen selv om hvorledes Knut den Mægtige satte Haakon Jarl til Statholder i Norge, og om dennes Död ved Skibbrud 1029 (Jvfr. Ol. Saga helg. Cap. 175), uagtet han har ladet Olaf den Hellige slaae ham ihjel 1015. Men Ericus Olai gjör sig skyldig i samme Feil. S. 31 heder det „*captum Ducem Haquinum occidit*" og S. 35: „*Kanutus . . . præfecit Norwegiæ Ducem Haquinum*", samt *currebant relationes . . quod Dux Haquinus . . . esset submersus*".

Det er saaledes ganske aabenbart, at den egentlige Sagaliteratur ogsaa har været Ericus Olai aldeles fremmed, og at han af dens Indhold kun middelbart og gjennem daarlige Kilder har lært to isolerede Partier at kjende: Beretningen om Ynglingestammen efter Kongerækkerne, og Beretningen om Olaf den Hellige efter Paraphrasen. At denne sidste forresten er bleven istandbragt paa samme

Tid, og ved samme Leilighed, som Didriks Saga kom til Sverige og oversattes, altsaa paa Karl Knutssöns Tid, synes mest rimeligt. Ved Siden af disse lösrevne og forvanskede Partier af den norske Sagaliteratur har Ericus Olai benyttet de allerede i Rimkröniken og den prosaiske Krönike anvendte udenlandske Kilder, Jornandes, Orosius, Adam af Bremen, m. fl. og derhos Saxo; af egentlige indenlandske Kilder kunne vi for den Periode, hvortil vi her indskrænke vore Undersögelser, alene finde Spor af Vestgötælovens Kongerække og Legenderne.

Naar vi saaledes undersöge det Stof, hvoraf de saakaldte indenlandske svenske Kröniker lige ned til Aar 1500 ere sammensatte, saa finde vi dog intet andet *reensvenskt*, end hvad der allerede i det 14de Aarhundrede var forhaanden, Vestgötælovens Kongerække, og maaskee de magre Sagn om Inge (der siden gjordes til Olaf Trætelgjas Sön) og de efter ham fölgende Erikker; tildeels maaskee og Legenden om St. Sigfrid. *For alt det övrige kan en udenlandsk Oprindelse fuldkommen eftervises.*

7. Olaus Petri slutter sig paa det nærmeste til sine Forgængere. Hans kritiske Blik leder ham vistnok til at indsee mange af deres Vildfarelser, især den, at de anföre Goternes Bedrifter som om de vedkom Sverige; men alt hvad han anförer derimod, ere indre Grunde, hentede fra Beretningernes eget Indhold: han veed aldeles ikke mere, har ikke haft Adgang til flere, enten inden- eller udenlandske Kildeskrifter. Fra Saxo henter han et og andet, som Ericus Olai ikke har benyttet. Men ved Olaus Petri og hans Broder Laurentius Petri behöve vi her ikke at opholde os, thi deres Kröniker ere mere at betragte som Forsög paa at levere en populær, velordnet og fra Vildfarelser renset Bearbeidelse af det allerede forhaanden værende Stof, end som selvstændige Kildeskrifter, der levere andet eller mere end hvad der allerede er bekjendt.

De leverede kun, hvad enhver dannet, sundttænkende og med stylistisk Færdighed udrustet Mand altid maae kunne levere uden at være Historiker ex professo. Det var mere Formen, end Materien, hvorpaa det hos dem kom an. For de i og umiddelbar för deres Tid indtrufne Begivenheders Vedkommende ere de ogsaa tildeels at betragte som politiske Indlæg.

8. Vi komme saaledes endelig til den i den ovenomhandlede Recension som en virkelig Kildeskribent anpriiste *Johannes Magnus*. Hvilke dennes Hjelpemidler vare eller kunne have været, have vi i det Foregaaende seet. Forfatteren af Recensionen, saavelsom Wieselgren, antager, at Kilder have staaet ham til Raadighed, hvilke vi nu ikke kjende, navnligen at han kan have benyttet endeel af de „gamla handlingar", som Gustav Trolle, Christian II, Hans Brask og han selv förte ud fra Landet. Hvad disse „gamla handlingar" angaaer, da synes dog Ordet selv at betegne dem som Diplomer eller andre historiske Aktstykker, hvoraf igjen fölger, at de blot kunne have angaaet de senere historiske Tider og ei tjent til at oplyse den fjerne Oldtid; og for det Tilfælde, at der virkelig ogsaa i denne sidste Henseende var nogen Oplysning at finde i dem, vilde det være besynderligt, om ikke allerede Ericus Olai skulde have kjendt og benyttet dem. Men Sagen er nok den, at Joh. Magnus, som vi för bemærkede, af indenlandske Kilder ikke havde andet eller mere, end Ericus Olai. Han opregner vistnok en heel Deel i sin mærkelige Fortale, Cap. 8, men naar vi nöiere undersöge, hvilke fremmede Forfattere han har angivet som sine Kilder, finde vi at han ved Siden af Skribenter, hvis Værker paa hans Tid vare til, ogsaa nævner andre, hvis Værker allerede forlængst vare tabte, og hvis Tilværelse kun kjendes deraf, at de af sildigere Skribenter paaberaabes.

Der er saaledes den störste Sandsynlighed for, at han ogsaa, hvad indenlandske Kilder angaaer, nævner Autoriteters Autoriteter, Skrifter eller Optegnelser, som han aldrig har seet og som idetmindste paa hans Tid ei længer existerede. Naar han nemlig blandt sine gotiske Kilder nævner Ablavius, hvis Tilværelse man kun af Jornandes kjender og som han selv fölgeligen slet ikke har kunnet benytte, da vækkes Forestillingen om, at det heller ikke forholder sig stort anderledes med de af ham paaberaabte gamle Kvad, hvori Goterne (ɔ. de Svenske) pleiede at opbevare og i Gilder at besynge Forfædrenes Bedrifter, ja tilsidst endog indgrave dem paa Klipper og Stene, forat redde dem fra Forglemmelse[1]. Enhver veed, at historiske Mindekvad aldrig bleve indhugne paa Stene, og at Joh. Magnus saaledes, naar han desuagtet paaberaaber sig Runestenene, lægger for Dagen, deels at han ikke har benyttet disse eller endog kjendt deres Indhold, deels at han heller ikke har seet de omtalte Kvad med egne Öine, men kun andensteds fra, gjennem Sagn, erfaret at noget saadant engang har været til. Eller maaskee han og, naar alt kommer til alt, under hine *Carmina et versus* „kun forstaaer Rimkrönikerne, hvilke han enten har antaget for ældre end de virkelig ere, eller fundet gamle nok til at omtales som Oldskrifter. I sidste Tilfælde vilde man deri have en god Maalestok til at vurdere Betydningen af det Epithet „fra de ældste Tider", hvilket han tillægger Eriksvisen. Og naar han taler om gamle Böger, skrevne under

[1]) Proinde præclara majorum gesta in carmina et versus quodam poetico more, sed patrio sermone redigere curaverunt, eaque in conviviis, ut juventutem ad virtutem excitarent, frequenter concinebant: quæ tandem, ne ævi longæva vetustate aboleri possent, rupibus et saxis inscalpserunt; a quibus ego non parvam scribendæ historiæ materiam mutuare curavi.

de upsalske Præsters Autoritet, og i det gotiske Sprog [1], behöver man ikke at tænke paa andet end *registrum Upsaliense*, Kongerækken i Vestgötæloven, og den mindre prosaiske Kröoike. Men overalt — hvad han nu end har meent eller ikke meent, saa er det bestemte, positive indenlandske Stof, hvorpaa han bygger sin underlige Composition, intet andet end hvad allerede Ericus Olai havde; dette udvidede og bearbeidede han, combinerede det med Bibelens og udenlandske Forfatteres Udsagn, og tilföiede sine egne Hypotheser, altsammen paa den vilkaarligste Maade, men unægtelig med en vis Virtuositet. Vi skulle her, ved at gjennemgaae enkelte Partier af hans Skrift, lægge denne hans ukritiske, alene paa Sveriges Forherligelse beregnede, Fremgangsmaade tilstrækkeligt for Dagen.

Johannes Magnus begynder sin Historie med Noe og hans tre Sönner, fortæller hvorledes han gav Japhet hele Europa fra Gades til Tanais, udnævnte Nimrod eller Saturnus til Konge i Babylon m. m.; som Hjemmelsmand for disse Tillæg til Beretningen i förste Mosebog anförer han Berosus (mon Annius Viterbinus's falske Skrift), saa at man allerede her har fuldstændig Forsmag paa hans historiske Kritik. Han lader Noes Sönnesön Magog herske over Skythien og drage over til Scandia; han tillægger ham fem Sönner, *Suenno*, der var Sveafolkets „*propagator et rector*"; *Gether* eller *Gog*, Geternes förste Konge, *Thor*, *German* (rimeligviis Germanernes Stamfader), og *Ubbo*, der Aar 246 efter Syndfloden fulgte Suenno i Herredömmet over Svearne, og opförte det efter ham opkaldte *Upsala* paa Abrahams Tid; efter ham fölger *Siggo*, der byggede *Sigtuna*. Man seer at Forfatteren, ved at forudsætte ravgale Etymologier af Nations- og Steds-Navne, har af disse

[1]) Deinde non pauca antiquissima volumina, quæ publica sacerdotum Upsalensium fide et Gothico sermone ac charactere conscripta, atque hinc illinc dispersa inveni.

seet sig istand til at udfinde Tilværelsen af Konger, som aldrig have existeret. Det besynderligste ved det altsammen er at han fortæller det med en saadan Alvor og Rolighed, at man næsten skulde antage at han virkelig taler „*bonâ fide*", og stötter sig til en eller anden ukritisk Forgænger, hvis Værker nu ere sunkne i fortjent Glemsel, thi han nævner endog undertiden noget om at Sagen ikke af alle fortælles paa samme Maade. Samtidig med Siggo sætter han den bekjendte götiske Erik, der her ikke gjöres til den samme som Goternes Berik, hvilken forekommer senere; en Oversættelse i latinske sapphiske Vers af Eriksvisen meddeles; han kalder den *carmina patrio sermone de Erici gestis ab antiquissimo ævo edita*. Den hedenske Gudsdyrkelse beskrives, men med al Forfatterens vidtsvævende Udförlighed kjender han dog kun de tre egentlige Guder, som Adam af Bremen omtaler, og man overbeviser sig snart om, at alt hvad han anförer om den Sag, kun er en Variation paa det af Mag. Adam forfattede Thema. Thor har her ikke længer 7, men 12 (tolv) Stjerner om Hovedet. Han forsöger vel i det næstfölgende Capitel at opstille flere Guder, men vi gjenkjende dem alle som Figurer fra Saxo, nemlig *Mitothin* (Saxo p. 43), *Frö* (Saxo p. 50), *Holler* (Ollerus hos Saxo p. 131), *Vagnoft* (Saxo p. 45) *Hading* (Saxo p. 34 seqq.), *Rostioph* Finne (Saxo p. 126) og *Rostar* (Saxo p. 127, 446).

Det vilde lede til altfor stor Vidtlöftighed, om vi her Skridt for Skridt vilde fölge Johannes Magnus gjennem hans vidtlöftige og kunstigt sammensatte Kongerække. Vi maae indskrænke os til at levere en almindelig Oversigt, og derhos anföre enkelte af de mest slaaende Exempler paa hans Vilkaarlighed. Det er allerede charakteristisk nok, at han ei alene indförer Udvandringer under Berik næsten med Jornandes's Ord, men han veed endog at for-

tælle en heel Deel, saavel om Berik, som om dennes Efterkommere, ja endog om Gapt, Augis, Amala o. fl., uagtet den eneste Kildeskribent, hvorfra disse Navne ere hentede, nemlig Jornandes, kun anförer Navnene og intet videre. Alt andet og mere, som han fortæller om disse, er altsaa ligefrem opdigtet: det eneste, man maaskee kan sige til hans Forsvar, er at det muligviis ikke er ham der opdigtede disse Ting, men at han har haft en Forgænger, hvis Haandskrift han har benyttet, og som har behaget sig i at udklække alle disse kuriöse Relationer. At den fra Justinus og Orosius velbekjendte Historie om Skytherne, Vesosus og Amazonerne ogsaa gjentages her, vil man finde i sin Orden, saavelsom at hele den gotiske Fyrsterække indföres. Ved at vende tilbage til en *Hurnulf*, hvilken han kalder Beriks Sön, og give ham Sönnen *Humelus* (Humble) bereder Forfatteren sig Veien til at kunne optage de hos Saxo forekommende svenske og götiske Konger. Men han tager ikke i Betænkning at indskyde selvgjorte Led og forandre Navne efter Behag. Den hos Saxo p. 26 fgg. omtalte svenske Konge *Sictrug* (Sigtrygg), om hvis Forfædre Saxo, den *eneste* Autoritet, intet fortæller, kalder Joh. Magnus udenvidere *Gothilæ Regis nepos*, og tager ikke i Betænkning at omdöbe Sigtryg til „*Sigthumius*, *quem alii Sigtrugum vocant.* Saxos *Suarinus* (p. 32) kalder Joh. M. *Scarinus*, for at kunne sige, at han anlagde *Skara* og opkaldte Öen efter sig. Saxo fölges nu et langt Stykke Skridt for Skridt, dog med vilkaarlige Tilsætninger. Forfatteren vender ogsaa endnu engang (i 4de Bog) tilbage til Goterne udenfor Sverige, det vil sige, fortæller Goternes og Dacernes Historie lige ned til Trajan. I 4de Bog tages Goternes Historie paany fat, der fremmanes en Kong Karl og endeel andre mystiske Konger, hvilke ingensteds ellers omtales. Forresten inddeler han alle de Konger, han opstiller, i to

Hovedklasser, *ydre (externi)*, det vil sige over de til Syden udvandrede Goter, og *indre (interni)*, det er Konger i selve Sverige. Blandt de ydre Konger forekommer allerede i I B. 21 Cap. den ofte omtalte Philimer, Goderiks Sön; denne Personlighed deler han imidlertid i tvende, thi V B. 13 Cap. dukker der atter op en „indre" Konge, Vilmer Getheriks Sön, hvem han tillægger den i Didrik af Berns Saga omtalte Vilkins Bedrifter og lader ham efterfölges af Hernit og Nordian. Da Ligheden mellem Vilmer og Philimer, Getheric og Goderic er mere end tilfældig, og vi desuden have seet at Joh. Magnus's tvende nærmeste Forgængere, Rimkröniken og Ericus Olai, gjöre Philemer og Vilkin til en og samme Person, saa er det aabenbart, at Johannes Magnus, medens han paa den ene Side bonâ fide har antaget sine Forgængeres Udsagn for at have sin Rigtighed [1], dog paa den anden Side har anseet sig berettiget til at gjöre to Personer af hver af de nævnte, baade Fader og Sön, og det saaledes, at han blot underkaster deres Navne en let Modification. Dette giver os en ypperlig Idee om hans Methode i det Hele taget; om hans Mangel paa Kritik i at vurdere sine Forgængeres Beretninger, og om hans hensynslöse Vilkaarlighed i at lempe, hvad han antog for paalidelige Data, efter sine egne Gisninger.

Ved at udvide Kongerækken paa denne Maade, har Joh. Magnus drevet det dertil, at Inge, der i den norske Krönike sættes i Spidsen for Ynglingernes Række, allerede bliver den 54de indre Konge, og ikke omtales förend i 7de Bogs 11te Capitel. Ved denne Leilighed yttrer Joh. Magnus med den alvorligste Mine, at uagtet Ericus Olai

---

[1]) Identiteten mellem Philmer og Vilmer erkjender han selv i 7de Bogs 11 Cap., hvor han siger at Ericus Olai udgiver Inge for en Sön af Vilmer.

kalder Inge Wilmers Sön, antager han dog andre Beretninger, der modsige dette, for paalideligere, og lader ham ifölge disse Kröniker fælde den *Sivardus Gothorum rex,* hvilken Saxo kun paa et eneste Sted (S. 335) omtaler, som Skjoldmöen Alvildas Fader (!). I Cap. 15 omtales den ovenfor berörte Östen, Urbars Sön, og Sagnet om Hunden, han satte til Normændenes Konge, hvilket, som vi ovenfor viiste, ikke er ældre i Sverige end 1449. Men Joh. Magnus benytter det paa samme Viis, som de övrige, og sætter det desuden i Forbindelse med det tilsvarende hos Saxo (7de Bog), hvor der fortælles om den tappre Svenske Gunnar, der, optændt af Had mod Norge, erhvervede „*lacessendæ ejus licentiam*", fældede Kong Ragnald, og gjorde sin Hund i hans Sted til Nordmændenes Konge. Joh. Magnus lader nu Gunnar, hvis Navn han forandrer til *Gunno*, erhverve denne *licentia* af Kong Östen, Urbars Sön, og da saaledes Gunno kommer til at blive en af Kongens fornemste Mænd, tager Forfatteren ikke i Betækning at udgive ham for den, hvilken Urbar betroede sine Sönner til Opdragelse. Han veed endog at fortælle om alle de Fuldkommenheder, som de erhvervede sig, og slutter saaledes: „*Ex quibus moribus animadverti posse existimo, quomodo Gunno regios liberos instituerit, quos tunc oportuit non solum natalium claritate, sed illustrissimorum gestorum magnitudine ceteros omnes superare*". Og dog viser selve Navnet *Urbar*, der er den prosaiske Krönikes Fordreielse af Esrom-Krönikens „*Ypper*", at Joh. Magnus ikke har haft anden Kilde end denne, middelbart eller umiddelbart. Det er en dristig Maade at skrive Historie paa. Her gjelder Laurentius Petri's Ord ved en anden Leilighed: „efter våra gambla Chrönikor plat intet tala om hans regemente, antingen ondt eller godt, kan man intet annat säija, än at samme Johannes Magnus

sådant ju hafver spunnit af sigh sjelf, såsom han ock eljest ofta uti samma sin Chröniko gjordt hafver".

Det er löjerligt at see, hvad Joh. Magnus udspinder om Fjölner af de blotte Ord: „*in dolio medonis dimersus est*". Havde han endda vidst noget om Besöget hos Frode! Men derom var han, som ubekjendt med Ynglingasaga, naturligviis uvidende, og hans Thema var kun dette nögne Udsagn i den ældste Kongerække: „*in dolio medonis dimersus est*", med Ericus Olai's paa den ovenomhandlede Misforstaaelse grundede Tillæg „*a suis*". Dette Thema bearbeider han nu saaledes, at man temmelig let kan gjennemskue og forfölge hans Tankegang. Siden Fjölner druknedes i et Mjödkar, var det, meente han vel, rimeligere at det skete under Lystighed og i et Drikkelag, end i nogen egentlig ond Hensigt; han omtaler det derfor som en uheldig og upassende Spög *(per ludibrium præcipitatus interiit)*. Men saadan Spög meente han vel ogsaa, kunde ei finde Sted med mindre han selv var drikfældig, og derhos tillod sine Mænd altfor store Friheder. Fölgelig beskriver han ham som en Drukkenbolt *(bibax)*, der utilbörligen tilsidesatte sin kongelige Værdighed, „*milites suos indulgentius quam prudentius tractans, non solum commilitones, sed combibones suos effecit, quotidianoque convictu ad exemplum Saturnalium festorum, quæ servos dominis in mensa coæquant, unacum eis comedere et in longam noctem potare utile honestumque putavit*".

Om man ikke allerede heri havde Beviis nok for den Sandhed, at Joh. Magnus ikke vidste et Ord mere om Oldhistorien, end hvad der allerede findes hos Er. Olai, fremgaaer det dog klarligen af hans Fortælling om Svegder eller Sverker, som han kalder ham. Man vil erindre den ovenfor paapegede Feillæsning af *nanum* (Dverg), som *manum* (Haand), der foranledigede at den svenske Kongerække I. kom til at fortælle, hvorledes Svegder slog sin

Haand fast i en Steen, istedetfor at han efter den norske Krönikes og Ynglingasagas Udsagn skulde have forfulgt en Dverg ind i Stenen. Nu har Joh. Magnus naturligviis ei heller kjendt andet end den svenske misforstaaede Beretning; men da han ogsaa fandt denne altfor eventyrlig, gjengiver han den omtrent saaledes, som den bekjendte Dr. Paulus forklarer Miraklerne: han lader ham styrte med Hesten i en Krig mod de Danske, og under dette Fald forslaae sin Haand saa slemt mod nogle Stene, at han efter en Tids Forlöb döde deraf.

Et andet Exempel paa hans, man kunde næsten sige sindrige Maade at combinere de hinanden mest fremmede Ting paa, frembyder hans Beretning om Braut-Anund, der hos ham naturligviis heder *Bratemundus*. Den norske Krönike fortæller, som vi have seet, at han dræbtes af sin egen Broder *Siwardus* paa Himmelheden, hvilket siden er gaaet over i alle de svenske Kröniker. Nu fortæller Saxo i 9de Bog (S. 441) om en svensk Konge ved Navn *Frö*, der dræbte en norsk Kong *Syvard*, og vanærede hans Frænders Hustruer. Denne Frö (der naturligviis ikke er nogen anden end Guden Frey) gjör Joh. Magnus til den samme som Braut-Anunds Broder Sivard, og forfærdiger nu denne Historie: Mellem Bratemund og hans Broder Sivard „*qui etiam Frö dictus est*" opkom der en heftig Strid om Regjeringen. Bratemund anholdt om og fik Understöttelse af en Kong Sivard i Norge; det kom til et heftigt Slag paa Himmel- eller Höge-Heden i Nærike, og Bratemund faldt, medens den norske Kong Sivard med Nöd og Neppe undkom. Sivard, Bratemunds Broder, besteg nu Sveriges Throne, bekrigede strax sin Navne i Norge, og fældte ham, hvorefter han mishandlede de norske Damer, som förommeldt, og drev dem til en saadan Fortvivlelse (her fölger han aldeles Saxo) at de grebe til Vaaben, og

ved Ragnar Lodbroks Hjelp fik Bugt med ham. (XVII Bog Cap. 3 og 4).

Ved denne Fortælling om Braut-Anund er det ogsaa mærkeligt, at Forfatteren lader ham fölge efter den Bero eller Björn, under hvilken Ansgar kom til Sverige i Aaret 831, hvilket naturligviis bevirker en magelös Forvirring, der ikke afhjælpes derved, at han mellem Yngvar eller Ingimar, der ifölge Thjodolf, Ynglingasaga og de korte Kröniker er Anunds Fader, indskyder 20 mere eller mindre mystiske Konger (fra 8de Bogs 24de til 17de Bogs 3die Cap.). Vi anföre her Laurentius Petri's Ord: „hvilken som lust hafver at villia vetta, huru han thessa sina konungar beskrifver, han må läsat hoos honom, ty efter thet hvarken Ericus Upsaliensis i sine Chrönico eller någon annan, then jagh seth hafver, om samma konungar något röra, låter jagh them här bestå, ehuru thet ock medh them vara kan; dock är fahra värdt, om alt skall ock så hafva varit, som han skrifver". (Laur. Petri Fant Script. II. 48).

Vi have nu anfört saa mange Exempler paa Johannes Magnus's Methode, at enhver letteligen vil kunne dömme om hans Paalidelighed i det Hele taget, og hvorvidt den Wieselgrenske Paastand „at han for det 9de Aarhundrede maa have haft Kilder, som vi nu savne, og at hans Historie fra Begyndelsen af det 9de Aarhundrede bör stilles ved Siden af Sagaerne", fortjener at tages til Fölge. Det er den Omstændighed, at Ragnars Dödsaar hos ham stemmer med de engelske Angivelser om Lodbroks Sönners Herjetog og Kong Ellas Levetid, der har indtaget Wieselgren for ham. Men det var naturligviis en let Sag for Joh. Magnus at lempe Ragnars Regjeringstid efter hvilkesomhelst Annaler. Undersöger man nærmere hans Beretning om Ragnar Lodbrok, vil man finde, at den ikke indeholder andet end hvad Saxo beretter, paa de Tillempninger nær, som ere nödvendige for at faae den til at

passe med Kongerækkernes Udsagn om Ingjald Illraade, Ivar Vidfadme og Olaf Trætelgja, hvilke Saxo ikke kjender. Saxos Udsagn om Hvitserk (p. 456), at han herskede over „Svetia", har Joh. Magnus, overseende at Saxo lidt i Forveien (p. 452) kalder det „Scythia", og aabenbart mener et Rige i Österveg, troet at maatte forklare og modificere paa sin sædvanlige Viis, hvilken vi nu kjende altfor godt til at kunne tage Feil deraf. Olaf Trætelgja, mener han vel, maa være samtidig med Ragnar, siden hans Sön ifölge Kongerækken I ægtede Ragnars Datter. Hvitserk *fordrer* kun Sveriges Throne, og bekriger Olaf fra Östen, medens Ragnar angriber ham fra Vesten; Olaf slaaer Ragnar, men overvindes af Hvitserk, og förer en haardnakket Krig, der ender med en Fredsslutning, hvorved Kongesönnen Inge ægter Ragnars Datter, medens Hvitserk faaer den östligste Deel af Finland. Under disse Omstændigheder forstaaer det sig næsten af sig selv, at den i Kongerækken I nævnte Ivar Vidfadme gjöres til den samme som Ivar Beenlöse, Ragnars Sön, thi Saxo har jo intet om hiin (!). Dette er dog ingen Fremgangsmaade, som kan vække synderlig Tiltro, thi Ivar Vidfadmes Tilværelse samtidigt med Rörek Slöngvanbauge og Harald Hildetand godtgjöres noksom af det ældgamle Hyndluljóð; Ivar Vidfadme bliver ifölge dette en Morfader af Randver, der igjen var Ragnars Farfader, han bliver altsaa dennes Tipoldefader, ei hans Sön. Og hvad skulle vi sige om en saadan Mangel paa Kritik, netop i Behandlingen af disse Aarhundreders Historie, at han (XVII, 5) gjentager den oftere omtalte Anachronisme, hvorved en Steenkil I, *alias* Erik Aarsæl, sættes *för* Olaf Skötkonung, og modtager dog den af Erkebiskop Adalbert udsendte Missionær Adalvard, med hvis Ledsagere Adam af Bremen selv (Schol. 138) beretter at have talt (c. 1060), navnligen om at den i 936 afdöde Erkebiskop Unni's Gravsted i Börka

ei kunde findes. Joh. Magnus söger vel at hjelpe paa Sagen ved at sætte *Adalgar* istedetfor *Adalbert*, men dette gjör den ikke i mindste Maade bedre, thi Adalgar var Erkebiskop fra 888 til 909, og Adalvard maatte saaledes c. 900 have anstillet Undersögelser om, hvor den i 936 afdöde Unni laa begraven; ikke at tale om, at Erik Aarsæl paa een Gang skal være samtidig med Adalgar c. 900, og være Fader eller Broder af Olaf Skötkonung, hvilken han selv lader döe 1018. Saa overfladisk har altsaa Joh. Magnus's Studium været, at han ikke engang har benyttet en saa vigtig Kildeskribent som M. Adam, men nöiet sig med at modtage de fra ham laante Efterretninger paa anden Haand, uagtet Ericus Olai's Yttring (p. 26): „*hæc quæ dicta sunt de Stenkillo hic superius, ad secundum Stenkillum videntur verius referenda*" just maatte opfordre ham til at anstille omhyggeligere kritiske Undersögelser om dette Punct.

Dette var altsaa Johannes Magnus's anpriste Paalidelighed og Originalitet i Behandlingen af det 9de og 10de Aarhundredes Historie. Hvad man skal dömme om ham med Hensyn til de tidligere Aarhundreder, om hvilke han nödvendigviis maatte vide endnu mindre Besked, er let at skjönne. Et Træk vil endnu kunne oplyse en af Bevæggrundene til hans Opdigtninger, og vise, hvad Værd man overhoved kan tillægge dem. Som den 90de indre Konge (en af de 20 mellem Yngvar og Braut-Anund) nævner han en vis *Gostagus*, om hvem man ellers ingensteds hörer et Ord. Denne Gostagus er aabenbart opdigtet for at chicanere Kong Gustav Wasa, hvis protestantiske Iver havde nödsaget Joh. Magnus til at forlade Fædrelandet. Gostagus skildres som en stor Tyran, en Usurpateur, der ei var af kongeligt Blod. Han var listig nok til at skjule sine medfödte Laster, benyttede sig af Folkehobens Hjelp til at bestige Thronen; var pengegridsk

og havesyg; han var „*illi infelici tempori reservatus, quo spurcissimi Mahumetis suæ vesaniæ doctrinam seducendis hominibus obtrusit* (her sigtes til Protestantismen); endelig slutter Forfatteren med de Ord: „*qui utinam nunquam fuisset ad tantum patriæ nostræ opprobrium natus, neque ullos suorum scelerum imitatores habuisset!*" Hvo seer ikke her, af disse Hovedtræk, og den mærkelige Svadsighed, hvormed Forfatteren dvæler ved denne Konge og udtaler Fordömmelsesdommen over ham, at alt dette kun sigter til Gustav Wasa! Endogsaa Navnet *Gostagus* er mærkeligt. Forfatteren kunde ikke ligefrem skrive *Gostavus*, men valgte en Form, som kom dette meget nær; herved vinder han og at kunne forklare den som en Sammensætning af „*Gods*" og „*tage*" *(bonorum sive prædiorum raptor)*.

Kan han af politiske Grunde opdigte een Konge, saa var der vel intet, som hindrede ham i at opdigte flere. At hans Bog saaledes er uden mindste Vægt, og i Behandlingen af Sveriges Historie aldeles bör tilsidesættes og betragtes som uskreven, er en ligefrem Fölge af dens historiske Uværd. Allerede Olaus og Laurentius Petri indsaae dette meget godt, og den sidste har, som vi see, brudt aldeles Staven over ham; men det hindrede dog ikke senere Historieskrivere fra at lægge hans Digtninger til Grunden for deres Arbeider, og det er ved Hjelp af de af ham skabte Karler og Erik'er, at den svenske Kongerække opviser 14 Konger af hvert Navn. Egentlig skulde den förste Karl være Karl Sverkersön, hvorved Karl Knutsön vilde blive Karl II, Karl den 9de Karl III, Karl Gustav Karl IV, og saa fremdeles enhver af dem 6 Nummere mindre end deres sædvanlige Tal.

9. Vi have saaledes gjennemgaaet de i Sverige selv forfattede svenske Kongerækker og Kröniker ligefra den allerældste vi kjende indtil Johannes Magnus, og det maa

af disse Undersögelser ansees godtgjort, at alt, hvad der kan henregnes til den ældre, eller förchristelige, Periode, aldeles ikke er hentet fra indenlandske Kilder, men möisommeligen sammensanket fra udenlandske, med Tilsidesættelse af al sund Kritik; *at Sverige fölgelig ei har besiddet egne national-historiske Sagaer eller Sagn ældre end Christendommen.* Vi erfare ligeledes, at blandt de mange forskjellige udenlandske Kilder have *slet ingen* norsk-islandske Sagaer *umiddelbart* været benyttede, og middelbart kun de tvende, Ynglingasagaen efter Ares Redaction, og Olaf den Helliges Saga efter Riim-Paraphrasen; at altsaa den norsk-islandske Saga-Literatur overhoved *maa have været aldeles ukjendt i Sverige* indtil efter Johannes Magnus's Tid, og lige til Slutningen af det 16de Aarhundrede, da Jens Mortensöns Uddrag af Snorre udkom 1594 og strax, som man seer, blev med störste Iver og Omhu benyttet af Messenius og de fölgende Skribenter. Hvorvidt nu den ukritiske, i Blinde famlende Maade at sammensætte Oldhistorien paa, hvilken vi af nærværende Undersögelse have lært at kjende som den ene brugelige i al den Tid, da vore Sagaer ikke vare kjendte i Sverige, kan være at foretrække for den, der bygges paa Sagaernes sikkre, i enkelte Stykker endog næsten authentiske eller samtidige Efterretninger, derom vil Læseren nu selv kunne dömme. Det er langtfra at vi udgive Sagaerne for at være feilfrie, men de have dog den Fordeel at grunde sig paa indenlandske, ældgamle Traditioner; og selv i deres Afvigelser fra sikkrere fremmede Optegnelser ere de lærerige, forsaavidt de derved netop vise at de ei ere udsprungne fra lærde Combinationer i Studerestuen, men ere nedarvede gjennem Folkets egen mundtlige Overleverelse fra Slægt til Slægt. Det er vistnok saa, at enkelte Combinationer istandbragtes af de norske Hofskalde for at smigre Harald Haarfagers Dynasti,

men man kan ogsaa paavise, hvilke disse Combinationer vare, (nemlig Nedstammelsen fra Ragnar og dennes Hustru Aslaug som Sigurd Fofnersbanes Datter), og vi kunne godtgjöre, hvorledes disse Combinationer ligefrem stride imod de övrige af saadanne Hensyn uafhængige Beretninger. Men i Sverige havde man intet andet end Studerestue-Combinationer at hjelpe sig med; der existerede i Ordets egentlige Forstand ingen svensk Oldhistorie, förend Sagaerne begyndte at sprede sit Lys derover, og Personer og Begivenheder med eet fremstod, om hvis Tilværelse man forhen ikke engang havde drömt.

JERNALDERENS BEGYNDELSE I DANMARK, OPLYST GJENNEM GRAVFUND, AF J. J. A. WORSAAE.

(Fortsat fra Aargangen 1847 S. 376—387, jvfr. Afbildningerne tab. II og III).

A. SJÆLLAND.

II. VÆRLÖSE-FUNDET (FREDERIKSBORG AMT).

I en Höi (eller Banke?) ved Lille Værlöse Kro fandt Eieren Christen Pedersen Krag for en Deel Aar siden fölgende Sager, som dengang indsendtes til Kunstmuseet, men som senere ere indlemmede i Museet for Oldsager:

1) *En lille Glasskaal eller et Glasbæger*, som en rund Kop, 2½ T. höi og 4 T. viid i Mundingen, af temmelig tyndt grönligt Glas, forövrigt uden Zirater (Nr. 8300). (tab. II fig. 1).

2) *Brudstykker af Beslaget til en Træspand* saavelsom en *itubrudt Hank* til samme. Spanden har omtrent været 6½ T. viid; den har udvendig været beslaaet med flere Messing- eller Metalbaand af 1¼ Tommes Brede og synes ogsaa indvendig överst oppe ved Mundingen at

have været foret med et lignende Metalbaand. Omkring Kanten har endelig været anbragt en Metalrand, bestaaende af et omböiet smalt Metalbaand. Tilsvarende Metalbeslag til Træspande ere bl. A. fundne i angelsaxiske Grave i England. Ganske lignende ere oftere opdagede i vort Norden. Navnlig ville nogle sees afbildede nedenfor ved de fölgende Fund. (8034).

3) *En glat Fingerring af Guld*, som er dannet af to sammenloddede Lag. Den er temmelig massiv. tab. II. fig. 2 (8552).

III. FUGLEBJERG-FUNDET (SORÖ AMT).

I Nærheden af Byen Fuglebjerg i Öster Flakkebjerg Herred ligger en meget stor Gruusbanke, i hvilken man i Aaret 1844 bemærkede flere Skeletter. Ved næste Aar at hente Gruus paa samme Sted traf man nogle Oldsager, som af Herredsfogden, Overauditeur Flindt, indsendtes til Museet:

1) Af en *Træspand*, som tydelig kunde gjenkjendes i Gruusbanken, var man kun istand til at bevare *Metalhanken og nogle dertil hörende Beslag*, der imidlertid ere ganske af samme Art, som de ovenfor beskrevne, jvfr. Afbildn. tab. III fig. 1, hvor man omtrentlig har angivet, hvorledes Beslagene oprindelig have været anbragte (Nr. 8622).

2) *To Beendopper*, af hvilke den ene er heelt gjennemboret. Den anden (tab. III fig. 2) har ogsaa været gjennemboret, men i det Halve af Hullet er derefter indslaaet en Tap, hvorved Doppen har faaet overraskende Lighed med de halvt gjennemborede Beendopper, som oftere findes med Hedenolds Tærninger i Jernalderens Grave, især i Norge, og som aabenbart have været Brikker til et Slags Damspil. Hullerne i Bunden ere indborede, fordi der paa Brædterne vare smaa opstaaende Tapper,

paa hvilke man satte Brikkerne, for at disse ikke ved tilfældige Stöd skulde rystes mellem hverandre og Spillet derved forstyrres. Paa Island har Spillebrædterne, idetmindste til en temmelig sildig Tid, været indrettede paa lignende Maade med smaa opstaaende Tapper. Rimeligviis har der i den anden af de her omtalte Beendopper, som nu er heelt gjennemboret, ligeledes oprindelig været indslaaet en Tap, saaledes at ogsaa den i sin Tid er bleven afbenyttet som en Art Dambrik.

IV. HÖIRUP-FUNDET (PRÆSTÖ AMT).

I en naturlig Mergelbanke udenfor Anders Hansens Gaard ved Höirup i Stevns Herred traf man i 1845 adskillige Skeletter eller ubrændte Lig og ved dem endeel Oldsager. Af disse erholdt Museet ved Sognepræsten i Storehedinge, Provst Birch:

1) *Et Bæger af Glas*, 4 T. höit og 3 T. viidt i Mundingen. Det er af grönligt Glas og prydet med fire Rader indslebne aflange Fordybninger. Bunden en noget afrundet. Jvfr. tab. II fig. 4. Lignende Glasbægere træffes ikke sjelden i Angelsaxernes Grave i England. (Nr. 8906).

Foruden dette Bæger var der endnu i samme Gruusbanke to lignende, af hvilke det ene var af meget tykt Glas, men begge disse bleve ituslaaede, og Museet fik kun enkelte Stykker af dem (Nr. 11,024).

2) En heel *Deel Perler* af Glas, Mosaik og Leer af samme Art, som dem, der hyppig forekomme i Forbindelse med Sager fra Jernalderen (8907).

3) En *Rad Ravperler*, af hvilke nogle synes at være dreiede; nogle have ogsaa ligesom et Indsnit paa Midten. Som en Pröve ere nogle afbildede tab. II fig. 3 (8908).

Disse to Nummere laae adskilte i Mergelbanken, men de laae hver for sig i Rader, ligesom de havde været optrukne paa Traadene, der nu naturligviis vare fortærede.

4) Overdelen af *en tresidet Sölvhaarnaal*, prydet med en Knap eller et Hoved af Rav. tab. II fig. 5. (8909).

5) En *Fingerring af Guld*, flad som et Baand og prydet med tre smalle Striber paa Midten og to sværere ved Kanterne. tab. II fig. 6. (8910).

Efterat disse Sager vare fundne, opdagede man senere i Banken to Steenöxer, som dog ikke syntes at have staaet i nogen Forbindelse med dem.

V. TOSTRUP FUNDET (HOLBEKS AMT).

Fra Pastor Teilmann til Tostrup (eller Taastrup) og Uggelöse i Merlöse Herred har Museet gjentagne Gange modtaget Meddelelser angaaende en naturlig Mergelbanke paa Merlösegaards Mark, Tostrup Sogn, i hvilken der (i Aaret 1846) ved Skeletter af flere Liig, hvoraf Brudstykker sendtes til Museet, fandtes to Leerkar, som faldt sammen ved Optagelsen og derhos:

1) *En Hank og Stykker af Beslaget af Messing til en Træspand* af den velbekjendte Form. tab. III fig. 5. Spanden vilde omtrentlig kunne have rummet tre Potter. Den var sammensat af Staver ($\frac{1}{4}$ T. tykke), og havde Bund, som vore nuværende Trækar. Inden i den (Nr. 9275) laae:

2) *Otte afrundede og forneden flade* Brikker, to af Steen og sex af Glas, nemlig tre grönne, to sorte og en hviid. Da ganske lignende hyppig findes i Italien, hvor de almindelig ansees for Spillejetons, er der saameget mindre Grund til at tvivle om, at vi ligesaavel her, som ovenfor ved Fuglebjerg Fundet, ere trufne paa Levninger af vore Forfædres Spil. Jvfr. tab. III fig. 3 og 6. (9276).

3) *Tre Spiralfingerringe af Guld*, af hvilke den ene er afbildet tab. III fig. 4 respective med fire, tre og to Omgange. De ere formede af Guldtraad, men til Forskjel fra de sædvanlige Guldtraadsringe, have de paa Midten

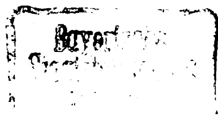
af den udvendige Side en ophöiet fremstaaende Kant (9277, 9415 og 9416). En af Ringene (9277) fandtes endnu siddende paa Fingeren af eet af Ligene.

4) *Et Glasbæger* af selvsamme Form som det ovenfor, ved Höirup Fundet, afbildede (tab. II fig. 4.). Kun er det lidt snævrere i Mundingen. Neden under den omböiede Kant, gaaer en lille Fordybning (9414).

TILLÆGSBEMÆRKNINGER TIL SAGA AF FLÓRES OK BLANKIFLÚR.

Efterat Anmærkningerne vare trykte, ere vi blevne opmærksomme paa, at Sagaen om Flores og Blankiflur i Halfdan Einarssons Histor. litt. Islandiæ anföres blandt de Sagaer, hvorover der ere digtede „rímur", og skjönt vi hverken nogensinde selv have seet saadanne eller kunne finde dem anförte i Catalogerne over de forskjellige Samlinger af islandske Haandskrifter i Kjöbenhavn og Stockholm, saa ville vi dog een Gang for alle bemærke, at, om end disse havdes, saa vilde dette dog være uden al Betydning for Afgjörelsen af Spörgsmaalet, om der nogensinde har existeret en rimet norsk Bearbeidelse af Sagaen, da disse under alle Omstændigheder maatte være senere forfattede i Island efter den prosaiske Saga. Forresten er det besynderligt at Nyerup (Morskabslæsning i Danm. og Norge, p. 113) kan anföre Fant som sin Autoritet for at Dronning Eufemia först lod Historien udsætte paa norske Rim, da dette dog aldeles ikke synes at kunne udledes af det paagjældende Sted hos ham, hvor det blot hedder: „Qvod si forte in linguam Norvegicam supra memorata opuscula verti curaverit Euphemia, indeque in Svecicam fuerint translata" etc. (Observ. sel. histor. Svec. illustrantes, P. I. Upsal. 1785, p. 6.), hvilket lige-

saa godt kunde være sagt om en prosaisk Oversættelse og da ogsaa vilde have været ganske rigtigt. Men paa denne svage Grundvold have desuagtet flere senere bygget og have derved gjort sig selv det umuligt paa en fyldestgjörende Maade at forklare de i den svenske Bearbeidelse forekommende fremmede Udtryk, hvilket fornemmelig er Tilfældet med Gumælius, hvis Mening vi, efter hvad vi för have udviklet, ellers ganske kunde bifalde, naar den modificeredes derhen, at den svenske Oversætter, foruden en norsk eller islandsk prosaisk Bearbeidelse ogsaa fulgte det nordfranske Digt. De derimod, som söge at bevise at de svenske Eufemia-Viser ere den oprindelige af denne Dronning foranstaltede Oversættelse, komme ind paa den modsatte Afvei, idet de, for dog at pröve paa at anföre nogle Grunde, hvorfor en norsk Dronning lod franske Digte oversætte paa Svensk, maae tage deres Tilflugt til saadanne Urimeligheder som den, at det svenske Sprog, som da slet ingen Literatur havde, „ved den Tiden (c. 1300) var renare ock mera utbildad end de båda andra nordiska Dialekterne", og da fölgelig ogsaa Islandsk, hvori dog allerede dengang de herligste Værker for længere Tid siden vare skrevne; eller de maae, ligesom Hr. Stephens, der senest har omhandlet dette Spörgsmaal, idet de stötte sig paa selve Digtenes, som för beviist, aldeles betydningslöse Udsagn, paastaae, at Udtrykket „vort Sprog" ved den Tid var mere almindeligt (i hvilke Skrifter?) om Svensk end om „Norrœna". Vi troe derfor med god Grund at kunne gjentage det endnu her, at den för af os udviklede Forklaringsmaade er den eneste tilfredsstillende, hvorved man ogsaa slipper for den forgjeves Uleilighed at forsöge paa at forskaffe disse svenske Oversættelser, som sikkerligen ikke ere ældre end fra c. 1400, en höiere Alder end de virkelig have og Sproget i dem tydelig taler for.

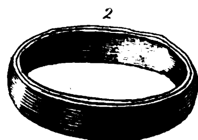

Indhold af Aargangen 1850.

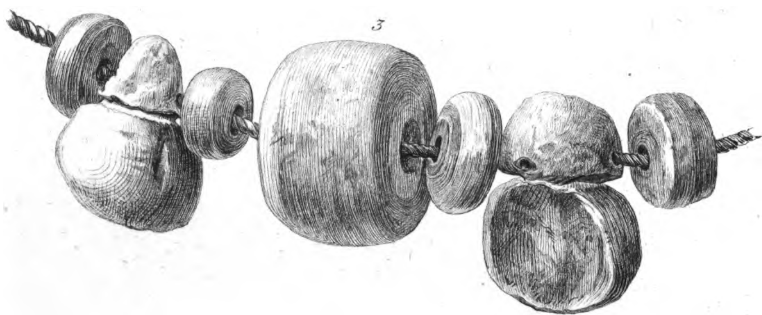

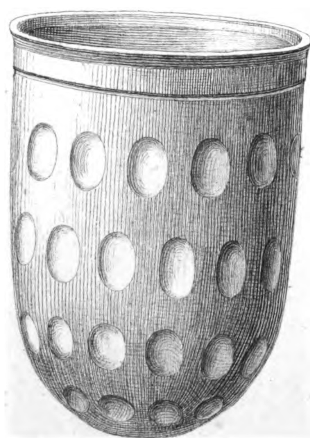

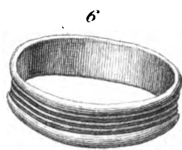
St MICHAELS KIRKEHULE I THELEMARKEN.

2

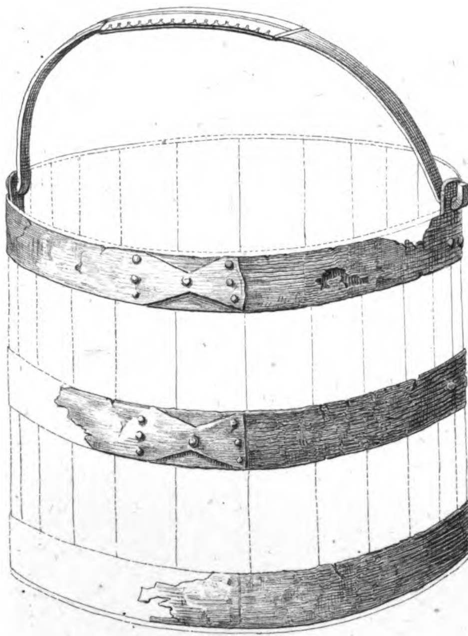

1

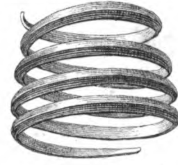

3

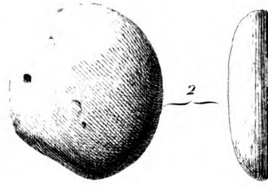

4

6

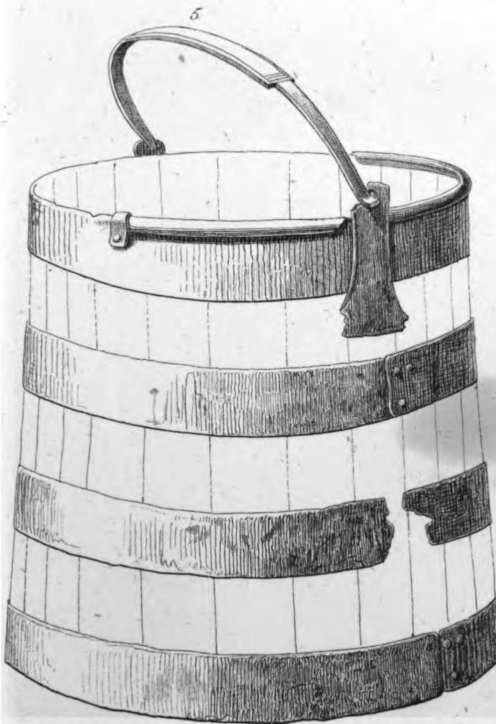

5

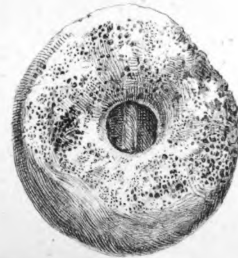

1

4

2

3

5

6

